

คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม
ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นายสุทธิรักษ์ สาคร

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปศึกษา

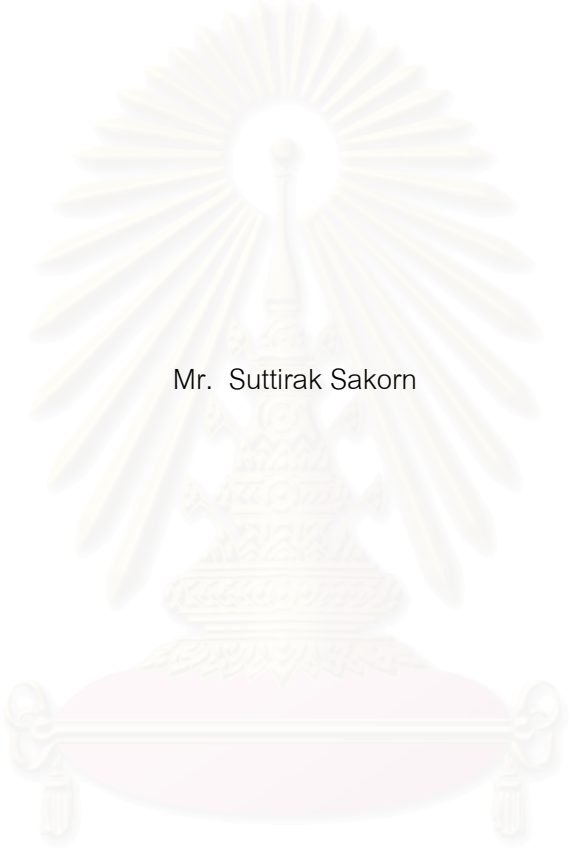
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-2363-6

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

VALUE OF MUDMEE SILK AS PERCEIVED BY INSTRUCTORS AND
UNDERGRADUATE STUDENTS IN FINE AND APPLIED ART PROGRAM
OF RAJABHAT INSTITUTES IN THE NORTHEASTERN REGION

Mr. Suttirak Sakorn

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Art Education

Department of Art Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974-17-2363-6

สุทธิรักษ์ สาคร : คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ตามการรับรู้ของอาจารย์และนักศึกษาโปรแกรมวิชา
ศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (VALUE OF
MUDMEE SILK AS PERCEIVED BY INSTRUCTORS AND UNDERGRADUATE STUDENTS IN
FINE AND APPLIED ART PROGRAM OF RAJABHAT INSTITUTES IN THE NORTHEASTERN
REGION) อ. ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ปิยะชาติ แสงอรุณ, 247 หน้า. ISBN 974-17-2363-6

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์และนักศึกษาโปรแกรม
วิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหม
มัดหมี่ 5 ด้าน คือ คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ คุณค่าเชิงคตินิยม คุณค่าต่อวิถีชีวิต คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดก
ชุมชน คุณค่าทางการศึกษา

กลุ่มประชากร และตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม ที่รับผิดชอบ
ในการสอนวิชาศิลปะพื้นบ้าน วิชาผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน วิชาประวัติศาสตร์ จำนวน 18 คน และนักศึกษาโปรแกรม
วิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 ที่ผ่านการเรียนวิชาพื้นฐานทางศิลปะตามหลักสูตรของโปรแกรม
วิชาศิลปกรรม ของสถาบันราชภัฏ จำนวน 196 คน จากสถาบันราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน
7 แห่ง โดยใช้แบบสอบถามสำหรับอาจารย์ และนักศึกษา ซึ่งเป็นแบบตรวจสอบรายการ แบบประมาณค่าและ
แบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ และนักศึกษามีความคิดเห็นตามการรับรู้ในระดับมาก เกี่ยวกับคุณค่าใน
ผ้าไหมมัดหมี่ทั้ง 5 ด้าน คือ คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ คุณค่าเชิงคตินิยม คุณค่าต่อวิถีชีวิต คุณค่าทางภูมิปัญญา
แห่งมรดกชุมชน คุณค่าทางการศึกษา

นอกจากนี้อาจารย์ และนักศึกษาโปรแกรมศิลปกรรมได้เสนอแนะเกี่ยวกับบทบาท และความสำคัญ
ของผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีต่อวิถีชีวิตชุมชน และสังคมในปัจจุบัน ซึ่งมีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงไปตามสังคม
เศรษฐกิจ และความเจริญก้าวหน้า จึงควรเห็นคุณค่าของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของ
ท้องถิ่น ในเชิงการอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ และการให้ความรู้ในระบบสถาบันการศึกษาของท้องถิ่น

ภาควิชา ศิลปศึกษา

ลายมือชื่อนิสิต

สาขาวิชา ศิลปศึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ปีการศึกษา 2545

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4383794727 : MAJOR ART EDUCATION

KEYWORD: MUDMEE SILK / VALUE / PERCEIVED / INSTRUCTOR / UNDERGRADUATE STUDENT /
RAJABHAT INSTITUTE

SUTTIRAK SAKORN : VALUE OF MUDMEE SILK AS PERCEIVED BY INSTRUCTORS AND
UNDERGRADUATE STUDENTS IN FINE AND APPLIED ART PROGRAM OF RAJABHAT
INSTITUTE IN THE NORTHEASTERN REGION.

THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. PIYACHAT SANGARUN, 247 pp. ISBN 974-17-2363-6

The purpose of this research was to survey the opinions of instructors and students towards values of Thai Mudmee Silk in five aspects which were historical value, traditional value, way of life value, wisdom of community heritage value and educational value. This research was based on the perceptions of the instructors and students of Bachelor Degree in Fine and Applied Art Program of Rajabhat Institutes in the Northeastern Region.

The population and sample in this research were 18 Art Instructors who taught Folk Arts, Folk Product, Art Historical Course and 196 third-year students of seven Rajabhat institutes of Fine and Applied Art Program in the Northeastern Region. Research instrument was questionnaire for the instructors and students, consisting of check list, rating scales and open-ended questions. The collected data were analyzed by percentages, means, standard deviations and frequencies.

The research result were found that instructors' and students' perceptions toward 5 values of Thai Mudmee Silk – historical value, traditional value, way of life value, wisdom of community heritage value and educational value were at high level.

In addition, instructors and students had given some suggestion about roles and importance of Thai Mudmee Silk towards the way of life and current society which have changed the trend according to socio-economy and country development of our country, so the value of Thai Folk Art and Craft which is identity of the local should be recognized in conserving, promoting, disseminating and educating in local educational institute system.

Department.....Art Education.....

Student's signature.....

Field of study.....Art Education.....

Advisor's signature.....

Academic year.....2002.....

กิตติกรรมประกาศ

ด้วยสาระ และความรู้ทางวิชาการที่มีอยู่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะมีความสมบูรณ์อย่างที่ควรจะเป็นมิได้ หากไม่ได้รับการเอาใจใส่ แนะนำ ชัดเจน ละเอียด และให้แนวทางจาก รองศาสตราจารย์ปิยะชาติ แสงอรุณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อให้การเรียนรู้ และการทำงานของผู้วิจัยบรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

กราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สันติ คุณประเสริฐ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุลักษณ์ ศรีบุรี ที่สละเวลาอันมีค่า เป็นประธานกรรมการ และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้ความรู้ คำแนะนำ และแนวทางแก่ผู้วิจัย ศาสตราจารย์ ดร. สันติ เล็กสุขุม ที่ช่วยจุดประกาย และให้พื้นฐานที่ดีในการทำวิจัย อาจารย์พรเทพ เลิศเทวศิริ อาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ ที่ให้คำแนะนำในเรื่องของการเรียน อาจารย์ทุกท่านในภาควิชาศิลปศึกษา และอาจารย์ในคณะคณะครุศาสตร์ทุกท่านที่บ่มเพาะความรู้ทางวิชาการแก่ผู้วิจัย

กราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 7 ท่าน ที่สละเวลาในการตรวจเครื่องมือในการวิจัย และข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์ของงานวิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาโนช กงกะนันท์ อาจารย์ ดร. ผดุง พรมมูล อาจารย์เผ่าทอง ทองเจือ อาจารย์ณัฐภักดิ์ จันทวิช ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กรรณิการ์ สัจกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชুমศรี นพวงศ์ ณ อยุธยา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์

กราบขอบพระคุณ และขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประเสริฐ ศีลรัตนดา ดร. มรกต ศรีสุข อาจารย์เพียว อนุศิริ อาจารย์สชาติวีร์ สุวรรณสถิตย์ อาจารย์ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง ที่ให้คำปรึกษา และให้ข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ อาจารย์ สุนันทาสาดารมย์ อาจารย์สุมาศ เขียนประสิทธิ์ ที่ให้ความรู้ ความประทับใจ และเจตคติที่ดีในการเป็นครู อาจารย์จินดา เนื่องจำนงค์ อาจารย์ ดร. ประยูร บุญใช้ อาจารย์ศักดิ์ดา บุญยี่ด อาจารย์สิงขร ภัคดี อาจารย์เกษราภรณ์ มานูจำ อาจารย์ศักรินทร์ อินทวงศ์ อาจารย์กรรณิ์ พวงพงษ์ อาจารย์สรัญญา ภัคดีสุวรรณ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย อาจารย์ และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรมทุกท่านที่ให้ข้อมูลในการวิจัย คุณแสงเดือน ออมโรสง และสมาชิกศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านอำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ ที่เอื้อเฟื้อข้อมูล และสถานที่ในการทำงานวิจัย

กราบขอบพระคุณอย่างสูงสำหรับความรัก ความเอ็นดู คำสอนในการทำงาน และการดำเนินชีวิต จากบุคคลทั้ง 2 ท่าน ที่เปรียบเสมือน พ่อ และแม่ คุณจเด็จ - ทญ. จันทรรณา อินสว่าง ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬา และภรรยา

ขอขอบคุณสำหรับความรัก กำลังใจ ความเข้าใจ ความปรารถนาดี และมิตรภาพที่มีให้กันมาตลอดจากท่านเหล่านี้ คุณบัญชา อนุพันธ์ คุณเกียรติศักดิ์ วงศ์เกียรติทอง อาจารย์บุญญา สุทธิพงษ์ อาจารย์พีรยา สระมาลา อาจารย์เฉลิมขวัญ ชาติพันธุ์ อาจารย์เทพนคร ทาจน อาจารย์รัชชัย ยอดพิชัย อาจารย์สุธาสินี ทองชั้น อาจารย์อินทรี พรมพันธุ์ อาจารย์ชาติรี ถนอมวงษ์ อาจารย์นุติยาพร วงษ์เนตร อาจารย์อัฐพล คงพัฒน์ อาจารย์รัฐศักดิ์ เจริญศิลป์ คุณชาญศิลป์ กิตติโชติพาณิชย์ คุณวันทนา สายชูเขตต์ คุณพัชรวงศ์ สุรเสถียร คุณธัญญรัตน์ อัศวนนท์ คุณโชติวัฒน์ วณเมธิน คุณพรเพ็ญ พุดติ คุณเอกวัฒน์ สุวันทโรจน์ คุณรงค์วิรินทร์ ลิ้มปกกาญจน์ คุณปรียาภรณ์ โพธิ์บัณฑิต คุณปฐมรัตน์ ยิ้มประเสริฐ คุณวิสูตร โพธิ์เงิน คุณมนต์ชัย พิทยวราภรณ์ คุณสมลักษณ์ ทัภณีย์ และพี่ๆ เพื่อนๆ น้องๆ ชาวครุศิลป์ทุกท่าน และขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัยที่สนับสนุนทุนวิจัยบางส่วน

ขอขอบคุณ สรรเสริญปราษฎ์ชาวบ้านทุกท่าน ที่สร้างสรรคงานศิลปะ และวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ปรากฏ

กราบขอบพระคุณพี่ๆ ทุกคนในครอบครัว “สาคร” ที่ให้ความรักที่แท้จริง กำลังใจ กำลังทรัพย์ตลอดมาไม่ว่าในเรื่องการทำงาน การเรียน การดำเนินชีวิต และขบใจหลายๆ ทุกคนที่ช่วยเหลือเรื่องงาน และช่วยคลายความเครียดระหว่างการทำวิทยานิพนธ์

สุดท้าย ความดี และประโยชน์จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องสักการะพระคุณของบิดา มารดา คุณพ่อสว่าง คุณแม่ลอบ สาคร ที่ให้ความรัก ความรู้ ชีวิต จิตวิญญาณ รู้จักการให้และอิสระทางความคิด ที่ส่งผลให้ผู้วิจัยรู้จักวิธีการก้าวเดินในชีวิตอย่างมีสติ สงบ สุข มั่นคง และมั่นคง

สุทธิรักษ์ สาคร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฐ

บทที่

1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	8
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	9
วิธีดำเนินการวิจัย.....	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
1. ประวัติและประเภทของผ้าทอมือที่ปรากฏในประเทศไทย.....	13
2. ประวัติความเป็นมาของผ้ามัดหมี่.....	23
3. ผ้ามัดหมี่ในประเทศไทย.....	27
4. กรรมวิธีการทอผ้าไหมมัดหมี่.....	34
5. ผ้าไหมมัดหมี่ในบริบทของงานวัฒนธรรมพื้นบ้าน.....	36
6. คุณค่างานศิลปะพื้นบ้าน.....	46
7. การศึกษากับศิลปะ และวัฒนธรรม.....	52
8. บทบาทสถาบันราชภัฏกับการศึกษาศิลปะท้องถิ่น.....	55
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	61
9.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผ้าทอมือ และผ้าไหมมัดหมี่.....	62
9.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าศิลปกรรม งานทัศนศิลป์ และ การรับรู้คุณค่างานศิลปกรรม.....	75

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)	
9.3งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปะ และวัฒนธรรมของครู สถาบันการศึกษา และสถาบันราชภัฏ.....	78
9.4 งานวิจัยต่างประเทศ.....	84
10. กรอบความคิดการวิจัย.....	92
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	104
การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น.....	105
กำหนดกลุ่มตัวอย่างการวิจัย.....	105
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	106
เก็บรวบรวมข้อมูล.....	109
วิเคราะห์ข้อมูล.....	111
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และนำเสนอข้อเสนอแนะ.....	113
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	114
1.1 ข้อมูลจากอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ.....	116
1.1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของอาจารย์โปรแกรม วิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....	116
1.1.2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นตามการรับรู้คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ของอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ.....	122
1.1.3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของ ผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชุมชน และสังคมในปัจจุบัน ของอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ.....	136

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล (ต่อ)	
1.2 ข้อมูลจากนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบัน ราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....	139
1.2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของนักศึกษาโปรแกรม วิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขต ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....	139
1.2.2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นตามการรับรู้คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ของนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรมระดับปริญญาบัณฑิต สถาบัน ราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....	144
1.2.3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของ ผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชุมชน และสังคมใน ปัจจุบัน ของนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....	157
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	160
สรุปผลการวิจัย.....	162
อภิปรายผลการวิจัย.....	170
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	184
รายการอ้างอิง.....	186
ภาคผนวก.....	197
ประวัติผู้เขียน.....	247

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ก จำนวนอาจารย์ในโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ที่แจกแบบสอบถาม และ ได้รับคืน.....	110
ข จำนวนนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ที่แจกแบบสอบถาม และ ได้รับคืน.....	111
1 จำนวน และร้อยละของเพศ ของอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม.....	116
2 จำนวน และร้อยละของอายุ ของอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม.....	116
3 จำนวน และร้อยละของวุฒิการศึกษาสูงสุด.....	117
4 จำนวน และร้อยละของสถาบันที่ทำการสอนอยู่.....	117
5 จำนวน และร้อยละของประสบการณ์ในการสอน.....	118
6 จำนวน และร้อยละของอายุ ของรายวิชาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ที่รับผิดชอบ ในการสอน.....	119
7 จำนวน และร้อยละของครอบครัวของอาจารย์ มีการทำ และ ทอผ้าไหมมัดหมี่.....	119
8 จำนวน และร้อยละของอาจารย์ ที่มีประสบการณ์ในการทำ และ ทอผ้าไหมมัดหมี่.....	120
9 จำนวน และร้อยละของแหล่งความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์ ในการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ของอาจารย์ที่มีประสบการณ์.....	120
10 จำนวน และร้อยละของอาจารย์ ที่มีการนำข้อมูลเกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่ ไปใช้ ในการเรียนการสอน ในหลักสูตรของโปรแกรมวิชาศิลปกรรม.....	121
11 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์ โปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าเชิง ประวัติศาสตร์.....	122
12 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์ โปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าเชิง คตินิยม.....	125
13 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์ โปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าต่อ วิถีชีวิต.....	128

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
14	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์ โปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าทาง มรดกชุมชน..... 130
15	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์ โปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าทาง การศึกษา..... 133
16	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวมทั้งหมดของความคิดเห็นตาม การรับรู้ของอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม เกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่... 135
17	จำนวน และร้อยละของเพศ ของนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม..... 139
18	จำนวน และร้อยละของอายุ ของนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม..... 139
19	จำนวน และร้อยละของสถาบันราชภัฏที่นักศึกษากำลังศึกษาอยู่..... 140
20	จำนวน และร้อยละของระดับความรู้ทางศิลปะของนักศึกษา..... 140
21	จำนวน และร้อยละของสาขาทางศิลปะที่นักศึกษามีความถนัด..... 141
22	จำนวน และร้อยละของท้องถิ่นของนักศึกษาที่มีการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่.... 141
23	จำนวน และร้อยละของครอบครัวของนักศึกษามีการทำ และทอ ผ้าไหมมัดหมี่..... 142
24	จำนวน และร้อยละของนักศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำ และทอ ผ้าไหมมัดหมี่..... 142
25	จำนวน และร้อยละของแหล่งความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์ใน การทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ของนักศึกษาที่มีประสบการณ์..... 143
26	จำนวน และร้อยละของการได้รับความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่ จากการเรียน ในหลักสูตรของโปรแกรมวิชาศิลปกรรมของนักศึกษา..... 143
27	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นตามการรับรู้ของนักศึกษา โปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าเชิง ประวัติศาสตร์..... 144

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า	
28	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นตามการรับรู้ของนักศึกษา โปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าเชิง คตินิยม.....	147
29	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นตามการรับรู้ของนักศึกษา โปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าต่อ วิถีชีวิต.....	150
30	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นตามการรับรู้ของนักศึกษา โปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าทาง มรดกชุมชน.....	152
31	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นตามการรับรู้ของนักศึกษา โปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าทาง การศึกษา.....	154
32	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวมทั้งหมดของความคิดเห็นตาม การรับรู้ของนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม เกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่..	156

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1 กรอบความคิดการวิจัยคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่.....	103

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

งานหัตถกรรมเป็นสิ่งหนึ่งที่อยู่กับสังคมมนุษย์มาเป็นเวลานาน นับได้ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ด้วยการดำรงชีวิตที่ต้องขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ในยุคนั้น ทำให้มนุษย์ต้องรู้จักการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่รอบตัว โดยที่มนุษย์เองต้องต่อสู้กับภัยพิบัติจากธรรมชาติ และสัตว์ร้าย เช่นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์โดยตรง ดังนั้นมนุษย์จึงจำเป็นต้องหาวิธีที่จะเอาชนะธรรมชาติ (นพวัฒน์ สมพันธ์, 2542 : 8) และมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความสามารถมากกว่าสัตว์อื่นๆ มีสมองที่รู้จักการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เพื่อความอยู่รอดจากภัยธรรมชาติ จนนำมาสู่การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก สวดกสบายต่อการดำรงชีวิต โดยนำสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติแวดล้อมมาใช้เป็นปัจจัยพื้นฐานก่อให้เกิด การคิดสร้างอุปกรณ์เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต เช่นเครื่องมือในการล่าสัตว์ เครื่องมือในการทำเกษตร เครื่องมือเพื่อการเคลื่อนย้ายทางน้ำ หรือการสร้างที่อยู่อาศัย เป็นต้น (นวลน้อย บุญวงษ์, 2539 : 7)

มนุษย์ในยุคต่อๆ มา ได้คิดสร้างงานหัตถกรรมขึ้นสำหรับใช้สอยในชีวิตประจำวัน อีกหลายชนิด ซึ่งในการสร้างงานหัตถกรรมมีจุดประสงค์หลักโดยคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยเป็นประการแรก จนเมื่อเกิดความสมบูรณ์ทางด้านการใช้สอยแล้ว ผู้สร้างงานจึงคำนึงถึงเรื่องของความงามที่ใช้ตอบสนองทางด้านจิตใจ และในงานหัตถกรรมยังแฝงไว้ด้วยความคิด ปรัชญา ตลอดจนภูมิปัญญาของตัวช่าง เมื่องานหัตถกรรมมีพร้อมทั้งประโยชน์ในการใช้สอย และความงามควบคู่กันแล้ว จึงจัดได้ว่างานนั้นเป็น “ศิลปหัตถกรรม” มากกว่าจะเป็นงานหัตถกรรมเพียงอย่างเดียว (สมมาศ ศิริวงศ์, 2532 : 18) และการสร้างงานศิลปหัตถกรรมจะถูกสร้างขึ้นในกรอบของประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมของกลุ่มชน (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2538 : 20-21) ดังนั้นศิลปหัตถกรรมจึงมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มชน ที่สะท้อนความเชื่อ และวัฒนธรรมพื้นถิ่นนั้นๆ โดยมีรูปแบบที่ถูกกำหนดไว้ตามกรอบดังกล่าว และมีการเลือกใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น สำหรับการสร้างสรรค์งาน จึงสามารถเรียกผลงานของมนุษย์ชนิดนี้ได้อย่างชัดเจนลงไปอีกได้ว่า

“งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน” ซึ่งงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านยังมีลักษณะเฉพาะที่มีความแตกต่างไปจากงานหัตถกรรม และงานศิลปกรรมชั้นสูง เนื่องจากกลุ่มชนแต่ละกลุ่มมีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่ม ดังนั้นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านสามารถสื่อถึงวัฒนธรรมของกลุ่มชนได้เป็นอย่างดี ดังที่ชิต แก้วเพ็ง (2533 : 6) ได้จัดให้ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นงานประเภทหนึ่งของวัฒนธรรมพื้นบ้าน

งานหัตถกรรมประเภทสิ่งทอ เป็นงานหัตถกรรมประเภทหนึ่งที่มีวิวัฒนาการต่อเนื่องกันมายาวนาน มีการปรับปรุง และพัฒนาให้เกิดความเหมาะสมในเรื่องของการใช้งาน ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสร้างสรรค์เชิงศิลปะของช่างทอเข้าไปในตัวงานทำให้งานเกิดคุณค่า และจัดเป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านประเภทหนึ่ง งานหัตถกรรมหรืองานศิลปหัตถกรรมประเภทสิ่งทอมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับมนุษย์ นับได้ตั้งแต่มนุษย์ถือกำเนิดจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต จะเห็นว่าสิ่งทอนั้นไม่สามารถแยกออกจากความเป็นอยู่ของมนุษย์ได้ โดยเฉพาะสิ่งทอประเภทผ้า (ณัฐสุภัทร จันทวิษ, 2526 : บทนำ) ซึ่งประโยชน์ในการใช้ผ้า นั้นนอกจากจะใช้เพื่อปกคลุมร่างกายแล้ว ยังเป็นการแสดงออกในเรื่องของความสวยงามอีกด้วย และจาก งานวิจัยเรื่อง “ผ้าทอกับวิถีชีวิตชาวไทย” ของวรรณมา วุฒตะกุล และยุวรัตน์ พันธุ์ยุธา (2536) พบว่าผ้าทอมีความสำคัญเพื่อสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ผ้าเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ เป็นสิ่งที่แสดงถึงฐานะของผู้สวมใส่ การทอผ้ายังเป็นการแบ่งหน้าที่ระหว่างชาย และหญิง และยังเป็นการแสดงถึงบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงในสังคมอีกด้วย จึงอาจกล่าวสรุปได้ว่า การทอผ้าเป็นหลักฐานในการแสดงออกถึงความเจริญรุ่งเรือง และมีวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้นๆ (นิวัตร กองเพียร, 2537 : 126)

ในดินแดนที่เป็นประเทศไทยได้มีหลักฐานแสดงถึงวัฒนธรรม และอารยธรรมเก่าแก่ที่เกี่ยวข้องกับประวัติของการทอผ้า ซึ่งคนในยุคก่อนประวัติศาสตร์รู้จักการทอผ้าใช้แล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 3,000 ปี ผ้าไทยมีประวัติพัฒนาการในการทอผ้าสืบทอดมาแต่สมัยโบราณ เป็นอุตสาหกรรมเฉพาะในครัวเรือน หรือไม่กี่ถือเป็นงานฝีมือของผู้หญิง (ทองพันธ์ วรรณมาศ, 2534 : 67) ชาวไทยส่วนใหญ่มีอาชีพในการทำเกษตรกรรม การทอผ้าจะเป็นการใช้เวลารว่างจากการทำนาทำไร่ของผู้หญิง งานทอผ้าเป็นงานศิลปะที่ต้องอาศัยความมีวินัย ความขยัน และความปราณีตละเอียดอ่อนของช่างทอ ที่รังสรรค์ลวดลายบนผืนผ้าให้เกิดความงดงาม และยังใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย งานทอผ้าของผู้หญิงจึงคล้ายพลังที่เสริมสร้างให้เกิดความภูมิใจในความเป็นเจ้าของมรดกที่มีการสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ (นพวรรณ สิริเวชกุล, 2541 :38) ในผ้าทอหนึ่งชิ้นจึงแฝงไว้ด้วยการแสดงออกของวัฒนธรรมไทย ที่มีการสืบสานจากบรรพบุรุษจนถึงลูกหลานที่มี

คุณค่าอย่างยิ่ง ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง (2540 : 33) กล่าวว่าผลิตผลทางวัฒนธรรมประเภท สิ่งถักทอที่พบได้ทั่วไปในกลุ่มชนที่ใช้ภาษาไทยนั้น เป็นสิ่งที่แสดง หรือสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ ของชนเผ่าไทดั้งเดิม และยังแสดงถึงลักษณะพิเศษเฉพาะถิ่นของแต่ละแห่ง โดยในส่วนของ การทอ ที่เป็นแบบไทดั้งเดิมนั้น ได้แก่ลักษณะลวดลาย และวิธีการทอ ส่วนที่เป็นลักษณะพิเศษเฉพาะ แต่ละแห่ง ได้แก่การจัดลวดลายที่แสดงออกถึงภูมิลำเนา และสถานภาพของผู้ทอ หรือผู้ใช้ โดยการศึกษาวัฒนธรรมจากสิ่งทอเหล่านี้ จึงมีส่วนช่วยในการเข้าใจถึงลักษณะที่มีความเป็น เอกลักษณ์ของคนไทยกลุ่มต่างๆ อีกทั้งยังเห็นถึงการติดต่อสัมพันธ์ในแต่ละกลุ่มชนที่มีต่อกันผ่าน งานสิ่งทอที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวันของพวกเขา

การทอผ้าในสมัยก่อนเป็นการผลิตขึ้นสำหรับใช้เองในชุมชน จนกระทั่งถึงในยุคที่ สงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ยุติลง ปรากฏว่าอุตสาหกรรมการทอผ้าของชาวยุโรปได้แพร่ขยาย และ เข้ามามีบทบาทในประเทศไทย การผลิตด้วยเครื่องจักรทำให้ผลิตได้ครั้งละเป็นจำนวนมาก มีราคา ไม่แพงนัก และ ไม่มีปัญหาในเรื่องของสีตก หรือการหดตัวของผ้า ทำให้ได้รับความนิยมจากผู้คน เป็นอย่างมาก นับตั้งแต่ในยุคนั้นเป็นต้นมา (พรทิพย์ พิมลสินธุ์, 2541 : 5) ถึงผ้าไทยจะเกิดภาวะ วิกฤตตกต่ำไปบ้าง แต่ความนิยมในการการใช้ผ้าไทยได้รับความนิยมขึ้นอีกครั้ง เนื่องมาจาก การที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงให้ความสนพระราชหฤทัยในการสนับสนุน การทอผ้าพื้นเมือง โดยเฉพาะผ้ามัดหมี่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้รู้จักแพร่หลายทั่วไป ซึ่ง เป็นที่รู้จักทั้งใน และต่างประเทศ ยังผลให้เกิดการตื่นตัวที่จะอนุรักษ์ และพัฒนาในการทอผ้า พื้นเมืองของไทยขึ้นอีกครั้ง (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่ม 15 ม.ม.ป. : 113)

ผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีกำเนิด และมีการสืบทอดมาเป็นเวลานาน ซึ่งการผลิตผ้าไหมนั้นเป็นอาชีพเก่าแก่ของชาวอีสาน (ณรงค์ฤทธิ์ โสภาก และคนอื่นๆ, 2537 : 148) และยังคงเป็นงานอุตสาหกรรมภายในครอบครัวที่มีการใช้แรงงานทุกชั้นตอน ตั้งแต่การปลูก หม่อนเลี้ยงไหม การสาวไหม มัดย้อม จนถึงการทอ (รายงานผลการวิจัยไหม และผลิตภัณฑ์ไหม, 2523 : 5) และมีอยู่ทั่วไปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ก็มี ความแตกต่างกัน (ทรงพันธ์ วรณมาศ, 2534 : 84-85) ซึ่งในความต่างนั้นแตกต่างกันในแบบอย่างทางศิลปะ ความละเอียด ความปราณีต ขึ้นอยู่กับความนิยมของแต่ละท้องถิ่น แต่ละกลุ่มวัฒนธรรม ตามความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของแต่ละกลุ่ม ที่อยู่อาศัย และพัฒนาไปสู่การผลิตออกมาเป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีคุณค่า (อัจฉรา ภาณุรัตน์ และคณะ, 2536 : 7) จากการใช้ผ้าที่มีส่วนสำคัญในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นความต้องการ

ขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตแล้ว ยังสามารถวิเคราะห์ให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของกลุ่มชนผ่านทาง ลักษณะของผ้า สีสันลวดลายของผ้าไหมมัดหมี่ซึ่งทอด้วยฝีมือ เป็นสิ่งที่เป็นมรดกสืบทอดกันมา โดยลวดลายนั้นล้วนสร้างขึ้นจากสิ่งใกล้ตัวที่พบเห็นในธรรมชาติ ในชีวิตประจำวันรวมเข้ากับ จินตนาการ และการสร้างสรรค์เชิงศิลปะของช่างทอ (นิตี กสิโกศล, 2541 : 145) โดยการศึกษา ในเรื่องของผ้านั้นจะทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลุ่มลึกในระดับรากฐานของวัฒนธรรม ซึ่งจะ ครอบคลุมทั้งด้านประวัติศาสตร์สังคม และชุมชน ด้านประวัติศาสตร์ความเชื่อ และค่านิยม ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ (ชลธิรา สัตยาศรัย, 2536 : 86)

ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่ปรากฏอยู่บนแผ่นดินของไทยนั้นล้วนเป็นอารมณ์อันสูงค่าที่ ศิลปินพื้นบ้านของไทยในอดีตได้สร้างสรรค์ประดับไว้ให้เป็นศรีสง่าแก่ประเทศชาติ ซึ่งเป็นผลผลิต ของการบันทึกทางประวัติศาสตร์อันเป็นประจักษ์พยานถึงลักษณะเฉพาะ และเอกภาพของ ความเป็นมรดกส่วนรวมของชาวไทยทุกคน เป็นเครื่องเตือนใจว่า “มนุษย์ทุกยุคทุกสมัยต่างมีส่วน ช่วยก่อให้เกิดอารยธรรมขึ้น” งานศิลปกรรมของคนไทยได้ถูกสร้างขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่า สะท้อนถึง ความรู้ทางวิทยาการ และวิชาการได้เจริญควบคู่กันมาโดยตลอด พร้อมๆ กับการชื่นชมในคุณค่า แห่งความงามที่ได้ถูกกลั่นกรองจากมโนสำนึกของช่างไทย ล้วนเป็นผลงานที่ออกมาจาก พุทธิปัญญาของมนุษย์โดยแท้ ซึ่งภาพรวมเหล่านี้ได้สิ่งสถิตยอยู่ในจิตใจของคนไทยทุกยุคทุกสมัย สืบต่อเนื่องกันมา (จิรวัดน์ พิระสันต์, 2540 : 1) อย่างไรก็ตาม ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 กระแส อารยธรรมต่างชาติได้เข้ามาสู่สังคมไทยอย่างรวดเร็วจนเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านวิถีการดำเนิน ชีวิต ทศนคติและค่านิยมต่างๆ เป็นอย่างมาก อาจกล่าวได้ว่าสังคม และวัฒนธรรมไทยอยู่ใน ภาวะวิกฤต เนื่องจากการรับอารยธรรมชาติอื่นมาใช้โดยขาดการไตร่ตรอง ทั้งยังขาดความเข้าใจ ในเรื่องความหมาย และความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมไทย (สุวรรณา สถาอานันท์ และ เนื่องน้อย บุญเนตร, 2535 : บทนำ) ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมไทยใน และวัฒนธรรมไทยเป็น อย่างมาก การให้ความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญ และคุณค่าเกี่ยวกับมรดกท้องถิ่นที่อยู่คู่กับ สังคม และวิถีชีวิตของคนไทยเชิงการศึกษา จะเป็นวิธีที่ช่วยกระตุ้น และสร้างจิตสำนึกให้เกิด ความร่วมมืออย่างเข้าใจที่จะพิทักษ์ปกป้อง ดูแล และบำรุงรักษาเชิงการสืบทอด และสร้าง ความภาคภูมิใจสำหรับคนรุ่นต่อไป

นิคม ทาแดง (2523 : 65) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาจัดเป็นเครื่องมือที่เหมาะสม และ เป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดในการอนุรักษ์ และการถ่ายทอดวัฒนธรรม การศึกษาเป็นกระบวนการ สำคัญในการบำรุงรักษาวัฒนธรรมให้เกิดการดำรงอยู่ นอกจากนี้การศึกษายังมีหน้าที่ช่วยใน การส่งเสริม และพัฒนาวัฒนธรรมให้มีการขยายวงที่กว้างออกไป บทบาทของการศึกษาในเรื่อง

ดังกล่าวที่นับได้ว่าเป็นมีความสำคัญมาก คือกระบวนการศึกษาที่ผ่านทางสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จากระดับประถมศึกษาจนกระทั่งถึงระดับอุดมศึกษา และผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมก็คือ ครู อาจารย์ในสถาบันการศึกษานั้นๆ โดยที่ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของวัฒนธรรมที่จะนำมาเป็นข้อมูลในการเรียนการสอน และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมที่มีต่อตนเอง ต่อท้องถิ่น และชาติบ้านเมือง ตลอดจนสามารถที่จะเลือกสรรวัฒนธรรมมาถ่ายทอดให้เหมาะสมกับภูมิปัญญาของผู้เรียน (ยนต์ ชุ่มจิต, 2528 : 120-121) อีกทั้งการเรียนรู้คุณค่าของงานศิลปกรรม ยังมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชาติโดยตรง เพราะการรับรู้ในคุณค่าจะเป็นจุดกำเนิด หรือเงื่อนไขช่วยป้องกันไม่ให้ศิลปะ และวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชาติต้องเสื่อมสลายไป (สงวน รอดบุญ 2514 : 14)

ในปี 1998 Bastos, Flavia Maria Cunha. ได้ทำวิจัยเรื่อง “ Making The Familiar Strange. Teacher Interpretation of Community Art : A CASE STUDY (Folk Art)” พบว่าการแสดงความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น และวัฒนธรรมของสังคมนั้น เป็นผลต่อการศึกษาในทฤษฎีศิลปศึกษาที่มีสังคมชุมชนเป็นพื้นฐาน (CBAE) และการศึกษาในเรื่องของคุณค่าของวัฒนธรรมพื้นบ้าน สภาพของศิลปะท้องถิ่น รวมไปถึงปัจจัยแวดล้อมดังกล่าวทำให้อาจารย์ และนักศึกษาเกิดจิตสำนึกเกี่ยวกับชุมชนมากขึ้น Congdon, Kristin Goranson. (1983) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ”A Theoretical Model for Teaching Folk Art in The Art Education Setting” พบว่า การวิเคราะห์โครงสร้างการศึกษาศิลปะพื้นบ้านในเชิงของงานศิลปกรรม และความสัมพันธ์กับพื้นฐานวัฒนธรรมนั้น โดยข้อมูลส่วนมากไม่ใช่เป็นเพียงข้อมูลเฉพาะเรื่อง แต่ยังเป็นข้อมูลที่มีความเกี่ยวเนื่องกับศาสตร์ต่างๆ อีก เช่นประวัติศาสตร์ศิลป์ คติชนวิทยา และมนุษยวิทยา ในงานศิลปะจะมีคุณค่าในตัวเอง สะท้อนคุณค่าในตัวมนุษย์ มีเรื่องของวัฒนธรรม มีระบบความเชื่อแฝงอยู่ และการศึกษารูปแบบทางมนุษยวิทยาจะเป็นการเข้าถึงการพัฒนาศิลปศึกษาได้ Macdowell, Marsha Louise. (1982) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “Folk Art Study in Higher Education in North America” พบว่าการศึกษาศิลปะพื้นบ้านในระดับอุดมศึกษา เป็นการหาข้อมูลองค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การสร้างโครงสร้างของหลักสูตร นำไปพัฒนาหลักสูตร เป็นพื้นฐานการสร้างหลักสูตรทางประวัติศาสตร์ และการถ่ายทอดความรู้ในงานศิลปะพื้นบ้าน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จัดเป็นหน้าที่หลักของสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในการให้ความรู้และพัฒนาองค์ความรู้

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญ และคุณค่างานศิลปะพื้นถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และการศึกษา เป็นเครื่องยืนยันถึงแนวทาง และความจำเป็นที่จะต้องพัฒนา

ระบบการศึกษาชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการกระตุ้น และสร้างองค์ความรู้ ของชุมชน เกี่ยวกับมรดกของบรรพบุรุษ ในการศึกษาค้นคว้า และการมีบทบาทพร้อมต่อการสืบทอด และการอนุรักษ์

สถาบันราชภัฏเป็นสถาบันการศึกษาหนึ่งที่มีบทบาทในการทำนุบำรุงศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติ โดยส่วนหนึ่งของภารกิจของสถาบันราชภัฏ ที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2538 มาตรา 7 คือ เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มีส่วนในการทำนุบำรุงศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติ ประกอบกับวัตถุประสงค์ของโปรแกรมวิชาศิลปกรรมของสถาบันราชภัฏ ในส่วนหนึ่งนั้นมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับการศึกษาคุณค่าผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งเป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน คือทำให้บัณฑิตที่จบการศึกษาออกไปมีเจตคติที่ดี และมีสำนึกในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรม ที่มีบทบาทต่อการส่งเสริม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาสังคม และท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี (แนวทางสู่บัณฑิต, ม.ป.ป.)

การรับรู้คุณค่าผ้าไหมมัดหมี่ของนักศึกษาโปรแกรมศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะทำให้เยาวชนซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่เกิดสำนึกในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมท้องถิ่น มีเจตคติที่ดี และตระหนักถึงคุณค่าในงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง เกิดความหวงแหนในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนและของชาติ และจะเป็นแนวทางที่จะนำไปพัฒนาหลักสูตรในโปรแกรมศิลปกรรมของสถาบันราชภัฏ การรู้คุณค่าผ้าไหมมัดหมี่ในส่วนของอาจารย์ ถือเป็นแกนหลักที่สำคัญของการศึกษา และเป็นฐานที่จำเป็นในส่วนที่ช่วยเสริมบทบาทของการส่งเสริม การถ่ายทอด และการอนุรักษ์งานผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีต่อชุมชน และช่วยพัฒนาสังคมของชุมชน ให้มีความเข้มแข็งทั้งวิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่น

การศึกษาคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่จึงมีความสำคัญต่อสังคม และชุมชนที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ ผ้าไหมมัดหมี่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ผ่านกระบวนการของการสืบทอดของมนุษยชาติ แผ่ไปด้วยคุณค่าทางวัฒนธรรม เอกลักษณ์ และความเชื่อของกลุ่มชน การสร้างสรรค์เชิงศิลปะ และการแสดงออกถึงภูมิปัญญาไทยได้อย่างชัดเจนบนตัวผ้าไหมมัดหมี่ อันเป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่เป็นมรดกที่มีค่ายิ่งของชุมชน การรับรู้คุณค่าของงานศิลปกรรมท้องถิ่นจะเป็นคุณูปการต่อการอนุรักษ์ศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติ การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดในการดำเนินการ นอกเหนือจากกระแสการอนุรักษ์ศิลปะ และวัฒนธรรมไทยจากองค์กรต่างๆที่มีหน้าที่ในการดูแล และรับผิดชอบ ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงคุณค่าผ้าไหมมัดหมี่ ในฐานะเป็นงานศิลปกรรมท้องถิ่น อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน และมรดกของชาติที่แสดงถึง

เอกลักษณ์ในความเป็นชนชาติไทยที่มีอารยธรรมที่สั่งสมสืบทอดต่อกันมา ซึ่งนับวันอาจจะถูก ลืมเลือน และสูญไป อีกทั้งความสำคัญของหลักการศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางศิลปะ ท้องถิ่น ในการจัดระเบียบการศึกษา การสร้างองค์ความรู้ การสร้างบุคลากร การเป็นผู้นำชุมชน ทางศิลปะพื้นถิ่น ตลอดจนการเผยแพร่ความรู้แก่ชุมชน หรือการสร้างจิตสำนึกในการพิทักษ์รักษา และประจักษ์ถึงคุณค่าของศิลปะ และวัฒนธรรมพื้นบ้าน อีกทั้งอาจารย์ และนักศึกษาโปรแกรม วิชาศิลปกรรม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถือเป็นบุคลากรที่สำคัญยิ่งในการดำเนินการใน บทบาทดังกล่าว นอกจากนี้ยังสอดคล้อง และบรรลุเป้าหมายในนโยบายของสถาบันราชภัฏ วัตถุประสงค์ในการผลิตบัณฑิตของหลักสูตรโปรแกรมวิชาศิลปกรรม และสถาบันราชภัฏที่เป็น สถาบันการศึกษาที่มีบทบาทในการทำนุบำรุงศิลปะ และวัฒนธรรมของท้องถิ่น และของชาติ

การศึกษาคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่จากสาระ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถประมวล ขอบเขตของคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ได้ 5 ด้าน คือ

1. คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์
2. คุณค่าเชิงคตินิยม
3. คุณค่าต่อวิถีชีวิต
4. คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน
5. คุณค่าทางการศึกษา

โดยการสำรวจการรับรู้จากบุคลากร คืออาจารย์และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏในชุมชนเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นแหล่งที่มีมรดกผ้าไหมมัดหมี่ที่มี ชื่อเสียงของประเทศ เพื่อเป็นการประมวลผลการรับรู้ ที่จะนำไปใช้สำหรับการพัฒนาหลักสูตร การจัดการศึกษา และค้นคว้าวิจัยเพื่อขยายองค์ความรู้ที่กว้างออกไป

2. วัตถุประสงค์

เพื่อสำรวจคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ 5 ด้านคือ คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ คุณค่าเชิง คตินิยม คุณค่าต่อวิถีชีวิต คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน และคุณค่าทางการศึกษา ตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการสำรวจความคิดเห็นตามการรับรู้คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ของ อาจารย์และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรมระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ มีขอบเขตในการวิจัยดังนี้

1. ประเด็นที่ศึกษา

1.1 คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ในฐานะที่เป็นงานศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น ที่มี ลักษณะเฉพาะของฝีมือช่างท้องถิ่น เป็นงานศิลปะที่มีเอกลักษณ์อันแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่น และเป็นประโยชน์ทางการศึกษา

1.2 ผ้าไหมมัดหมี่ในฐานะเป็นมรดกของแผ่นดินที่ควรอนุรักษ์ ดำรงรักษา และ สืบทอด

2. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเบื้องต้น

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณค่างานศิลปะพื้นบ้าน คุณค่างานศิลปกรรม ผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าทอมือ วัฒนธรรม สถาบันราชภัฏ และหลักสูตรโปรแกรมศิลปกรรมของ สถาบันราชภัฏ

2.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านผ้าทอมือ

3. กลุ่มตัวอย่างการวิจัย

3.1 อาจารย์ในโปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏในเขตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ที่รับผิดชอบในการสอน วิชาศิลปะพื้นบ้าน วิชาผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน และวิชา ประวัติศาสตร์ศิลป์

3.2 นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏในเขตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ชั้นปีที่ 3 ที่ลงทะเบียนเรียนในการศึกษาภาคปลายปี การศึกษา 2545

(* หมายถึง อาจารย์ และนักศึกษาโปรแกรมศิลปกรรม เป็นผู้ที่สอน และเรียนอยู่ใน สถาบันเดียวกัน)

4. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การรับรู้ หมายถึง การรับรู้คุณค่าของผ้าไหมมัดหมี่

คุณค่า หมายถึง ข้อดี ความดี ส่วนที่ดีที่มีคุณประโยชน์ที่มีลักษณะเป็นนามธรรมและสามารถประเมินออกมาโดยการรับรู้ได้

ผ้าไหมมัดหมี่ หมายถึง ผ้าที่มีกรรมวิธีการทอผ้าด้วยเส้นไหมโดยมีการมัดให้เป็นลวดลายก่อนนำไปย้อมสีต่าง ๆ แล้วจึงนำไปทอเป็นผืนผ้า ให้ลวดลายของผ้าตรงตามลายที่มีการมัด

คุณค่าผ้าไหมมัดหมี่ หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะตัว มีลวดลายสีสันตามความคิด และการออกแบบของช่างฝีมือตามลักษณะของท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา วิถีชีวิต คติความเชื่อ การสืบทอด และความมีสุนทรีย์อันเป็นคุณค่าเชิงบวกของชุมชน มีทั้งหมด 5 ด้าน ดังนี้

1. คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์
2. คุณค่าเชิงคตินิยม
3. คุณค่าต่อวิถีชีวิต
4. คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน
5. คุณค่าทางการศึกษา

สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมายถึง สถาบันราชภัฏ ที่ตั้งอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นสถาบันระดับอุดมศึกษา ที่เปิดสอนโปรแกรมวิชาศิลปกรรมระดับปริญญาบัณฑิต ในปีการศึกษา 2 5 4 5 ระดับชั้นปีที่ 3 ทั้งหมด 7 แห่ง ได้แก่

1. สถาบันราชภัฏนครราชสีมา
2. สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์
3. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม
4. สถาบันราชภัฏสกลนคร
5. สถาบันราชภัฏสุรินทร์
6. สถาบันราชภัฏอุดรธานี
7. สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี

(*หมายเหตุ ในปีการศึกษา 2545 สถาบันราชภัฏเลย ซึ่งเป็นสถาบันราชภัฏแห่งหนึ่งที่อยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไม่มีการเปิดสอนโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิตในระดับชั้นปีที่ 3)

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยศึกษาจากประชากรทั้งหมด 214 คน แบ่งเป็นกลุ่มประชากร คือ อาจารย์โปรแกรมศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7 แห่ง จำนวน 18 คน และกลุ่มตัวอย่างประชากร คือนักศึกษาโปรแกรมศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7 แห่ง จำนวน 196 คน โดยสำรวจความคิดเห็นตามการรับรู้เกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ 5 ด้าน คือ

1. คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์
2. คุณค่าเชิงคตินิยม
3. คุณค่าต่อวิถีชีวิต
4. คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน
5. คุณค่าทางการศึกษา

โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

1.1 ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร หนังสือ วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งใน และต่างประเทศด้านผ้าทอมือ ผ้าไหมมัดหมี่ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม คติชนวิทยา สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านผ้าทอมือ

1.2 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันราชภัฏ และหลักสูตรโปรแกรมวิชาศิลปกรรมของสถาบันราชภัฏ

2. กลุ่มตัวอย่างการวิจัย

2.1 อาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7 แห่ง ที่รับผิดชอบในการสอนวิชาศิลปะพื้นบ้าน วิชาผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน และวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์

2.2 นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7 แห่ง โดยเลือกนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคปลายปีการศึกษา 2545 และได้ผ่านการเรียนวิชาทางศิลปะพื้นฐานมาแล้ว

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลของอาจารย์และนักศึกษา โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นตามการรับรู้คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์
2. คุณค่าเชิงคตินิยม
3. คุณค่าต่อวิถีชีวิต
4. คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน
5. คุณค่าทางการศึกษา

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของผ้าไหมมัดหมี่ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชุมชน และสังคมปัจจุบัน

4. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น และทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูล

4.2 นำเครื่องมือที่ได้สร้างขึ้น ตรวจสอบแก้ไขเพิ่มเติม โดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

4.3 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน เพื่อตรวจแก้ไขความตรงของเนื้อหา ความครอบคลุมของเนื้อหา และการใช้ภาษาของแต่ละข้อความแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมยิ่งขึ้น แล้วให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบอีกครั้ง

4.4 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) เพื่อหาความเที่ยง (Reliability) ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS / PC+

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีนำส่งและเก็บด้วยตนเอง และส่งทางไปรษณีย์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม มาวิเคราะห์ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นการแจกแจงความถี่ของคำตอบ และคิดเป็นร้อยละ นำเสนอในรูปของตาราง และความเรียง

ตอนที่ 2 เป็นการแจกแจงความถี่ ให้คะแนนเป็นมาตราส่วนประมาณค่า จากนั้นนำมาหาค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอในรูปตาราง และความเรียง

ตอนที่ 3 นำเสนอในรูปความเรียง

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. สามารถนำไปใช้พัฒนาการเรียนการสอน ปรับปรุงหลักสูตรโปรแกรมศิลปกรรม เพื่อส่งเสริมงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

2. เป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรมพิเศษและยังสามารถขยายผลต่องานศิลปกรรมอื่น ๆ ตลอดจนศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติต่อไป

3. ความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษาที่ปรากฏออกมาจากผลการวิจัย จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย ในการจัดสร้างหลักสูตร และนโยบายในการทำนุบำรุง

4. สร้างจิตสำนึกให้เยาวชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ตลอดจนการดำรงรักษาและอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

5. เป็นแนวทางและเป็นพื้นฐานให้ผู้สนใจศึกษาค้นคว้าขยายผล และเสริมองค์ความรู้ในงานศิลปกรรมไทยด้านอื่น ๆ ในโอกาสต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยเกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคุณค่าผ้าไหมมัดหมี่ตามการรับรู้ของ อาจารย์ และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขต ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมเอกสารจากบทความ หนังสือ วารสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์ และได้นำเสนอสาระสำคัญของงานวิจัย โดยจำแนกไว้ดังนี้

1. ประวัติ และประเภทของผ้าทอมือที่ปรากฏในประเทศไทย
2. ประวัติความเป็นมาของผ้ามัดหมี่
3. ผ้ามัดหมี่ในประเทศไทย
4. กรรมวิธีการทอผ้าไหมมัดหมี่
5. ผ้าไหมมัดหมี่ในบริบทของวัฒนธรรม
6. คุณค่างานศิลปะพื้นบ้าน
7. การศึกษากับศิลปะ และวัฒนธรรม
8. บทบาทสถาบันราชภัฏกับการศึกษาศิลปะท้องถิ่น
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
10. กรอบความคิดการวิจัย

1. ประวัติ และประเภทของผ้าทอมือที่ปรากฏในประเทศไทย

1.1 ประวัติของผ้าทอมือในประเทศไทย

จากการศึกษาถึงเรื่องราวของผ้าทอมือในประเทศไทย ได้ค้นพบข้อมูลหลักฐานที่เป็น การแสดงถึงประวัติความเป็นมา กรรมวิธี และวัฒนธรรมการทอผ้าที่ปรากฏอยู่บนดินแดนที่เป็น ประเทศไทยในปัจจุบัน ดังนี้

การทอผ้านับได้ว่าเป็นงานหัตถกรรมที่มีประวัติเก่าแก่มากที่สุดในโลกงานหนึ่ง ถึงแม้ว่าจะไม่สามารถกล่าวถึงต้นกำเนิดของการทอผ้าว่ามีการเริ่มต้นขึ้นเมื่อใด ใครเป็นผู้ริเริ่มขึ้น ก็ตาม แต่มีสิ่งหนึ่งที่ค้นพบได้ง่าย และสามารถใช้เป็นหลักฐานเชื่อมโยงได้เป็นอย่างดีคือ การนำ

ไม่มาขัดกันเพื่อใช้ทำรั้ว หรือใช้เป็นฝาผนังสำหรับสร้างที่อยู่อาศัย เป็นต้น สำหรับในประเทศไทย นั้นจะพบได้ว่ามีการนำไม้ไผ่มาสานเพื่อใช้งานในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำรั้วบ้าน การ นำมาสร้างเป็นที่อยู่อาศัยแล้ว ยังมีการนำมาทำเป็นภาชนะ และสิ่งของเครื่องใช้สำหรับใช้งานใน ชีวิตประจำวันต่างๆ อีกมากมาย ด้วยหลักฐานเหล่านี้เอง คือที่มาของหลักการทอ

ถ้าจะกล่าวถึงหลักของกรรมวิธีทอผ้าแล้ว หลักของการทอผ้านั้นก็ใช้วิธีการเดียวกัน กับการสานไม้ไผ่นั้นเอง เพียงแต่การทอผ้าจะใช้เส้นใยในการทอเป็นผืนผ้า และหลักในการทอผ้า คือการนำเส้นใยสองพวกมาขัดกัน โดยทั้งสองพวกนั้นต้องตั้งฉากกัน เส้นใยกลุ่มแรกเรียกว่า “เส้นยืน” และเส้นด้ายอีกพวกเรียกว่า “เส้นพุ่ง” เป็นกรรมวิธีเดียวกันกับการสานด้วยไม้ไผ่ หรือ การสานด้วยกระดาษ ลักษณะของการขัดกันของเส้นยืน และเส้นพุ่งจะใช้วิธีขัดกันแบบธรรมดา ซึ่งเป็นกรรมวิธีการทอขั้นพื้นฐาน หรืออาจจะมีการทอเป็นลวดลายอื่นๆ อีกก็ได้ขึ้นอยู่กับกรรมวิธี การทอผ้าที่แตกต่างกันออกไป (ยุพินศรี สายทอง, 2528)

ในประเทศไทยนั้นมีประวัติการทอผ้าใช้กันในชุมชนเองมาแต่โบราณกาล ไม่ว่าจะเป็น เป็นในหมู่บ้าน หรือในสังคมเมืองในยุคสมัยต่อมา (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดย พระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่ม 21, 2539 : 106) ดังที่ จิราภรณ์ อรรถยณะนาค (2536 : 151-156) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องผ้าจากแหล่งโบราณคดีในประเทศไทย และได้ค้นพบหลักฐานจากงานจิตรกรรมที่ฝาผนังถ้ำ หรือบนเพิงผาในหลายๆ แห่ง ซึ่งมีอายุอยู่ ระหว่างประมาณ 3,000-4,000 ปี ก่อนคริสตกาล แสดงให้เห็นถึงการแต่งกายของมนุษย์ใน ยุคสมัยนั้นว่าไม่ได้เปลือยกายเสียทีเดียว หากแต่มีการปกปิดหรือมีการห่อหุ้มร่างกาย ตั้งแต่ช่วง เอวลงไปด้วยวัสดุชิ้นเล็กๆ โดยไม่สามารถระบุ หรือทราบแน่ชัดว่าวัสดุเหล่านั้นทำมาจากสิ่งใด จึง สันนิษฐานได้ว่ามนุษย์ในยุคหินเก่าที่อาศัยอยู่ในดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบันยังคงไม่รู้จัก กรรมวิธีในการการทอผ้า เนื่องจากเส้นด้ายเครื่องนุ่งห่มสำหรับมนุษย์ในยุคนั้นอาจทำมาจากใบไม้ เปลือกไม้ หรือหญ้าซึ่งเป็นพืชที่มีอยู่ในแหล่งอาศัย หรืออาจจะใช้หนังสัตว์ที่ได้จากการล่าตนเอง

และจากการศึกษาในเรื่องนี้ยังไม่มีการพบหลักฐานที่จะระบุแน่ชัดได้ว่ามีการปั่นด้าย หรือมีการทอผ้าในประเทศไทยได้เริ่มต้นขึ้นในยุคสมัยใด แต่พอสันนิษฐานได้ว่าได้มีการทอผ้า เกิดขึ้นในยุคก่อนประวัติศาสตร์แน่นอน แต่หลักฐานที่จะเป็นที่ยืนยันได้คือเส้นด้าย เครื่องแต่งกาย และสิ่งทอในยุคสมัยต้นๆ ได้สูญสลายไปในระยะเวลาไม่นานนัก ทั้งนี้เกิดจากสาเหตุที่ว่า เส้นด้าย และสิ่งทอต่างๆ นั้นได้ทำมาจากวัสดุธรรมชาติที่เป็นอินทรีย์วัตถุจึงเป็นวัสดุที่ไม่คงทนนัก นอกจากนี้ยังประกอบกับลักษณะภูมิอากาศในดินแดนที่เป็นประเทศไทยซึ่งอยู่ในเขตภูมิอากาศ

แบบร้อนชื้น มีความร้อน และความชื้นจัด เหตุนี้จึงเป็นตัวการในการทำลายวัสดุที่ทำมาจาก อินทรีย์วัตถุที่ไม่สามารถที่จะคงสภาพให้อยู่รอดได้ในสภาพภูมิอากาศดังกล่าว เพราะฉะนั้น หลักฐานที่เป็นผ้า หรือสิ่งทอจึงมีหลงเหลือจนถึงปัจจุบันมีปริมาณเป็นจำนวนที่น้อยมาก และ จากการขุดค้นในแหล่งโบราณคดีในประเทศไทยนั้นได้พบวัตถุบางอย่างที่ใช้เป็นหลักฐานที่ใน การศึกษา และสามารถเชื่อมโยงถึงวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีของการทอผ้าในยุคโบราณบางส่วน ตั้งแต่ยุคหินเป็นต้นมา

ในปัจจุบันได้มีการยอมรับกันอย่างเป็นทางการที่กว้างขวางในเรื่องของเทคโนโลยี และ วิวัฒนาการของการทอผ้าว่ามีกำเนิด หรือมีการพัฒนามาจากการทอเสื่อ งานจักสาน และ การทำเชือก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การทอเสื่อ เสื่อมีลักษณะใกล้เคียงกับการทอผ้า และฝืนผ้ามากที่สุด เพราะ กรรมวิธีการทอผ้าเกิดจากการนำเอาพืชประเภทหญ้า หรือกก หรือนำส่วนต่างๆ ของพืช เช่น ใบไม้ กิ่งไม้ เปลือกไม้ และเส้นใยมาปั่น มาผูก หรือพัน ตลอดจนการถัก หรือสานจนเกิดเป็นฝืนที่มีขนาด กว้างคล้ายกับฝืนผ้า นอกจากเสื่อแล้วยังมีการทำตาข่ายที่ใช้สำหรับจับสัตว์ซึ่งก็มีกรรมวิธีการทำที่ คล้ายกัน

2. การทำเครื่องจักสาน เครื่องจักสานเป็นภาชนะที่เกิดจากการนำเอาวัสดุที่มี ลักษณะเป็นเส้นยาวๆ จำนวน 2 กลุ่ม หรืออาจมากกว่านั้น โดยนำมาสอดขัดประสานกันด้วย กรรมวิธีต่างๆ กรรมวิธีในการสานเครื่องจักสานมีความคล้ายกับกรรมวิธีในการทอผ้า และอาจ สันนิษฐานได้ว่าผู้คนในยุคสมัยโบราณคงรู้จักการทอเสื่อ และการทำเครื่องจักสานประเภทกระบุง หรือตะกร้าขึ้นใช้สำหรับอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันก่อนที่จะรู้จักการทอผ้า (เผ่าทอง ทองเจือ, **สัมภาษณ์**, 4 กันยายน 2544) และนักโบราณคดียังได้ขุดค้นพบชิ้นส่วนเล็กๆ ของเสื่อ หรือชิ้นส่วนของเครื่องจักสานติดอยู่กับเหล็ก และวัตถุที่เป็นสำริดจากแหล่งโบราณคดีก่อน ประวัติศาสตร์ในแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ถึงแม้ว่าชิ้นส่วนของเครื่องจักสาน ที่พบจะมีขนาดเล็กมากจนไม่สามารถให้ข้อมูลที่สมบูรณ์ และเชื่อมโยงถึงกรรมวิธีในการผลิตได้

แต่อย่างน้อยสิ่งเหล่านี้ก็สามารถใช้บอกได้ว่าลายของเครื่องจักสานส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็น ลายสอง หรือลายขัด นอกจากนั้นยังได้พบภาชนะดินเผาที่มีลายจักสานทาบติดอยู่ซึ่งเป็นหลักฐาน ขึ้นสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบ ลวดลายของเครื่องจักสานที่มาจากแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง และสันนิษฐานได้ว่าลวดลายจักสานที่ปรากฏอยู่นั้นเกิดจากการที่นำแผ่นดินเหนียวมากดทาบลง ในเครื่องจักสานที่มีลักษณะเป็นตะกร้า ซึ่งภาชนะดินเผาที่พบนั้นมีอายุอยู่ระหว่าง 2,300-3,000 ปี จึงสามารถใช้เป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นได้ว่าในสังคมชุมชนโบราณแห่งนี้ได้รู้จักการทำเครื่องจักสาน ขึ้นใช้งาน มีวิวัฒนาการ และเทคโนโลยีในการทำเครื่องจักสานที่อยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูงเช่นกัน

3. การทำเชือก จากการค้นพบของนักโบราณคดีได้มีการค้นพบหลักฐานหลายอย่างที่ยืนยันได้ว่ามนุษย์ในยุคหินมีการคิดค้นการทำเชือกขึ้นไว้ใช้งาน โดยมีการพบหลักฐานที่เก่าแก่ และสำคัญที่สุดที่แสดงถึงวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีของเชือก คือรอยประทับของเชือกที่ปรากฏอยู่บนเศษภาชนะดินเผา และภาชนะดินเผาจำนวนมากที่ได้จากการขุดค้นแหล่งโบราณคดีหลายๆ แห่งในประเทศไทย แต่หลักฐานที่เก่าแก่ที่สุดที่ขุดค้นพบในประเทศไทยในขณะนี้คือ ภาชนะดินเผาลายเชือกทาบที่ค้นพบใน “ถ้ำผี” จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีอายุมากกว่า 6,000 ปี ลายเชือกทาบที่ปรากฏอยู่บนภาชนะดินเผาอาจเกิดจากการพันเชือกไปรอบๆ ไม้ที่ใช้สำหรับตีหม้อ หรืออีกวิธีหนึ่งอาจเกิดจากการกดเชือกลงบนภาชนะดินเผาเหล่านั้นในขณะที่ยังไม่แห้ง หรือยังหมาดอยู่ก่อนนำไปสู่ขั้นตอนของการเผา และจากการศึกษารอยประทับเชือกบนภาชนะดินเผาของนักโบราณคดีอย่างละเอียด สามารถสรุปได้ว่าลวดลายส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นเส้นขนานตามแนวดิ่ง บางส่วนมีลายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน และลายตาราง ซึ่งลวดลายเหล่านั้นเป็นรูปแบบหนึ่งในการตกแต่งพื้นผิวของภาชนะดินเผาให้เกิดความสวยงาม หรือเพื่อประโยชน์ในการใช้สอย เส้นใยที่นำมาใช้ในการทำเชือกนั้นเป็นเส้นใยที่ทำมาจากพืช และสัตว์ ด้วยการนำเส้นใยประมาณ 2-3 กลุ่มมาพันเป็นเชือกเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่น และความแข็งแรงสำหรับไว้ใช้งาน เชือกนั้นมีลักษณะเป็นลายเกลียวที่เกิดจากการบิดหมุนเส้นใยให้ไปในทิศทางเดียวกัน โดยที่คนโบราณนั้นได้รู้จักการทำเชือกด้วยการบิดเส้นใยโดยใช้นิ้วมือ หรือวิธีการคลึงเส้นใยด้วยการใช้ฝ่ามือกับสะโพก ขาอ่อน หรือน่อง การบิดเป็นเกลียวจะทำให้เชือกมีความยืดหยุ่น และทนทาน เชือกที่มีการทำขึ้นในยุคแรกๆ นั้นคงไว้ใช้ผูกมัดก้อนหินที่ทำให้มีความคมเข้ากับด้ามที่ทำด้วยกระดูกสัตว์ หรือไม้เพื่อใช้สำหรับเป็นอาวุธ โดยวัสดุที่นำมาใช้ในการทำเชือกในระยะแรกนั้นอาจเป็นเส้นใยที่นำมาจากพืชในตระกูลกก จากหญ้า หรือจากเถาวัลย์ ซึ่งเส้นใยเหล่านี้เป็นเส้นใยที่ได้จากพืชที่พบหาได้ง่ายในท้องถิ่น และจากการใช้เส้นใยเหล่านี้เองจึงมีวิวัฒนาการไปสู่การค้นพบเส้นใยที่มีความละเอียดอ่อนนุ่ม มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้เป็นเส้นใยสำหรับการทอเป็นผืนผ้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

จากการขุดค้นแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยของนักโบราณคดีในหลายๆ แห่งได้พบหลักฐานที่แสดงถึงวัฒนธรรม และอารยธรรมเก่าแก่ว่ามนุษย์ในยุคนั้นรู้จักการทอผ้าใช้กันในชุมชนแล้ว (ณัฐฐภัทร จันทวิช, 2521 : 1) ไม่ว่าจะเป็นในภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนืออีกมากมายหลายชนิด เช่น เข็มเย็บผ้าที่ทำมาจากกระดูกสัตว์ หินที่ใช้สำหรับทอผ้าที่ทอจากเส้นใยที่ทำจากเปลือกไม้ และเวดินเผาที่เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งในการทอผ้า (ธิดา สาระยา, 2545 : 146) เป็นต้น ผลของการสำรวจทำให้ได้พบหินทอผ้าเปลือกไม้ อยู่หลายอัน มีทั้งที่ได้จากการสำรวจ และการลักลอบขุดของ ชาวบ้าน มีจำนวนเพียง 2 อัน ที่ได้

จากการขุดค้นแหล่งโบราณคดีที่ทำอย่างเป็นทางการ คือหินทูปผ้าเปลือกไม้ที่พบอยู่ใน ถ้ำเบ็องแบบ ตำบลบ้านท่าเียนบ อำเภอศรีรัตนนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีอายุประมาณ 3,500-4,000 ปี การขุดค้นพบหินทูปผ้าเปลือกไม้เหล่านี้เป็นสิ่งที่แสดงว่ามนุษย์ในยุคหินใหม่ได้มีการทอผ้า และการใช้ผ้าเปลือกไม้มาตั้งแต่ในยุคนั้นด้วยเช่นกัน

ส่วนแวนดินเผาที่ได้จากการขุดค้นพบนั้น สามารถใช้เป็นหลักฐานสำคัญที่สุดอีกชิ้นหนึ่งที่ชี้แสดงถึงผลงานของมนุษย์ในยุคนั้นที่มีการคิดค้นประดิษฐ์เครื่องมือเพื่อใช้ในการทอผ้า ซึ่งเป็นเทคโนโลยีในการปั่นด้ายที่ใช้สำหรับการทอผ้า แวนเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญในกรรมวิธีการปั่นด้าย สามารถผลิตเส้นด้ายให้มีขนาด และมีความเหนียวแข็งแรงสม่ำเสมอตลอดทั้งเส้น ทนต่อแรงดึง แรงกระทบในกระบวนการของการทอผ้า การปั่นด้ายจึงเป็นการนำเอาเส้นใยมารวมกันให้เป็นเส้นยาว ต่อจากนั้นจึงบิดให้เป็นเกลียวต่อกันเป็นเส้นยาว ความแข็งแรงของเส้นด้ายขึ้นอยู่กับจำนวนรอบที่เกิดจากการที่เส้นใยบิดตัวเป็นเกลียว จำนวนรอบในการบิดตัวยิ่งมากเท่าไร เส้นด้ายจะมีความแข็งแรง ทนต่อแรงดึง และ แรงกระทบได้เป็นอย่างดียิ่งขึ้น เมื่อนำไปทอเป็น ผืนผ้าจึงทำให้เกิดความสะดวก ตลอดจนทำให้เนื้อผ้ามีความเนียนเรียบมากขึ้น จนกระทั่งต่อมา ในสมัยหลังๆ จึงได้มีการประดิษฐ์ล้อสำหรับปั่นด้าย หรือที่เรียกอีกอย่างว่า “ไ้” ขึ้นมาใช้เพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพของผ้า และยังเป็นการประหยัดเวลารวมทั้งเพิ่มความสะดวกในการทอผ้าอีกด้วย จากการขุดค้นพบแวนปั่นด้ายจากแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยนั้น พบมากใน แหล่งโบราณคดีในยุคหินใหม่ ส่วนใหญ่เป็นแวนที่ทำจากดินเผา และพบรวมอยู่กับโครงกระดูกของเด็ก และสตรี สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่แสดงถึงว่าสังคมในสมัยยุคนั้นนั้น แวนดินเผาเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า หรือเป็นสิ่งที่มีความหมายสำคัญ เมื่อมีการทำพิธีฝังศพจึงได้มีการนำมาฝังไว้ด้วยกัน และยังได้มีการขุดค้นพบแวนดินเผาในแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ ที่มีอายุอยู่ในยุคเหล็กอีกด้วย

การค้นพบแวนดินเผานั้นสามารถใช้เป็นหลักฐานสำคัญในการชี้ให้เห็นว่า ในดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบันนั้นได้มีการเกิดการผลิตสิ่งทอขึ้น และเทคโนโลยีทางด้านสิ่งทอได้มีการวิวัฒนาการมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 2,000 ปีก่อนคริสตกาล หรือเป็นเวลาประมาณ 4,000 ปี ผ่านมาแล้วนั่นเอง จึงเชื่อได้ว่ามนุษย์ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ได้เป็นผู้ประดิษฐ์ คิดค้น และเป็นผู้ที่ให้กำเนิดเทคโนโลยี และวิทยาการต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาเช่น การหล่อหลอมโลหะเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ในการดำรงชีวิต การทำเครื่องปั้นดินเผา การทอผ้า และหัตถกรรมสิ่งทอ (ทองสุข วันแสน, 2537 : 21) นอกจากนี้ยังมีหลักฐานชิ้นสำคัญอีกชิ้นหนึ่งที่สามารถยืนยันได้ว่า “วัฒนธรรมการทอผ้า” ได้กำเนิดขึ้นแล้วในยุคสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งหลักฐานสำคัญอีกชิ้นหนึ่งคือ เศษผ้าที่พบติดอยู่กับกำไลสำริด จากแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี (ธิดา สารระยา, 2545 : 146; มัดหมี่ไหมไทย สายใยชนบท, ม.ป.ป.) และยังสามารถพบเศษผ้าจาก

แหล่งโบราณคดีอื่นๆ อีกหลายแห่งเช่นกัน แต่เศษผ้าส่วนใหญ่ที่พบนั้นจะติดอยู่กับวัตถุที่ทำจากโลหะสำริด จะมีพบบ้างเล็กน้อยที่อยู่กับเหล็ก และที่อยู่ในดิน วัตถุที่เป็นโลหะเหล่านี้เองที่เป็นตัวที่ทำให้ผ้ายังคงมีสภาพหลงเหลืออยู่ได้บ้าง เพราะเมื่อโลหะนั้นมีการทำปฏิกิริยากับสิ่งแวดล้อมแล้วจึงทำให้เกิดสนิม สนิมโลหะจะแทรกซึมเข้าไปในเนื้อผ้าจนเกิดการตกตะกอนสะสมอยู่ในเนื้อผ้า จึงทำให้ผ้าเหมือนกับถูกเคลือบไว้ด้วยสนิม และจะเกาะติดอยู่กับวัตถุที่เป็นโลหะโดยมีสนิมเป็นตัวยึด มีสนิมหลายชนิดที่มีคุณสมบัติในการช่วยยับยั้งการทำลายเนื้อผ้าของจุลินทรีย์ และแมลงได้เป็นอย่างดีโดยเฉพาะสนิมของสำริด ส่วนในบางกรณีพบว่าเส้นใยของผ้าได้มีการผุผังสลายไปหมดจากผลกระทบที่เกิดจากสภาพแวดล้อม แต่สนิมของโลหะก็ได้ทำให้เกิดร่องรอยของผ้าที่ติดประทับอยู่กับสนิมของโลหะนั้นๆ ด้วย ซึ่งในกรณีนี้ร่องรอยของผ้าที่ปรากฏบนเครื่องมือเหล็กล้วนแต่เป็นร่องประทับของผ้าบนสนิมเหล็กทั้งสิ้น (จิราภรณ์ อรัณยะนาถ, 2536 : 153) ทั้งนี้ทั้งนั้นไม่ว่าจะเป็นเศษผ้าที่ติดอยู่กับวัตถุที่เป็นโลหะ หรือร่องประทับของผ้าบนสนิมของโลหะที่หลงเหลืออยู่ไว้เป็นหลักฐานนั้น สันนิษฐานได้ว่า ในขณะที่มีพิธีการฝังศพได้มีการนำเครื่องประดับ และเครื่องใช้ของผู้ตายที่ทำจากโลหะนำติดตัวไปกับศพของผู้ตายเองด้วย ผ้าซึ่งอาจใช้เป็นเครื่องแต่งกาย ผ้าห่ม เครื่องใช้ หรืออาจใช้เป็นผ้าห่อศพ ผ้าคลุมศพ ได้มีการสัมผัสโดยตรงกับโลหะนั้นๆ ซึ่งอาจจะมีการสัมผัสกันในลักษณะต่างๆ ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้ผ้ายังคงหลงเหลืออยู่ จนกระทั่งใช้เป็นหลักฐานชิ้นสำคัญอีกชิ้นที่ให้ประโยชน์ในการศึกษาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

จากหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดเป็นสิ่งที่ใช้ยืนยัน และยังสามารรถชี้ชัดได้เป็นอย่างดีถึงประวัติความเป็นมา และการกำเนิดเทคโนโลยีสิ่งทอ ตลอดจนถึงวัฒนธรรมการทอผ้าที่มีปรากฏอยู่ในดินแดนประเทศไทย ซึ่งสันนิษฐานได้ว่ามีมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และมนุษย์ในยุคก่อนประวัติศาสตร์เอง ซึ่งก็คือชนชาวไทยนั้นได้รู้จักการทอผ้าไว้สำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน พร้อมๆ ไปกับการเกิดเทคโนโลยีในด้านการหล่อหลอมโลหะ และการทำเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งเหล่านี้เป็นวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีของงานหัตถกรรมที่ทำให้เกิดวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมในสังคมที่แสดงถึงวิถีชีวิตของกลุ่มชนนั้นๆ และเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดอารยธรรมที่เป็นเครื่องหมายแสดงถึงความเจริญในกลุ่มชนอีกด้วย (ธิดา สาระยา, 2545 : 7) นอกจากนั้นผ้าทอยังมีความผูกพันเกี่ยวโยงกับวิถีชีวิต และพิธีกรรมทางศาสนา สะท้อนให้เห็นความเป็นมาในอดีต เช่นการย้ายถิ่นของกลุ่มชน ระบบเศรษฐกิจการค้า โครงสร้างสังคม และความคิดในเชิงนามธรรมที่ผ่านกลั่นกรองจากการสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวของมนุษย์ (ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล และแพทรีเซีย ซีสแมน แน่นหนา, 2536 : 21)

1.2 ประเภทของผ้าทอมือที่ปรากฏในประเทศไทย

ประเภทของผ้าทอมือที่มีปรากฏอยู่ในประเทศไทย สามารถจัดแยกประเภทออกเป็น 2 ประเภทคือ แบ่งตามวัตถุประสงค์สำหรับใช้ในการทอ และแบ่งตามกรรมวิธีในการทอ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.2.1 แบ่งตามวัตถุประสงค์ในการทอ ได้แก่ ฝ้าย และไหม

1.2.1.1 ฝ้าย

ฝ้ายเป็นพืชเขตอากาศร้อน ชอบดินเหนียวปนทราย อากาศโปร่ง ไม่ชอบที่ร่มบังเงา เหมาะกับสภาพภูมิศาสตร์ของประเทศไทย ฝ้ายจึงจัดเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีปลูกทั่วไปในประเทศไทย เส้นใยของฝ้ายเป็นเส้นใยที่ดูความชื้นได้ง่าย และเป็นตัวนำความร้อนที่ไม่ดี เส้นใยฝ้ายจึงเหมาะสำหรับนำมาทอเป็นเครื่องนุ่งห่มในเมืองที่อยู่ในเขตร้อน เพราะเมื่อฝ้ายดูดความชื้นแล้ว ความชื้นนั้นก็จะระเหยกลายเป็นไอน้ำ ดังนั้นผู้ที่สวมใส่เครื่องแต่งกายที่ทอมาจาก เส้นใยของฝ้าย จะรู้สึกเย็นสบาย การปลูกฝ้ายจะปลูกในเดือนพฤษภาคมต่อกับเดือนมิถุนายน หรือประมาณ เดือนกรกฎาคมต่อกับเดือนสิงหาคม เพราะในระยะเวลา 4-5 เดือนนี้ เป็นช่วงของฤดูฝน ซึ่งจะช่วยให้ฝ้ายนั้นรับฝนได้ดี พอประมาณเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม ฝ้ายก็จะแก่ และจะแตกเป็นปุย พร้อมทั้งจะเก็บฝ้ายได้ การปลูกฝ้ายของชาวบ้านจะปลูกไปพร้อมๆ กับการเพาะปลูกข้าว คือเมื่อทำการหว่านข้าวในนาแล้ว ขณะที่รอให้ต้นกล้าโต ก็จะทำการเพาะปลูกฝ้ายไปด้วย เมื่อเสร็จจากการปลูกฝ้าย ต้นกล้าของข้าวจะโตพอดี และจึงนำต้นกล้าไปดำนาต่อไป พร้อมกันนั้นก็บำรุงรักษาฝ้ายที่ปลูกไว้ไปด้วย สำหรับระยะเวลาตั้งแต่เริ่มปลูกฝ้าย จนกระทั่งถึงขั้นตอนของการเก็บปุยของฝ้ายใช้เวลาประมาณ 6-7 เดือน ชาวบ้านทุกครัวเรือนสามารถปลูกฝ้ายได้ และนำเส้นใยของฝ้ายที่ปลูกมาผ่านขั้นตอนกรรมวิธีการทอผ้าสำหรับทำเป็นเครื่องแต่งกาย และเครื่องใช้สอยที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

1.2.1.2 ไหม

การเลี้ยงไหมในประเทศไทยนั้น ส่วนมากการเลี้ยงกันในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคกลาง ส่วนในดินแดนภาคใต้มีการเลี้ยงกันบ้างแต่มีจำนวนไม่มากนัก ต้นหม่อนเป็นพืชที่ใช้เป็นอาหารเลี้ยงตัวไหมได้ดีที่สุด การเลี้ยงตัวไหม และการปลูกหม่อนสามารถทำได้ในทุกครัวเรือน ชาวบ้านจะเริ่มปลูกหม่อนเป็นอันดับแรกของการเลี้ยงไหม ต้นหม่อนสามารถขึ้น และเจริญเติบโตได้ดีในดินทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นดินดี หรือดินเลวกก็ตาม ต้นหม่อนเป็น

พืชที่ทนต่อความแล้งได้ดีพอสมควร เพียงแต่ในระยะตั้งตัวที่ต้นอ่อนต้องการความชุ่มชื้นเล็กน้อย สำหรับการเลี้ยงไผ่นั้น ชาวบ้านจะเก็บเอาใบอ่อนที่ต้นปลูกนำมาหั่นเป็นฝอยๆ เพื่อนำไปเป็นอาหารของตัวไหม ตัวไหมเป็นสัตว์ชนิดหนึ่งซึ่งมีลักษณะคล้ายตัวหนอน เมื่อตัวหนอนแก่ตัวก็จะชักใยหุ้มตัวมันเอง และตัวไหมจะอาศัยอยู่ภายในนั้น เส้นใยไหมมีคุณสมบัติคือ มีความมันลื่น และมีความยืดหยุ่นได้เป็นอย่างดี เส้นใยไหมนั้นได้จากการที่ตัวไหมชักใยหุ้มตัวเป็นรังนั่นเอง ชาวบ้านจะนำเอารังไหมมาสาวเพื่อที่จะเอาเส้นไหมโดยใช้วิธีการต้ม ต่อจากนั้นจึงนำมาฟอกด้วยด่างเพื่อขจัดให้สีของเส้นไหมออกด้วยวิธีการต้มเช่นกัน และนำมาทอเพื่อทำให้เส้นใยติดต่อกันมีความยาวเป็นเส้นเดียวกันตลอด ต่อจากนั้นจึงนำมาย้อมสีตามต้องการแล้วจึงนำไปทอเป็นผืนผ้าต่อไป

1.2.2 แบ่งตามกรรมวิธีในการทอ

กรรมวิธีในการทอผ้า คือการกระทำให้เกิดลวดลายบนผืนผ้าในรูปแบบต่างๆ ที่มีขั้นตอนที่ซับซ้อน และไม่ซับซ้อน แต่ละกรรมวิธีการทำให้เกิดลวดลายนั้นมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

1.2.2.1 ผ้ามัดหมี่

การมัดหมี่เป็นเทคนิคการมัดเส้นใยที่เป็นเส้นพุ่ง หรือเส้นใยที่เป็นเส้นยืนให้เกิดเป็นลวดลายด้วยเชือกกล้วย หรือเชือกฟางก่อนที่จะนำไปย้อมสี เส้นใยที่ถูกมัดด้วยเชือกจะไม่ติดสีที่ย้อม ถ้าในผ้ามัดหมี่ผืนเดียวมีหลากหลายสีก็จะมีกรรมวิธีมัด และย้อมหลายครั้งตามความคิดสร้างสรรค์ของผู้ทอเอง หรืออาจจะมีกรรมวิธีการแต้มสีที่ทำให้เกิดลวดลาย และสีสันทันเพิ่มขึ้นอีกก็มี (เพยาร์ อุ่นศิริ, **สัมภาษณ์**, 30 สิงหาคม 2544) ต่อจากนั้นกรอด้วยให้เรียงตามลวดลาย ร้อยใส่เชือกแล้วจึงนำมาทอ จะได้ลวดลายที่เป็นทางกว้างของผืนผ้าเรียกว่ามัดหมี่เส้นพุ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับในเมืองไทย ส่วนการทำผ้ามัดหมี่เส้นยืนมีการทำกันอยู่บ้างในบางจังหวัด เช่น จังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ราชบุรี เพชรบุรี บางผืนมีการทอโดยใช้เทคนิคมัดหมี่สลับกับการขีด ซึ่งช่วยทำให้ผ้ามีความวิจิตรงดงามมากยิ่งขึ้น ส่วนผ้ามัดหมี่ของจังหวัดสุรินทร์เป็นผ้ามัดหมี่ที่มีชื่อเสียงในเรื่องของความงามของเส้นไหม และลวดลายที่ได้รับอิทธิพลจากเขมร เช่นลายพระตะบอง ฯลฯ รวมทั้งผ้าปุมเขมร ซึ่งเป็นผ้าที่มีการนำมาใช้เป็นเครื่องแบบของชนชั้นสูงในสมัยรัตนโกสินทร์ หรือเรียกกันว่า ผ้าสามปักปุม ส่วนการทำผ้ามัดหมี่ที่มีอยู่ในภาคใต้ นั้น มีการทำกันที่ตำบลพุมเรียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นวิธีการทอผ้ามัดหมี่ผสมกับการทอผ้ายก เรียกกันว่าผ้าสามกษัตริย์ ซึ่งในผ้าผืนหนึ่งจะประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ ส่วนที่เป็นผ้าไหมมัดหมี่ ผ้ายัดหมี่ และส่วนของผ้ายักที่ยกดอกด้วยไหม

1.2.2.2 ผ้าจก

ผ้าจกเป็นผ้าทอลายที่มีลายในตัว มีเทคนิคการทอลวดลายบนผืนผ้าด้วยวิธีการเพิ่มเส้นด้ายพุ่งพิเศษเข้าไปในขณะที่ทอเป็นช่วงๆ ไม่ติดต่อกันตลอดหน้ากว้างของผ้า กระทำโดยใช้ไม้หรือชนมน่่น หรือนิ้วมือ ใช้วิธียก หรือจกขึ้น แล้วสอดเส้นพุ่งพิเศษต่อไปตามจังหวะของลวดลาย และสามารถสลับสีได้หลากหลายสี ทำให้เกิดความสวยงามให้กับผืนผ้ามากขึ้น การทำผ้าจกต้องใช้เวลานานในการทำ มักทำเป็นผ้าหน้าแคบแล้วนำไปต่อกับตัวชิ้น เรียกว่า ชิ้นตีนจก ชาวบ้านจะใช้นุ่งในโอกาสพิเศษ เช่น ใช้ในเทศกาลงานบุญ หรืองานพิธีการต่างๆ สำหรับผ้าตีนจกที่มีชื่อเสียงได้แก่ ผ้าชิ้นตีนจกคูบัว และดอนแร่ จังหวัดราชบุรี ผ้าตีนจกของหาดเสี้ยว จังหวัดสุโขทัย ผ้าตีนจกของลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ และยังมีผ้าชิ้นตีนจกที่ตัวชิ้นเป็นผ้ามัดหมี่ของจังหวัดสุพรรณบุรี อุทัยธานี ชัยนาท และพิจิตร

1.2.2.3 ผ้าขิด

ขิดเป็นเทคนิคกรรมวิธีการคัดเก็บยกเส้นด้ายยืนให้เกิดเป็นลวดลาย แล้วสอดเส้นด้ายพุ่งพิเศษไปตลอดแนวของความกว้างของหน้าผ้า ทำให้เกิดลวดลายขิดในแต่ละแถวตลอดหน้ากว้างของผืนผ้า เป็นลายขิดสีเดียวกันตลอดผืน นิยมทำเป็นผ้าปูอาสนะ ผ้าห่ม ผ้าปูที่นอน หมอน ผ้าคลุมไหล่ หรือผ้าล้อมหัวช้าง มีการทอกันมากในแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในบางจังหวัดของภาคกลาง และภาคเหนือ เช่น จังหวัดชัยนาท สุพรรณบุรี อุทัยธานี พิจิตร น่าน ในบางแห่งมีการทอผสมกับการจก เช่นผ้าขิดผสมจกของอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ผ้าขิดผสมจกของบ้านเสี้ยว และน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

1.2.2.4 ผ้าแพรวา

ผ้าแพรวาเป็นกรรมวิธีการทอผ้าเพื่อให้เกิดลวดลายผสมผสานกันระหว่างเทคนิคการทำลายขิด และเทคนิคการทำลายจก การทอผ้าแพรวาจะมีลวดลายหลายๆ ลาย หรืออาจจะมียหลายสีอยู่ในผ้าผืนเดียวกัน ผ้าแพรวาที่มีชื่อเสียง คือผ้าแพรวาของจังหวัดกาฬสินธุ์

1.2.2.5 ผ้ามุก หรือผ้ายกมุก

ผ้ามุกเป็นกรรมวิธีการทอโดยใช้เส้นยืนพิเศษเพิ่มบนที่ทอผ้า ลายยกบนผืนผ้าเกิดจากการใช้ตะกอลอยยกด้ายยืนพิเศษ ลวดลายที่เกิดจากเทคนิคนี้คล้ายกันมากกับลวดลายที่เกิดจากเทคนิคของการขิด และจก แยกจะแยกออกจากกันไม่ได้สำหรับผู้ที่ไม่มีเวลาเข้าใจเรื่องของเทคนิคการทออย่างลึกซึ้ง ชาวไทยพวนที่อยู่ในตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย และที่อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ใช้เทคนิคนี้ในการทอผ้าชิ้นของสตรีที่ใช้สำหรับนุ่ง ใน

ส่วนของตัวขึ้น และบางครั้งมีการนำผ้าจกมาต่อเรียกว่าผ้าตีนจกในส่วนที่เป็นตีนขึ้น และเรียกรวมว่าขึ้นมุก

1.2.2.6 ผ้ายก

ผ้ายกเป็นเทคนิคการทอยกลายให้เห็นเด่นชัด มีลักษณะคล้ายกันการทอลายขีด แต่ใช้เส้นพุ่งพิเศษ เช่น ไหม ดิ้นเงิน ดิ้นทอง มีชาย มีเชิง ซึ่งมีขั้นตอนในการทอยุ่งยากกว่าการทอผ้าขีดมาก นิยมทอกันมากในภาคเหนือ เช่นจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และลำปาง ในภาคอีสาน เช่นจังหวัดร้อยเอ็ด และในภาคใต้มีผ้ายกที่มีชื่อเสียงคือ ผ้ายกพุมเรียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี และผ้ายกของจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.2.2.7 ผ้าทอลายน้ำลายไหล

ผ้าทอลายน้ำไหลเป็นเทคนิคการทอแบบลายขัดธรรมดา แต่มีการใช้เส้นด้ายหลากหลายสีพุ่งเกาะเกี่ยวกันเป็นช่วงๆ ให้เกิดจังหวะของลายน้ำไหล เป็นผ้าที่มีลักษณะเฉพาะของชาวเมื่อน่าน เรียกกรรมวิธีการทอนี้ว่า “ล้วง” แต่ชาวไทลื้อ อำเภอเชียงของ และอำเภอเชียงคำ จังหวัดเชียงราย เรียกว่า “เกาะ” เทคนิคในการทอผ้านี้อาจดัดแปลงพัฒนาเป็นลายอื่นๆ เช่น ลายผักแว่น ลายภูเขา ลายจรวด ฯลฯ เป็นต้น ผ้าทอลายน้ำไหลที่มีชื่อเสียงคือ ผ้าทอลายน้ำไหลของจังหวัดน่าน เชียงราย และพะเยา

1.2.2.8 ผ้าเกาะยอ

ผ้าเกาะยอเป็นผ้ายกทอดอกที่มีชื่อเสียงของภาคใต้ ในเขตเกาะยอของจังหวัดสงขลา ผ้าเกาะยอส่วนใหญ่ใช้กี่กระตุก ทอเป็นผ้าพื้นชนิด 2 ตะกอ 4 ตะกอ 6 ตะกอ 8 และ 10 ตะกอ วัสดุที่ใช้เป็นผ้าฝ้าย และมีการใช้ผ้าใยสังเคราะห์ด้วยเช่นกัน ลวดลายที่นิยมทอ เช่น ลายดอกกราวัตรเล็ก ลายดอกกราวัตรใหญ่ ลายลูกแก้ว ลายดอกพิกุลใหญ่ ลายดอกจิก เป็นต้น นอกจากผ้าทอชนิดต่างๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว ยังมีผ้าทอของชนกลุ่มน้อย คือผ้าทอของชาวไทยภูเขาที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สามารถเห็นได้ชัดเจนจากกรรมวิธีการทอ การทำลวดลาย ตลอดจนรูปแบบของการนำไปใช้งาน เช่น ผ้าทอของชาวเย้า ซึ่งมีการทอการปักลวดลายด้วยสีส้น ใช้สำหรับทำเป็นผ้าถุง ผ้าโพกศีรษะ หรือการเขียนลวดลายลงบนผ้าด้วยยางไม้แล้วจึงย้อมด้วยสีน้ำเงินเข้มของชาวอาข่า ผ้าทอที่นำมาทอเป็นย่ามของชาวมูเซอ ผ้าทอที่นำมาทำเป็นย่าม เสื้อ ผ้าถุง ผ้าห่มของชาวกระเหรี่ยง ผ้าปักของชาวเย้า ลีซอ อีเก้อ และผ้าถุงลายแตงโมของชาวโซ่ง เป็นต้น ซึ่งผ้าทอของแต่ละกลุ่มชนมีลักษณะ และมีความเด่นชัดในรูปแบบเฉพาะตัวที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนนั้นๆ ทั้งสิ้น (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดย

พระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่ม 21, 2539 : 118-119; สิริวรรณ วงษ์ทัต, ม.ป.ป. : 290-292)

2. ประวัติความเป็นมาของผ้ามัดหมี่

ผ้ามัดหมี่ เป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นเมืองที่มีกำเนิดมานาน เป็นงานที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์มาตั้งแต่ในสมัยโบราณ แต่ประวัติ หรือต้นกำเนิดของผ้ามัดหมี่นั้น ยังเป็นเรื่องที่คลุมเครือไม่สามารถสรุปว่ามีต้นกำเนิดจากที่ใดได้อย่างชัดเจน จึงเป็นเรื่องที่ต้องทำการศึกษาวิจัยกันต่อไป ในปัจจุบันนี้มีผู้ที่ได้ค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องประวัติ และต้นกำเนิดของผ้ามัดหมี่ และได้มีการเสนอแนวทางในการพิจารณาไว้หลายแนวทางเกี่ยวกับต้นกำเนิด หรือประวัติความเป็นมาของผ้ามัดหมี่ ซึ่งในเรื่องนี้ สวัสดิ์ สุวรรณสถิตย์ (2523) ได้ทำการสรุปแนวทางดังกล่าวจากการทำการศึกษาค้นคว้าเรื่อง “ความพยายามที่จะศึกษาเปรียบเทียบประวัติ และลวดลายการมัดย้อมผ้าแบบมัดหมี่ในประเทศต่างๆ บนเส้นทางการค้าโบราณ” ไว้ 3 แนวทาง ดังนี้

2.1 ผ้ามัดหมี่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมหินใหม่ (Neolithic Culture)

M. Mylius ได้เขียนไว้ในหนังสือ Indonesische Tertilkunst (Zvienna, 1964) ซึ่ง Bedrich Forman นำมาอ้างไว้ในปี 1899 ว่ามีผู้วิจัยศึกษาเชื่อว่า การทำผ้ามัดหมี่เป็นมรดกของวัฒนธรรมหินใหม่ ซึ่งมีแหล่งกำเนิดในแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้คนในแถบนี้อพยพย้ายมาอยู่ตามเกาะต่างๆ ในบริเวณใกล้เคียงในช่วงระยะเวลา 500 ปีก่อนคริสตกาล ก็นำเอาเทคโนโลยีการมัดย้อม และทอผ้าแบบมัดหมี่ไปเผยแพร่ด้วย โดยใช้ใยที่ทำจากเปลือกไม้หรือฝ้าย หลักฐานที่นักมานุษยวิทยานำมาใช้อ้างอิงในทฤษฎีนี้ก็คือ ลวดลาย และสัญลักษณ์ในผ้ามัดหมี่ที่มีหลงเหลือบนผืนผ้าที่ทออยู่ในหมู่เกาะที่ห่างไกลความจริงในประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตน้อยมากเพราะไม่ได้ติดต่อกับโลกภายนอกเลยแม้ในศตวรรษที่ 20 ผ้าของเกาะเหล่านี้สะท้อนให้เห็นอิทธิพลของวัฒนธรรมดองซอง (Dongsong Culture) ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ในแถบอันนัม (เวียดนามเหนือในปัจจุบัน) อย่างชัดเจน นักค้นคว้าเรื่องผ้ามัดหมี่บางท่านถึงกับตั้งทฤษฎีว่า เทคนิคการทำผ้ามัดหมี่ที่พบในหมู่เกาะตะวันออกของอินโดนีเซีย โดยเฉพาะในเกาะซุมบา (Sumba) และ ฟลอเรส (Flores) นั้น จะต้องถูกนำมาจากแผ่นดินใหญ่ของแหลมมลายู และอาจจะเป็นด้วยเหตุผลนี้ทำให้เทคนิคการมัดย้อมชนิดนี้รู้จักกันแพร่หลายทั่ว

โลกในชื่อของอิกัต (Ikat) ซึ่งเป็นภาษามาลายู-อินโดนีเซีย ย่อมาจากคำว่า mangikat ซึ่งแปลว่า ผูก หรือ มัด นั่นเอง

2.2. มัดหมี่มีต้นกำเนิดในอินเดีย

นักค้นคว้าเกี่ยวกับผ้ามัดหมี่ของอินเดียได้อ้างตำนานพื้นบ้านเก่าแก่ที่สืบทอดกันโดยไม่มีลายลักษณ์อักษร (legends and oral tradition) ว่ามีการทำผ้ามัดหมี่ทางเดียวในทวีปอินเดีย มาตั้งแต่ก่อนสมัยประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ยังใช้หลักฐานที่เป็นรูปธรรม คือจิตรกรรมผนังถ้ำอาจันตา (Ajanta caves) ซึ่งมีอายุประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 6 เป็นเครื่องยืนยันว่า การทำลวดลายโดยใช้วิธีมัดหมี่นั้นได้มีมาแต่โบราณแล้วในประเทศอินเดีย นอกจากนี้ยังพบว่ามีวรรณกรรมในคริสต์ศตวรรษที่ 12 ของแคว้นกุชราต (Gujarat) ที่กล่าวสวดดีลวดลาย และคุณภาพของผ้ามัดหมี่แบบสองทางซึ่งรู้จักทอผ้า ชนิดนี้กันในแคว้นกุชราตมาแต่โบราณกาล (Desai, 1988) ผ้ามัดหมี่สองทางของกุชราตนั้นเป็นผ้าที่มีชื่อเสียงเผยแพร่ไปทั่วโลก เรียกว่า ผ้าปะโตลา (Patola หรือเอกพจน์ เรียกว่า Patolu) คำว่า ปะโตลานี้มาจากรากศัพท์ภาษาในตระกูลภาษาทมิฬ ซึ่งคำว่า Pattu แปลว่าไหม ชื่อปะโตลานี้ใช้เรียกมัดหมี่สองทางที่มีกำเนิดจากแคว้นกุชราตเท่านั้น ต่อมาได้มีการอพยพย้ายถิ่นของช่างทอผ้าจากกุชราตไปตั้งหลักฐานอยู่บนฝั่งตะวันออกของประเทศอินเดีย ฝั่งแถบโอริสสา และอัตรประเทศ ซึ่งได้นำเทคนิคการมัดย้อมผ้าแบบมัดหมี่ไปด้วย และเรียกเทคนิคชนิดนี้ว่า “พันระ” อันเป็นภาษาสันสกฤต แปลว่า ผูก หรือ มัด ต่อมาคำว่า พันระได้ใช้เรียกผ้าที่ทอเสร็จแล้ว และนำไปมัดย้อมเป็นสีต่างๆ ซึ่งนิยมทำกันในแคว้นอัตรประเทศด้วย

ผ้าปะโตลาของแคว้นกุชราตนี้ มีสีพื้นที่ย้อมเข้มแดงดงาม มีดอก และลวดลาย หรือรูปร่างของสัตว์ หรือคนที่มีสีตัดกันหลายๆ สี โดยใช้วิธีมัดย้อมลวดลายลงบนเส้นด้ายทั้งเส้นยืนและเส้นพุ่ง แล้วนำมาทอให้เป็นลวดลายได้แจ่มชัดดงาม แสดงถึงความชำนาญในการมัดย้อมและทอ ซึ่งต้องทำสืบเนื่องกันมาหลายๆ ชั่วคน

ทฤษฎีนี้ของอินเดียเป็นที่ยอมรับกันมากพอสมควร เพราะมีหลักฐานทางจดหมายเหตุว่า ได้ส่งไปขายเป็นสินค้าที่มีราคาแพงตามดินแดนที่ห่างไกลออกไป แม้ว่าผ้ากริงซิง (gringsing) ของหมู่บ้านเทนกานัน ปากกริงซิงเกน (Tenganan Pageringsingan) ซึ่งเป็นหมู่บ้านบนเกาะบาหลี ประเทศอินโดนีเซียนั้น ก็ถือว่าได้รับอิทธิพลมาจากผ้าปะโตลาของกุชราต เพราะใช้เทคนิคกรรมวิธีที่ ซับซ้อนเช่นเดียวกัน ยังมีลวดลาย และสีที่เหมือนกับผ้าของกุชราตอีกด้วย (Gittinger, 1990) ยิ่งกว่านั้นการพบผ้าปะโตลาที่ทอจากไหมฝีมือกุชราตบนเกาะบาหลียังทำให้มี

การศึกษาเปรียบเทียบลวดลายของผ้าปะโตลากับวิวัฒนาการผ้าบนเกาะต่างๆ ในอินโดนีเซีย อีกด้วย (Buhler, 1975)

2.3 มัดหมี่เก่าแก่ที่สุดในโลกที่ค้นพบได้มาจากจีน

แนวคิดนี้เกิดจากหลักฐานที่เป็นรูปธรรม คือผ้ามัดหมี่ที่เก่าแก่ที่สุดที่ค้นพบได้ในเวลานี้เป็นผ้าที่ถูกส่งมาจากประเทศจีน ในศตวรรษที่ 8 (ในสมัยราชวงศ์ถัง คริสต์ศตวรรษที่ 7-10) ผ้าเหล่านี้เป็นของขวัญที่ส่งมาจากจีนไปถวายพระจักรพรรดิแห่งญี่ปุ่น พร้อมกับของขวัญอื่นๆ เช่น เครื่องเงิน เครื่องถ้วยชาม เครื่องแก้ว และเครื่องดนตรีในสมัยราชวงศ์ถัง ซึ่งมีทะเบียนรายการของและบันทึกอายุของเก็บรวมอยู่ด้วย ของเหล่านี้ปัจจุบันเก็บรักษาไว้อย่างดีที่ห้องพระคลังสมบัติพระจักรพรรดิ ที่วัดโตดาอิ-ชิ เมืองนารา ประเทศญี่ปุ่น สมบัติเหล่านี้มีค่ามาก เพราะจะช่วยให้เป็นหลักฐานทางโบราณคดีในการกำหนดอายุผ้า และศิลปะวัตถุอื่นๆ จากประเทศจีนในสมัยเดียวกันได้อีกด้วย (Whitfield and Farrer)

ผ้าจากประเทศจีนในสมัยราชวงศ์ถัง ซึ่งเก็บไว้ที่เมืองนารานั้น เป็นผ้ามัดหมี่ที่ย้อมทอเป็นลวดลายที่รู้จักกันดีในแถบเอเชียกลาง (Central Asia) ว่าเป็นรูปชามาน (Chaman figure) ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่รู้จักคุ้นเคยกันตลอดเส้นทางสายไหมทางทะเลทราย ตลอดช่วง 2,000 ปี ฝีมือการมัดย้อม และการทออาจจะเป็นฝีมือของช่างจากเอเชียกลางก็ได้ (Forman, 1988) แต่ผ้าไหมคงต้องใช้เส้นไหมจีนอย่างแน่นอน เพราะจีนเป็นประเทศที่รู้จักการทอผ้าไหมมาอย่างน้อยเป็นเวลานานประมาณ 6-7 พันปีมาแล้ว (Whitfield and Farrer, 1990) และในสมัยราชวงศ์ฮั่น (Han Dynasty, 206 B.C.-A.D. 220) ก็ได้มีการปักลวดลายบนผ้าไหมกันอย่างกว้างขวาง และมีการทอผ้าไหมด้วยวิธีที่พัฒนาก้าวหน้าไปมาก เช่นรู้จักย้อมด้วยเส้นฟุ้ง และเส้นย้อมให้เป็นลวดลายก่อนทอ และทำกันเป็นอุตสาหกรรมใหญ่ทางรัฐตะวันตกของจีน คือรัฐอู๋ (Shu) ในบริเวณที่เป็นเมืองซีฉวนในปัจจุบัน เส้นทางผ่านทะเลทรายไปเอเชียกลางนี้จึงเป็นเส้นทางในการลำเลียงผ้าไหมจำนวนมากเพื่อนำไปขายยังดินแดนทางตะวันตกของจีนจนถึงแถบเมดิเตอร์เรเนียน เส้นทางนี้จึงมีชื่อเรียกว่า Sirindia นอกจากนี้ยังได้มีการขนส่งผ้าไหมออกจากทะเลจีนใต้ไปขายยังประเทศญี่ปุ่น เอเชียใต้ และตะวันออกกลาง (Middle East) ด้วย

นักโบราณคดีชาวอังกฤษ คือ เซอร์ มาร์ค ไอเรล สเตน (Sir Marc Aereel Stein) ซึ่งได้เดินทางไปตามเส้นทางเอเชียกลางของจีน (Chinese Central Asia) ซึ่งเป็นเส้นทางสายแพรไหมทางทะเลทรายถึง 3 ครั้ง ได้เก็บรวบรวมเศษผ้าไหมจากถ้ำพระพุทธรูป 1,000 องค์ (Caves of the Thousand Buddhas) ในคูนฮวง (Dunhuang) มาทำการศึกษาวิเคราะห์ด้วย และนักโบราณคดีคนอื่นๆ เช่น ปอล เปลลิโย (Paul Pelliot) ก็ได้เก็บชิ้นส่วนของผ้า และได้นำมาศึกษาที่พิพิธภัณฑ์

กีเม (Guimet) ในประเทศฝรั่งเศสอีกหลายชิ้น โดยผ้าเหล่านี้มีอายุก่อนสมัยราชวงศ์ถัง และมีลวดลายที่แสดงถึงอิทธิพลจากเอเชียกลางอย่างชัดเจน การที่ผ้าเหล่านี้อยู่ในสภาพที่ไม่เสื่อมสลายไปคงจะเป็นเพราะสภาพอากาศแห้งแล้งของทะเลทรายในบริเวณนั้นช่วยอนุรักษ์ไว้นั่นเอง

อาจเป็นการปฏิเสธไม่ได้ว่าจากการติดต่อค้าขาย และการสัญจรไปตามเส้นทางการค้าในสมัยโบราณนั้นทำให้มีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นด้วย มัดหมี่ หรือ อีกัต เป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่พบกันทั่วไปในประเทศต่างๆ เกือบทุกประเทศในเอเชียกลาง เอเชียใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่ประเทศตุรกี เรื่อยมาจนถึงประเทศญี่ปุ่น และตามหมู่เกาะต่างๆ ตั้งแต่หมู่เกาะฟิลิปปินส์ ถึงปาปัวนิวกินี อินโดนีเซีย และมาเลเซีย นอกจากนี้ในแถบรัฐอาหรับ จนถึงดินแดนอาฟริกาเหนือ อาฟริกาใต้ ดินแดนอเมริกากลาง อเมริกาใต้ ตั้งแต่ประเทศเม็กซิโก จนถึงประเทศอาร์เจนตินา แม้แต่ในทวีปยุโรป ก็ล้วนแต่รู้จักวิธีการมัด และย้อมแบบมัดหมี่ หรืออีกัต กันทั้งสิ้น และได้มีการสืบทอดทำต่อกันมาแต่โบราณหลายชั่วอายุคน จนกระทั่งได้มีการผลิตผ้าด้วยเครื่องจักรเข้ามาแข่งขัน กรรมวิธีการมัด การย้อม และการทอผ้าด้วยมือคนจึงค่อยสูญหายไปเกือบหมด (สาวิตรี สุวรรณสถิตย์, 2533 : 2)

นอกจากนั้นแล้ว อรไท ผลดี (2537 : 101) ได้มีความเห็นตรงกับทฤษฎีที่ว่า “ผ้ามัดหมี่เป็นส่วนหนึ่งกับวัฒนธรรมหินใหม่ และมีแหล่งกำเนิดในแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” โดยกล่าวว่า การที่เทคนิคการทำผ้ามัดหมี่ได้มีแหล่งกำเนิดในแผ่นดินใหญ่ของดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ในยุคหินใหม่ในประเทศไทยนั้นรู้จักการทอผ้ามัดหมี่แล้ว โดยใช้เส้นใยจากเปลือกไหม และฝ้าย โดยลวดลายที่ใช้ทออาจเป็นลวดลายทำนองเดียวกับลวดลายที่ปรากฏบนเสื้อผ้าของภาพคนบนผนังถ้ำผีหัวโต ในจังหวัดกระบี่ ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญชิ้นหนึ่งในการสนับสนุนทฤษฎีข้อนี้ และมนุษย์ในยุคหินใหม่ในประเทศไทย ซึ่งมีหลักฐานยืนยันจากนักโบราณคดีว่าเป็นบรรพบุรุษของคนไทย เป็นชนเผ่าที่มีวัฒนธรรมสูงส่ง มีหลักฐาน ยืนยันในหนังสือประวัติศาสตร์จีน ของนายโวลแฟรม อีเบอฮาด ระบุว่าวัฒนธรรมไทยในยุคหินใหม่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมจีน คือ ลุงซาน ยื่อเอ และยางเซา (เผ่าทอง ทองเจือ, **สัมภาษณ์**, 4 กันยายน 2544) รวมทั้งลวดลายบนเครื่องสำริดของจีน อายุราว 3,500 ปี ก็ได้รับอิทธิพลมาจากลวดลายไทย (ชิน อ्यूดี, 2500 : 50-59 อ้างถึงใน อรไท ผลดี, 2543: 101) และวัฒนธรรมไทยในสมัยหินใหม่เองนั้นก็สร้างสรรค์จากภูมิปัญญาของชนเผ่าไท ก่อนที่พระพุทธศาสนาจะมีการเผยแผ่เข้ามาในดินแดนสุวรรณภูมิ

จากการศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของผ้ามัดหมี่ โดยมีการค้นพบหลักฐานที่ใช้เป็นแนวทางของที่มา และต้นกำเนิดของกรรมวิธีการทอผ้าชนิดนี้ไว้ได้ 3 แนวทาง แต่ยังไม่สามารถสรุปได้อย่างแน่ชัดแนวทางใดคือต้นกำเนิดของผ้ามัดหมี่ที่แท้จริง แต่มีสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับทั้ง 3 แนวทางนั้นสามารถสรุปได้ว่าวัฒนธรรมการทอผ้ามัดหมี่ได้มีเกิดขึ้นในดินแดนของทวีปเอเชีย ซึ่งมีการสืบทอดการทำผ้ามัดหมี่มาตั้งแต่สมัยโบราณ หรืออาจย้อนไปถึงยุคก่อนประวัติศาสตร์ได้ และอาจมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมของการทำผ้ามัดหมี่นี้ระหว่างกลุ่มชน โดยมีการอพยพย้ายถิ่นหรือการค้าขาย ระหว่างกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในดินแดนทวีปเอเชีย และใช้เส้นทางการค้าในสมัยโบราณเป็นทางผ่านในการถ่ายทอดนั่นเอง

3. ผ้ามัดหมี่ในประเทศไทย

ในประเทศไทยนั้นจัดได้ว่า ผ้ามัดหมี่เป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีการทำสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน และมีการทำอยู่ทั่วไปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และบางจังหวัดของภาคกลาง เช่น สุพรรณบุรี ชัยนาท อุทัยธานี กาญจนบุรี และลพบุรี (ศิลปบนผ้าไหมมัดหมี่, 2539 : 6 ; อัจฉรา ภาณุรัตน์ และคณะ, 2536 : 7) แต่จะมีความแตกต่างกันอยู่บ้างในรูปแบบของลวดลาย ความละเอียดประณีต ความนิยมในแต่ละท้องถิ่น แต่ละกลุ่มวัฒนธรรมตามความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนจนถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของแต่ละกลุ่ม และได้รับพัฒนาไปสู่การผลิตงานออกมาเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีเอกลักษณ์ของกลุ่มชนนั้นๆ

สำหรับแหล่งที่มีการทอผ้ามัดหมี่ในประเทศไทยที่เป็นแหล่งใหญ่ และมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในด้านการทอผ้ามัดหมี่นั้น คือภาคอีสาน หรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งในปัจจุบันนี้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเป็นดินแดนที่บางคนยังคิดว่าแห้งแล้ง และทุรกันดารอยู่จากการที่ได้รับข้อมูลจากสื่อต่างๆ ว่ามีประชากรจำนวนไม่น้อยที่เดิยวจากภูมิภาคภาคนี้เข้ามาหางานทำที่กรุงเทพฯ ปีละจำนวนมาก ด้วยเหตุเหล่านี้ทำให้ภาพพจน์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานจึงถูกมองจากเหตุการณ์ปัจจุบันเข้าไปยังอดีตว่า ดินแดนแห่งนี้ยังมีสภาพเหมือนกับสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่ในความเป็นจริงแล้วดินแดนแห่งนี้มีเป็นดินแดนที่มีอารยธรรมมาเป็นเวลานาน และยังเป็นแหล่งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มนุษยชาติแห่งหนึ่งของประเทศไทยที่มีวิวัฒนาการทางด้านความเป็นอยู่จากสังคมล่าสัตว์ มาสู่สังคมกสิกรรม สังคมเมือง และรัฐ โดยชุมชนในสังคมกสิกรรมนี้จะพบเป็นจำนวนมากในภาคอีสาน เป็นสังคมที่มีความซับซ้อน และ เกิดขึ้นในยุคสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในสมัยหินใหม่ และยุคโลหะ ตาม

แนวความคิด และความเชื่อแต่เดิมที่แบ่งสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในอีสานออกเป็น 4 สมัย โดยใช้
วิวัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีเป็นหลักในการแบ่ง คือ

1. สมัยหินเก่า (Paleolithic)
2. สมัยหินกลาง (Mesolithic)
3. สมัยหินใหม่ (Neolithic)
4. สมัยโลหะ (Metal age)

การตั้งบ้านเรือนของชุมชนในสังคมกสิกรรมนี้จะมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มใหญ่ และ
การเป็นสังคมขนาดใหญ่จึงจำเป็นที่จะต้องมีระเบียบของสังคมเป็นเครื่องกำหนดความประพฤติ มี
พิธีกรรมแบบแผนอย่างเดียวกัน และสอดคล้องกันในกลุ่มชน เช่นมีประเพณีการฝังศพ และการมี
ผู้ปกครองดูแลหรือหัวหน้าชุมชนซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับกันในชุมชนนั้น จากหลักฐานสิ่งของ
ต่างๆ ที่ได้ขุดค้นพบจากการฝังไว้กับศพพบว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า และมีจำนวนที่แตกต่างกัน เช่นใน
บางหลุมฝังศพ จะพบว่ามีสิ่งของใส่ลงไปมาก เช่น ภาชนะดินเผา สำริด หรือเหล็ก แต่ในบาง
หลุมศพแทบจะไม่พบสิ่งของดังกล่าวเลยก็ว่าได้ ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากฐานะความเป็นอยู่ของ
แต่ละครอบครัวไม่เท่ากันนั่นเอง หรืออาจขึ้นอยู่กับฐานะของผู้ตายด้วยอีกประการหนึ่ง
นอกจากนั้นในชุมชนมีความเป็นอยู่โดยการทำกสิกรรม เช่นการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ และ
การค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าเป็นสำคัญ ยังมีการจำแนกแรงงานอย่างเป็นสัดส่วน ทำให้เกิด
งานอาชีพเฉพาะอย่าง เช่น ช่างทำภาชนะดินเผา ช่างทอผ้า ช่างทำเครื่องมือเครื่องใช้จากโลหะ
ชามานา และพวกเลี้ยงสัตว์ สังคมกสิกรรมที่อยู่ในช่วงยุคหินใหม่ถึงยุคโลหะนี้เองที่ทำให้เกิด
วิวัฒนาการด้านต่างๆ มากมายทั้งทางด้านหัตถกรรม และเทคโนโลยีด้านอื่นๆ (อดีตอีสาน, 2531 :
5-22)

จากการศึกษาวิจัยของ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ และคณะเกี่ยวกับ “ฟ้าพื้นบ้านพื้นเมือง
อีสาน” พบว่ากลุ่มชุมชนชาวไทยเชื้อสายลาวนั้น เป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในดินแดนแห่งนี้เป็น
จำนวนมาก เป็นชนกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่ในดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มี
พื้นที่กว้างขวางถึงประมาณหนึ่งในสามของพื้นที่ประเทศไทยทั้งหมด หรือประมาณ 170,226
ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศทั่วไปเป็นดินแดนที่แยกจากประเทศลาว โดยมีภูเขาที่ยกขึ้น
มาเป็นขอบของที่ราบสูง ซึ่งเอียงลาดไปทางตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้แม่น้ำสาย
สำคัญๆ ของภาคนี้ไหลจากทิศตะวันตกไปยังทิศตะวันออก ไปรวมกับแม่น้ำโขงบริเวณที่ราบสูง
ที่กว้างขวางของภาคอีสานคือที่ราบสูงโคราช (Khorat Plan) ซึ่งมีทิวเขาเป็นขอบ บริเวณที่ราบสูง
โคราชนี้ประกอบด้วยหินทราย และมีลักษณะเป็นแอ่งรูปก้นกระทะ พื้นแผ่นดินเป็นลูกฟูกน้อยๆ

บริเวณตอนกลางค่อนข้างไปทางเหนือมีทิวเขาเตี้ยๆ คือ ทิวเขาภูพาน มีลักษณะเป็นรูปพระจันทร์เสี้ยว โค้งจากบริเวณใกล้ปากน้ำมูลทางใต้ขึ้นไปทางเหนือ โค้งประจบกับบริเวณที่สูงแถบภูกระดึง จังหวัดเลย ทำให้ภาคอีสานมีลักษณะเป็นแอ่ง ในบริเวณที่ต่ำจึงมีบ่อ หนอง บึง และมีน้ำท่วมใน ฤดูน้ำหลาก สามารถแบ่งลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นแอ่งนี้ได้ 2 แห่งคือ แอ่งโคราช และ แอ่งสกลนคร

1. แอ่งโคราช (Khorat Basin) แอ่งโคราชเป็นแอ่งใหญ่ที่อยู่ตอนล่างของ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นแอ่งที่มีอาณาเขตกว้างขวาง มีแม่น้ำมูลเป็นแม่น้ำสายสำคัญ มี สาขาใหญ่น้อยคือ ลำน้ำชี ลำน้ำป่า และลำน้ำพอง ไหลผ่านลงสู่แม่น้ำโขงทางภาคตะวันออกเฉียง แอ่งน้ำเหล่านี้ไหลลงสู่แม่น้ำโขงไม่สะดวกนัก เพราะระดับพื้นดินกลางแอ่งสูง ทำให้เกิดน้ำขังตลอด ฤดู ทำให้มีน้ำท่วมทุกปี บริเวณนี้คือ บริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ แต่พอถึงหน้าแล้งน้ำจะระเหยแห้ง จนกลายเป็นทุ่งโล่ง ดินกร่อยทำการเพาะปลูกไม่ได้ผล มีแต่ป่าละเมาะประปราย มีหญ้าขึ้นแต่ใช้ เลี้ยงสัตว์ไม่ได้ ในฤดูน้ำหลากน้ำจะท่วมเต็มบริเวณทำให้มีการจับปลากันมาก และในบริเวณ ปากน้ำมูลจะมีตะกอนทับถมเป็นที่ราบบริเวณกว้างที่อุดมสมบูรณ์ เช่น ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ทำให้มีพื้นที่สำหรับทำนามากที่สุดของภาค

2. แอ่งสกลนคร เป็นแอ่งที่อยู่ในพื้นที่แผ่นดินตอนบน หรือตอนเหนือของที่ราบสูง อยู่เลยทิวเขาภูพานขึ้นไป แอ่งสกลนครมีเนื้อที่กว้างประมาณ 50-100 ตารางกิโลเมตร มีแม่น้ำ เล็กๆ ไหลผ่าน คือแม่น้ำสงคราม แม่น้ำพุง ซึ่งไหลลงสู่แม่น้ำโขง มีหนองน้ำขนาดใหญ่ มีน้ำใช้ ตลอดปี คือหนองหาน จังหวัดสกลนคร เป็นหนองน้ำ หรือทะเลสาบน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุดของ ประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีหนองหาน อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี และหนองญาติ จังหวัด นครพนม และแผ่นดินหลายแห่งเป็นที่ลุ่มดินเค็มจึงในการเกษตรใช้ประโยชน์ได้น้อย

โครงสร้างโดยรวมของแผ่นดินภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้นประกอบด้วยหินทราย ทำให้ดินส่วนใหญ่่วนฟูพัง จากพื้นฐานเหล่านี้จึงทำให้มีดินทรายปกคลุมบริเวณนี้อย่างกว้างขวาง ทำให้ลักษณะเป็นดินทราย่วน น้ำซึมผ่านได้ง่าย และไม่สามารถเก็บน้ำไว้ได้ แม้จะมีฝนตกโดยมี ปริมาณน้ำเป็นจำนวนมาก ก็ไม่สามารถเก็บน้ำให้ความชุ่มชื้นแก่แผ่นดิน และพืชได้ แม้ในปัจจุบัน ทางรัฐบาลจะมีการสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำไว้เพื่อการเกษตรหลายพื้นที่แล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีน้ำใช้ ไม่ทั่วถึง ลักษณะภูมิประเทศดังกล่าวนี้มีผลเชื่อมโยงต่อการทำมาหากิน และการตั้งถิ่นฐานของ ชาวอีสาน ซึ่งโดยทั่วไปจะมีการตั้งถิ่นฐาน และชุมชน ซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ

1. ชุมชนที่อยู่ใกล้แม่น้ำ หรือปากแม่น้ำ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีน้ำ ใช้อย่างเพียงพอ

2. ชุมชนที่อาศัยอยู่ห่างไกลแม่น้ำ ซึ่งมักจะอาศัยน้ำจากห้วย หนอง บึง เป็นแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการบริโภค และอุปโภค ตลอดจนจนถึงการใช้เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

ลักษณะของการตั้งถิ่นฐานของผู้คนโดยทั่วไปในภาคอีสาน โดยเฉพาะกลุ่มชนที่มีเชื้อสายลาวซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ของภาคอีสานมีกระจายอยู่ทั่วไปแทบทุกจังหวัดของภาค และสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มๆ อย่างคร่าวๆ ได้ 4 กลุ่มใหญ่ดังนี้

1. กลุ่มชนที่อยู่ในเขตจังหวัดเลย ชัยภูมิ และนครราชสีมา เป็นกลุ่มชนที่มีเชื้อสายลาว และมีความใกล้ชิดกับหลวงพระบาง
2. กลุ่มชนที่อยู่ในเขตจังหวัดหนองคาย อุดรธานี และขอนแก่น เป็นกลุ่มชนเชื้อสายลาวที่มีความใกล้ชิดกับเวียงจันทน์
3. กลุ่มชนที่อยู่ในเขตจังหวัดนครพนม สกลนคร และกาฬสินธุ์ เป็นกลุ่มชนที่มีเชื้อสายผู้ไทย หรือภูไท
4. กลุ่มชนที่อยู่ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร ร้อยเอ็ด มุกดาหาร และมหาสารคาม เป็นกลุ่มชนที่มีแนวโน้มไปทางจำปาศักดิ์

กลุ่มชนเหล่านี้เป็นคนไทยเชื้อสายลาวเป็นส่วนใหญ่ แต่ในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือมิได้มีเฉพาะคนไทยเชื้อสายลาวเท่านั้น ยังมีกลุ่มชนเผ่าอื่นๆ อีก เช่น ข่า กระได กะเลิง ส่วย และเขมร โดยเฉพาะเขมร และส่วยนั้น เป็นกลุ่มชนที่มักกระจายกันอยู่ในบริเวณจังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์

การตั้งถิ่นฐานในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายต่างๆ เหล่านี้ โดยเฉพาะกลุ่มชนชาวลาว หรือ ไทยลาว เป็นกลุ่มชนที่มีความสำคัญยิ่งในการผลิตผ้าพื้นบ้านพื้นเมืองของอีสาน เพราะเป็นกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมการทอผ้าสืบต่อกันมาจนปัจจุบันเป็นจำนวนมาก และแม้ว่ากลุ่มชนนี้จะมีเชื้อสายลาวเดียวกันก็ตาม แต่ยังแยกเป็นกลุ่มย่อยที่มีวัฒนธรรมประจำกลุ่มของตนต่างกันไปอีกหลายกลุ่ม เช่นลาวกาง ลาวพวน ลาวไซ่ง ลาวคัง เป็นต้น ความแตกต่างที่แบ่งเป็นกลุ่มย่อยเหล่านี้ส่งผลถึงความต่างกันในรูปแบบผลิตภัณฑ์ของผ้าทอพื้นบ้านด้วย นอกจากกลุ่มชนเชื้อสายลาวที่มีวัฒนธรรมการทอผ้าเป็นกลุ่มชนใหญ่ที่มีเอกลักษณ์ มีลักษณะเฉพาะของกรรมวิธี และมีรูปแบบของผ้าที่เป็นของตนเองแล้ว ยังมีกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมการทอผ้าปรากฏมาจนปัจจุบันอีก 2 กลุ่มคือ กลุ่มผู้ไท และกลุ่มชนเชื้อสายเขมร

1. กลุ่มผู้ไท ทั้งผู้ไทดำ ผู้ไทขาว ผู้ไทแดง เคยอยู่ในดินแดนล้านช้างทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงด้วยกันกับพวกกลุ่มลาวมาก่อน อพยพเข้ามาสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นชนกลุ่มน้อยใน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีลักษณะพิเศษคือ ชอบอยู่เป็นกลุ่มอย่างโดดเดี่ยว เป็นอิสระในกลุ่มเผ่าพันธุ์ของตัวเอง แต่เนื่องจากเคยอยู่ร่วมกันกับกลุ่มลาวมาก่อนเป็นเวลานาน จึงมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมประเพณี และในบางข้อบางอย่างกับพวกกลุ่มลาวอยู่ไม่น้อย เมื่อเข้ามาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแล้วก็มีกรอพยพเคลื่อนย้ายกระจัดกระจายกันอยู่ตามที่ราบเชิงเขา และบนเขาในเขตจังหวัดนครพนม มุกดาหาร สกลนคร และกาฬสินธุ์ เป็นกลุ่มที่มีวัฒนธรรมในการทอผ้าที่ค่อนข้างเด่น ทั้งด้านสีสันทัน และเทคนิควิธีการทอ

2. กลุ่มเขมร หรือกลุ่มคนไทยเชื้อสายเขมรเป็นชนกลุ่มน้อยอีกกลุ่มหนึ่งที่กระจายกันตั้งถิ่นฐานอยู่ทางแถบจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ และบุรีรัมย์ คือทางตอนใต้ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออพยพจากประเทศเขมรเข้ามาภาคตะวันออกเฉียงเหนือทางตอนใต้เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 22-23 ใกล้เคียงกับพวกส่วย (กวยหรือกูย) ซึ่งปัจจุบันในหลายๆ หมู่บ้านมีทั้งพวกลาวเขมร และส่วยอยู่รวมกันก็มีจำนวนอยู่ไม่น้อย และเป็นกลุ่มที่มีการทอผ้าที่มีลักษณะพิเศษเป็นของตัวเองโดยเฉพาะทางด้านสีสันทันที่ค่อนข้างไปทางมืดทึบ ดูรู้สึกเคร่งขรึมต่างไปจากพวกกลุ่มลาวและผู้ไท

ผ้าทอพื้นบ้านพื้นเมืองของอีสานมีทั้งที่เป็นผ้าฝ้าย และไหม ในปัจจุบันยังมีผ้าทอจากใยสังเคราะห์ที่ทอขึ้นตามกรรมวิธีของชาวอีสาน มีผ้าทอประเภทต่างๆ ที่เรียกกันตามกรรมวิธีในการทอที่เป็นที่รู้จักกันดีคือ ผ้ามัดหมี่ ผ้าขิด ผ้าจก และผ้าพื้น ซึ่งผ้าชนิดต่างๆ เหล่านี้จะถูกนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของชาวอีสานเอง ตั้งแต่ใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม ใช้เป็นเครื่องใช้อื่นๆ ไปจนถึงใช้ประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้สอยเพื่อสนองตอบต่อความเชื่อ ขนบประเพณี และความศรัทธาเกี่ยวกับศาสนาของชาวอีสาน ไปจนถึงการผลิตจำหน่ายเป็นสินค้าพื้นบ้านพื้นเมืองของอีสาน

สำหรับการทอผ้ามัดหมี่นั้น ในบรรดาชาวอีสานที่มีการทอผ้ากันมากทั้งสามกลุ่มคือกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาว ผู้ไท และเขมร แต่ที่เด่นชัดได้แก่พวกกลุ่มลาว ซึ่งมีความสามารถ และนิยมทอผ้ามัดหมี่กันมากที่สุด สามารถสังเกตเห็นได้จากจำนวนหมู่บ้านที่ทำการทอ และชาวบ้านที่มัดหมี่เป็น ตลอดจนจนความวิจิตรพิสดารของลวดลาย และสีสันทันที่ทำการมาแต่อดีต จนกระทั่งมีการพัฒนา เปลี่ยนแปลงกันอย่างหลากหลายในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตอำเภอชนบทจังหวัดขอนแก่น และบริเวณอำเภอ บ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

ส่วนกลุ่มผู้ไทนั้นมีการทอผ้ามัดหมี่กันอยู่บ้างก็เพียงเล็กน้อย ทั้งรูปแบบของลวดลาย และสีสันทันค่อนข้างเรียบง่าย มีแบบน้อยไม่วิจิตรซับซ้อนมากนัก ซึ่งแสดงให้เห็นพัฒนาการ และความสามารถตลอดจนความนิยมในการทอผ้าชนิดนี้ของชาวผู้ไทเองว่ามีไม่มาก

ในกลุ่มชนเขมรนั้นแม้ว่าแต่เดิมจะมีการทอผ้ามัดหมี่กันมากพอสมควรก็ตาม แต่ก็
 ไม่มีความเด่นชัดในด้านรูปแบบของลวดลาย และสีสันทัน เช่นเดียวกันกับกลุ่มผู้ไท ทั้งนี้อาจจะเป็น
 เพราะพวกกลุ่มเขมรแต่เดิมมักจะนิยมใช้สีที่ทำเองจากธรรมชาติเพียงไม่กี่อย่างก็ได้ จึงทำให้สีของ
 ลวดลายมัดหมี่ค่อนข้างจะกลมกลืนกันมากจนไม่เป็นที่นิยมกันในวงกว้างเหมือนพวกกลุ่มลาว
 ต่อมาภายหลังจึงมีการมัดหมี่ด้วยลวดลายแปลกๆ และสีสันทันชัดสวยงามมากขึ้นบ้าง แต่ก็เป็นที่
 พัฒนาการที่ได้รับแบบอย่างจากพวกกลุ่มลาวที่เข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียง และใน
 หมู่บ้านเดียวกันในระยะหลังๆ เป็นส่วนใหญ่ แม้ว่าชาวไทยกลุ่มเชื้อสายเขมรจะทำผ้าไหมมัดหมี่
 กันไม่มากเท่ากลุ่มลาวก็ตาม แต่ก็มีมีการทอผ้าไหมแบบอื่นๆ เพื่อใช้สอยกันมาก โดยเรียกชื่อตาม
 ลักษณะของผ้า เช่น ผ้าหางกระรอกที่มีสีเหลืองมระยั้งดงามด้วยการใช้เส้นไหมต่างสีสองเส้นควั่น
 ควบกันทอ ผ้าปุมเป็นผ้าที่มีลักษณะการมัดหมี่ และมีลักษณะพิเศษเป็นของตัวเอง (ประภัสสร
 โภธิศรีทอง, **สัมภาษณ์**, 29 สิงหาคม 2544) เช่นเดียวกับผ้าปรม (พรม) และผ้าเชียม (ลุยเชียม)
 ซึ่งนิยมใช้กันมากในหมู่คนสูงอายุ และมีทอกันมากในเขตจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ
 โดยเฉพาะผ้ามัดหมี่ของสุรินทร์นั้นมีคุณภาพดีเป็นที่นิยมกันในกลุ่มผู้สนใจ

จากการศึกษาของแพทรีเซีย ซีสมแมน แนนหนา และวิติ พานิชพันธ์ (2536 : 29-44) ที่
 ทำการศึกษาเรื่อง “สายใยแห่งวัฒนธรรมไทยในศิลปะบนผืนผ้า” ได้แบ่งกลุ่มผ้าทอของชาวอีสาน
 ออกเป็น 3 กลุ่ม โดยใช้หลักการแบ่งรูปแบบตามเขตภูมิศาสตร์วัฒนธรรมคือ อีสานเหนือ อีสาน
 กลาง และอีสานใต้ เขตอีสานเหนือ และอีสานกลางเคยอยู่ภายใต้การปกครองของชาวลาวในสมัย
 อาณาจักรล้านช้าง (ค.ศ. 1353- ค.ศ. 1707) ประชากรคือ กลุ่มไทลาวที่อพยพจากเวียงจันทน์
 และปากเซ สำหรับเขตอีสานใต้ (ในราว ค.ศ. 1050- ค.ศ. 1431) เคยอยู่ภายใต้การปกครองของ
 อาณาจักรเขมร ประชากรคือ ชาวเขมร ยกเว้นบริเวณแถบลุ่มแม่น้ำโขงที่เป็นที่อยู่อาศัยของ
 ชาวลาว

ผ้าทอที่เป็นลักษณะเด่นของเขตอีสานเหนือ และอีสานกลาง คือผ้าฝ้ายมัดหมี่สีคราม
 ใช้สำหรับเป็นผ้าชิ้นนุ่งในชีวิตประจำวัน และผ้าไหมมัดหมี่เส้นพุ่งสำหรับใช้นุ่งในโอกาสพิเศษ
 ลวดลายจะเป็นลายทางตั้ง มีการเย็บตกแต่งด้วยส่วนตีนซิ่น ซึ่งมักเป็นผ้าฝ้าย หรือไหมทอ
 สามตะกอก และส่วนหัวซิ่นหรือส่วนเอวจะเย็บต่อด้วยผ้าที่มีลายขีดเป็นลายทางสีแดงตกแต่ง
 ลักษณะของกึ่งที่ใช้ทอผ้าเป็นแบบตั้ง การย้อมสีธรรมชาติจะใช้วัตถุดิบพันธุ์ไม้ต่างๆ จากป่า
 ซึ่งในปัจจุบันนี้ป่าหมดไปแล้วการย้อมสีธรรมชาติจึงเสื่อมสูญไปด้วย

บริเวณอีสานเหนือ (ระหว่างขอนแก่นและหนองคาย) คือแหล่งผลิตฝ้าย ในขณะที่บริเวณอีสานกลาง (ระหว่างนครราชสีมาและขอนแก่น) คือแหล่งผลิตอุตสาหกรรมผ้าไหม ผ้าที่มีชื่อเสียงของนครราชสีมา จะได้แก่ผ้าไหมปั่นหางกระรอก ในขณะที่ในแถบหมู่บ้านในชนบทนิยมทอผ้าขึ้นที่เป็นลายมัดหมี่เส้นพุ่งแบบลาว

ในเขตอีสานใต้ ชาวเขมรสูงทอผ้าไหมมัดหมี่เส้นพุ่งตามแบบเขมร ผ้าโบราณในเขตนี้คือผ้าขนาดยาวซึ่งใช้นุ่งแบบโจงกระเบน (ขนาดยาว 4 เมตร กว้าง 1 เมตรโดยประมาณ) แบบลวดลายที่มี 3 แถวตรงเชิงผ้าทั้ง 2 ข้าง จะสะท้อนให้เห็นถึงว่าเป็นผ้าสำหรับชนชั้นสูงในราชสำนัก นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา ผ้าโจงกระเบนมัดหมี่แบบเขมรนี้มีขนาดสั้นกว่าเดิม และมีได้ใช้ในราชสำนักอีก ลายผ้าที่เป็นที่รู้จักกันดีว่าเป็นผ้าจากสุรินทร์ก็คือ “หมี่โฮล” ซึ่งในปัจจุบันทอเป็นผ้าถุงคล้ายคลึงกับผ้าขึ้นของคนไทยทั่วไป ผ้าไหมแบบเขมรมีลักษณะต่างจากผ้าไหมของลาว-อีสาน คือเป็นผ้ามัดหมี่เส้นพุ่งทอแบบสามตะกอก ปัจจุบันมีการทอแบบลวดลายแบบลาว-อีสานเพื่อการค้า และผ้าหมี่แบบทอยกดอกมัดหมี่ ลวดลายรูปสัตว์ และรูปนครวัดเป็นที่นิยมมากต้นแบบของลวดลายชนิดนี้มาจากผ้าของเขมรที่เรียกว่า “ผ้าพระบฏ” ซึ่งทอเป็นภาพพุทธประวัติ และเป็นภาพฉากบนสวรรค์ สำหรับชาวลาวอีสานที่อาศัยอยู่บริเวณริมฝั่งโขงในเขตอีสานใต้จะทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นลวดลายแบบไท บางทีก็มัดหมี่เส้นพุ่งเป็นลายทางตั้ง

จากการศึกษาเกี่ยวกับผ้ามัดหมี่ในประเทศไทยพบว่า การทอผ้ามัดหมี่นั้นมีการทำกันในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นจำนวนมากที่สุด และมีการทอผ้ามัดหมี่ในทุกจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยเช่นกัน (ถวัลย์สุภัทร จันทวิช, **สัมภาษณ์**, 25 กันยายน 2544) และการทอผ้ามัดหมี่ทำกันมากในกลุ่มชนที่มีเชื้อสายลาว และในกลุ่มชนเชื้อสายเขมร แต่ในแต่ละกลุ่มชนก็มีการทอลวดลายที่แตกต่างกันออกไปเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนนั้น การทอผ้ามัดหมี่ยังมีการทำกันในบางจังหวัดของภาคกลาง และภาคเหนือ เช่นจังหวัดลพบุรี สุพรรณบุรี เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ฯลฯ แต่ส่วนมากการทอผ้ามัดหมี่มีที่กันจังหวัดที่กล่าวมานั้นมีเหตุผลเนื่องจากการอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มชนที่มีเชื้อสายลาวในดินแดนในภาคอีสานเข้ามาอยู่ จึงได้นำเอาวัฒนธรรมการทอผ้ามัดหมี่มาด้วย และในบางจังหวัดทางภาคเหนือยังมีการทอผ้ามัดหมี่ผสมกับผ้าทอชนิดอื่นอีกด้วย เช่น ทอผสมกับกรรมวิธีการขีด ของจังหวัดราชบุรี(เฝ้าทอง ทองเจือ, **สัมภาษณ์**, 4 กันยายน 2544) ผ้ามัดหมี่ที่ทอกันในประเทศไทยมีทั้งชนิดที่ทอด้วยเส้นใยที่ทำจากฝ้าย และเส้นใยที่ทำจากไหม แต่กรรมวิธีในการทอจะมีขั้นตอนที่เหมือนกัน แตกต่างกันเพียงวัตถุดิบที่ใช้ในการทอ การทอผ้าไหมมัดหมี่อาจต้องใช้ อาจจะต้องใช้ความสามารถของผู้ทอผ้าที่ต้องใช้ประสบการณ์ และความละเอียดประณีตในการสร้างสรรค์งานเป็นอย่างสูง อีกทั้ง

ผ้าไหมมัดหมี่ยังได้รับการยอมรับว่าเป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีความสวยงาม และได้รับความนิยมนิยมจากทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศเป็นอย่างมากอีกด้วย

4. กรรมวิธีการทอผ้าไหมมัดหมี่

กรรมวิธีการทอผ้าไหมมัดหมี่นั้นมีความยุ่งยาก และซับซ้อนมากทีเดียว กรรมวิธีการทำผ้ามัดหมี่ที่ปรากฏในประเทศต่างๆ มี 3 ชนิดคือ

1. มัดหมี่เส้นพุ่ง
2. มัดหมี่เส้นยืน
3. มัดหมี่เส้นพุ่ง และเส้นยืน

สำหรับในประเทศไทยทำกันเฉพาะเส้นพุ่งเท่านั้น (มัดหมี่ไหมไทยสายใยชนบท, ม.ป.ป.)

กระบวนการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ มีดังต่อไปนี้

1. ตันหม่อน ตันหม่อนมีความสำคัญในการเลี้ยงไหมมาก เพราะใบหม่อนเป็นอาหารอย่างเดียวของหนอนไหม ชั้นแรกจึงมีการปลูก และดูแลต้นหม่อนให้เกิดใบ ตันหม่อนเป็นพืชที่ขึ้นง่าย และเจริญเติบโตได้โดยไม่ต้องอาศัยน้ำมากนัก ถ้าเริ่มปลูกตอนต้นฤดูฝนต้นหม่อนก็จะสามารถมีชีวิตอยู่ตลอดไป

2. ตัวไหม หรือในภาษาอีสานเรียกว่า “แมงกะเบี้ย หรือแมงกะบี้” เริ่มเลี้ยงกันตั้งแต่ยังเป็นไข่เล็กๆ เท่าปลายเข็ม จนเติบโตเป็นตัวหนอนไหมวัยอ่อน และวัยแก่ ตัวไหมนั้นเป็นหนอนของแมลงจำพวกผีเสื้อชนิดหนึ่ง que เมื่อถึงวัยจะผลิตใยไหมออกมาห่อหุ้มเป็นรังไหม พันธุ์พื้นบ้านที่ชาวบ้านเลี้ยงกันอยู่เป็นพันธุ์ไหมที่ฟักได้ตลอดปี เมื่อตัวหนอนเติบโตจะมีลักษณะสีขาวนวล และเมื่อแก่ขึ้นจะมีสีเหลือง เมื่อทำรัง รังไหมจะเป็นสีเหลือง

3. การสาวไหม การเลี้ยงไหมตั้งแต่เป็นไข่จนกระทั่งเป็นตัวไหม สร้างใยเป็นรังกินระยะเวลาประมาณ 45 วัน ต่อจากนั้นจึงนำรังไหมมาต้มเพื่อสาวให้เป็นเส้นไหม ชาวบ้านใช้หม้อขนาดตามสะดวก และโดยมากทางอีสานใช้หม้อดิน รอบปากหม้อมีวงโค้งยึดขาตั้งสูงเหนือปากหม้อมีไม้แบนๆ อันหนึ่งเจาะรูตรงกลางวางพาด เหนือไม้ขึ้นไปมีรอกเป็นเฟืองกลม นำรังไหมใส่ในหม้อต้มน้ำ ค่ะเนไม่ให้แน่นเกินไป พอน้ำเดือดสาวเส้นไหมขึ้นรูดรูไม้แบนที่ปากหม้อสาวขึ้นมาพันกับรอก ในขณะที่ใช้มือหนึ่งสาวไหมจากรอกลงภาชนะที่รองรับอยู่ ให้ใช้อีกมือหนึ่งถือไม้ง่ามยาวประมาณ 2 คืบ เรียก “ไม้ขึ้น” คอยกด และเขย่ารังไหมที่ลอยตัวอยู่ในหม้อ เพื่อทำให้ไหมแน่น เส้นไหมที่สาวลงในภาชนะรองรับจะเรียบ และไม่ยุ่งเหยิง สำหรับการสาวไหมนั้นจะ

มี 3 ขนาด คือ 1) ไหมหัว เป็นเส้นใยที่มีขนาดใหญ่ ได้จากการสาวไหมในช่วงแรก 2) ไหมขนาดกลาง เป็นเส้นใยไหมที่ใช้ทอผ้าไหมได้สวยงามที่สุด และ 3) ไหมเนื้อ ซึ่งได้จากการสาวไหมในช่วงท้าย (สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, รายการโทรทัศน์เพื่อบริการสังคม ชุด “การย้อมไหมด้วยสีธรรมชาติ”)

4. ไฉไหม นำเส้นไหมที่สาวแล้วมาทำเป็นใจ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “เปีย” เส้นไหมที่ได้มานี้จะเป็นสีเหลือง เรียกว่าไหมดิบ และมีเส้นแข็ง

5. การฟอกไหม ต้องนำไหมดิบไปฟอกให้นิ่ม และเป็นสีขาว วิธีฟอกนั้นชาวบ้านไม่ได้ใช้สารเคมีอะไร แต่จะใช้ของที่อยูใกล้ตัวเช่น กาบกล้วย ใบกล้วย วงตาล ฝัก หรือเปลือกเพกา ฯลฯ อย่างใดอย่างหนึ่ง นำมาพานให้บาง ตากแดดให้แห้ง และสุ่มไฟเผาจนมอดเป็นขี้เถ้า นำขี้เถ้าไปแช่น้ำทิ้งไว้ให้นอนก้นรินน้ำออกมาเป็นน้ำด่าง นำไหมที่ฟอกลงไปแช่ในน้ำด่างโดยทุบเส้นไหมให้อ่อนตัวเพื่อน้ำด่างจะซึมเข้าได้ง่าย แช่น้ำไหมนิ่ม และขาว จึงนำไปตากให้แห้ง หากไหมยังไม่สะอาดก็นำไปแช่ต่างตามวิธีเดิมอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นจะต้องระวังดึงไหมออกจากกลุ่มโดยไม่ให้พันกันยุ่ง และนำเส้นไหมไปตีเกลียวเพื่อความเหนียวให้เป็น 2 หรือ 4 เส้น บางครั้งนำมาย้อมสีแรกก่อน จึงนำไปพันหลักหมี่เพื่อเตรียมมัดต่อไป (แสงเดือน ออมโรสงค์, **สัมภาษณ์**, 9 กุมภาพันธ์ 2546)

6. การมัด นำเส้นไหมที่ฟอกขาว และมัดดีแล้วนั้น มาพันหลักหมี่ซึ่งมีลักษณะเป็นไม้กลม 2 ท่อนตั้งตรงข้าม ห่างกันเท่ากับหน้าผ้าของผ้านุ่งที่จะทอ พันไหมไปรอบหลักตามจำนวนรอบที่ต้องการแล้วจึงนำเชือกมามัดเส้นไหมเป็นตอนๆ ลวดลายที่ประดิษฐ์ขึ้นนั้นได้รับแรงบันดาลใจจากสิ่งแวดลอมรอบๆ ตัว (ณัฐสุภัทร จันทวิช, **สัมภาษณ์**, 25 กันยายน 2544) และลวดลายที่ประดิษฐ์ขึ้นจะใช้เชือกกล้วย หรือเชือกฟางมัดก็ได้ ทั้งนี้เพื่อกันไม่ให้น้ำสีซึมเข้าในเส้นไหมเวลา ย้อม ตอนนี้องที่เรียกว่า “มัดหมี่” โดยผู้มัดใช้จินตนาการ หรือความจำโดยไม่ต้องมีการร่างแบบ

7. การย้อม นำเส้นไหมที่มัดแล้วนี้ไปย้อมสี สีจะติดเฉพาะตรงที่ไม่ได้มัด เมื่อย้อมแล้วอาจจะต้องนำมามัด และย้อมอีกซ้ำไปซ้ำมาหลายครั้ง แล้วแต่ความยากง่ายของลวดลาย และจำนวนสีที่ปรากฏอยู่บนผืนผ้า

8. การกรอ เมื่อเสร็จขั้นตอนในการย้อมแล้ว ตัดเชือกที่มัดออก นำเส้นไหมมากรอใส่หลอดโดยต้องระมัดระวังเรียงลำดับให้ถูกต้อง มิฉะนั้นผืนผ้าที่ทอออกมาจะมีตำหนิในลักษณะต่างๆ กันเช่น ลายเขย่งสูงบ้างต่ำบ้าง มีรอยต่อลายเห็นชัดบ้าง หรือบางทีกลายเป็นลายอื่นที่ไม่ได้ตั้งใจเลยก็มี

9. เส้นไหมเย็น ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นเป็นเส้นไหมพุ่ง สำหรับเส้นไหมเย็นซึ่งจะเป็นความยาวของผืนผ้านั้น เมื่อฟอกไหมแล้วนำไปย้อมได้เลยแล้วแต่ว่าจะต้องการสีอะไร แล้วนำมากรอเข้าหลอด หวีและเข้าฟืม นำขึ้นก็ทอผ้า หรือชาวบ้านเรียกว่า “ทูก”

10. การทอ เมื่อมัดย้อม และกรอเส้นพุ่งใส่หลอด และเข้ากระสวยเรียบร้อยรวมทั้งมีเส้นยืนบนก็ หรือหูก แล้วให้ใช้มือในการพุ่งกระสวยโดยตรง ไม่ใช้วิธีกระตุกเชือกให้กระสวยพุ่งไปอย่างก็กระตุก การทอผ้าไหมมัดหมี่นั้นต้องใช้ความละเอียดละออ และพิถีพิถันมาก เมื่อกระสวยพุ่งไปครั้งหนึ่งก็ต้องตรวจดูว่าตรงกับดอกลายที่มัดไว้หรือไม่ ถ้าไม่ตรงก็ต้องจัดให้ตรงเสียก่อน แล้วจึงทอต่อไปได้ (ศิลปบนผ้าไหมมัดหมี่, 2539 : 9-13) ซึ่งการทอผ้าไหมมัดหมี่นั้นผู้ทอต้องระมัดระวังอย่างมาก เส้นพุ่งทุกเส้นต้องทอให้ถูกที่ และขาดไปไม่ได้แม้แต่เส้นเดียว ซึ่งจะทำให้ลวดลายของผ้าไม่ถูกต้อง หรืออาจทำให้ลวดลายเปลี่ยนไปเลยก็ได้ (รัตนะ อุกฤษณ์, ม.ป.ป. : 241)

5. ผ้าไหมมัดหมี่ในบริบทของงานวัฒนธรรมพื้นบ้าน

จากการศึกษาถึงที่มา และขั้นตอนกรรมวิธีในการผลิตผ้าไหมมัดหมี่นั้น นับได้ว่าผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่ผลิตขึ้นในชุมชน เป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่เกิดจากฝีมือของชาวบ้านที่สร้างขึ้นโดยใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ และหาได้ในท้องถิ่นของตน โดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง และเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ความงามที่เกิดจากการสร้างสรรค์ประดิษฐ์ลวดลายต้องใช้ความประณีตบรรจงในการสร้างงาน ซึ่งแสดงความคิดสร้างสรรค์ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัว มีการปรับแก้ไขสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นให้เกิดความเหมาะสมลงตัว ซึ่งแสดงถึงภูมิปัญญาของผู้สร้างงาน และยังสะท้อนถึงเอกลักษณ์ของกลุ่มชนในพื้นที่นั้นๆ ได้เป็นอย่างดี อาจกล่าวโดยรวมได้ว่าผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานหัตถกรรมที่มีคุณค่าของการสร้างสรรค์ทางศิลปะ เพราะงานศิลปะพื้นบ้านบางชิ้นบางประเภทเป็นเพียงงานหัตถกรรมมากกว่าที่จะจัดเป็นงานศิลปหัตถกรรม (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2538 :11) และงานหัตถกรรม หรืองานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านยังมีความสัมพันธ์โดยตรงกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ คติความเชื่อ ประเพณีนิยม ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ก่อนที่จะกล่าวถึงผ้าไหมมัดหมี่ในบริบทของงานวัฒนธรรมพื้นบ้าน ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน และความหมายของวัฒนธรรมเสียก่อน ซึ่งสามารถรวบรวม และสรุปได้ดังนี้

1. ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน นักวิชาการได้ทำการศึกษา และให้ความหมาย หรือคำนิยามเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ซึ่งไม่มีการกำหนดความหมายไว้อย่างตรงตัว แต่มีที่มาโดยสามารถจำแนกได้เป็นคำ 3 คำคือ ศิลปะ หัตถกรรม และพื้นบ้าน มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ศิลปะ มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

“ศิลปะ” ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายถึง ฝีมือ ฝีมือทางช่าง การแสดงออกซึ่งอารมณ์สะท้อนใจให้ประจักษ์เห็นโดยเฉพาะหมายถึง ทัศนศิลป์

เอกชัย สุนทรพงศ์ และ เสาวนิตย์ แสงวิเชียร (2529 : 9) ได้ให้ความหมายของ ศิลปะ ไว้ว่า ศิลปะ หมายถึง กิจกรรมของมนุษย์ที่สร้างความพอใจให้แก่มนุษย์ โดยคุณค่าทางความงามที่มนุษย์สัมผัสได้ด้วยอายตนะห้า นั่นคือความเชื่อที่มีอยู่ในกลุ่มชาวตะวันตกทั้งหมด ที่ถือว่าศิลปกรรมต้องเป็นการสร้างสรรค์ของมนุษย์โดยเฉพาะ

ตอลสตอย (LEO Tolstoi 1828-1911) กล่าวว่า ศิลปะคือการถ่ายทอดความรู้สึก ศิลปะเป็นวิธีสื่อสารวิธีหนึ่งระหว่างมนุษย์ด้วยกัน เราใช้คำพูดสำหรับสื่อสารความคิดแต่ใช้ศิลปะ สำหรับสื่อสารความรู้สึก

โคเรเซ่ (Benedetto Croce 1866-1952) กล่าวว่า ศิลปะเป็นการแสดงให้เห็น การเข้าใจลึกซึ้งภายในซึ่งจะบรรยายให้รู้ด้วยวิธีอื่นไม่ได้ นอกจากสร้างเป็นงานศิลปะ ศิลปะเป็นการเห็นภายใน และศิลปะ คือการแสดงออกของการสังเคราะห์อย่างสุนทรีย์ในจิตใจ

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2542 : 17) กล่าวว่า ศิลปะเป็นงานที่มนุษย์สร้างขึ้น จึงสะท้อนให้เห็นอารยธรรมของมนุษย์แต่ละยุคแต่ละสมัย ศิลปะเป็นสื่ออย่างหนึ่งที่มนุษย์พยายามแสดงออก ให้ผู้อื่นได้ร่วมรับรู้ด้วย เช่นเดียวกับการใช้ภาษาพูด หรือภาษาเขียน สื่อความหมายไปสู่บุคคลอื่น แต่สื่อทางศิลปะอาจจะพิเศษกว่าการสื่อสารธรรมดาๆ ที่มีสุนทรียรสที่ให้ความรู้สึกที่ดีกว่า

ชลอ พงษ์สามารถ (2526 : 57) ได้ให้คำนิยามของคำว่า “ศิลปะ” ไว้ว่า ศิลปะเป็นงานสร้างสรรค์ เป็นงานที่เกิดจากมนุษย์เป็นผู้สร้าง โดยใช้ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัสดุต่างๆ ซึ่งผู้สร้างได้ประสบการณ์จากหลายสิ่งหลายอย่างทำให้เกิดจินตนาการ แรงดลใจ ความคิดสร้างสรรค์ และสร้างผลงานออกมาในรูปแบบต่างๆ กัน ทำให้ผู้ดูเกิดความรู้สึกคล้อยตาม หรือเกิดความสะเทือนใจ

1.2 หัตถกรรม มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2538, 17-19 ; 2535, 93-95) กล่าวว่า หัตถกรรมคือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นจากฝีมือ และภูมิปัญญา เพื่อใช้สอยให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ช่วยให้การดำรงชีวิตของมนุษย์ดีขึ้น

“หัตถกรรม” เป็นศิลปะการช่างที่ผลิตด้วยมือเป็นหลัก ศิลปะแขนงช่างหัตถกรรมนี้จะมุ่งความงามประณีต และประโยชน์ใช้สอยร่วมกัน (วิรัตน์ พิชญ์ไพญญ์ 2528 : 16)

“หัตถกรรม” คือ งานช่างที่ทำด้วยมือ ภาษาอังกฤษเรียกว่า “Craft” ในปัจจุบันอาจมีเครื่องทุ่นแรงเข้าช่วยทำด้วย แต่งานหลักที่สำคัญจะต้องใช้มือทำ โดยเฉพาะการเก็บส่วนละเอียดของงาน งานหัตถกรรมจะเป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่นเครื่องจักสาน ถ้วยชาม ฯลฯ ส่วนประกอบสำคัญคือ ประโยชน์ใช้สอย สิ่งจำเป็นต่อความสะดวกสบายในชีวิตประจำวันเพื่อ ความสุขกาย ส่วนความงามของงานหัตถกรรมนั้นเป็นส่วนประกอบรองลงไป ตามรสนิยมของผู้ใช้ (เฉลิมศรี ชูอรุณ, 2522 : 32)

และตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ให้ความหมายร่วมกับคำหัตถการ หัตถกิจ ว่า “การทำด้วยฝีมือ การช่าง” แต่ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2525 ได้แยกคำ “หัตถกรรม” ออกมา และให้ความหมายว่า “การทำในโรงงานอุตสาหกรรม” ซึ่งเป็นความหมายที่กว้างขึ้น

1.3 พื้นบ้าน มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

“พื้นบ้าน” ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 หมายถึง เฉพาะถิ่นมักใช้คู่กับพื้นเมือง เป็นพื้นบ้านพื้นเมือง

“พื้นบ้าน” หมายถึง วิถีชีวิตที่ดำเนินไปอย่างพื้นๆ ธรรมดาๆ ไม่โลดโผน หรือสลับซับซ้อน (นุกูล ชมภูนิช, 2525 อ้างถึงใน วัฒนธรรม จุฑะวิภาต, 2535 : 28)

เมื่อนำคำทั้ง 3 คำมารวมกัน เป็น “ศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน” แล้ว จึงมีความหมายดังนี้ ศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นผลงาน และเป็นศิลปะของกลุ่มชนที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมเป็น

ของตนเอง ไม่จำเป็นต้องเป็นชาวบ้าน หรือ ชาวชนบท แต่ต้องมีเอกลักษณ์ร่วมกันในการประกอบอาชีพ พูดภาษาเดียวกัน หรือนับถือศาสนาเดียวกัน ฯลฯ ซึ่งเป็นเหตุให้รวมบุคคลเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นพวกเดียวกัน มีชนบประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มร่วมกัน กลุ่มชนเหล่านี้เป็น กลุ่มชนพื้นถิ่น พื้นบ้าน (วรรณิ วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน, 2531: 31 อ้างถึงใน วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2538 : 29) และนอกจากคำว่า “ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน” แล้ว ยังมีคำอีกหลายคำที่มีความหมายเกี่ยวข้อง หรือใกล้เคียงกัน เช่น

“ศิลปะพื้นบ้าน” หมายถึง งานของชาวบ้านที่ผลิตขึ้นโดยความคิด ความพยายาม ด้วยมือ สร้างสรรค์ผลงานให้มีคุณค่า ทั้งด้านความงาม ประโยชน์ใช้สอยตามท้องถิ่น ตามอิทธิพลทางธรรมชาติ ชนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม เพื่อการยังชีพให้เกิดความสุขทั้งกาย และใจ ศิลปะพื้นบ้านบ่งให้เห็นถึงสภาพจิตใจของคน สะท้อนให้เห็นถึงความงามและ ความบริสุทธิ์แห่งจิตใจ (วัฒน์ จุฑะวิภาต, 2535 : 29)

“ศิลปะพื้นบ้าน” คือ ผลงานทุกอย่างที่ชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นคิดทำขึ้น และสร้างขึ้นเอง ไม่ว่าจะเพื่อประโยชน์ใช้สอยโดยตรง ซึ่งเป็นการตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวัน ทุกๆด้าน หรือเพื่อประโยชน์ด้านความสนุกสนาน เพลิดเพลินในยามว่างงาน และยังคงจะหมายรวมถึงสิ่งที่เป็นกิจกรรมส่วนตัว กิจกรรมส่วนรวมของชุมชนที่ปรากฏให้เห็นในรูปของความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพด้วย (สมชาย นิลาอาธิ, 2525 : 1)

“ศิลปะพื้นบ้าน” หมายถึง ผลงานศิลปะที่ชาวบ้าน หรือคนในกลุ่มชนในแต่ละพื้นถิ่น ประดิษฐ์สร้างขึ้นตามความจำเป็น และความรู้สึกนึกเห็นของตน เพื่อตอบสนองความต้องการในด้านการดำรงชีพ และความต้องการคุณค่าด้านความงาม ผลงานที่เป็นศิลปะพื้นบ้าน หรือศิลปกรรมพื้นถิ่น และหัตถกรรมพื้นบ้าน ซึ่งมีลักษณะงานช่างฝีมือ หรือช่างศิลป์ และอาจเรียกว่าเป็นงานศิลปหัตถกรรม ทั้งนี้เพราะศิลปะพื้นบ้านมีลักษณะที่ผสมผสานด้วยคุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย และคุณค่าด้านการเห็น แล้วแต่จะมีความโน้มเอียงไปทางด้านใดมากน้อยเพียงใด (มโน พิสุทธิรัตนานนท์, 2539 : 4)

“ศิลปะพื้นบ้าน” (folk art) คือ ผลงานศิลปะที่ประกอบไปด้วยความงาม ความเรียบง่าย จากผลิตรกรรมของชาวบ้านทุกๆ ไปซึ่งใช้ความคิด ความพยายามด้วยมือ สร้างสรรค์ผลงานให้มีคุณค่าทั้งทางด้านความงาม และประโยชน์ใช้สอยตามสภาพท้องถิ่นภายใต้

อิทธิพลทางธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมเพื่อการยังชีพให้เกิดความสุขทางกาย และใจของชาวบ้าน (ธิดา ชมภูนิช และคนอื่นๆ, 2526 : 109)

“หัตถกรรมพื้นบ้าน” เป็นประยุกต์ศิลป์ หรือศิลปะที่มีประโยชน์ใช้สอยประเภทหนึ่งที่ชาวบ้านธรรมดาเป็นผู้สร้างขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นผู้สร้างเครื่องมือ ภาชนะ สำหรับใช้เองในชีวิตประจำวัน (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่ม13, 2523 : 62)

“ศิลปกรรมพื้นบ้าน” หมายถึง ผลงานสำเร็จของชาวบ้านที่มีคุณค่าทางศิลปะพอสมควร จะเป็นแบบจารีตนิยม หรือในแนวผสมผสานกับสมัยใหม่ก็ตาม ซึ่งเป็นการบ่งบอกให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาดของช่างระดับพื้นบ้านที่สามารถแก้ปัญหาธรรมดาให้ดูดีมีลักษณะสมบูรณ์ สืบทอดกันต่อมาหลายอายุคน ส่วนใหญ่จะเป็นผลงานทางเครื่องมือเครื่องใช้ในการยังชีพ และจรรโลงใจทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นผลิตผลงานศิลปะพื้นบ้านเหล่านี้ จึงเน้นหนักในทางประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักความงามจึงแสดงออกมาจากความเรียบง่าย ซื่อแต่ดูซาบซึ้ง ไม่กรุงรังหรือมากไปด้วยมารยาที่ถูกตกแต่งจนเกินเลย (วิโรจน์ ศรีสุโร, 2536 : 1)

Warren E. Roberts (1975 : 233-234 อ้างถึงใน เนื้ออ่อน ขวัญทองเขียว, 2539 : 20-21) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับงานศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน (folk craft) ว่าเป็นงานช่างฝีมือที่เป็นไปตามรูปแบบ และประเพณีที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น การประดิษฐ์สร้างสรรค์เป็นตามเทคนิค และรูปแบบที่ถ่ายทอดในครอบครัวโดยตรงจากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย เป็นการถ่ายทอดโดยผู้ต้องการเรียนรู้หัตถกรรมนั้นๆ เข้าไปรับการฝึกอบรมเป็นเวลานานจนฝีมือใช้งานได้ เทคนิคการประดิษฐ์ และรูปแบบสิ่งประดิษฐ์ อาจถ่ายทอดมาจากถิ่นหนึ่งไปอีกถิ่นหนึ่งได้เช่นเดียวกับคดีพื้นบ้านอื่นๆ ลักษณะอีกประการหนึ่งของหัตถกรรมพื้นบ้านคือ ผลงานประเภทนี้ต้องเป็นวัสดุสิ่งของ หรือสิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้นเพื่อคนทั่วไปใช้ ไม่ใช่ประดิษฐ์เพื่อใช้ หรือถ่ายทอดกับคนชั้นสูงเท่านั้น

น. ณ ปากน้ำ (2530 : 297-298) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ศิลปะชาวบ้าน” คือ ศิลปะพื้นๆ ที่นิยมกันแต่ในหมู่ของชาวบ้านในชนบท หรือในเมืองก็ได้ เป็นศิลปะที่เกิดขึ้นด้วยสัญชาตญาณในธรรมชาติ เกิดจากฝีมือของชาวบ้านระดับใดก็ได้ ที่มีใช้ศิลป์ที่ผ่านการฝึกฝนมาอย่างโชกโชน เช่น การเล่นเพลงฉ่อย เพลงเรือ ที่เล่นกันในงานรื่นเริง ชาวบ้านเพียงแต่หัดกันชั่วคราวชั่วคราวก็เล่นได้ หรือจะเป็นหน้ากากที่ขายในงานวัด ศิลปะชาวบ้านจะมีขีดระดับอยู่คงที่ไม่ลดต่ำลง หรือไม่สูงขึ้น จะมีความเปลี่ยนแปลงน้อยมาก ไม่ว่าจะเกิดมากี่ศตวรรษ

นอกจากคำที่ได้กล่าวมาแล้วยังพบคำอีกหลายคำ เช่น ศิลปะท้องถิ่น ศิลปะพื้นถิ่น ทัศนกรรมพื้นถิ่น ศิลปทัศนกรรมท้องถิ่น แต่ไม่ว่าจะเป็นคำใดก็ดูเหมือนกับว่า ความหมายโดยรวมของคำต่างๆที่ปรากฏอยู่จะมีความหมายที่มีแนวทางเช่นเดียวกันทั้งสิ้น และศิลปทัศนกรรมพื้นบ้านยังเป็นส่วนประกอบที่เหมาะสมลงตัวระหว่างงานช่างฝีมือกับการสร้างสรรค์ และเรื่องของความงามกับประโยชน์ใช้สอยในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่ต้องการการตอบสนองของตนทั้งในด้านจิตใจ และร่างกาย และยังต้องการการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้ดีขึ้นเสมอ ดังเช่นทัศนกรรมชิ้นแรกของมนุษย์ ควรจะได้แก่เครื่องมือหินกะเทาะของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นของการใช้ฝีมือ และความคิดสร้างสรรค์สร้างเครื่องมือเครื่องใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต จากงานทัศนกรรมชิ้นแรก มนุษย์ได้มีการสร้างงานทัศนกรรมสำหรับใช้สอยในชีวิตประจำวันขึ้นอีกมากมายหลายประเภท พร้อมกับได้ทำพัฒนารูปแบบของทัศนกรรมเหล่านั้นให้มีประโยชน์ใช้สอยได้สมบูรณ์เหมาะกับสภาพแวดล้อมในเวลานั้นๆ ซึ่งทัศนกรรมบางชนิดต้องใช้เวลาในการพัฒนาสืบต่อกันมาเป็นเวลานานหลายชั่วอายุคน ส่วนงานทัศนกรรมไทยนั้นมีวิวัฒนาการของการพัฒนา มีประวัติความเป็นมาในอดีตนับเป็นเวลาเมื่อประมาณ 7,000 ปีมาแล้ว

วิวัฒนาการของงานทัศนกรรมประเภทต่างๆ ล้วนเป็นไปเพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญ แต่ในขณะเดียวกันมนุษย์ก็ให้ความสำคัญในการพัฒนาความงามของทัศนกรรมไปด้วย เพราะมนุษย์ต้องการทัศนกรรมที่มีความสวยงามน่าใช้ และมีคุณค่าทางสุนทรียภาพ ควบคู่ไปกับการใช้สอย ดังนั้นการสร้างงานทัศนกรรมให้มีความสวยงามน่าใช้นั้น กระบวนการทาง “ศิลปะ” จึงเข้ามามีบทบาท และเป็นองค์ประกอบในการสร้างสรรค์ ทำให้งานทัศนกรรมบางชิ้นกลายเป็น “ศิลปทัศนกรรม” แต่กระนั้นก็ตามกระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปทัศนกรรมจะมีความแตกต่างไปจากกระบวนการสร้างงานศิลปกรรม ซึ่งศิลปินผู้สร้างงานมีจุดมุ่งหมายให้งานศิลปะของตนเป็นสื่อแสดงความรู้สึก แนวคิด ปรัชญา และค่านิยมทางสุนทรียภาพตามแบบแผน และกระบวนการสร้างสรรค์ของตน ต่างไปจากช่างทัศนกรรม และช่างศิลป์ที่ใช้ประสบการณ์ที่มีการสะสม และความสามารถที่ผ่านการฝึกฝนนำมาพัฒนางานทัศนกรรมอย่างค่อยเป็นค่อยไป และมีการเรียนรู้แก้ไขปรับปรุงจนได้งานทัศนกรรม หรือศิลปทัศนกรรมที่สมบูรณ์ประสานสอดคล้องกับคตินิยม ขนบประเพณีของชุมชน จึงเห็นได้ว่างานทัศนกรรม และศิลปทัศนกรรมมีความสัมพันธ์กับชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ ตามสภาพแวดล้อมของผู้สร้างงาน และผู้ใช้

ดังนั้นงานศิลปทัศนกรรมพื้นบ้าน หรือศิลปะพื้นบ้านจึงเป็นผลงานที่สะท้อนถึงการแสดงออกถึงวิถีชีวิตที่อยู่ในกรอบของประเพณี และความเชื่อในชุมชนนั้นๆ แต่ยังมีแฝงอยู่ของลักษณะเฉพาะตน สุนทรียภาพ และภูมิปัญญาของผู้สร้างงาน โดยมีขนบประเพณี วัฒนธรรม

ความเชื่อ และค่านิยมของกลุ่มชนเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการกำหนด “รูปแบบ” ของตัวงาน โดยที่ผู้สร้างงานอาจใช้วิธีการสื่อความหมายต่างๆ ออกมาในรูปแบบของสัญลักษณ์ เช่น การกำหนดลวดลาย สี สัน และรูปทรงให้เป็นไปตามองค์ประกอบที่เป็นกรอบกำหนดของชุมชน เช่นการสร้างลวดลายบนผ้าซิดีให้มีความสอดคล้องกับความเชื่อ และเกิดความเหมาะสมในการใช้งาน หรือการนำดอกไม้ไม้ไผ่มาสานขัดกันอย่างง่าย ๆ เป็นฉลว เพื่อใช้สนองตอบตามความเชื่อ เช่น ใช้ปักสำหรับกันภูตผีเข้ามาในเขตบ้านของตนเอง หรือใช้เป็นเครื่องป้องกันสิ่งชั่วร้ายเข้าบ้าน หรือปักเพื่อแสดงสิทธิ์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นลักษณะเฉพาะที่มีอยู่ในตัวของงานหัตถกรรม และศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

2. วัฒนธรรม คำว่า “วัฒนธรรม” ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายต่างๆ ไว้ดังนี้

คำว่า “วัฒนธรรม” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Culture” มีความหมายได้หลายนัย อาจหมายถึงการเพาะปลูก การปรับปรุงบำรุงพันธุ์ และอาจรวมหมายถึงปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้มนุษย์เจริญขึ้น และวิถีชีวิตทั้งหมดที่กลุ่มมนุษย์ได้สร้าง และมีการสืบทอดเป็นมรดกต่อกันมา ในภาษาไทยนั้นคำว่าวัฒนธรรม เป็นคำที่มาจากการรวมคำ 2 คำ เข้าด้วยกัน คือ

1. วัฒนธรรม ซึ่งมีความหมายทั่วไปว่า ความเจริญงอกงาม ความรุ่งเรือง
2. ธรรม หมายถึง การกระทำ หรือการปฏิบัติ

ดังนั้นเมื่อนำคำ 2 คำมารวมกัน คำว่า วัฒนธรรม ในภาษาไทยจึงมีความหมายว่าการกระทำเพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง (ณรงค์ เสียงประชา, 2539 : 4) และคำว่า Culture มีที่มาจากภาษาฝรั่งเศส โดยฝรั่งเศสได้นำมาจากคำว่า “Cultura” ซึ่งเป็นภาษาลาตินอีกต่อหนึ่ง และในหนังสือ Encyclopedia of Social Science ได้อธิบายคำว่า วัฒนธรรม (Culture) ไว้ว่าเป็นคำที่ใช้ในวิชามนุษยวิทยาสมัยใหม่ (Modern Anthropology) และทางด้านสังคมศาสตร์ (Social Science) หมายถึงมรดกของสังคม (social heritage) เป็นลักษณะในการดำรงชีวิตของกลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกัน และได้มีการเปลี่ยนแปลงให้เจริญตามยุคสมัย (สุพัตรา สุภาพ, 2541 : 101)

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485 ให้ความหมายว่า วัฒนธรรม คือ ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน

พระยาอนุมานราชธน อธิบายว่า วัฒนธรรม คือสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เรียนกันได้ เอาอย่างกันได้ (อ้างถึงใน ณรงค์ เส็งประชา, 2539 : 4 ; สุพิศวง ธรรมพันทา, 2532 :1)

เซอร์ เอ็ดเวิร์ด บี. ไทเลอร์ (Sir Edward B. Tylor, 1871 อ้างถึงใน ยศ สันตสมบัติ 2540 : 11) ได้ให้คำจำกัดความของ วัฒนธรรม ไว้ว่า คือผลรวมของระบบความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ จริยธรรม กฎหมาย ประเพณี ตลอดจนความสามารถ และอุปนิสัยต่างๆ ซึ่งเป็นผลมาจากการเป็นสมาชิกของสังคม

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2538 : 7) กล่าวว่า วัฒนธรรมหมายถึง คุณค่าของความเป็นมนุษย์ จารีตกฎเกณฑ์ที่หลากหลาย และอำนาจของชุมชนท้องถิ่น

สุพัตรา สุภาพ (2541 :101) ได้กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่าง อันเป็นแบบแผนในความคิด และการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่งของมนุษย์ ได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์วิธีการในการปฏิบัติ การจัดระเบียบตลอดจนระบบความเชื่อ ความนิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่างๆ ในการควบคุม และใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ

ณรงค์ เส็งประชา (2539 : 5) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อนำเอามาใช้ ช่วยในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม ซึ่งจะรวมถึงการแก้ปัญหา และสนองความต้องการของสังคม

ยศ สันตสมบัติ (2540 :11) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า วัฒนธรรมโดยรวบรวมความหมายที่นักมานุษยวิทยาหลายๆ ท่านได้ให้ความหมายไว้ว่า วัฒนธรรมมักจะเน้นถึงระบบความเชื่อ (belief system) และค่านิยมทางสังคม (social value) วัฒนธรรมมิใช่พฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ แต่เป็นระบบความเชื่อ และค่านิยมทางสังคมซึ่งอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมมนุษย์ วัฒนธรรมคือกฎระเบียบ หรือมาตรฐานของพฤติกรรมที่คนในสังคมยอมรับ และวัฒนธรรมคือวิถีชีวิต (way of life) ของคนในสังคม

สุพิศวง ธรรมพันทา (2535 : 6) กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่สมาชิกรับแต่ชั้นบรรพบุรุษเป็นต้นมา ร่วมกันสร้างสมอย่างต่อเนื่องจนเห็นเป็นลักษณะ

เด่นเฉพาะในสังคมมนุษย์นั้นๆ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงอัจฉริยะ และคุณค่าของมนุษยชาติ

และวัฒนธรรม หมายถึง จำนวนของสิ่งประดิษฐ์ทั้งมวล สินค้า กระบวนการทางเทคนิค ที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมา และมรดกทางสังคม ซึ่งได้แก่ แนวความคิด นิสัย ประเพณี เจตคติ ค่านิยม ศีลธรรม กฎเกณฑ์ และศิลปะ ซึ่งล้วนแต่เป็นสิ่งที่มีความหมายต่อกลุ่ม โดยสรุปวัฒนธรรม เกี่ยวข้องด้วยผลงานของมนุษย์ทั้งที่เป็นวัตถุ และมีใช้วัตถุ (เอกสารประกอบการสอนวิชา สศ 102 มนุษย์กับสังคม, 2534 : 59-60)

จากแนวคิดเกี่ยวกับค่านิยม และความหมายของ “วัฒนธรรม” ของนักวิชาการที่ได้รวบรวมมาในข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นถึงความสามารถพิเศษของมนุษย์ที่มีเหนือจากสัตว์ประเภทอื่นในเรื่องของการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ขึ้นมาใช้ในการดำรงชีวิต และการพัฒนาชีวิตให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นในวิถีชีวิตของส่วนรวมให้มีความเจริญงอกงาม มีการยอมรับ มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เช่นความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก ค่านิยม เจตคติ พฤติกรรม และแสดงออกมาให้ปรากฏเป็น ภาษา ศิลปะ ระเบียบ กฎเกณฑ์ ประเพณี เป็นต้น มีทั้งที่เป็นวัตถุ และไม่เป็นวัตถุ มีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นมรดกทางสังคม และเป็นการแสดงถึง คุณค่าของมนุษย์

จากการศึกษาถึงความหมาย ค่านิยม คำจำกัดความของวัฒนธรรม และ ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน จะพบได้ว่างานหัตถกรรม หรืองานศิลปหัตถกรรมเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม โดยมีได้ถูกแยกออกจากบริบททางวัฒนธรรม และสังคม เพราะวัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ เป็นพลังของการสร้างสรรค์ที่เกิดจากการใช้สติปัญญาในการปรับเปลี่ยนธรรมชาติแวดล้อม และนำมาผลิตสิ่งต่างๆ ที่สามารถสนองต่อความต้องการในการดำรงชีวิต (สุพิศวง ธรรมพันทา, 2532 : 296) ตลอดจนแสดงออกถึงความเชื่อ และระบบคุณค่าของสังคมอีกด้วย (ยศ สันตสมบัติ, 2540 : 223) ซึ่งวัฒนธรรมยังเป็นลักษณะสำคัญในการแสดงออกถึงความเป็นอารยะประเทศ หรือประเทศที่มีความเจริญแล้ว และวัฒนธรรมประเภทหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการแสดงออกถึงความเป็นประเทศที่มีอารยธรรมนี้ นั่นคือวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นที่มีความสำคัญในชุมชนของท้องถิ่นนั้น เรียกว่า วัฒนธรรมท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งวัฒนธรรมพื้นบ้านเกิดจากคนในท้องถิ่นที่เป็นคนธรรมดาสามัญกลุ่มหนึ่งคิดค้นขึ้น และมีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา (สาโรช บัวศรี, 2520 : 1 อ้างถึงใน เนื้ออ่อน ขรัวทองเขียว, 2539 : 16) โดยสมาชิกในชุมชนนั้นเป็นผู้ถือปฏิบัติ และสืบทอดเพื่อความจำเป็นระเบียบในสังคม (เนื้ออ่อน

ขวัญทองเขียว, 2539 : 1) และในทุกสังคมมีวัฒนธรรมที่มีรูปแบบเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง โดยสะท้อนถึงวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม การสร้างสรรค์ สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่แสดงถึงการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมหนึ่งที่ปรากฏเป็นรูปธรรม และนามธรรม ชิต แก้วเพ็ง (2533 : 6) ได้ทำการแบ่งวัฒนธรรมพื้นบ้านไว้ 5 ประเภทดังนี้ คือ

1. ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้าน เช่น การแต่งงาน การบวช การลอยกระทง
2. ภาษา และวรรณกรรมพื้นบ้าน เช่น ภาษาพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน วรรณกรรมลายลักษณ์
3. ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม
4. ดนตรี นาฏศิลป์ และการละเล่นพื้นบ้าน เช่น ดนตรีพื้นบ้าน ละครชาวบ้าน กีฬาพื้นบ้าน
5. ปัจจัยด้านชีวิตความเป็นอยู่พื้นบ้าน เช่น ยากกลางพื้นบ้าน เครื่องแต่งกายพื้นบ้าน เป็นต้น

ศิลปะการทอผ้าไหมมัดหมี่ของชาวบ้านนั้น เป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีการเรียนรู้ สืบต่อเนื่องกันมาจากคนรุ่นก่อน จากรุ่นสู่รุ่นอย่างไม่ขาดสายไม่ว่าจะเป็นทางตรง หรือทางอ้อม นับได้ว่าเป็นมรดกทางสังคม (Social Heritage) ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของวัฒนธรรม (ณรงค์ เสงี่ยมประชา, 2539 : 6) และผ้าไหมมัดหมี่จัดว่าเป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น เป็นวัตถุวัฒนธรรม (cultural artifact) (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2540 : 12) เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และมีคุณค่าต่อสังคมในท้องถิ่นนั้นๆ เมื่อพิจารณาถึงผ้าไหมมัดหมี่ในบริบทของวัฒนธรรม จะพบว่าการทำผ้าไหมมัดหมี่มีการเรียนรู้ และสืบทอดต่อกันมาโดยตรง และทางอ้อม มีประวัติความเป็นมายาวนาน สามารถเป็นหลักฐานในทางโบราณคดี โดยการศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีต และความเป็นมาของอารยธรรมของเผ่าพันธุ์ต่างๆ (ยศ สันตสมบัติ, 2540 : 4) ผ่านตัวผ้าไหมมัดหมี่ที่เป็นโบราณวัตถุ ผ้าไหมมัดหมี่ยังแสดงถึงการสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาของช่างทอในการแก้ไขปัญหาให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับการใช้สอยในพื้นที่นั้นๆ เช่น การย้อมสีที่เกิดจากวัสดุจากธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น หรือการคิดประดิษฐ์ลวดลายที่ได้แรงบันดาลใจจากสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ตลอดจนขั้นตอนการทอที่จำเป็นต้องใช้ฝีมือ ประสบการณ์ และความประณีตละเอียดอ่อนของผู้ทอ รวมทั้งการแสดงถึงลักษณะชาติพันธุ์ผ่านตัวผ้าไหมมัดหมี่ในบริบทของผ้าทอมือที่มีฐานะบทบาทสำคัญสิ่งหนึ่งในวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชน จึงจัดได้ว่าผ้าไหมมัดหมี่เป็นวัฒนธรรมที่เป็นทั้งรูปธรรม และนามธรรม มีคุณค่า และความสำคัญเหมาะสมกับการเป็นมรดกทางสังคม

6. คุณค่างานศิลปะพื้นบ้าน

การศึกษาเรื่องของ “คุณค่า” เป็นการศึกษาที่มีขอบเขตกว้างขวาง กระจายอยู่เป็นหัวข้อของวิชาการต่างๆ หลากหลายวิชา ซึ่งการศึกษาเรื่องคุณค่ามีชื่อที่เรียกเฉพาะทางวิชาการว่า “ทฤษฎีคุณค่า (Theory of Value)” หรือ “อรรถวิทยา (Axiology)” โดยที่นักปรัชญานิยมได้กำหนดให้อรรถวิทยาประกอบไปด้วย 3 สาขาวิชา คือ

1. ตรรกศาสตร์ (Logic)
2. สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics)
3. จริยศาสตร์ (Ethics)

(วิเชียร ชาบุดรบุญทริก, โสภา ตีสองเมือง และเมธีรัตน์ นวนุศย์, 2542 :

60)

และ กิรติ บุญเจือ (2523 :131 ; 2541 :75) ได้แบ่งประเภทของคุณค่าออกเป็น 6 ประเภทดังนี้

1. คุณค่าทางเศรษฐกิจศาสตร์ (economical value) ได้แก่ระดับของการประเมินค่าวัตถุว่ามีประโยชน์ต่อการดำรงชีพของมนุษย์เรามากน้อยเพียงใด เราตัดสินด้วยคำว่า แพง ถูก มีประโยชน์ ไร้ประโยชน์
2. คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ (aesthetical value) ได้แก่ระดับของการประเมินค่าวัตถุว่ามีค่าทางด้านจิตใจอยู่มากน้อยเพียงใด เราตัดสินด้วยคำว่า สวย งาม น่าเกลียด น่าทึ่ง แปลก
3. คุณค่าทางจริยศาสตร์ (ethical value) ได้แก่ระดับของการประเมินค่าความประพฤติว่าตรงกับจุดหมายของชีวิตมากน้อยเพียงใด เราตัดสินด้วยคำว่า ดี ถูกต้อง เลว ชั่ว ควร ไม่ควร
4. คุณค่าทางตรรกวิทยา (logical value) ได้แก่ระดับของการประเมินค่าความคิดว่าเดินตามกฎเกณฑ์ของเหตุผลหรือไม่ เราตัดสินด้วยคำว่า สมเหตุสมผล ไม่สมเหตุสมผล
5. คุณค่าทางญาณปรัชญา (epistemological value) ได้แก่ระดับของการประเมินค่าความคิดว่าตรงกันกับความเป็นจริงภายนอกเพียงไร เราตัดสินด้วยคำว่า จริง เท็จ และน่าจะเป็น ความจริงเป็นคุณค่าของความมั่นใจว่าตามวิธีการเท่าที่มนุษย์เรารู้จักใช้ เชื่อได้ว่าเป็นความรู้ที่นำ เชื่อถือที่สุด ส่วนความน่าจะเป็นนั้นมีคุณค่าของความมั่นใจน้อยลงมา ซึ่งอาจมีระดับตั้งแต่เกือบจริงลงมาจนถึงเกือบไม่น่าจะเป็น หรือเกือบเท็จนั่นเอง
6. คุณค่าทางอภิปรัชญา (metaphysical value) ได้แก่ระดับการประเมินค่าของสิ่งต่างๆ ทั้งหลายว่ามีอยู่จริงตามที่เรารู้หรือไม่ เราตัดสินด้วยคำว่า เป็นจริง เป็นมายา

คุณค่า หมายถึง ระดับของการประเมินค่าข้อเท็จจริงในแง่ต่างๆ (estimation upon facts) (กีรติ บุญเจือ, 2523 : 131 ; 2541 : 75) คุณค่าไม่ได้เป็นสิ่งที่อยู่อย่างเปิดเผย แต่เป็นสิ่งที่แฝงอยู่ (Hartman อ้างถึงใน จี. ศรีนิวาสนัน, 2534 : 109) และสามารถรู้ได้ด้วยความสำนึกในคุณค่า หรือการรับรู้คุณค่า การรับรู้คุณค่ามีรากฐานมาจากความพอใจ และคุณค่ายังทำให้มนุษย์ก้าวไปสู่จุดหมายของชีวิต และการพัฒนาตนเอง (เดียน คำดี, 2530: 109) การประเมินค่าข้อเท็จจริงในแง่ต่างๆ ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ต้องอาศัยกฎเกณฑ์เงื่อนไขที่เป็นเฉพาะตัว และเงื่อนไขกฎเกณฑ์ที่เป็นข้อตกลงร่วมกัน (ประเสริฐ ศีลรัตน์, 2525 : 78) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. เงื่อนไขที่เป็นเฉพาะตัว ได้แก่ พื้นฐานประสบการณ์ ความรู้สึกชอบ หรือไม่ชอบอารมณ์ และสภาวะจิตใจในขณะที่มีประเมิน
2. เงื่อนไขกฎเกณฑ์ที่เป็นข้อตกลงร่วมกัน ได้แก่ กฎ หรือข้อกำหนดต่างๆ ที่เป็นแกนร่วมใช้ยึดถือในการประเมิน ซึ่งข้อตกลงร่วมกันนี้จะมีความแตกต่างกันออกไปตามสภาพของเวลา และสถานที่

ส่วนในเรื่องคุณค่าของงานศิลปะ หรือคุณค่าในงานศิลปกรรม จัดได้ว่างานศิลปกรรมนั้นสามารถประเมินคุณค่าอยู่ในตัวเองได้ (สงวน รอดบุญ อ้างถึงใน แสงนาง ดีประชา, 2530 : 69-72) การจะวิเคราะห์ถึงคุณค่าของงานศิลปะนั้น จึงต้องใช้การพิจารณาอย่างรอบคอบ และพิจารณาจากหลายๆ ด้าน เนื่องจากรูปแบบของงานศิลปะแต่ละชิ้นมีลักษณะที่แตกต่างกัน (แสงนาง ดีประชา, 2530 : 71) นอกจากนั้นงานศิลปะยังเป็นสื่อกลางที่ทำให้มนุษย์ได้รู้จัก และยังสามารถหยั่งรู้ถึงศักยภาพของตนเอง โดยงานศิลปกรรมที่ดียังทำให้ผู้เสพงานได้เกิดความซาบซึ้งกับคุณค่าของงานเหล่านั้นโดยผ่านกระบวนการรับรู้ ซึ่งการรับรู้ส่วนมากเป็นอัตวิสัย (สุรงค์ โค้วตระกูล, 2533 : 149) โดยอาศัยอวัยวะรับสัมผัสและตีความหมายที่ได้รับด้วยการใช้ความรู้เดิม ประสบการณ์เดิม หรือในบางกรณีการรู้คุณค่านั้นก็ไม่ต้องเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ เสมอไป ผู้ที่ไม่มีความรู้เลยอาจจะรู้จักคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ดีกว่าคนที่มีความรู้ก็เป็นได้ (พรพรรณ เลหาศิรินาถ, 2523) การรับรู้คุณค่าในงานศิลปะของมนุษย์แต่ละคนจึงย่อมแตกต่างกันไป

คุณค่าศิลปกรรมเป็นองค์ความรู้หนึ่งในวิชาปรัชญา สาขาคุณวิทยา (Axiology) ที่กล่าวถึงการรับรู้ความงามว่าหมายถึง ผลที่ประสาทสัมผัสกับโลกภายนอกก่อให้เกิดความคิด และการรับรู้ความงามในงานศิลปะก็คือการรับรู้คุณค่างานศิลปะในด้านหนึ่ง (ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์, 2542: 19) ส่วนในเรื่องคุณค่าของงานศิลปะพื้นบ้านนั้น นอกจากเรื่องคุณค่าทางด้านความงามที่มีอยู่ภายนอกของตัวงานที่แสดงออกมาอย่างเรียบง่าย และมีการจัดองค์ประกอบที่เหมาะสมไม่ว่า

จะเป็นลวดลายสีสันทัน ที่ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่รอบตัวแล้ว งานศิลปะพื้นบ้านยังมีคุณค่าด้านอื่นๆ อีก เช่นคุณค่าที่แสดงถึงการเป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่น หรือชุมชน ด้วยการที่ศิลปะพื้นบ้านเกิดจากการใช้วัสดุที่มีอยู่ในชุมชนนั้น และเป็นงานที่สร้างด้วยมือของช่างในท้องถิ่น จึงมีลักษณะที่เป็นแบบอย่างเฉพาะตัวที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ศิลปะพื้นบ้านยังถูกสร้างขึ้นจากความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ มุ่งที่ประโยชน์ใช้สอยเป็นอันดับแรก ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ โดยมีการนำวัสดุดิบในท้องถิ่นมาทำเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ให้เกิดความสอดคล้องเหมาะสมทั้งรูปแบบ และประโยชน์ในการใช้สอยให้เข้ากับสภาพแวดล้อมอีกด้วย นอกจากนี้การสร้างงานศิลปะพื้นบ้านยังเกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียม ค่านิยม ประเพณี และวัฒนธรรมของกลุ่มชน รวมถึงการสะท้อนถึงภูมิปัญญาของผู้สร้างงานที่สามารถนำวัสดุดิบที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ และปรับเปลี่ยนให้เกิดประโยชน์ใช้สอยได้อย่างแยบยล มีการสืบทอดต่อเนื่องกันมา สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้งานศิลปะพื้นบ้านมีคุณค่า เป็นมรดกของชุมชน สามารถเชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะพื้นบ้าน กับวัฒนธรรม และสังคม รวมทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นได้เป็นอย่างดี ผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้านประเภทหนึ่งที่มีคุณค่า เป็นมรดกของชุมชน การที่จะศึกษาถึงคุณค่าของผ้าไหมมัดหมี่ จึงควรทำความเข้าใจในเรื่องของคุณค่างานศิลปะพื้นบ้านด้วย มีนักวิชาการได้ศึกษาถึงคุณค่าของงานศิลปะพื้นบ้าน และให้แนวทางหลากหลาย ดังนี้

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2544 : 10-11 ; 2538 : 93,109,231,234) ได้กล่าวถึงคุณค่าของศิลปะพื้นบ้านไว้ว่า ศิลปะพื้นบ้านเป็นศิลปะที่แสดงออกอย่างตรงไปตรงมาตามความคิด ความรู้สึกของผู้สร้าง มีเนื้อหา และรูปแบบเรียบง่าย ตามความสามารถของชาวบ้านที่ยังไม่ได้ขัดเกลาด้วยวิชาการทางด้านศิลปะ หรือความรู้ที่เป็นหลักเกณฑ์ความงามตามหลักวิชาสุนทรียศาสตร์ ซึ่งต่างไปจากงานศิลปะประเภทอื่นๆ โดยเฉพาะศิลปะสมัยใหม่ ซึ่งมีความงามตามกฎเกณฑ์ และทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ ศิลปะพื้นบ้านจึงเป็นศิลปะที่ประชาชนทั่วไปสามารถรับรู้ได้ไม่ยาก

คุณค่าของศิลปะพื้นบ้านเป็นคุณค่าที่มีของลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น (local characteristic) หรือเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งแสดงให้เห็นวิถีชีวิต ขนบประเพณี และความเชื่อของคนในถิ่นนั้นๆ ศิลปะพื้นบ้านสะท้อนให้เห็นค่านิยม และการแสดงออกทางสุนทรียภาพ (aesthetics expression) ของท้องถิ่น ซึ่งชาวบ้านแสดงออกมาในงานศิลปะหัตถกรรม การร้องรำ ทำเพลง และการแสดงที่แตกต่างกันออกไปถิ่นฐานนั้น

ศิลปะพื้นบ้านมีคุณค่าทางภูมิปัญญา อาจะแสดงให้เห็นปรากฏออกมาในเนื้อร้องของเพลงชาวบ้าน การแสดง หรืองานหัตถกรรม เฉพาะงานหัตถกรรมหลายชนิดแสดงให้เห็น

ความชาญฉลาดของช่างชาวบ้านที่สามารถนำวัตถุดิบพื้นบ้านมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่าง
 แบบยล ภูมิปัญญาที่แฝงเร้นอยู่ในงานหัตถกรรมพื้นบ้าน นับเป็นภูมิปัญญาที่สั่งสมสืบเนื่องกัน
 ต่อๆ มาเป็นเวลานาน แม้โดยทั่วไปมักเห็นว่าศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นเพียงสิ่งของเครื่องใช้
 ธรรมดาสามัญ แต่ถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้วจะเห็นว่าศิลปหัตถกรรมหลายชนิด ตั้งแต่
 ศิลปหัตถกรรมที่สร้างขึ้นด้วยกรรมวิธีที่เรียบง่ายไปจนถึงศิลปหัตถกรรมที่มีกรรมวิธีซับซ้อน การนำ
 วัตถุดิบพื้นบ้านมาทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน โดยช่าง หรือผู้ทำงานศิลปหัตถกรรม
 นั้นๆ จะต้องมีความรู้เรื่องคุณสมบัติ และลักษณะพิเศษของวัตถุดิบที่จะนำมาใช้ให้สอดคล้องกับ
 ความต้องการในการใช้สอย และสามารถสร้างรูปแบบของหัตถกรรมได้สอดคล้องกับชนบระเพณี
 ความเชื่อ และสภาพภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น เช่นชาวบ้านในภาคใต้ นำใบจากอ่อนมาเรียงสอดเข้า
 ด้วยกันเพื่อทำเป็น “หมาจาก” เพื่อใช้ตักน้ำ เช่นเดียวกับครุ หรือชาวบ้านเรียนรู้คุณสมบัติของพืช
 บางชนิดจนสามารถนำเปลือก ใบ ดอก มาทำเป็นสีย้อมไหม และด้ายสำหรับทอผ้าได้สวยงาม
 เป็นต้น นอกเหนือจากคุณค่าศิลปะ และความงามของหัตถกรรมที่เกิดขึ้นจากช่าง หรือผู้สร้างงาน
 หัตถกรรมแล้ว หัตถกรรมยังมีลักษณะพิเศษที่ต่างไปจากงานศิลปะอื่นๆ อีกประการหนึ่งคือ
 ความมีชีวิต ซึ่งเกิดจากการใช้สอย เพราะการใช้สอยจะช่วยขัดเกลาให้งานหัตถกรรมมี
 ความประสานกลมกลืนกันในตัว การนำมาใช้งานเป็นเวลานานยังทำให้งานหัตถกรรมได้ดูดซับ
 เอาชีวิต และวิญญาณของท้องถิ่นเอาไว้ ช่วยให้เกิดความมีชีวิต มีวิญญาณแฝงอยู่ นอกจากนี้
 งานหัตถกรรมส่วนมากจะมีความสมบูรณ์ในตัว เพราะได้ผ่านการแก้ปัญหาการออกแบบที่ตรงไป
 ตรงมาอย่างชัดเจน (clarity) เพื่อสนองความต้องการได้อย่างเหมาะสมมาเป็นเวลานานับร้อย นับ
 พันปี และนอกจากการศึกษาเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านสามารถบอกถึงความสัมพันธ์กับ
 วัฒนธรรมแล้ว ยังสามารถศึกษาวิเคราะห์คุณค่าเชิงศิลปะ คุณค่าการใช้สอย ตลอดจนการแสดง
 ทางอารมณ์ของช่างพื้นบ้านที่ปรากฏอยู่บนหัตถกรรมพื้นบ้านประเภทต่างๆ ได้อีกมากมายหลาย
 แง่มุม

มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2539 : 76-77) กล่าวว่า คุณค่าของศิลปะพื้นบ้านขึ้นอยู่กับ
 คุณลักษณะของตัวมันเองที่เป็นเฉพาะแบบ เฉพาะชิ้น โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาคุณค่าใน
 ด้านความงาม แต่โดยศิลปะพื้นบ้านไม่ใช่ศิลปะบริสุทธิ์ เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับคุณค่าด้าน
 การใช้สอย และเป็นงานช่างฝีมือมากกว่าที่จะเป็นงานสร้างสรรค์ทางศิลปะ การพิจารณาคุณค่า
 จึงมีดังนี้

1. คุณค่าด้านการดำรงชีวิต หรือคุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย ศิลปะพื้นบ้าน
 ประดิษฐ์สร้างขึ้นบนพื้นฐานความต้องการดำรงชีวิต ถือได้ว่าเป็นศิลปะเพื่อชีวิต (art for life) คือมี
 คุณค่าทางด้านศิลปะ ขณะเดียวกันก็มีคุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอยด้วย ซึ่งก็หมายถึงคุณค่า

ด้านการดำรงชีวิตนั่นเอง เช่น ภาชนะที่ใส่ที่เป็นพวกเครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักสาน เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องโลหะ เป็นต้น

2. คุณค่าด้านความเชื่อ และค่านิยม ศิลปะพื้นบ้านนั้นใช้เวลาว่างในการประดิษฐ์สร้าง จุดมุ่งหมายมีเพื่อไว้ใช้เอง (หรือเพื่อให้ เพื่อแลกเปลี่ยน) ดังนั้นผู้ประดิษฐ์สร้างกับผู้ใช้ (ผู้ผลิตกับผู้บริโภค) จึงเป็นคนคนเดียวกัน ศิลปะพื้นบ้านแต่ละชิ้นจึงสร้างขึ้นมาจากความรู้สึกนึกเห็นในแง่ของการใช้สอย และมีความเชื่อมั่น ศิลปะพื้นบ้านจึงสะท้อนถึงความเชื่อมั่น และรสนิยมอยู่ในตัวมันเอง ประเภทที่สร้างขึ้นด้วยแรงศรัทธาอันเกี่ยวเนื่องด้วยศาสนา คุณค่าในด้านความเชื่อ ก็มีความเข้มข้น การประดิษฐ์สร้างจึงประณีตละเอียดลออเป็นพิเศษ

3. คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ และโบราณคดี มีศิลปะพื้นบ้านบางประเภทที่ประดิษฐ์สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นที่ระลึก เป็นอนุสรณ์สถาน มีความคงทนถาวรเป็นพิเศษ เป็นมรดกของชุมชนที่มีการปกป้องอนุรักษ์ ศิลปะพื้นบ้านบางประเภทก็มีการถ่ายทอดวิธีการประดิษฐ์สร้างต่อๆ กันมา โดยลักษณะการลอกแบบ (ทำตามครู) การใช้วัสดุ รูปแบบ และลวดลาย รวมถึงกรรมวิธีมีความคงที่ หรือมีการปรับปรุงพัฒนาน้อยที่สุด ศิลปะพื้นบ้านเหล่านี้จึงมีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ของชุมชน สามารถศึกษาย้อนหลังถึงความเป็นมาทั้งยังสามารถสืบค้นทางโบราณคดีได้ด้วย หากบางชิ้นมีอายุเก่าแก่ มีการรักษาสืบทอดมาหลายชั่วอายุคน

4. คุณค่าด้านความงาม สิ่งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์สร้างขึ้นมามากวนแต่มีคุณค่าด้านความงาม หรือมีคุณค่าด้านการเห็น (Visual Qualities) ความงามก็คือ รสนิยมด้านคุณค่าลักษณะแปรเปลี่ยนไปตามกระแสพัฒนา และยุคสมัยของชุมชน ศิลปะพื้นบ้านบางอย่างคุณค่าตกยุคสมัยไปแล้วแต่คุณค่าด้านความงามที่แฝงอยู่ก็สะท้อนให้เห็นรสนิยมของยุคสมัยที่ผ่านมา คุณค่าด้านความงามโดยตัวมันเองมีค่าคงที่ ศิลปกรรมบางอย่างจึงมีผู้ชมให้การยอมรับ และสนับสนุนให้มีการฟื้นฟูสืบทอดพัฒนา ต่อมา

5. คุณค่าด้านเอกลักษณ์ของท้องถิ่น หรือชุมชน เนื่องจากศิลปะพื้นบ้านใช้วัสดุพื้นถิ่นจากทรัพยากรในท้องถิ่น หรือชุมชนนั้น เป็นงานที่สร้างด้วยมือของช่างฝีมือในแต่ละท้องถิ่น จึงมีลักษณะที่สะท้อนให้เห็นทักษะ และแบบอย่างเฉพาะตัวที่แตกต่างกัน แม้ว่าจะเป็นศิลปกรรมประเภท หรือชนิดเดียวกัน ลักษณะเฉพาะตัวโดยช่างฝีมือเฉพาะถิ่น ศิลปกรรมดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะที่เรียกว่า เอกลักษณ์ (individuality) ความมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว จึงเป็นคุณค่าประการหนึ่ง ที่มีผลในแง่ของความน่าสนใจ มีผลเป็นตัวแทน เป็นสัญลักษณ์ของพื้นถิ่น หรือชุมชนนั้นๆ เช่น รูปหนังเป็นเอกลักษณ์ของพื้นถิ่นภาคใต้ เป็นต้น

สมชาย นิลอาธิ (2525 :1-2) ได้กล่าวถึงคุณค่าของศิลปะพื้นบ้านไว้ว่า เนื่องจากศิลปะพื้นบ้านมีลักษณะเรียบง่าย ตรงไปตรงมา เพื่อรับใช้ชีวิตของผู้สร้างโดยตรง ดังนั้นคุณค่าของ

ศิลปะพื้นบ้านที่สำคัญที่สุดจึงอยู่ที่ “ประโยชน์ใช้สอย” ทั้งทางด้านร่างกาย คือการดำรงชีวิต และจิตใจ คือวัฒนธรรม และประเพณีตลอดจนความเชื่อต่างๆ ที่ชาวบ้านกลุ่มนั้นๆ ยอมรับร่วมกัน ส่วนคุณค่าทางด้านความงามนั้น มิใช่สาระสำคัญของศิลปะพื้นบ้าน ทั้งนี้เพราะความงามของศิลปะพื้นบ้านเป็นสิ่งที่ตามมาภายหลัง หรือเป็นเพียงผลพลอยได้จากประโยชน์ใช้สอยเท่านั้น ซึ่งบางครั้งเราอาจจะพบว่าศิลปะพื้นบ้านบางประเภทมีความงามที่เหมาะสมกลมกลืนแฝงอยู่อย่างน่าประหลาดใจบ้างก็ตาม แต่ถ้าหากจะยอมรับเงื่อนไขในเรื่องคุณค่าหลักทางประโยชน์ใช้สอยแล้วก็จะยอมจะมองเห็น และเข้าใจในทันทีว่าชาวบ้านผู้สร้างศิลปะพื้นบ้านนั้นๆ ได้ใช้สติแก้ปัญหาทางประโยชน์ใช้สอยจนสมบูรณ์แล้ว ความสวยงามจึงเป็นเรื่องไม่ยากเลยที่ชาวบ้านจะสร้างเสริมให้มีขึ้น เพราะงานศิลปกรรมประเภทใดก็ตาม ถ้าถูกสร้างขึ้นมาจากพื้นฐานของความบริสุทธิ์ใจแล้วย่อมจะอุดมด้วยความงามที่ทรงคุณค่าได้เสมอ ดังที่กล่าวมา คือคุณค่าในตัวเองของศิลปะพื้นบ้านที่เอื้ออำนวย มีความสอดคล้องกับชีวิต และสังคมของชาวบ้านอย่างแนบแน่นมากตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้จึงควรที่จะยอมรับกันต่อไปด้วยว่า สิ่งที่มีคุณค่าในด้านความดี ความงามเหล่านั้นย่อมจะส่งผลในทางที่ดี มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อสังคมที่เกี่ยวข้องในวงกว้างยิ่งขึ้นด้วยอย่างแน่นอน ดังนั้นคุณค่าของศิลปะพื้นบ้านจึงมิได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะตัวเองเท่านั้น แต่จะช่วยส่งเสริมให้สิ่งอื่นๆ ดียิ่งขึ้นไปด้วย เช่น

1. ทำให้สังคมเป็นสุข ศิลปะพื้นบ้านแต่ละแห่ง แต่ละท้องถิ่นมักจะเกิดเพราะความจำเป็นของชีวิตแต่ละด้านที่มักจะเริ่มจากจุดเล็กๆ ในสังคมก่อน จนทำให้ชีวิตสมบูรณ์สงบสุข แล้วจึงขยายตัวกว้างขึ้นจากภายใน ไปสู่การแลกเปลี่ยน และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้คนในแต่ละสังคมเข้าใจกัน ตลอดจนยอมรับ และให้เกียรติกันที่สุดในที่สุด

2. ทำให้สังคมพัฒนา การสร้างสรรค์สิ่งที่มีประโยชน์ต่อชีวิต และสังคม ย่อมจะทำให้สภาพสิ่งแวดล้อมในสังคมดีขึ้น เจริญขึ้นอย่างแน่นอน เมื่อมีการเริ่มต้นก็ย่อมมีการพบปัญหา และแก้ปัญหาในด้านต่างๆ เท่าที่พบ อันเป็นเหตุให้สังคมพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปจากจุดเริ่มต้น และจะมีผลกระทบไปถึงส่วนต่างๆ เช่น ด้านร่างกาย จิตใจ ตลอดจนด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เป็นต้น

3. สร้างความมั่นคงในชาติ ศิลปะพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง ที่เริ่มจากสังคมแคบๆ ของตัวเอง นั่นหมายถึงคุณค่าอันสูงส่งที่ควรภูมิใจ และเมื่อมีความรู้สึกเช่นนี้เกิดขึ้นในจิตใจแล้วก็ย่อมจะเป็นเกียรติ เป็นศักดิ์ศรีของสังคมในวงกว้างยิ่งขึ้นด้วย ซึ่งจะเป็นจุดหนึ่งที่จะช่วยสร้างความสามัคคีขึ้นภายใน นั่นคือ จะสามารถสร้างความมั่นคงให้กับชาติบ้านเมืองได้อีกทางหนึ่งไม่น้อยเลยทีเดียว

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับคุณค่าของงานศิลปะพื้นบ้าน สรุปได้ว่าคุณค่างานศิลปะพื้นบ้านนั้นสามารถศึกษาถึงคุณค่าได้หลายด้าน ซึ่งมีทั้งคุณค่าภายใน และคุณค่าภายนอก งานศิลปะพื้นบ้านสามารถแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะถิ่น มีความเป็นเอกลักษณ์ของผู้สร้างงานที่สะท้อนออกมาในตัวตนให้เห็นถึงความงาม และความบริสุทธิ์ของจิตใจ (วัฒนะ จูฑะวิภาต, 2535 : 29) เป็นการแสดงออกทางสุนทรียภาพของท้องถิ่น แสดงให้เห็นวิถีชีวิตชนบประเพณี ค่านิยมในสังคมนั้นๆ และยังเป็นการสร้างงานที่มีความตรงไปตรงมาตามความคิดสร้างสรรค์ที่ผ่านการแก้ปัญหาให้เกิดความเหมาะสมในการใช้สอยอย่างแยบยล สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม มีการเลือกใช้วัสดุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนได้อย่างเหมาะสม นอกจากนั้นยังมีการถ่ายทอดลงในผลงานที่มีลวดลาย สี สัน โดยตัวผู้สร้างงานเองไม่มีความรู้ทางวิชาการด้านศิลปะ สิ่งเหล่านี้เป็นการแสดงออกถึงภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของชาวบ้านที่มองเห็น และศึกษา แก้ไขปัญหาจนเกิดความงาม ความเหมาะสมลงตัวในผลงานที่มีค่า จึงมีการยอมรับ มีการถ่ายทอด การสืบทอด การพัฒนา และยังสามารถศึกษาย้อนหลังถึงประวัติศาสตร์ และโบราณคดี เพราะงานศิลปะพื้นบ้านเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่แฝงไปด้วยปัจจัยต่างๆ ที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนั้น ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมือง การปกครอง

7. การศึกษา กับศิลปะ และวัฒนธรรม

ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมีลักษณะของการสืบทอดที่มีมายาวนาน ปรากฏชัดที่รูปแบบของการใช้วัสดุ และลวดลายที่มีลักษณะของการผลิตซ้ำ กรรมวิธีในการสร้างงาน การฝึกฝน การเรียนรู้ การถ่ายทอดเป็นส่วนหนึ่งที่มีอยู่ในวิถีชีวิตในสังคมของกลุ่มชน จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยงานศิลปะพื้นบ้านมีรูปแบบ และกรรมวิธีที่เรียบง่ายต่อการรับรู้ และการฝึกฝนเป็นกระบวนการถ่ายทอดที่เน้นทักษะมากกว่าความคิดสร้างสรรค์ เป็นการศึกษาที่มีลักษณะของการลอกเลียนแบบกันต่อๆ มา จึงเห็นได้ว่าการเรียนรู้ของช่างพื้นบ้านเป็นการเรียนรู้ด้วยการฝึกฝนเป็นหลัก มิได้มีการเรียนการสอนกันในสถาบันการศึกษา โดยแบบแผนในการสร้างผลงานต่างๆ ใช้วิธีการถ่ายทอดด้วยการบอกกล่าว เรียกว่า มุขปาฐะ (Oral Tradition) และใช้วิธีการจดจำ สืบต่อกันมา มากกว่าการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร (วัฒนะ จูฑะวิภาต, 2535 : 44 ; วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2538 : 42) ซึ่งการถ่ายทอดศิลปะพื้นบ้านสามารถจำแนกได้เป็น 2 ทางคือ

1. การถ่ายทอดโดยตรง เป็นการถ่ายทอดภายในครอบครัว จากพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ลงมาสู่บุตรหลาน

2. การถ่ายทอดแบบสืบต่อ เป็นการถ่ายทอดต่อกันและกันในบุคลกร่วมสมัย ทั้งในระหว่างชนกลุ่มเดียวกัน และต่างกลุ่มชน

การถ่ายทอด และการฝึกฝนเป็นการถ่ายทอดตามแบบขนบนิยมในกลุ่มชน หรือในพื้นที่ของตน อาจจะได้รับมาจากบรรพบุรุษของตน หรือช่างพื้นบ้านในถิ่นของตน อีกประการหนึ่ง อาจมีการถ่ายทอดความรู้ระหว่างกลุ่มชน และมีการนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับวัฒนธรรมของกลุ่มตน การถ่ายทอดความรู้ทั้งหมดเป็นการถ่ายทอดที่มีได้ผ่านสถาบันการศึกษา หรือการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ แต่ความสามารถในการสร้างงานเกิดขึ้นจากการฝึกฝนอย่างใกล้ชิดจนเกิดทักษะเป็นสำคัญ

การศึกษาในเรื่องของศิลปะพื้นบ้าน จะพบได้ว่างานศิลปหัตถกรรม และงานหัตถกรรมจำนวนมากสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ วิวัฒนาการ และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของมนุษย์ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิต ภูมิปัญญาของมนุษย์ ที่มีการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาก้าวหน้าเรื่อยมาเป็นลำดับ

ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นผลงานทางวัฒนธรรมที่กลุ่มชนต่างๆ สร้างสรรค์ขึ้น มีรูปแบบ และวิธีการแตกต่างกันไปตามชนบประเพณี ความเชื่อ ความนิยม และวิถีชีวิตของแต่ละท้องถิ่น แต่ละกลุ่มชุมชน สิ่งเหล่านี้เป็นตัวบ่งชี้ที่ทำให้สามารถศึกษาเรื่องของวัฒนธรรมผ่านงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านได้ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2540 : 11-23) เป็นอย่างดี และวัฒนธรรมนั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมา การเกิดของวัฒนธรรมไม่ใช่พฤติกรรมที่เป็นไปตามธรรมชาติ แต่วัฒนธรรมเกิดจากการเรียนรู้ และเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการถ่ายทอดโดยให้การศึกษาโดยตรง หรือแบบสืบต่อ การที่จะทำให้วัฒนธรรมสามารถดำรงอยู่ หรือมีการเจริญเติบโตต้องอาศัยการถ่ายทอด และสืบต่อวัฒนธรรมกันไว้โดยมีปัจจัยหลัก คือผู้คนที่อยู่ในสังคมทุกรุ่นอายุคน เพราะฉะนั้นการถ่ายทอด และการสืบต่อเรื่องของวัฒนธรรมนี้ขึ้นอยู่กับเรื่องการศึกษาของเยาวชนในสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าวัฒนธรรมต้องอาศัยการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ และวัฒนธรรมจะอยู่ได้ก็ด้วยคนในสังคมมีการถ่ายทอดให้แก่กัน (รัตนา ชัยเศรษฐศิริ, 2542 : 21) และเนื่องจากคนมีความสามารถในการเรียนรู้ การสื่อสาร การสร้างสรรค์สิ่งใหม่อยู่เรื่อยๆ เมื่อคนอยู่ร่วมกันในสังคม คนเหล่านั้นก็จำเป็นต้องปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจที่อาจทำให้เกิดความขัดแย้งในการดำรงชีวิตอยู่ จึงทำให้คนต้องสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ หรือรับสิ่งใหม่ๆ จากสังคมอื่นๆ มาปรับใช้เพื่อการอยู่ร่วมกัน การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งต่างๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Change) และการปรับตัว (Adaptive) ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของวัฒนธรรมวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของมนุษย์ (ถรงค์ เสงี่ยมประชา, 2539 : 6) กระบวนการเปลี่ยนแปลง และปรับปรุงของวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ดีงาม

มีคุณค่า และเป็นสิ่งที่ดำเนินไปเรื่อยๆ โดยไม่มีจุดจบ ตราบใดที่มนุษย์ยังดำรงอยู่ร่วมกันในสังคม (ศรีศักร วัลลิโภดม และสุจิตต์ วงษ์เทศ, 2533 : 11-15) กล่าวได้ว่าวัฒนธรรมจะมีวิวัฒนาการได้ ต้องอาศัยคน และการศึกษา

การที่จะบำรุงรักษาวัฒนธรรมให้มีความเจริญมั่นคงอยู่ได้ จำเป็นต้องอาศัย การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญ เพราะหน้าที่ประการหนึ่งที่มีสำคัญของระบบการศึกษาคือ การถ่ายทอดวัฒนธรรม (ยนต์ ชุ่มจิต, 2528 : 120) การศึกษา กับการถ่ายทอดวัฒนธรรมจึงเป็น เรื่องที่มีความสัมพันธ์กันโดยตรง ดังที่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 4 ได้กำหนดความหมายของ “การศึกษา” ว่า “การศึกษา หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อ ความเจริญงอกงามของบุคคล และสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสาน ทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจาก การจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอด ชีวิต” และการศึกษายังเป็นกระบวนการที่ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์วัฒนธรรม (The Conservative Function of Education) ของสังคมให้แก่สมาชิกที่เกิดขึ้นใหม่ในสังคมนั้น ซึ่ง Durkheim (อ้างถึงใน ถาวร เกิดเกียรติพงศ์ และวราคม ทีสุภะ, 2522 : 75-76) ได้กำหนดกระบวนการในการอนุรักษ์นี้ไว้ 3 ประการ คือ

1. การรักษา หรือดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม (Preservation)
2. การเผยแพร่ให้กว้างขวางขึ้น (Dissemination)
3. การคิดสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่ (Innovation)

จะพบได้ว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมมิใช่เป็นเพียงการรักษาของเก่าเท่านั้น แต่ต้องมีการปรับปรุงให้มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมใหม่ๆ ด้วย เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพของ สังคมยุคใหม่ (วินัส สนวนสุข, 2534 : 39) โดยมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และสร้างสรรค์ให้เกิดความเหมาะสมกับยุคสมัย และสภาพสังคม กล่าวได้ว่าบทบาทสำคัญของการศึกษาที่มีต่อ วัฒนธรรม คือการอนุรักษ์ และการถ่ายทอดวัฒนธรรม ซึ่งถือว่าเป็นงานหลักของการศึกษา และ สถาบันการศึกษาเป็นส่วนที่สำคัญยิ่งในการเป็นองค์กรในการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคม โดย การพิจารณาถึงการอนุรักษ์ และส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีอันเป็นส่วนรวมของชาติ และ วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ทั้งนี้เพื่อความเจริญก้าวหน้า ความมั่นคงของชาติ และชุมชนนั้นๆ (ภิญโญ สาร, 2536 : 6) ตลอดทั้งการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะยังมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ของชาติ การรู้คุณค่าจะเป็นสิ่งที่ช่วยป้องกันไม่ให้ศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติต้องสูญไปอีกด้วย (สงวน รอดบุญ, 2514 : 14)

ดังนั้นสถาบันการศึกษาควรอย่างยิ่งที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ส่งเสริม และถ่ายทอดศิลปะ และวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ เยาวชนคนรุ่นใหม่ ควรได้รับการปลูกฝังในเรื่องเหล่านี้ เพราะจากการที่สังคมไทยในปัจจุบันได้มีกระแสโลกาภิวัตน์ เข้ามามีส่วนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นเหตุหนึ่งให้คนรุ่นใหม่ขาดการปลูกฝังเอกลักษณ์ของ ศิลปะ และวัฒนธรรมของไทย ศิลปกรรมไทยขาดการอนุรักษ์ และการสืบสาน ดังนั้นแผน การศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบันได้กำหนดไว้ว่า “สังคมไทยในอนาคตพึ่งอนุรักษ์ และพัฒนา ศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรมไทยให้เป็นกระแสวัฒนธรรมหนึ่งของโลก” (แผนพัฒนาการศึกษา แห่งชาติฉบับที่ 8, 2540-2544) สถาบันการศึกษาเป็นแหล่งการเรียนรู้หล่อหลอมบุคลิก สร้าง ทักษะคิด และจิตสำนึก บทบาท และหน้าที่ที่เป็น แนวทางในการประกอบอาชีพ หลักรัฐธรรมนูญ ควบคุม การจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้จัก และภูมิใจในท้องถิ่น วิถีชีวิต วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาไทย เพื่อนำไปปฏิบัติในฐานะการเป็นผู้อนุรักษ์ และเลือกสรรสิ่งที่ดีเรียนรู้นำไปพัฒนาสังคม และ ประเทศชาติได้อย่างเหมาะสม

8. บทบาทสถาบันราชภัฏ กับการศึกษาศิลปะท้องถิ่น

ภารกิจของสถาบันราชภัฏ ซึ่งในพระราชบัญญัติ สถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2538 มาตรา 7 ได้กำหนดไว้ว่า “ให้สถาบันราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์ให้ การศึกษาวิชาการ และวิชาชีพชั้นสูง ทำการวิจัยให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับปรุงถ่ายทอด และพัฒนาเทคโนโลยี ทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ผลิตครู และส่งเสริมวิทยฐานะครู” (เรื่องชัย ทรัพย์นิรันดร์, 2544 : 56-57) โดยองค์รวมของสถาบันราชภัฏ ปัจจุบันหลัก 2 ประการ คือ ปรัชญา และพันธกิจ ทั้ง 2 หลักการแปลออกมาจากมาตรา 7 ของพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏที่ กำหนดให้สถาบันราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนา ท้องถิ่น ดังนั้นสถาบันราชภัฏ ทุกแห่ง จึงต้องมีปรัชญา ซึ่งส่วนใหญ่จะคล้ายคลึงกัน และมีพันธกิจ (บางแห่งเรียกว่า ภารกิจ) กับวัตถุประสงค์ ซึ่งบางแห่งเสริมด้วยคติพจน์

ปรัชญาของสถาบันราชภัฏตามพระราชบัญญัติแปรออกเป็นพันธกิจ คือต้องมุ่ง มหาวิทยาลัยในภูมิภาค มุ่งให้สถาบันต้องผูกพันกับท้องถิ่นอย่างเหนียวแน่น ต้องรู้จักข้อมูลปัญหา ของท้องถิ่นเป็นอย่างดี พอที่จะโยงเอาสาระของวิชาด้วยการจัดการศึกษา และกิจกรรมทั้งปวงให้ สามารถนำเข้าไปบูรณาการกับข้อมูลปัญหาของท้องถิ่น และสามารถช่วยแก้ปัญหาของท้องถิ่นได้ เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล จากภายนอกให้เกิดปัญญาที่เหมาะสม นำไปสู่การแก้ปัญหาของกลุ่มคน และท้องถิ่นได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ โดยปรัชญาพื้นฐานตั้งแต่เริ่มก่อตั้งสถาบันผลิตครู การกระจายให้มีสถาบันราชภัฏครอบคลุมไปทั่วประเทศเพื่อมุ่งให้โอกาสแก่คนส่วนใหญ่ในท้องถิ่น ให้โอกาสคนที่ด้อยโอกาสอยู่แล้วที่จะศึกษาต่อสูงขึ้น เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น สังคม และชาติบ้านเมือง อีกทั้งยังให้โอกาสที่จะเป็นผู้มีความหมายยิ่งขึ้นในสังคม

ด้วยปรัชญาของสถาบันราชภัฏนั้นควรจะมีบทบาทในการอนุรักษ์ สืบทอด และส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษา ประชาชนทั่วไปเห็นคุณค่าของผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งเป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน และสถาบันราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น บัณฑิตของสถาบันราชภัฏเปรียบเหมือนบุคลากรในท้องถิ่น ที่จะนำความรู้กลับสู่ภูมิภาค และนำไปพัฒนา และอนุรักษ์มรดกทางศิลปะ และวัฒนธรรม รวมทั้งสามารถถ่ายทอดความรู้นั้นในทางที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประกอบกับวัตถุประสงค์ของโปรแกรมศิลปกรรม ของสถาบันราชภัฏ และรายวิชาในหมวดวิชาศิลปกรรมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และการรับรู้คุณค่าของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน มีดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของโปรแกรมศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ

เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ และประสบการณ์ สามารถประกอบอาชีพด้านศิลปกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีคุณสมบัติดังนี้

1. มีความรู้ และทักษะในการปฏิบัติงานด้านศิลปกรรมเป็นอย่างดี
2. มีเจตคติที่ดีต่องานศิลปกรรม และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาสังคม และท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี
3. มีความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบต่อสังคม และวิชาชีพศิลปกรรม
4. มีความสามารถในการจัดระบบงานบริหาร และสร้างสรรค์งานด้านศิลปกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ
5. มีสำนึกในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรม ที่มีบทบาทต่อการส่งเสริม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ

2. รายวิชาในหมวดวิชาทฤษฎี หลักการ และความเข้าใจทางศิลปกรรม (201) ซึ่งจัดอยู่ในหมวดวิชาศิลปกรรมศาสตร์ (200-249) ที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษา และการรับรู้คุณค่าศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน มีดังนี้

รหัส	ชื่อและคำอธิบายรายวิชา	น(ท-ป)
2011102	<p>ศิลปะพื้นบ้าน 1</p> <p>Folk Arts 1</p> <p>ศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศิลปะ และหัตถกรรมในชุมชนไทย เน้นลักษณะวัสดุ วิธีการ ประโยชน์ใช้สอย ความเชื่อ หรือเหตุผลที่ปรากฏในรูปแบบศิลปะพื้นบ้าน</p>	2(1-2)
2011103	<p>ศิลปะพื้นบ้าน 2</p> <p>Folk Arts 2</p> <p>ศึกษาลักษณะ รูปแบบของศิลปะพื้นบ้านตามแหล่งต่างๆ ในท้องถิ่น ศึกษาเชิงวิเคราะห์</p>	2(1-2)
2011104	<p>ศิลปะพื้นบ้าน 3</p> <p>Folk Arts 3</p> <p>ศึกษาถึงสาระ วิธีการอนุรักษ์ และวิธีการเผยแพร่ศิลปะพื้นบ้านในสาขาต่างๆ ของแต่ละท้องถิ่น</p>	2(1-2)
2012107	<p>ศิลปะพื้นบ้าน 4</p> <p>Folk Arts 4</p> <p>ศึกษาวิธีการประยุกต์ และกระบวนการในการจัดการเพื่อการตลาด และการอุตสาหกรรมให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน</p>	2(1-2)
2012108	<p>ศิลปะพื้นบ้าน 5</p> <p>Folk Arts 5</p> <p>ศึกษาภูมิสภาพ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ รวมทั้งลักษณะเฉพาะของวัสดุ วิธีการ รูปแบบ ประเภท และประโยชน์ใช้สอยของศิลปะพื้นบ้านในภูมิภาค ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย</p>	2(1-2)
2012109	<p>ศิลปะพื้นบ้าน 6</p> <p>Folk Arts 6</p> <p>ศึกษาภูมิสภาพ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ รวมทั้งลักษณะเฉพาะของวัสดุ วิธีการ รูปแบบ ประเภท และประโยชน์ใช้สอยของศิลปะพื้นบ้านในภูมิภาค ภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย</p>	2(1-2)

รหัส	ชื่อและคำอธิบายรายวิชา	น(ท-ป)
2013101	<p>ศิลปะพื้นบ้าน 7</p> <p>Folk Arts 7</p> <p>ศึกษาศิลปะพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ รวมทั้งลักษณะเฉพาะของวัสดุ วิธีการ รูปแบบ ประเภท และประโยชน์ใช้สอยของศิลปะพื้นบ้านในภูมิภาค ภาคอีสานเหนือของประเทศไทย</p>	2(1-2)
2013102	<p>ศิลปะพื้นบ้าน 8</p> <p>Folk Arts 8</p> <p>ศึกษาศิลปะพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ รวมทั้งลักษณะเฉพาะของวัสดุ วิธีการ รูปแบบ ประเภท และประโยชน์ใช้สอยของศิลปะพื้นบ้านในภูมิภาค ภาคอีสานใต้ของประเทศไทย</p>	2(1-2)
2013103	<p>ศิลปะพื้นบ้าน 9</p> <p>Folk Arts 9</p> <p>ศึกษาศิลปะพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ รวมทั้งลักษณะเฉพาะของวัสดุ วิธีการ รูปแบบ ประเภท และประโยชน์ใช้สอยของศิลปะพื้นบ้านในภูมิภาค ภาคตะวันออกของประเทศไทย</p>	2(1-2)
2014107	<p>ศิลปะพื้นบ้าน 10</p> <p>Folk Arts 10</p> <p>ศึกษาศิลปะพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ รวมทั้งลักษณะเฉพาะของวัสดุ วิธีการ รูปแบบ ประเภท และประโยชน์ใช้สอยของศิลปะพื้นบ้านในภูมิภาค ภาคตะวันตกของประเทศไทย</p>	2(1-2)
2014108	<p>ศิลปะพื้นบ้าน 11</p> <p>Folk Arts 11</p> <p>ศึกษาศิลปะพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ รวมทั้งลักษณะเฉพาะของวัสดุ วิธีการ รูปแบบ ประเภท และประโยชน์ใช้สอยของศิลปะพื้นบ้านในภูมิภาค ภาคกลางของประเทศไทย</p>	2(1-2)

รหัส	ชื่อและคำอธิบายรายวิชา	น(ท-ป)
2014109	<p>ศิลปะพื้นบ้าน 12</p> <p>Folk Arts 12</p> <p>ศึกษาภูมิสภาพ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ รวมทั้งลักษณะเฉพาะของวัสดุ วิธีการ รูปแบบ ประเภท และประโยชน์ใช้สอยของศิลปะพื้นบ้านในภูมิภาค ภาคใต้ของประเทศไทย</p>	2(1-2)
2014110	<p>ศิลปะพื้นบ้าน 13</p> <p>Folk Arts 13</p> <p>ศึกษาภูมิสภาพ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ รวมทั้งลักษณะเฉพาะของวัสดุ วิธีการ รูปแบบ ประเภท และประโยชน์ใช้สอยและวิธีการประยุกต์เพื่อการตลาดอุตสาหกรรมของศิลปะพื้นบ้านในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้</p>	2(1-2)
2012103	<p>ศิลปกรรมพื้นบ้าน</p> <p>Local Arts</p> <p>ศึกษาความเป็นมา รูปแบบ วิวัฒนาการ เทคนิคในการผลิต ประโยชน์ใช้สอย และสุนทรียภาพของศิลปกรรมพื้นเมือง อิทธิพลของสังคม และวัฒนธรรมที่มีต่อ งานศิลปกรรมพื้นเมือง การอนุรักษ์ พัฒนา และส่งเสริมศิลปกรรมพื้นเมืองแต่ละประเภท</p>	3(3-0)
2012104	<p>ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน</p> <p>Native Craft</p> <p>ศึกษารูปแบบลักษณะ ความเป็นมา อิทธิพลที่ทำให้เกิดศิลปกรรมประจำถิ่น ศึกษาวัสดุวิธีการ และแนวการพัฒนาส่งเสริมศิลปกรรมแต่ละอย่าง ศึกษาปัญหาของงานศิลปหัตถกรรมประจำถิ่น เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการแก้ปัญหา และบังเกิดผล ทางเศรษฐกิจแก่ท้องถิ่น</p>	2(2-0)
2012105	<p>ศิลปะ และวัฒนธรรมท้องถิ่น</p> <p>Local Arts and Culture</p> <p>ศึกษาเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี การละเล่น หัตถกรรม กีฬา ตลอดจนวรรณกรรม</p>	2(2-0)

และเมื่อบัณฑิตเหล่านี้สำเร็จการศึกษา และกลับไปยังถิ่นฐานของตนก็จะสามารถนำความรู้ของตนไปใช้ และมีบทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็นคุณค่า และเกิดสำนึก ห่วงแหนในศิลปะการทอผ้ามัดหมี่ และศิลปกรรมไทยแขนงอื่นๆ รวมทั้งอาจารย์ที่เป็นผู้สอนเองนั้น การรับรู้คุณค่างานศิลปกรรมก็เป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนา และสามารถนำมาปรับปรุงทางด้าน วิชาการต่อไป ในการวิจัยครั้งนี้ได้เลือกทำการวิจัยในสถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเรื่องชัย ทรัพย์นิรันดร์ (2544 : 84) ได้กล่าวว่า ภาคอีสาน หรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเป็นตัวของตัวเองสูง มีศิลปวัฒนธรรม และอารยธรรมอันยาวนาน หากคณาจารย์ และนักศึกษาสถาบันราชภัฏในภาคอีสานจะเร่งรัดศึกษาความเป็นภาคอีสานให้ต่อเนื่องกันจากอดีตถึงปัจจุบันสู่นาคต ก็จะได้ตำรา และประวัติศาสตร์ของภาคอีสานที่สมบูรณ์ครบถ้วน ไม่ขาดวินเอาไว้ศึกษา และค้นคว้าอย่างเป็นระบบ

ด้วยนโยบายของแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8, 2540-2544 กับภารกิจของสถาบันราชภัฏ ตามพระราชบัญญัติ สถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2538 มาตรา 7 รวมทั้งวัตถุประสงค์ของโปรแกรมศิลปกรรม ของสถาบันราชภัฏ มีความสอดคล้องกันในเรื่องดังกล่าว ดังนั้นงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาคุณค่าผ้าไหมมัดหมี่ ตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษาโปรแกรมศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงมีความสอดคล้องกับแนวนโยบายทางการศึกษา และกระแสดความต้องการของสังคม การวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการเอื้อประโยชน์ในด้านต่างๆ คือ

1. การศึกษาคุณค่าผ้าไหมมัดหมี่ มีความสอดคล้อง และสนองต่อนโยบายของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 ในประเด็นของการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยให้เป็นกระแสวัฒนธรรมหนึ่งของโลก การศึกษา และการรับรู้คุณค่าทางด้านศิลปกรรมไทยเป็นส่วนหนึ่งในการที่จะทำให้ศิลปะ และวัฒนธรรมไทยเกิดความสำคัญ ศิลปะการทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของไทยแขนงหนึ่งที่มีคุณค่าในด้านศิลปะ และวัฒนธรรมไทย การรับรู้คุณค่าผ้าไหมมัดหมี่ของอาจารย์ และนักศึกษาโปรแกรมศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ จะเป็นองค์ประกอบสำคัญในการผลักดันที่จะช่วยสร้างให้ศิลปวัฒนธรรมไทยได้เป็นหนึ่งในกระแสวัฒนธรรมของโลก

2. การศึกษาคุณค่าผ้าไหมมัดหมี่ มีความสอดคล้องกับบทบาท และวัตถุประสงค์ของสถาบันราชภัฏ ส่วนหนึ่งของวัตถุประสงค์ของสถาบันราชภัฏได้กล่าวไว้ว่า สถาบันมีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงศิลป และวัฒนธรรมของท้องถิ่น และของชาติ ส่วนในเรื่องของบทบาทของสถาบันราชภัฏนั้น ได้มีงานวิจัยหลายเรื่องที่ผลการวิจัยพบว่า สถาบันราชภัฏมีความเหมาะสมที่จะดำเนิน

กิจกรรม และมี บทบาทต่อศิลปวัฒนธรรมของชาติเป็นอย่างมาก การจัดการเรียนการสอน และ กิจกรรมต่างๆ ของสถาบันควรมีการปลูกฝังให้เยาวชนเห็นถึงคุณค่าของงานศิลปกรรมไทย โดยเฉพาะคุณค่าของผ้าไหมมัดหมี่ในการเป็นคุณค่ามรดกของชุมชน การรับรู้ในคุณค่าของ งานศิลปกรรมของอาจารย์ และนักศึกษาจะเป็นการสนับสนุนบทบาทของสถาบันราชภัฏในการดำเนินงานด้านการส่งเสริมทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรมของชาติให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ ของสถาบันราชภัฏที่ได้ตั้งไว้

3. การศึกษาคุณค่าผ้าไหมมัดหมี่ กับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรโปรแกรมวิชา ศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏมีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน ดังเช่นส่วนหนึ่งของ วัตถุประสงค์ คือมีเจตคติที่ดีต่องานศิลปกรรม และสามารถนำความรู้ที่ได้รับนั้นไปพัฒนาสังคม และท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี มีสำนึกในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมที่มีบทบาทต่อการส่งเสริม และ ทำนุบำรุงด้านศิลปกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานศิลปกรรมไทยประเภทหนึ่งที่มี คุณค่า และสามารถศึกษาศึกษาเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ในสาขาต่างๆ เช่น สาขาปรัชญา สุนทรียศาสตร์ จริยศาสตร์ สังคมวิทยา และวัฒนธรรม ดังนั้นงานวิจัยเรื่องการรับรู้คุณค่า ในผ้าไหมมัดหมี่ ของอาจารย์ และนักศึกษาจึงเป็นการศึกษาที่สนับสนุนวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โปรแกรมศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุง และ พัฒนาหลักสูตรในการเรียนการสอน รวมทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดีต่อไป

4. การศึกษาคุณค่าผ้าไหมมัดหมี่ มีความเกี่ยวเนื่องกับประเด็นที่วงการการศึกษา และสังคมให้ความสนใจ คือเรื่องของภูมิปัญญา เพราะในปัจจุบันเรื่องของภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการศึกษา และสังคมไทยเป็นอย่างมาก ดังนั้น งานวิจัยเรื่อง การศึกษาคุณค่าผ้าไหมมัดหมี่ ตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษาโปรแกรมวิชา ศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงเป็น การสนองตอบต่อความต้องการของวงการการศึกษา และสังคมในเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่อง ภูมิปัญญาได้เป็นอย่างดี

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ และพบสาระสำคัญที่น่าสนใจ สามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ 4 กลุ่มดังนี้ คือ

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผ้าทอมือ และผ้าไหมมัดหมี่
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าศิลปกรรม งานทัศนศิลป์ และการรับรู้คุณค่า

ศิลปกรรม

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปะ และวัฒนธรรมของสถาบันการศึกษา และสถาบันวิชาชีพ
4. งานวิจัยต่างประเทศ

9.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผ้าทอมือ และผ้าไหมมัดหมี่

อุบลศรี อรรถพันธ์ (2529) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการทอผ้าไหมพุมเรียง” ซึ่งการวิจัยนี้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงการทอผ้าไหมยกดอกด้วยทุกแบบโบราณ ที่ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีจุดประสงค์เพื่อเป็นประโยชน์ และเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ส่งเสริม และเผยแพร่ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของภาคใต้ และพบว่าพัฒนาการการทอผ้าไหมพุมเรียงนั้นมีหลักฐานทางด้านโบราณคดี จากเอกสาร และมุขปาฐะ ทำให้ทราบว่าในดินแดนภาคใต้ของประเทศไทยมีการทอผ้ามาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และในช่วงกรุงรัตนโกสินทร์ เมืองไชยาพุมเรียงได้ส่งผ้าทอพื้นเมืองเป็นสินค้าออกจำนวนมาก แต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 กิจกรรมทอผ้าเริ่มทรุดโทรมลง เนื่องจากขาดแคลนวัตถุดิบ ประกอบกับมีผ้าที่ทอด้วยเครื่องจักรส่งเข้ามาขายในตลาด ชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธจึงเลิกทอผ้าไปในที่สุด คงมีแต่ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามซึ่งบรรพบุรุษได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพุมเรียงตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี และต้นกรุงรัตนโกสินทร์ที่ยังคงดำเนินการทอผ้าสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน และการศึกษาวิจัยยังรวบรวมกรรมวิธีการทอผ้าไหมยกดอกด้วยทุกแบบโบราณโดยละเอียด รวมทั้งศึกษาถึงปัญหาของการทอผ้าไหมพุมเรียง ได้แก่ปัญหาด้านบุคลากรและ วัสดุที่ใช้ในการทอผ้า แหล่งเงินทุน และการตลาด ซึ่งรัฐบาลควรมีส่วนเข้ามาช่วยเหลือผู้ประกอบการให้มากขึ้น โดยเฉพาะด้านวิชาการ และเงินทุน

วิไล ตั้งจิตสมคิด (2534-2535) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านคูบัว : ทอผ้าขึ้นตีนจก ในจังหวัดราชบุรี” ได้สรุปผลการวิจัยเป็น 2 ตอน คือ การวิเคราะห์สภาพการทอผ้าขึ้นตีนจกเกี่ยวกับประเภทของสิ่งทอ สี ลวดลาย วัสดุที่ใช้ เครื่องมือ และอุปกรณ์ ตลอดจนรายได้ และการตลาด และวิเคราะห์ปัญหา และอุปสรรคในการผลิต และการตลาด พบว่า ผ้าขึ้นของชาวไทยยวนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านคูบัวสามารถจำแนกออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) ขึ้นจก หรือขึ้นตีนจกใช้สำหรับผู้เฒ่า และสาวนุ่งไปงานทำบุญ และงานพิธีพิเศษ ตัวขึ้นจะเป็นขึ้นตา หรือขึ้นชิว 2) ขึ้นตาใช้สำหรับสาวนุ่งไปในงานพิธีทั่วไป เป็นผ้าขึ้นลายขวางทอด้วยเทคนิคกรรมตาเป็นแบบ 2 ตะเข็บ ต่อส่วนเอว และหัวขึ้น ส่วนต้นขึ้นต่อด้วยผ้าสีดำ หรือสีคราม 3) ขึ้นชิว มีขึ้นชิวแบบกรรมตา และขึ้นชิวคอใหม่ใช้เช่นเดียวกับขึ้นตา และยังใช้สำหรับหญิงสาวนุ่งอยู่กับบ้าน

4) ชีนแหล่ ใช้สำหรับผู้เฒ่าอยู่กับบ้าน เป็นชิ้นสีดำมีริ้วแถบคาดตรงส่วนบนของตีนชีน นอกจากผ้าชีน และผ้าชีนตีนจกแล้วยังทอผ้าจกใช้กันอย่างอื่นอีกเช่น ใช้เป็นผ้าห่อคัมภีร์ ผ้าคลุมศรีษะขนาดผ้าพาดบ่า ผ้าหน้าหมอน และด้ายที่ใช้ทอผ้าจกยังนำไปประดิษฐ์เป็นพวงมาลัยสำหรับใช้ประดับศาลา และธรรมาสนีในงานประเพณีเทศน์มหาชาติ ส่วนในเรื่องของสีที่ใช้ย้อมเส้นใยฝ้าย และไหมนั้น ในสมัยก่อนใช้สีจากธรรมชาติ ได้แก่พืช และต้นไม้ต่างๆ ต่อมาได้มีการใช้สีสังเคราะห์ แต่มีปัญหาคือสีตกง่าย ในปัจจุบันมีวิวัฒนาการจนมีวัสดุสำเร็จรูปที่ ย้อมสีพร้อม และมีคุณภาพ จึงนิยมใช้วัสดุสำเร็จรูปที่มีสีให้เลือกมากมาย ส่วนของลวดลายนั้น ลักษณะลวดลายของผ้าจกของชาวไทยยวนในจังหวัดราชบุรี แบ่งกลุ่มช่วงฝีมือเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มคุบัว กลุ่มดอนแร่ และกลุ่มหนองโพงบางกะโด สำหรับกลุ่มคุบัว ผ้าจกกลุ่มนี้เป็นลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่ม คือ ลายดอกเซีย ลายโค้งแก้ง ลายหน้าหมอน ลายนกคูกินน้ำฮ่วมตัน (ลายนกคูมีลักษณะคล้ายหงส์) เป็นลายหลักกระจกใช้เส้นด้ายยืนสีดำเว้นดำไว้มากเพื่อจกลายหลักให้เด่นชัดมั่นคง ลายประกอบมีไม่มาก ลักษณะของสีหนีไม่พันดำดำ จกแดง และเหลืองเป็นหลัก ขนาดความกว้างของเชิงกระจกประมาณ 9-11 นิ้ว วัสดุที่ใช้ในการทอมีทั้งฝ้าย และไหม ปัจจุบันใช้ด้ายธรรมดา หรือใยสังเคราะห์จำพวกโทเร เครื่องมือที่ใช้ในการทอได้แก่ หลัก หรือก็ ขนเม่น ด้ายสำหรับทอ ราคาของผ้าตีนจกขึ้นอยู่กับความละเอียดของลาย ความประณีตในการทอ ขนาดของผ้า และวัสดุที่ใช้ทอ ส่วนปัญหา และอุปสรรคในการผลิต และการตลาดสรุปได้ว่า 1) ปัญหาด้านบุคลากร การทอผ้าจกต้องใช้เวลานานไม่คุ้มค่าแรง และเวลาจึงมีผู้นิยมทำกันน้อย 2) ปัญหาด้านวัสดุ เนื่องจากในพื้นที่ไม่มีการผลิตไหม และฝ้ายจึงต้องใช้วิธีการสั่งซื้อ ซึ่งคุณภาพอาจจะไม่ดีนัก หรือบางรายก็ใช้ด้ายธรรมดาจึงทำให้คุณค่าของความงามลดลง 3) เครื่องมือ และอุปกรณ์มีราคาแพงขึ้น ชาวบ้านไม่มีทุนในการซื้อหา 4) ปัญหาเรื่องเงินทุน 5) ปัญหาการขาดความรู้ความชำนาญในกระบวนการทอเพียงอย่างเดียว 6) ด้านการตลาด การจำหน่ายมีจำกัดมีจำหน่ายเพียงในหมู่บ้านที่ทอผ้า และศูนย์สี่บทอดฯ ที่วัดแคทรายเท่านั้นเพราะสินค้ามีราคาสูง มีผู้ซื้อจำกัด ตลาดจึงไม่กว้างนัก

สุนัย ณ อุบล และคณะ (2536) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผ้าทอกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว สายเมืองอุบลฯ” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 3 ประการคือ 1) เพื่อรวบรวม จำแนกหมวดหมู่ และประวัติศาสตร์ของผ้า 2) เพื่อศึกษาบทบาท และหน้าที่ของผ้าในชีวิตประจำวัน 3) เพื่อศึกษาพัฒนาการของผ้าในกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว สายเมืองอุบลฯ โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ช่างทอผ้า และผู้รู้ใน 10 จังหวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ อุบลราชธานี ยโสธร ร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม ชัยภูมิ บุรีรัมย์หนองคาย อุดรธานี สกลนคร ซึ่งมีพัฒนาการร่วมกันจากจุดเริ่มต้นคือ อุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า

การจำแนกประเภทของผ้าสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. จำแนกตามวัตถุดิบ ได้แก่ ผ้าไหม และผ้าฝ้าย
2. จำแนกตามเทคนิค และวิธีการผลิต ได้แก่ ผ้าพื้น ผ้าเหยียบ ผ้าขีด ผ้ายก
ผ้ามัดหมี่
3. จำแนกตามการใช้สอย ได้แก่ ผ้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น
ผ้าอ้อม ผ้าเบาะ ผ้าห่ม ผ้าแพรวม น ผ้าพาดไหล่ ผ้าสมมา ผ้าห่อศพ ผ้าห่อกระดูก ผ้าใส่รง ฯลฯ , ผ้า
ที่ใช้ในพิธีกรรม เช่น ผ้าซิ่นขวัญ ผ้าในพิธีสะเดาะเคราะห์ ผ้ายันต์ , ผ้าในพิธีทางพุทธศาสนา เช่น
ธง (ธง) ผ้าผะเหวด ฟ้านุ่งนาค ผ้าพระบฏ ผ้ากฐิน ผ้าสบง จีวร ผ้าอาบน้ำฝน ผ้าบังสุกุล
ผ้าห่อคัมภีร์

ผ้าต่างๆเหล่านี้ นอกจากจะใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม เครื่องอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน ในพิธีกรรม และทางศาสนาแล้ว ในอดีตยังใช้เป็นเครื่องแลกเปลี่ยนสิ่งของ และเป็นส่วนในการเกณฑ์แรงงานในระบบความสัมพันธ์กับรัฐบาลกลางอีกด้วย แต่วัตถุประสงค์หลักของการทอผ้า คือเป็นของใช้ในวิถีชีวิต การทอผ้าจึงกระทำด้วยความวิจิตรบรรจง โดยเฉพาะผ้าที่ใช้ในโอกาสสำคัญ ซึ่งเป็นการแสดงถึงฝีมือ ความประณีตบรรจง ความอดทน ความเฉลียวฉลาดในการนำวัตถุดิบจากธรรมชาติมาให้สีส่น และลวดลายที่สวยงาม ดังนั้นผลผลิตจากการทอผ้าจึงเป็นสิ่งแสดงถึงคุณสมบัติของผู้หญิงในสังคมอีสาน เหตุนี้ผู้หญิงจึงได้รับการถ่ายทอดความรู้เรื่องการทอผ้าโดยผ่านระบบครอบครัวอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ฝ่ายชายเป็นผู้เตรียมวัสดุ และอุปกรณ์ในการทอผ้า ในกระบวนการทอผ้าได้แฝงความเชื่อแทบทุกชั้นตอน ทั้งความเชื่อในรูปของข้อห้ามและความเชื่อที่มีนัยบ่งชี้ให้ปฏิบัติ เช่นมีข้อห้ามสาวไหมในวันศีล หรือวันพระ หรือถ้ามีวัตถุมงคลเก็บรักษาไว้ที่ “แข้งม่อน” จะทำให้ได้เส้นใยหนา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความเชื่อทางพุทธศาสนา เช่น เชื่อว่าใช้ผ้าทำสบงจีวร หรือหมอนถวายพระเพื่อเป็นสิ่งที่จะทำให้ได้บุญกุศลสูง และผ้าไหมที่ยังไม่ได้ใช้ถ่านนำไปทำเป็นผ้าห่อคัมภีร์หนังสือโบราณก็สามารถที่จะช่วยรักษาความรู้ และสติปัญญาของลูกหลาน และยังช่วยสืบศาสนาต่อไป นอกจากผ้าของกลุ่มชาวบ้านแล้ว ในกลุ่มของเจ้านาย หรือผู้ปกครองมีผ้าที่แตกต่างจากชาวบ้านอยู่บ้าง เนื่องมาจากได้รับอิทธิพลจากจำปาศักดิ์ และราชสำนักกรุงเทพฯ เจ้านายเมืองอุบลในระยะหลัง จึงใช้ผ้าซิ่นยก และผ้าซิ่นมุกในโอกาสพิเศษ ผ้าซิ่นทั้ง 2 ชนิดนี้จะใช้วัสดุที่ชาวบ้านไม่สามารถแสวงหาได้ คือ ไหมคำ หรือไหมเงิน ดังนั้นการนุ่งซิ่นที่ทอแทรกด้วยไหมคำ หรือไหมเงินจึงเป็นเครื่องบ่งบอกถึงสถานภาพของผู้สวมใส่ และยังมีข้อปฏิบัติสำหรับผู้หญิงทุกคน ที่ถือว่าสุภาพเรียบร้อย นั่นคือการนุ่งผ้าซิ่นให้ชายเท่ากันเรียกว่า นุ่งให้ลำเพียง และการนุ่งซิ่นซ้อน คือการนุ่งผ้าฝ้ายขาว หรือผ้าซิ่นเก่าไว้ข้างใน แล้วจึงนุ่งผ้าไหมผืนใหม่ไว้ข้างนอก จนกลายเป็นค่านิยมความเชื่อ มีการห้ามลูกสะใภ้ นุ่งซิ่นผืนเดียวเดินผ่านห้อง “เปิง” เพราะถือว่าเป็นการไม่เคารพยำเกรง และจะเป็นการลบหลู่ผู้ใหญ่ในบ้าน

จะเห็นได้ว่าผ้ามีใช้เป็นเพียงแค่เครื่องนุ่งห่มเท่านั้น หากแต่ผ้ายังเป็นเครื่องมือในการวางระเบียบสังคมด้วย

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเศรษฐกิจขึ้น มีทั้งปัจจัยภายนอก และภายใน คือระบบการค้าเสรี ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และนโยบายของรัฐบาลที่จะส่งเสริมรายได้ให้ชนบท จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการทอผ้าของชุมชน จากจุดประสงค์ในการทอเพื่อใช้ในชีวิตรประจำวันได้เปลี่ยนเป็นเพื่อการค้า ดังนั้นจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการผลิตเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด ตั้งแต่ขนาด วัสดุในการทอ สี สัน ลวดลาย และผ้าเหล่านี้ถูกนำไปแปรสภาพเป็นวัสดุใช้สอยตามบ้าน และในระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่โดยที่มีทั้งหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนให้เงินทุน และความรู้ เช่น โครงการศิลปาชีพ กรมการพัฒนาชุมชน องค์การเอกชนที่ได้รับเงินสนับสนุนจากต่างประเทศ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม เป็นต้น มีการจัดกลุ่มทอผ้าขึ้นในชุมชน ระบบการผลิตได้เปลี่ยนแปลงจากการผลิตในครอบครัวไปสู่การผลิตในระบบโรงงาน ผู้ผลิตไม่ใช่สิ่งที่ผลิตเองแต่กลับใช้ผ้าที่ผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมที่มีราคาถูกกว่าตามสมมติฐาน ส่วนผ้าที่เคยใช้ในพิธีกรรม พิธีทางศาสนา ก็เปลี่ยนไปตามความสะดวกในการซื้อหา มากกว่าที่จะใช้เวลาในการผลิตเองดังเช่นในอดีต นอกจากนี้การสืบสานความรู้เรื่องการทอผ้าที่ถ่ายทอดผ่านระบบครอบครัวเริ่มน้อยลง หากแต่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานต่างๆ และผู้ทอผ้าส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มของผู้ที่มีอายุ สำหรับคนในวัยหนุ่มสาวให้ความสนใจในเรื่องนี้น้อยลง

ดังนั้นหากพิจารณาในสภาพปัจจุบัน ผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว ได้ก้าวออกจากวิถีชีวิตของตนไปสู่ตลาดการค้า และได้มีการปรับเปลี่ยนในเรื่องของกระบวนการผลิตเพื่อให้เกิดการสอดคล้องกับความต้องการของตลาด การใช้ผ้าทอมือเพื่อชีวิตของกลุ่มตนมีปริมาณน้อยลง แต่ได้ถูกครอบงำด้วยค่านิยมสมัยใหม่ที่สะดวกสบาย การผลิตผ้าในปัจจุบันจึงมิใช่การผลิตเพื่อใช้ในวิถีชีวิตอย่างที่เคยเป็นมาในอดีต

วรรณภา วุฒฑะกุล และยุรรัตน์ พันธุ์ยุธา (2536) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผ้าทอกับวิถีชีวิตของชาวไทย” โดยศึกษาประเภทของผ้าทอในประเทศไทย ความสำคัญ และประโยชน์ของผ้าทอที่มีต่อวิถีชีวิตชาวไทย รวมถึงการเปลี่ยนแปลงจากการใช้ผ้าทอด้วยมือมาใช้ผ้าที่ทอด้วยเครื่องจักร พบว่า ประเภทของผ้าสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ แบ่งตามวัตถุประสงค์ที่ใช้ในการทอ และแบ่งตามกรรมวิธีในการทอ ผ้าทอมีความสำคัญเพื่อสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานของการดำรงชีวิต เพราะผ้าทอเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ เพื่อแสดงฐานะของผู้สวมใส่ เป็นการแบ่งหน้าที่ระหว่างชาย และหญิง อีกทั้งยังเป็นสิ่งชี้ให้เห็นถึงความเป็นหญิงอย่างเด่นชัด เพราะการทอผ้าต้องใช้ความขยัน ความอดทน ความพยายาม ความประณีตละเอียดอ่อน ซึ่งเป็นอุปนิสัยของผู้หญิง การทอผ้าเป็น

เครื่องแสดงถึงความพร้อมในวัยที่จะมีครอบครัว ประโยชน์ของผ้าทอเป็นเครื่องนุ่งห่มเพื่อใช้ใน ชีวิตประจำวัน และใช้ในพิธีกรรมตั้งแต่เกิดจนตาย เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ยุติลงปรากฏว่า อุตสาหกรรมทอผ้าของยุโรปซึ่งเจริญก้าวหน้า ได้แพร่ขยายเข้ามาสู่สังคมไทย ผ้าทอดังกล่าวมี เนื้อแน่น สีไม่ตก มีราคาถูก ซื้อง่าย ได้ง่าย ประหยัดเวลา ไม่ต้องเสียเวลาในการทอด้วยมือชาวบ้าน จึงนิยมใช้ผ้าทอจากเครื่องจักรแทนผ้าทอด้วยมือ

ไพรัตน์ อนุพันธ์ (2536) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาผ้าทอมือ : ความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรม และความเชื่อในประเพณีของชาวอีสาน” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้ เพื่อศึกษาประวัติ ความเชื่อในการใช้ผ้าเกี่ยวกับพิธีกรรม และความเชื่อของชาวอีสาน พบว่า 1) การทอผ้าของชาวอีสานนิยมทอผ้าฝ้าย ผ้าไหม โดยวัสดุที่ผลิตขึ้นเองในครัวเรือน เช่นไหม ฝ้าย และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ทอ 2) ผ้าทอจะมีบทบาทในพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีบวช พิธีศพ และพิธีทางศาสนา 3) ผ้าเป็นสิ่งที่ใช้นุ่งห่มในชีวิตประจำวันของมนุษย์ จึงเกิดการถ่ายทอดกันในการเรียนรู้ และการทอผ้าเป็นหน้าที่ของผู้หญิง 4) สีของผ้ายังมีบทบาทต่อความเชื่อในเรื่อง การแต่งกายตามวันเกิด 5) ประเภทของผ้าที่ใช้ในพิธีกรรม หรือประเพณีบางอย่างจะแตกต่างกัน ไป ผ้าทอสีขาวจากฝ้าย และไหมนิยมใช้ในพิธีมากเป็นพิเศษ

วรวิทย์ องค์กรุทธรักษา (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “กระบวนการถ่ายทอดศิลปะ การปักผ้าของชาวเขาเผ่าเย้า บ้านห้วยแม่ซ้าย จังหวัดเชียงราย” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา กระบวนการถ่ายทอดศิลปะการปักผ้าของชาวเขาเผ่าเย้า ในด้านวัสดุอุปกรณ์ ขั้นตอนวิธีปัก รูปแบบลวดลายปัก และค่านิยมความเชื่อ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างประชากร คือสตรีเย้า จำนวน 50 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านวัสดุอุปกรณ์ ในการหัดปักชาวเขาเย้าใช้เข็มเย็บผ้า ขนาดใหญ่ ด้าปักที่นิยมใช้คือ ไหมพรม เพราะปักง่าย ราคาถูก และสีไม่ตก ผ้าที่ใช้ปักเป็นผ้า ทอมือย้อมสีดำ 2) ด้านขั้นตอนวิธีปัก โดยเริ่มจากการหัดจับเข็ม การสนเข็ม การจับผ้า และการนับเส้นฝ้ายตามลำดับ 3) ด้านรูปแบบลวดลายปัก เริ่มด้วยการหัดปักลาย “โห่งเกียม” ส่วน ลายที่นิยมปักคือลาย “โห่งดบยัด” ที่เหลือได้แก่ลาย “โห่งทิว” และลาย “กิว กิว” 4) ด้านค่านิยม ความเชื่อในการปัก ชาวเขาเย้าเชื่อว่าผู้หญิงเย้าทุกคนต้องปักผ้า เพื่อให้มีเครื่องนุ่งห่มใช้ใน ชีวิตประจำวัน และมีชุดสวมใส่ไปร่วมงานพิธีเย้า และเชื่อว่าผู้หญิงเย้าทุกคนต้องปักผ้าได้หากปัก ไม่ได้บุคคลอื่นจะดูถูก ซึ่งการปักผ้าแสดงถึงความขยันของสตรีซึ่งจะทำให้บุรุษเย้าให้ความสนใจ และเชื่อว่าการปักผ้าเป็นสิ่งจำเป็นของผู้หญิงเย้าทุกคนต้องทำสืบต่อไป และกระบวนการสืบทอด การปักผ้าของชาวเขาเย้าทำโดยมารดาสอนให้แก่บุตรสาวเมื่ออายุระหว่าง 6-12 ปี ตามความพร้อม ของแต่ละบุคคล และเมื่ออย่างเข้าอายุ 15 ปี ก็สามารถปักผ้าได้ โดยการสังเกต และไต่ถามผู้รู้ แล้ว

ฝึกด้วยตนเอง มีการแลกเปลี่ยนลวดลายกับผู้อื่นทำให้เกิดลวดลายใหม่ๆ การปักผ้าของชาวเข่าจึงนับได้ว่าเป็นกระบวนการสืบทอดทางศิลปะที่ผู้สอนใช้วิธีสอนแบบปากเปล่า และการสาธิต ผู้เรียนใช้วิธีการสังเกต และฝึกประสบการณ์ด้วยตัวเองจนเกิดความชำนาญ โดยไม่มีการจดบันทึกเป็นหลักฐาน การถ่ายทอดจึงขึ้นอยู่กับความแม่นยำของผู้สอน และผู้เรียนในการถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

วัลลภ ทองอ่อน (2537) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “พัฒนาการการผลิต และบทบาททางสังคมของผ้าไหมสันกำแพง อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ

- 1) ศึกษา และวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทำเลที่ตั้งหน่วยผลิต
- 2) ศึกษาพัฒนาการ และกระบวนการเปลี่ยนแปลงการผลิต
- 3) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการผลิต
- 4) ศึกษา บทบาททางสังคม และความเปลี่ยนแปลงทางบทบาท
- 5) วิเคราะห์โครงข่ายทางสังคมที่ส่งผลต่อ กระบวนการผลิต ผลการศึกษาพบว่า การผลิตผ้าไหมสันกำแพงมีพัฒนาการมาจากการริเริ่มของกลุ่มพ่อค้าที่ทำการติดต่อค้าขายระหว่างชุมชนในสมัยโบราณ ได้นำเส้นใยไหมเข้ามาทอแทนที่ ผ้าฝ้ายในเขตชุมชนสันกำแพง ในลักษณะของการว่าจ้างชาวบ้านเป็นแรงงานทักษะในการทอ ในขณะที่กลุ่มพ่อค้าเป็นผู้จัดทอวัตถุดิบ ออกแบบลวดลายสีสันทัน และดำเนินการตลาด การผลิตเจริญขึ้นเมื่อเชียงใหม่ได้ถูกพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ผ้าไหมสันกำแพงได้รับการพัฒนาให้เป็น “สัญลักษณ์ทางพื้นที่” ในรูปลักษณะของของที่ระลึก และได้มีส่วนผลักดันให้พื้นที่ อ.สันกำแพง เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย และมีส่วนดึงดูดงานหัตถกรรมอื่นๆ เข้าสู่ อ.สันกำแพง จนทำให้ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐบาล และเอกชนให้เป็นเส้นทางสายหัตถกรรมของ จ.เชียงใหม่ จึงทำให้แหล่งผลิตผ้าไหมในปัจจุบันได้เคลื่อนย้ายให้ติดกับถนนสายหลักของ สันกำแพง และเข้าใกล้ตัวเมืองมากยิ่งขึ้น ส่วนบทบาททางสังคมของผ้าไหมสันกำแพงที่สำคัญ ที่สุด คือเป็นเครื่องนุ่งห่มแสดงฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมของผู้สวมใส่ ซึ่งแตกต่างจากผ้าไหมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีบทบาททางด้านเป็นเครื่องผ่านสภาวะของเพศหญิง และ การท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลสูงต่อการเปลี่ยนแปลงการผลิต ทั้งด้านเทคนิคการผลิต และประเภทของผลิตภัณฑ์ และปัจจัยทางด้านโครงข่ายทางสังคมของกลุ่มผู้ลงทุนมีอิทธิพลสูงต่อการผลิต การออกแบบลวดลาย สีสันทัน และที่สำคัญโครงข่ายทางสังคมมีอิทธิพลสูงต่อการผลิต การยกเลิกการผลิต และการดำรงอยู่ของผ้าไหมสันกำแพง

นิยม ออไอศูรย์ (2538) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการสืบทอดงานศิลปะผ้าทอของกลุ่มชนไทยทรงดำ ในจังหวัดเพชรบุรี” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาการสืบทอดงานศิลปะผ้าทอของกลุ่มชนไทยทรงดำ ในจังหวัดเพชรบุรี
- 2) เพื่อศึกษาทางด้านประวัติ

ความเป็นมา สภาพปัจจุบัน คติความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นของไทยทรงดำ รวมทั้งวัสดุ อุปกรณ์ เทคนิค กรรมวิธี คุณค่าทางศิลปะ และประโยชน์ใช้สอยของศิลปะผ้าทอของกลุ่มชนไทยทรงดำ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากร คือ สตรีไทยทรงดำจำนวน 50 คน ที่มีอายุระหว่าง 25-49 ปี อายุ 50-69 ปี และอายุ 70 ปีขึ้นไป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า ทางด้านการสืบทอดงานศิลปะผ้าทอของไทยทรงดำนั้น มารดาเป็นผู้สอนให้แก่บุตรที่มีอายุระหว่าง 13-18 ปี ผู้เรียนจะเรียนด้วยวิธีการฝึกหัดทำด้วยการสังเกตจากของจริงที่เป็นตัวอย่าง หรือซักถามจากผู้รู้ มีการแลกเปลี่ยนลวดลายกับเพื่อนบ้าน ซึ่งทำให้ได้ลวดลายแปลกใหม่ การสืบทอดการทอผ้าจึงเป็นสิ่งที่บรรพบุรุษสืบทอดสู่ คนรุ่นต่อไป ประวัติความเป็นมาของการทอผ้า และการใช้ผ้าเป็นการสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ในปัจจุบัน ผู้ทอส่วนใหญ่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป และยังใช้วิธีการทอแบบโบราณ ด้านคติความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น เชื่อว่าการทอผ้าเป็นหน้าที่ของสตรี สตรีใดทอผ้าไม่เป็นหรือไม่ทอผ้าเก็บไว้ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ จะได้รับการดูถูกของเพื่อนบ้าน และคนส่วนใหญ่มีความเชื่อเรื่องผี และขวัญ โดยเฉพาะผีบรรพบุรุษ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการใช้ผ้าในพิธีกรรมต่างๆ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าได้แก่ ผ้าฝ้าย ไหม เย็บสังเคราะห์ สีย้อมได้จากต้นคราม และประดู่ เทคนิคกรรมวิธีนั้น การทำลวดลายใช้วิธีการทอ การปะผ้า และการปักผ้า ส่วนการออกแบบและการใช้สีของผ้าทออยู่บนพื้นฐานของหลักองค์ประกอบศิลป์ ผ้าทอได้มีการนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน และในพิธีกรรมต่างๆ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางศิลปะ และประโยชน์ใช้สอย

ไมตรี เกตุขาว (2540) ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาลวดลายผ้าตีนจกในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย” จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาในประเด็นลักษณะของลวดลาย การใช้สี ความคล้ายเหมือน และแตกต่างของลวดลาย โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นผ้าตีนจกใน 3 จังหวัด คือ จ.แพร่ จ.อุตรดิตถ์ และ จ.สุโขทัย จังหวัดละ 90 ผืน รวมทั้งสิ้น 270 ผืน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่มในการเก็บข้อมูลภาคสนาม และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า

1. ผ้าตีนจก อ.ลอง จ.แพร่ สีพื้นผ้าตีนจกมีสีดำแดงจำนวนมากที่สุดซึ่งเป็นรูปแบบโบราณดั้งเดิม ลวดลายหลักมีลักษณะเป็นลวดลายดอกรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนสลับกับขาลายมักอยู่ตรงกลาง และมีแถบลายขนาดใหญ่มี 23 ลาย ลายที่มีจำนวนมากที่สุดได้แก่ ลายนกกินน้ำร่วมต้น มีขาลายที่ใช้ประกอบกับลวดลายหลัก 12 แบบ ขาลายที่มีจำนวนมากที่สุดคือ ขาลายที่มีรูปนก 2 ตัวหันหน้าเข้าหากัน ลวดลายที่เป็นได้ทั้งลวดลายหลัก และลวดลายประกอบมีลักษณะเป็นลวดลายต่อเนื่อง มี 3 ลาย ลวดลายประกอบมีลักษณะเป็นลวดลายต่อเนื่อง มีลวดลายขนาดเล็ก มี 23 ลาย ลายที่มีจำนวนมากที่สุดคือ ลายนกกินน้ำร่วมต้น ลวดลายต่างๆ ของผ้าตีนจก จ.แพร่ ได้รับแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบจากสัตว์มีจำนวนมากที่สุด มีโครงสร้างของ

ลวดลายเป็นลักษณะลวดลายสมมาตรบนพื้นผ้าตีนจกสีดำ สีแดงจำนวนมากที่สุด มีจำนวนแถบ ลวดลายประกอบไม่มากนัก จึงมีลวดลายค่อนข้างโปร่ง การใช้สีมักใช้สีตัดกันโดยโครงสร้างส่วนรวม เป็นสีวรรณะร้อน มักใช้สีต่างๆ ในปริมาณจากมากไปหาน้อยตามลำดับได้แก่ สีดำ สีเหลือง สีแดง สีเขียว สีขาว และสีอื่นๆ

2. ผ้าตีนจก อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์ สีพื้นผ้าตีนจกมีสีแดงจำนวนมากที่สุด และพบว่ามีสีแดงเข้มเป็นสีพื้นที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งเป็นรูปแบบโบราณดั้งเดิม ลวดลายหลักมักมี ลักษณะเป็น ลวดลายดอกรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนสลับกับขาลายมี 13 ลาย ลายที่มีจำนวนมาก ที่สุดได้แก่ ลายหงส์นก มีขาลายที่ใช้ประกอบกับลวดลายหลัก 10 แบบ ขาลายที่มีจำนวนมาก ที่สุดคือ ขาลายที่มีรูปนก 2 ตัว หันหน้าเข้ากัน ลวดลายที่เป็นได้ทั้งลวดลายหลัก และลวดลาย ประกอบมีลักษณะเป็นลวดลายต่อเนื่องมีแถบลายขนาดเล็ก มี 23 ลาย ลายที่มีจำนวนมากที่สุด ได้แก่ ลายนกกินน้ำร่วมต้น ลวดลายต่างๆ ของผ้าตีนจก จ.อุตรดิตถ์ ได้รับแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ จากสัตว์มีจำนวนมากที่สุด มีโครงสร้างของลวดลายเป็นลักษณะลวดลายสมมาตรบนพื้นผ้าตีนจก สีเดียวทุกพื้น มีจำนวนแถบ และลวดลายประกอบมากจึงมีลวดลายค่อนข้างทึบแน่น การใช้สีมัก ใช้สีกลมกลืนกัน โดยโครงสร้างสีส่วนรวมเป็นสีวรรณะเย็น มักใช้สีต่างๆ ในปริมาณจากมากไปหา น้อยตามลำดับได้แก่ สีเหลือง สีเขียว สีดำ สีแดง สีขาว และสีอื่นๆ

3. ผ้าตีนจก อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย สีพื้นผ้าตีนจกมีสีแดงแบบมีเล็บเหลือง จำนวนมากที่สุด ซึ่งเป็นแบบโบราณดั้งเดิม ลวดลายหลักมักมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนม เปียกปูนสลับกับขาลายมี 17 ลาย ลายที่มีจำนวนมากที่สุดคือ ลายดอกสิบสองหน่วยตัด มีขาลาย ที่ใช้ประกอบลวดลายหลัก 8 แบบ ขาลายที่มีจำนวนมากที่สุดคือ ขาลายแบบชากาบ มีลักษณะ เป็นกาบรูปสามเหลี่ยมมีมุมแหลมคล้ายกาบของไผ่-อ้อย ลวดลายประกอบมีลักษณะเป็นลวดลาย ต่อเนื่อง มีแถบลายขนาดเล็กมี 19 ลาย ลายที่มีจำนวนมากที่สุดได้แก่ ลายพันcing ลวดลายต่างๆ ของผ้าตีนจก จ.สุโขทัย ได้รับแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบจากรูปทรงเรขาคณิตมีจำนวนมากที่สุด มีโครงสร้างของลวดลายเป็นลักษณะลวดลายสมมาตรบนพื้นสีเดียวจำนวนมากที่สุด มีจำนวน แถบลวดลายประกอบไม่มากนัก จึงมีลวดลายค่อนข้างโปร่ง การใช้สีมักใช้สีตัดกันโดยโครงสร้าง ส่วนรวมเป็นสีวรรณะร้อน มักใช้สีต่างๆ ในปริมาณจากมากไปหาน้อยตามลำดับได้แก่ สีแดง สีดำ สีเหลือง สีเขียว สีขาว และสีอื่นๆ

พรทิพย์ พิมลสินธุ์ (2541) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสำรวจความคิดเห็นของ ผู้ผลิต และผู้บริโภคที่มีต่อผ้าไทย” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มผู้บริโภค ทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจในผ้าไทย ตลอดจนศึกษาข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่มีต่อเทคนิควิธีการผลิต แนวพัฒนาการกระบวนการผลิตผ้า รวมไปถึงพฤติกรรม

การรับข่าวสารของผู้บริโภคที่มีต่อกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับผ้าไทยซึ่งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้ดำเนินไปแล้ว ผลการวิจัยพบว่า

1. กลุ่มผู้บริโภคชาวไทยในกรุงเทพฯ และปริมณฑล ยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผ้าไทย ตลอดจนพฤติกรรมการใช้ผ้าไทยน้อยมาก ส่วนใหญ่ใช้ผ้าไหม และใช้ในโอกาสพิเศษเสียเป็นส่วนใหญ่ ความรู้เกี่ยวกับผ้าไทยประเภทต่างๆ ยังจำกัดอยู่ในเฉพาะคนบางกลุ่มอายุ โดยเฉพาะในกลุ่ม 15-25 ปี ยังมีการใช้ และมีความรู้เกี่ยวกับผ้าไทยน้อย พฤติกรรมการใช้จะมีคนใช้ผ้าไทยจำนวนมากในกลุ่มอายุที่สูงขึ้น นอกจากนั้นสำหรับทัศนคติเกี่ยวกับคุณภาพด้านต่างๆ ของผ้าไทยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าผ้าไทยมีคุณภาพด้านต่างๆ ระดับปานกลางจนถึง ดี และดีมาก จำนวนน้อยเท่านั้นเห็นว่าไม่ดี ควรปรับปรุง ในประเด็นที่มีผู้เห็นว่าควรปรับปรุงมาก คือด้านราคาเห็นว่าแพงเกินไป กลุ่มผู้บริโภคชาวไทยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ต้องการให้มีการเผยแพร่ความรู้ ข่าวสาร เกี่ยวกับผ้าไทยผ่านทางโทรทัศน์ให้มากขึ้น และเมื่อประเมินกิจกรรมที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติจัดขึ้นเกี่ยวกับผ้าไทยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้รับทราบข่าวสารการจัดกิจกรรมประเภทต่างๆ ที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติจัดขึ้น แต่มีผู้ได้รับทราบข่าวเป็นจำนวนน้อยเท่านั้น

2. ในด้านผู้ผลิต ผลการวิจัยพบว่าผู้ผลิตยังคงพอใจ และเห็นว่าผ้าไทยยังคงควรคงไว้ซึ่งการผลิตด้วยการทอมือแบบดั้งเดิมเพราะมีความเป็นเอกลักษณ์ไทย และสวยงาม เสมือนงานศิลปะที่ ผู้รักในความงามจะสัมผัสได้โดยตรงจากผ้าไทยแต่ละประเภท อย่างไรก็ตามผู้ผลิตก็เห็นว่าผ้าไทยยังจำเป็นต้องมีพัฒนาการด้านการออกแบบลวดลาย และวัสดุการผลิตที่มีคุณภาพให้มากขึ้น เพื่อพัฒนาคุณภาพของผ้าให้มีลักษณะสากลมีการใช้แพร่หลายมากขึ้น ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องในการส่งเสริมควรส่งเสริมด้วยการจัดงานแสดงการสาธิตกระบวนการ ขั้นตอนการผลิต ให้ความรู้ และเปิดโอกาสให้มีการขายผ้าแก่ผู้สนใจทั่วไป โดยจะต้องมีการจำกัดพื้นที่เฉพาะ แบ่งเขตให้เห็นชัดเจนว่าเขตใดเป็นเขตที่มีการทอผ้าด้วยวิธีการทอมือแบบดั้งเดิม เขตใดเป็นการผลิตด้วยวิธีการใช้เครื่องจักร ทั้งนี้เพราะผู้บริโภคอาจไม่เข้าใจว่าเหตุไรจึงมีราคาแตกต่างกันในงานเดียวกัน และผ้าประเภทเดียวกัน

3. ในด้านผู้บริโภคชาวต่างประเทศพบว่า ชาวต่างประเทศส่วนใหญ่ที่พำนักในประเทศไทยจะมีพฤติกรรมการใช้ และคุณค่าในความงามของผ้าไทย ทั้งซื้อใช้เอง และซื้อเป็นของฝาก โดยผู้มีอิทธิพล และให้ความรู้ด้านการเลือกซื้อ และการใช้ผ้าไทยคือ จากเพื่อนคนไทย หรือผู้ที่รู้จักนั่นเอง นอกจากนั้นกลุ่มชาวต่างประเทศยังให้ข้อเสนอแนะว่า ผู้ที่จะเป็นสื่อชักชวนให้คนต่างประเทศสนใจใช้ผ้าไทยได้ดีที่สุด คือการที่คนไทยหันมาสวมใส่ผ้าไทยซึ่งเป็นการแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ได้ชัดเจนที่สุด สำหรับผู้บริโภคชาวต่างประเทศที่เป็นนักท่องเที่ยวมีความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมคิดว่าสวยงาม แต่ค่อนข้างเห็นว่ามีราคาแพง และมีสีสันทนเกินไปไม่เหมาะสมกับ

การใช้ในต่างประเทศ สำหรับแหล่งที่นักท่องเที่ยวเชื่อว่าสามารถซื้อหาผ้าที่มีคุณภาพได้ดีคือ จาก
ห้างสรรพสินค้าใหญ่ๆ

อัจฉรา ภาณุรัตน์, ธนพร เวทย์สิริยานันท์ และกรรณิการ์ จินากุล (2535) ได้ทำ
การศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการทอผ้ามัดหมี่สองทาง “อันปรม” ของชาวสุรินทร์” มีวัตถุประสงค์
เพื่อศึกษากระบวนการทอผ้ามัดหมี่แบบอันปรมของชาวสุรินทร์ ศึกษาการพัฒนาลวดลายมัดหมี่
จากแม่ลายอันปรม และศึกษาเทคนิคการย้อมสีธรรมชาติของมัดหมี่สองทางแบบอันปรม ของชาว
สุรินทร์ ใช้วิธีการศึกษาที่เน้นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ใช้การสัมภาษณ์ การให้สาธิต การสะสม
ผ้า โดยศึกษาจากช่างทอผ้าฝีมือเยี่ยม 5 คน ฝีมือธรรมดา 12 คน ใช้เวลาสังเกตการทอเป็นเวลา 8
เดือน สัมภาษณ์โดยเฉลี่ยคนละ 6 ครั้ง ณ. หมู่บ้านทอผ้า 10 หมู่บ้าน ในเขต อ.ลำดวน อ.เมือง อ.
ปราสาท จ.สุรินทร์

ผลการวิจัยพบว่า “อันปรม” เป็นชื่อที่เรียกผ้าทอมือลายโครงสร้างที่ใช้เส้นพุ่ง และ
เส้นยืนส่วนหนึ่ง มัดย้อมแบบ “จองกรด” ที่ให้สีกรด ทำให้เกิดการปะกันระหว่างจุดปะของเส้นพุ่ง
และเส้นยืน ด้วยกระบวนการมัดย้อมที่สะดวกง่ายบนระวางที่เป็นอุปกรณ์การทอ ให้ได้ผ้าพื้น
สีเปลือกมั่งคุด มีลายจุดปะเล็กๆ คล้ายเครื่องหมายบวก (+) จำนวนนับไม่ถ้วน ท่ามกลางความมัน
ระยับของผืนผ้า อันปรมเหมาะกับการเป็นผ้าสำหรับใช้สอยในหมู่บ้านที่มีขั้นตอนการมัดย้อมที่
ไม่ยุ่งยาก ทอง่าย ทอทีเดียวได้หลายผืน ซึ่งประหยัดเวลากว่าผ้ามัดหมี่สองทางแบบอื่นๆ ไม่เน้น
การปะ หรือชนลายระหว่างเส้นพุ่ง และเส้นยืน แต่เป็นเพียงการชนลายให้เป็นดวงเล็กๆ (+)
ตลอดผืน สามารถผลิตได้ในเวลาจำกัด

ทิพวัลย์ คำคง (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ผ้าทอมัดหมี่ : อารยธรรมของชาวไทยพวน
อำเภอบ้านหมี่” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลวดลายผ้ามัดหมี่อันเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยพวน
อ.บ้านหมี่ ศึกษาการสืบทอด และวิวัฒนาการในด้านลวดลายผ้า วิธีการ และวัสดุอุปกรณ์ของ
การทอผ้ามัดหมี่ วิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อวิวัฒนาการของการทอผ้ามัดหมี่ของชาวไทย
พวนบ้านหมี่ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยเป็นช่างทอผ้าผู้สูงอายุ และผู้เกี่ยวข้องซึ่งเป็นชาวไทย
พวนใน ต.บ้านกล้วย ต.บ้านทราย ต.หินปัก และต.บางกระพี้ ของ อ.บ้านหมี่ จ.ลพบุรี ผลการวิจัย
พบว่า ลวดลายผ้ามัดหมี่อันเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยพวนบ้านหมี่ ผ้าขึ้นโบราณของชาวไทย
พวนบ้านหมี่ ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ หัวขึ้น ตัวขึ้น ตีนขึ้น ส่วนตัวขึ้นจะทอแบบมัดหมี่ใช้ไหมผสม
กับฝ้าย มัดหมี่เป็นลายเล็กๆ สีอ่อนๆ จำนวนลำตั้งแต่ 3-9 ลำ สีพื้นใช้สีขี้มึ่มๆ ลวดลายเป็น
ลายสลับหมี่เป็นริ้วๆ ตามแนวตั้ง ลวดลายที่ปรากฏเช่น ลายหมี่ขอ ลายหมี่นาค ลายหมี่ปล้องอ้อย
ลายหมี่กระจับ เป็นต้น ในส่วนของการสืบทอด และวิวัฒนาการของชาวไทยพวนบ้านหมี่ เดิมจะ

สืบทอดการทอผ้าระหว่างคนในครอบครัว ปัจจุบันถ่ายทอดสู่บุคคลที่สนใจ การทอผ้าในปัจจุบันเป็นการทอเพื่อการค้าแทนที่จะทอไว้ใช้ในครัวเรือนดังแต่ก่อน ลวดลายผ้าจะใหญ่ขึ้น และสีสันทันจะสดใส ทอด้วยไหมประดิษฐ์ เครื่องมือในการทอผ้าหลาย ๆ อย่างพัฒนาให้สะดวกสบาย และรวดเร็วยิ่งขึ้น มีการนำมอเตอร์มาใช้แทนแรงมนุษย์ เช่น เครื่องคันหูก เครื่องคันหมี หลาปั่นหลอด ในด้านวิธีการเดิมจะทำการทอผ้าตลอดในทุกชั้นตอนเพียงคนเดียว

ทองสุข วันแสน (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการทอผ้าไหมมัดหมี่ สำหรับประชาชนในชนบท” การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการทอผ้าไหมมัดหมี่สำหรับประชาชนในชนบท ให้เป็นหลักสูตรที่ดีคุณภาพ สามารถใช้เป็นแนวทางหลักในการฝึกอบรมให้ประชาชนในชนบทได้มีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ตลอดจนสามารถผลิตผลงานออกอย่างมีคุณภาพดี โดยแบ่งวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็น 6 ขั้นตอนคือ

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เพื่อการพัฒนาหลักสูตร โดยศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ สัมภาษณ์พัฒนากรจังหวัดสุรินทร์ อุตสาหกรรมจังหวัดสุรินทร์ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องรวม 4 คน สัมภาษณ์ประชาชนในหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่าง จังหวัดสุรินทร์ 13 หมู่บ้าน รวม 82 คน และจัดประชุมตามคัม โดยใช้เวลา 12 วัน

2. เป็นการสร้าง และพัฒนาโครงร่างหลักสูตรให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานโดยหลักสูตรที่สร้างขึ้นประกอบด้วย สภาพปัญหา และความจำเป็น จุดมุ่งหมายของหลักสูตร สมรรถภาพที่มุ่งเน้น หน่วยการฝึกอบรม และแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ ทั้งนี้โดยหน่วยการฝึกอบรมนั้นมี 6 หน่วยการฝึกอบรมด้วยกัน คือ หน่วยที่ 1 มโนทัศน์เบื้องต้นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ หน่วยที่ 2 การเตรียมไหมเบื้องต้นสำหรับการทอผ้าไหมมัดหมี่ หน่วยที่ 3 การเตรียมเส้นไหมพุ่งสำหรับการทอผ้าไหมมัดหมี่ หน่วยที่ 4 การเตรียมไหมเส้นยืนสำหรับการทอผ้าไหมมัดหมี่ หน่วยที่ 5 การทอเป็นผืนผ้า หน่วยที่ 6 การจัดการ และการตลาดเบื้องต้นเกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่

3. เป็นการประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้ โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญ 11 คน พิจารณาประเมินหลักสูตรในแง่ความเหมาะสม และความสอดคล้องกันภายในองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร ซึ่งผลการประเมินในขั้นตอนนี้พบว่าหลักสูตรมีคุณภาพดี กล่าวคือมีความเหมาะสม และมีความสอดคล้องกันภายในองค์ประกอบต่างๆ อยู่ในระดับมากตามเกณฑ์ที่กำหนด

4. เป็นการปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปใช้ ซึ่งในขั้นตอนนี้เป็นการนำข้อมูล และข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญไปปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยได้ปรับปรุงในรายละเอียดของหลักสูตรในหน่วยการฝึกอบรมทั้ง 6 หน่วย ใน 3 ประเด็นเพียงเล็กน้อย คือ การเพิ่มเติม

กิจกรรมเสนอแนะในการฝึกอบรม การใช้คำศัพท์ และการประเมินผลงานภาคปฏิบัติให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

5. เป็นการทดลองใช้หลักสูตร และการประเมินหลักสูตรจากข้อมูลในสถานการณ์จริง โดยการดำเนินการวิจัยในขั้นนี้ ผู้วิจัยนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่าง ผลการทดลองใช้หลักสูตรในขั้นตอนนี้ได้ข้อสรุปที่สำคัญคือ ในด้านผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม พบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติภายหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ผลงานการทอผ้าไหมมัดหมี่ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 17 คน ใน 21คน หรือร้อยละ 80.95 ได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีคุณภาพดี ส่วนในด้านความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม และวิทยากรที่มีต่อหลักสูตร และกระบวนการฝึกอบรมนั้นพบว่า หลักสูตร และการดำเนินการอบรมในด้านต่างๆ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดี เช่นกัน ดังนั้นเมื่อพิจารณาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ ดังกล่าว จึงสรุปได้ว่าหลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้ มีคุณภาพดีตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

และในขั้นตอนที่ 6 ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการพัฒนาหลักสูตรครั้งนี้ เป็นการปรับปรุงหลักสูตรภายหลังการทดลองใช้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่สำหรับประชาชนในชนบทครั้งนี้ไปปรับปรุงหลักสูตรให้เป็นหลักสูตรที่สมบูรณ์ ใน 3 ประเด็น ได้แก่ การเพิ่มกิจกรรมเสนอแนะในการฝึกอบรมหน่วยที่ 1 เกี่ยวกับการศึกษาดูงาน การปรับปรุงเวลาในการฝึกอบรมในภาพรวม และในแต่ละหน่วยการฝึกอบรมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และปรับปรุงข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรไปใช้อันได้แก่ การเตรียมการ การดำเนินการฝึกอบรม และการแก้ไขปัญหาต่างๆ รวมทั้งการเสนอแนะขนาด หรือมาตรฐานวัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือต่างๆ ที่ใช้ในการ ฝึกอบรมเกี่ยวกับการทอผ้าไหมมัดหมี่ด้วย

จากผลการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่สำหรับประชาชนในชนบท ทั้ง 6 ขั้นตอน สรุปได้ว่า การวิจัยครั้งนี้สามารถพัฒนาหลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่สำหรับประชาชนในชนบทให้มีคุณภาพดี สามารถนำไปใช้ได้จริง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผ้าทอมือ และผ้าไหมมัดหมี่แนวสุดท้ายเป็นงานวิจัยในปี พ.ศ. 2542 ของ ทิพย์อาภา รัตนวโรภาส ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศิลปหัตถกรรมผ้าไหม ในโครงการศูนย์ศิลปาชีพ บ้านกุดนาขาม จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น” ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งศึกษากระบวนการส่งเสริมศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นเพื่อเสริมรายได้ให้แก่สตรีในชนบท โดยยกกรณีของแผนกทอผ้าไหมในโครงการศูนย์ศิลปาชีพ บ้านกุดนาขาม อ.เจริญศิลป์ จังหวัดสกลนคร มาเป็นกรณีศึกษา เก็บข้อมูลจาก

การศึกษาเอกสาร การเยี่ยมชม และศึกษาโครงการโดยตรง และการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ และประชาชนผู้เกี่ยวข้อง งานวิจัยนี้ได้พิจารณากิจกรรมการทอผ้าไหมในแง่ของกระบวนการศึกษานอกโรงเรียน เพราะเป็นการสอนอาชีพให้แก่สตรีในชุมชนโดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น คัดเลือกครูผู้สอนจากผู้ชำนาญงานในท้องถิ่น ผู้เรียนเป็นสมาชิกในท้องถิ่นที่มีพื้นความรู้ด้านการทอผ้าไหมที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ได้รับการสนับสนุนจากโครงการศูนย์ศิลปาชีพ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เป็นการส่งเสริม และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของท้องถิ่น และมีความสำคัญยิ่ง ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

1. การจัดตั้งมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เกิดจากการที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไปทรงเยี่ยมราษฎรในภูมิภาคต่างๆ ทรงพบเห็นความทุกข์ยากของราษฎรให้มีอาชีพ และรายได้ จึงทรงจัดตั้งโครงการส่งเสริมศิลปาชีพขึ้น โดยเริ่มจากงานผ้าไหมมัดหมี่ทางภาคอีสาน แล้วขยายวงกว้างไปถึงผ้าทอมือประเภทต่างๆ และศิลปหัตถกรรมนานาชนิดของทุกภาค ทำให้เกิดการจัดตั้งศูนย์ศิลปาชีพในภูมิภาคต่างๆ และจัดตั้งโรงฝึกศิลปาชีพสวนจิตรลดา เพื่อเป็น ศูนย์กลางการเรียนการสอนศิลปาชีพแขนงต่างๆ ผลงานศิลปหัตถกรรมที่สวยงาม และหายาก ตลอดจนเป็นที่รวมผลิตภัณฑ์ศิลปาชีพจากราษฎรทั่วประเทศ

2. ศูนย์ศิลปาชีพบ้านกุดนาขาม จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ.2526 เพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ราษฎรยากจนสร้างขึ้นบนที่ดินเนื้อที่ 40 ไร่เศษ ที่ราษฎรบ้านกุดนาขามพร้อมใจกันน้อมเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เพื่อให้ราษฎรมีอาชีพเสริม มีความรู้ความสามารถในอาชีพที่ตนถนัด เป็นการยกระดับรายได้ของราษฎรให้เพิ่มสูงขึ้น และช่วยเหลือตนเองได้ ไม่ละทิ้งถิ่นฐานของตนเข้าไปรับจ้างทำงานในท้องถิ่นอื่น ราษฎรมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ไม่ตัดไม้ทำลายป่า ช่วยกันรักษาสภาพป่าโดยการปลูกต้นไม้ขึ้นทดแทนการพัฒนาบ้านกุดนาขามให้เป็นหมู่บ้านตัวอย่างในการพัฒนาหมู่บ้านอื่นๆ ต่อไป เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น บ้านกุดนาขามมี 314 ครอบครัวยมีประชากรทั้งสิ้น 1,433 คน ประกอบอาชีพหลัก คือการทำนา แต่ละครอบครัวมีรายได้เฉลี่ย 67,000 บาทต่อปี

3. การทอผ้าไหมไทย สันนิษฐานว่าการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเริ่มต้นในประเทศจีนเมื่อประมาณ 4,700 ปีมาแล้ว โดยเริ่มต้นในราชสำนักแล้วเผยแพร่ไปสู่ราษฎรทั่วไป ต่อมาได้มีการแพร่กระจายการเลี้ยงไหมไปสู่ภูมิภาคต่างๆ ของโลก การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของไทย สันนิษฐานว่าคนไทยที่อพยพมาจากประเทศจีนได้นำไข่ไหม และพันธุ์หม่อนเข้ามาสู่ประเทศไทย โดยเฉพาะในภาคอีสานมีการเลี้ยงไหมมากที่สุด และได้การทำนุบำรุงจากรัฐบาลในสวนกลาง

ตั้งแต่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมา การทอผ้าไหม และ ผ้าพื้นเมืองอีสานมีทำกันมาแต่โบราณ ได้แก่ ผ้ามัดหมี่ ผ้าจก ผ้าขิด ผ้าแพรวา ผ้าพื้น เป็นต้น

4. แผนกทอผ้าไหมบ้านกุดนาขาม เพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพการทอผ้าไหม จึงได้ จัดตั้งแผนกทอผ้าไหมขึ้นที่ศูนย์ศิลปาชีพบ้านกุดนาขาม มีเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นข้าราชการทหารเป็น ผู้บริหารประจำศูนย์ฯ แผนกทอผ้าไหมมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำ พร้อมทั้งการจัดระเบียบ ของแผนกผ้าไหม การส่งเสริมการผลิต การจัดจำหน่ายผ้าไหมภายในศูนย์ฯ การส่งร้านตัวแทน จำหน่ายของศูนย์ฯ และส่งไปจำหน่ายที่สวนจิตรลดากรุงเทพฯ รายได้จากการจำหน่ายทาง ศูนย์ฯ ได้จัดแบ่งให้กับสมาชิกเป็นค่าแรง และค่าเส้นไหม นอกจากนี้สมาชิกยังสามารถทอผ้าไหม ส่วนตัวฝากขายกับทางศูนย์ได้อีกด้วย กิจกรรมของแผนกการทอผ้าไหมมีความเจริญก้าวหน้ามา โดยลำดับ มีการติดต่อหาตลาด การพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาด กำไรที่ได้ จากการจำหน่ายผ้าไหมส่วนหนึ่ง ทางศูนย์ฯ นำฝากบัญชีกองทุนผ้าไหมเป็นกองทุนส่วนกลาง เพื่อสนับสนุน และพัฒนากิจการให้ดำเนินไปด้วยดี

5. ปัจจัยที่สนับสนุนให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ ปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ การได้รับพระราชทานกำลังใจจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ที่ทรงมีให้แก่ สมาชิกศิลปาชีพ ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ฯ ความเสียสละของครูฝึก ความมานะ พยายาม และความอดทนของสมาชิกในการทอผ้าไหม และการย้อมผ้าไหม การมีระบบ การดำเนินการที่ดี และครบวงจร การพัฒนารูปแบบ และการควบคุมคุณภาพของการทอผ้าไหม การใช้วัสดุอุปกรณ์ที่หาได้ในท้องถิ่นทำให้มีการลงทุนที่ถูกลง การจัดการด้านการตลาด และการจัดจำหน่าย การจัดสรรรายได้อย่างยุติธรรมให้แก่สมาชิก การได้รับการสนับสนุนจาก ประชาชน หน่วยงานของรัฐ และองค์กรภาคเอกชน

9.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าศิลปกรรม งานทัศนศิลป์ และการรับรู้คุณค่า งานศิลปกรรม

เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ (2531) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณค่าของจิตรกรรม ฝาผนังไทย ตามการรับรู้ของนักศึกษาศิลปหัตถกรรม ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1 สังกัด กรมอาชีวศึกษา” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ เพื่อสำรวจความคิดเห็น และเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของนักศึกษาชาย และหญิง เกี่ยวกับคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังทางด้านความ คิดเห็นทั่วไปทางด้านหลักวิชาในการเขียนภาพจิตรกรรมไทย ทางด้านเรื่องราว รูปแบบ เส้น สี และทางด้านวัฒนธรรม ขนบประเพณีในงานจิตรกรรมไทย และประชากรที่ใช้ศึกษาในการวิจัย เป็นนักศึกษาประเภทวิชาศิลปหัตถกรรม สาขาศิลปหัตถกรรม กลุ่มวิจิตรศิลป์ จาก

สถาบันการศึกษาภาคกลาง 5 แห่ง จำนวน 197 คน ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาชาย และ นักศึกษาหญิง มีความ คิดเห็นทางด้านรูปแบบ เส้น สี ในงานจิตรกรรมไทย และทางด้าน วัฒนธรรม ขนบประเพณีใน งานจิตรกรรมฝาผนัง โดยส่วนรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย สำหรับ ทางด้านความคิดเห็นทั่วไปเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังทางด้านเรื่องราวที่ปรากฏ อยู่ในงานจิตรกรรมฝาผนัง และ ทางด้านหลักวิชาการในการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง โดยส่วนรวม อยู่ในระดับไม่แน่ใจ และใน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่า ของจิตรกรรมฝาผนังด้านต่างๆ 5 ด้าน ได้พบว่านักศึกษาชาย และนักศึกษาหญิงมีความคิดเห็นไม่ แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05

สมชาย สมนก (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “คุณค่าในจิตรกรรมฝาผนัง ตามการรับรู้ ของนิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ เพื่อสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าในจิตรกรรมฝาผนังไทย ด้านคุณค่าทางเรื่องราว และคุณค่าทางศิลปะ ตามการรับรู้ของนิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษา ชั้นปีที่ 3 ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ทำการวิจัยกับกลุ่มประชากรที่เป็นนิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ที่กำลังศึกษาใน ชั้นปีที่ 3

ผลการวิจัยพบว่า นิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษา 5 สถาบัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่า ในจิตรกรรมฝาผนังไทย ด้านคุณค่าทางเรื่องราว ได้แก่ เรื่องราวที่เกี่ยวกับมนุษย์ และธรรมชาติ ของมนุษย์ เรื่องราวที่มนุษย์เกี่ยวกับมนุษย์ด้วยกัน เรื่องราวที่เกี่ยวกับมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม และ เรื่องราวที่เกี่ยวกับมนุษย์ และสิ่งที่ไม่มีความดี โดยส่วนรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย สำหรับคุณค่าทาง ศิลปะ ได้แก่ความงาม ความรู้สึกซาบซึ้ง ความรู้ การรับรู้ และกระบวนการเชิงวิจารณ์ โดยส่วนรวม อยู่ในระดับเห็นด้วย สาระสำคัญของข้อเสนอแนะสรุปได้ว่า ควรส่งเสริมให้เด็ก และเยาวชนเห็น ความสำคัญในคุณค่าจิตรกรรมฝาผนังไทย โดยการไปทัศนศึกษาวัด และเข้าชมพิพิธภัณฑ์ ส่วน การสร้างทัศนคติให้คนในชาติเกิดความรัก ความหวงแหน ควรให้การศึกษาดังแต่เยาว์วัย และ แนวโน้มการสอนศิลปศึกษาที่ ส่งเสริมคุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังไทย ควรปลูกฝัง ส่งเสริม เผยแพร่ และให้การศึกษอย่างต่อเนื่องตลอดชีพ ในด้านพัฒนาการเรียนการสอนวิชาศิลปะไทย สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ควรเปิดการเรียนการสอนเป็นสาขาวิชาเฉพาะ หรือเปิดเป็น ระดับคณะวิชา

ปฤถต์ แสงสว่าง (2541) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่อง “การศึกษาคุณค่าศิลปะปูนปั้น ไทยตามทัศนคติของผู้เชี่ยวชาญงานปูนปั้น และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปศึกษา ระดับปริญญา

บัณฑิตในสถาบันราชภัฏ” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ เพื่อศึกษาคุณค่าศิลปะปวงนั้ไทย ในด้านศิลปกรรม ประวัติศาสตร์ศิลป์ ด้านภูมิปัญญาของช่างปวงนั้ ด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านความเชื่อ และขนบนิยม ตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญงานปวงนั้ และนักศึกษาโปรแกรมศิลปศึกษา ระดับปริญญาบัณฑิตในสถาบันราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้เชี่ยวชาญงานปวงนั้ส่วนใหญ่แสดงทัศนะว่า ศิลปะปวงนั้จัดเป็นศิลปะแบบประเพณีไทย ใช้ประดับสถาปัตยกรรม และประติมากรรมประเภทต่างๆ งานปวงนั้ที่มีความสวยงามมาก คือ งานปวงนั้วัดนางพญา จังหวัดสุโขทัย วัดเขานันไดอิฐ จังหวัดเพชรบุรี และวัดไผ่ จังหวัดลพบุรี ศิลปะปวงนั้ไทยมีคุณค่ามากที่สุดในด้านความงาม (ด้านรูปแบบ การจัดองค์ประกอบ และการถ่ายทอดความรู้สึก) ด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์อันเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ศิลป์ที่สำคัญ ในด้านภูมิปัญญาของศิลปินช่างปวงนั้ที่สร้างงานได้สะท้อนความคิดสร้างสรรค์และคุณค่าในด้านที่สะท้อนถึงมรดกทางวัฒนธรรมอันเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อ และแนวคิดตามพุทธศาสนาในประเทศไทย

2. นักศึกษาศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นด้วยต่อคุณค่าของศิลปะปวงนั้ไทยทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านศิลปกรรม ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ด้านภูมิปัญญาของช่างปวงนั้ ด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านคติความเชื่อ และขนบนิยม

ผู้เชี่ยวชาญงานปวงนั้ และนักศึกษาศิลปศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ศิลปะปวงนั้ไทยเป็นศิลปะที่ควรอนุรักษ์ และสืบทอด ควรมีการนำเข้าสู่กระบวนการจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆ โดยให้มีการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ และเน้นการสอนให้เห็นคุณค่าศิลปะปวงนั้ไทย เพื่อผู้เรียนได้รับความรู้ ชื่นชม และมีความตระหนักในการที่จะอนุรักษ์ และสืบทอดต่อไป

ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2542) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณค่าศิลปกรรม ในเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเอง และความผูกพันกับชุมชน” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้ 1) ศึกษาเชิงวิเคราะห์คุณค่าศิลปกรรมของชุมชนที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผา 2) ศึกษาเชิงวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเอง และความผูกพันกับชุมชนของชาวบ้านที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผา 3) สร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเอง และความผูกพันกับชุมชน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาคณะ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ การศึกษาภาคสนามด้วยวิธี Participatory Rural Appraisal (PRA) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมในชุมชนเครื่องปั้นดินเผาภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำเสนอเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่า

ศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเอง และความผูกพันกับชุมชน และตรวจสอบรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณค่าศิลปกรรมที่ปรากฏในชุมชน คือ 1) คุณค่าด้านวัฒนธรรม 2) ด้านสุนทรียภาพ และ จริยธรรม 3) ด้านบุคลิกภาพ และอารมณ์ 4) ด้านการเรียนรู้จากพฤติกรรมทางศิลปกรรม 5) ด้าน การเรียนรู้จากพฤติกรรมทางสังคม

2. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเอง และความผูกพันกับชุมชน พบว่าเกิดขึ้นโดย

2.1 หากชุมชนเรียนรู้คุณค่าศิลปกรรมโดยเชื่อมโยงความคิด กับประวัติศาสตร์ และความรู้ดั้งเดิมที่เป็นรากฐานของตน ก่อให้เกิดความเข้าใจ การตัดสินใจได้เอง ความมั่นใจ ความภูมิใจ และความมีเกียรติ จะส่งผลให้เกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงบวก และหากชุมชนเกิดความคุ้นเคยกับแบบแผนทางสังคม ก่อให้เกิดความเชื่อมั่น การยอมรับ การปรับตัวต่อพฤติกรรมภายในชุมชนได้ ความพอใจ และความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนส่งผลให้เกิดความผูกพันกับชุมชนมาก

2.2 หากชุมชนเรียนรู้คุณค่าศิลปกรรมโดยเชื่อมโยงความคิดกับความรู้ใหม่ ภายนอกชุมชน ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจ การตัดสินใจเองไม่ได้ ความไม่มั่นใจ ความไม่ภูมิใจ และขาดเกียรติภูมิจะส่งผลให้เกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงลบ และหากชุมชนเกิดความไม่คุ้นเคยกับแบบแผนทางสังคม ก่อให้เกิดความไม่เชื่อมั่น การวางเฉย การปรับตัวไม่ได้ต่อพฤติกรรมภายในชุมชน ความไม่พอใจ และความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ส่งผลให้เกิดความผูกพันกับชุมชนน้อย

3. รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรม กับการสร้างทัศนคติต่อตนเอง และความผูกพันกับชุมชนพบว่า คุณค่าศิลปกรรมส่งผลต่อการสร้างทัศนคติต่อตนเองพร้อมกันกับความผูกพันกับชุมชน และเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีเหตุผล หากทัศนคติต่อตนเองในเชิงบวกจะเกิดความผูกพันกับชุมชนมาก แต่ถ้าเกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงลบจะเกิดความผูกพันกับชุมชนน้อย

9.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปะ และวัฒนธรรมของครู สถาบันการศึกษา และสถาบันราชภัฏ

ในปี พ.ศ. 2542 รัตนา ชัยเศรษฐศิริ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาในการอนุรักษ์” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ เพื่อศึกษาบทบาทของครูสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยตามการรับรู้ของตนเอง ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน และกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับ

ชุมชน และด้านการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นครูผู้สอนสังคมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร จำนวน 354 คน ซึ่งผลการวิจัยมีดังนี้

1. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน และกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย พบว่า ครูสังคมส่วนใหญ่เน้นการพัฒนาเจตคติ และค่านิยมให้ผู้เรียนมีค่านิยม รัก ภาควงุมิใจ และหวงแหนวัฒนธรรมไทย ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่สอนการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยโดยตรง และสอนสอดแทรกในรายวิชาบังคับแกน และกิจกรรมชุมนุม วิธีสอนส่วนใหญ่ที่ครูใช้ ได้แก่ การบรรยาย และการอภิปราย ด้านสื่อการเรียนการสอนส่วนใหญ่ได้จัดทำภาพชุดประกอบเนื้อหา วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และโบราณสถาน โบราณวัตถุ สื่อของจริงที่ใช้ส่วนใหญ่ คือ หัตถกรรมพื้นบ้าน ในด้านการวัด และประเมินผล ครูส่วนใหญ่ใช้การสังเกตพฤติกรรมในห้องเรียน การปฏิบัติจริง และการทดสอบความรู้ด้วยข้อสอบปรนัย ส่วนด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ครูส่วนใหญ่จัดป้ายนิเทศ

2. ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนในด้านปฏิบัติตนตามกิจกรรมทางศาสนา และวัฒนธรรม

3. ด้านการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านมีความรับผิดชอบเป็นอย่างดีในการอบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรม และให้คำปรึกษาในการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามวัฒนธรรมไทย

สุจิต บัวพิมพ์ (2529) ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านในสถาบันอุดมศึกษา” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาหลักสูตร และสำรวจรายวิชาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ปรากฏอยู่ในเอกสารหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษา

2. เพื่อเปรียบเทียบจำนวนรายวิชา และหน่วยกิตของวิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ปรากฏอยู่ในหลักสูตร ในส่วนที่เป็นวิชาพื้นฐาน และวิชาเอก

3. เพื่อสำรวจการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน และความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาต่อการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านในสถาบันอุดมศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า สถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนทางสายสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ จะมีรายวิชาทางวัฒนธรรมมากกว่า สถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนทางสายวิทยาศาสตร์อย่างเห็นได้ชัดเจน ส่วนผลการเปรียบเทียบระหว่างสถาบันในเรื่องรายวิชาเอกนั้น พบความแตกต่างกันอย่างมาก กล่าวคือ สถาบันที่สอนทางสายวิทยาศาสตร์เพียงด้านเดียว ไม่มี

วิชาเอกที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน ส่วนสถาบันที่เปิดสอนทางสายสังคมศาสตร์เพียงด้านเดียวจะมีวิชาเอกที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมพื้นบ้านมาก และสถาบันที่เปิดสอนทั้งสองสายในสถาบันเดียวกัน คณะที่เกี่ยวข้องกับสังคมศาสตร์ หรือมนุษยศาสตร์ มีวิชาเอกที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน และมีเนื้อหาครบทั้ง 3 ประเภทของวัฒนธรรม พื้นบ้าน

สำหรับข้อเท็จจริงของการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมพื้นบ้านนั้น สถาบันที่สอนทางสายวิทยาศาสตร์ มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมพื้นบ้านน้อยกว่าสถาบันที่เปิดสอนทางสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะสถาบันที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค และมีวิทยาเขตมากกว่า 1 แห่ง มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมพื้นบ้านมากกว่าสถาบันที่ตั้งอยู่ในส่วนกลาง และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม พื้นบ้านนั้น ทุกสถาบันมีความเห็นพ้องต้องกันหมด ได้แก่กิจกรรมทางวัฒนธรรมทั้งหลาย สร้างให้คนรักหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรม และร่วมมือกันอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบไป นิสิตนักศึกษาจึงนิยมการจัดกิจกรรมส่งเสริมประเพณีตามเทศกาลอยู่เป็นประจำ แต่ยังเห็นว่ากิจกรรมต่างๆ นั้น ยังไม่สมบูรณ์เหมาะสมตามวัฒนธรรมประเพณี ควรให้มีการปรับปรุง ในขณะเดียวกันเมื่อมีการจัด กิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี จะมีนิสิตนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมกันเป็นจำนวนมากทุกสถาบัน ซึ่งกิจกรรมต่างๆ นั้น จะมีอาจารย์ผู้สอนร่วมกับนิสิตนักศึกษาเป็นผู้ดำเนินการ โดยมีสื่อมวลชนในท้องถิ่นเผยแพร่ข่าวให้ แต่ผู้บริหารของสถาบันนั้น นิสิตนักศึกษามีความเห็นว่า ยังให้ความสำคัญ และให้การสนับสนุนในกิจกรรมทางด้านนี้น้อย งบประมาณที่ผู้บริหารแบ่งให้กับชุมชน หรือชมรมเพื่อใช้ในกิจกรรมจึงน้อยตามไปด้วย

ส่วนในด้านความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านพบว่า

1. ทุกสถาบันนิยมการเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน มาบรรยาย และสาธิต
2. นิสิตนักศึกษาสนใจการใช้สื่อประเภทต่างๆ ในการเรียนการสอน
3. นิสิตนักศึกษามีความประสงค์ที่จะได้ไปชมการแสดง หรือการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีการจัดขึ้นนอกสถาบัน ทั้งที่ดำเนินการโดยภาครัฐบาล หรือภาคเอกชน
4. นิสิตนักศึกษามีความเห็นว่าผู้ที่สอนวิชาวัฒนธรรมพื้นบ้านควรจะเป็นผู้ที่จบการศึกษาทางด้านคติชนวิทยา หรือไทยคดีศึกษามาโดยตรง
5. นิสิตนักศึกษามีความประสงค์ที่จะให้สถาบันเป็นผู้ให้การสนับสนุน และเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้านให้ออกสู่ชุมชนในชั้นของการปฏิบัติ
6. นิสิตนักศึกษามีความประสงค์ ที่จะได้รับประสบการณ์ตรงจากการออกปฏิบัติการในการเก็บข้อมูลภาคสนาม

7. นิสิตนักศึกษาประสงค์ที่จะให้สถาบัน จัดวิชาวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นวิชาบังคับพื้นฐาน และเปิดสอนวิชาเอกให้เพิ่มมากขึ้น

8. เมื่อมีการจัดสัมมนาทางวิชาการเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน นิสิตนักศึกษาประสงค์ที่จะได้เข้าร่วมฟัง หรือได้รับทราบผลของการประชุมสัมมนา

วรรณิ มณฑารักษ์ (2533) ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือเพื่อสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาคณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล เกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยในด้านบทบาทของประชาชน กับการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ด้านรูปแบบ และวิธีการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย และด้านการส่งเสริมและเผยแพร่ การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาเห็นด้วยกับบทบาทของประชาชน กับการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ไม่แน่ใจด้านรูปแบบ และวิธีการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย และเห็นด้วยกับการส่งเสริมและเผยแพร่การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย นักศึกษาส่วนใหญ่มีแนวความคิดเห็นสอดคล้องกับปัญหาต่างๆ ดังนี้ ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจ และไม่เห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ขาดงบประมาณในการดูแลรักษาศิลปกรรมไทย อีกทั้งกฎหมาย พระราชบัญญัติโบราณสถาน ศิลปะโบราณวัตถุ ยังไม่รัดกุมเพียงพอ เพื่อเป็นการส่งเสริมในการดำเนินการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควรจัดให้มีการอบรมครู อาจารย์ และนักศึกษาศิลปะในเรื่องการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทยให้มากขึ้น

ในปี พ.ศ. 2526 มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปะ และวัฒนธรรมของสถาบันราชภัฏ หรือวิทยาลัยครูเดิม อยู่ 4 เรื่อง มีดังนี้

นฤทธิ ศรีวรรณ (2526) ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของวิทยาลัยครูในเขตภาคใต้ที่มีต่อการทำนุบำรุงวัฒนธรรมของชาติ”

ลักขณา เวชาศิลา (2526) ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทวิทยาลัยครูในเขตภาคเหนือที่มีต่อการทำนุบำรุงวัฒนธรรมของชาติ”

วันทนา ไชยกิจ (2526) ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของวิทยาลัยครูในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีต่อการทำนุบำรุงวัฒนธรรมของชาติ”

สรณ โจรนตระกูล (2526) ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของวิทยาลัยครูในเขตภาคกลางที่มีต่อการทำนุบำรุงวัฒนธรรมของชาติ”

มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษาบทบาทการทำงานบำรุงส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติของวิทยาลัยครูในภูมิภาคต่างๆ 4 ภูมิภาค 2) เพื่อศึกษาถึงวิธีการดำเนินงานการส่งเสริมทำงานบำรุงวัฒนธรรมท้องถิ่นในเขตที่วิทยาลัยแต่ละแห่งรับผิดชอบ 3) เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคในด้านการดำเนินงานการทำงานบำรุงส่งเสริมรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นของวิทยาลัยครูในภูมิภาคต่างๆ 4) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการทำงานบำรุงวัฒนธรรมท้องถิ่นในเขตวิทยาลัยครูในภูมิภาคต่างๆ

ผลการวิจัยพบว่าบทบาทของวิทยาลัยครูในภูมิภาคต่างๆ ที่มีต่อการทำงานบำรุงวัฒนธรรมนั้น ยังดำเนินบทบาทอยู่ในระดับค่อนข้างน้อยทุกด้านในเรื่องของการจัดกิจกรรมลักษณะงานกิจกรรมที่วิทยาลัยครูจัดขึ้น คือการจัดงานประเพณี การจัดแสดง และการสาธิต การจัดนิทรรศการ การจัดการประกวด การจัดพิพิธภัณฑ์ หรือหอวัฒนธรรม และการฝึกสอน และอบรม เกี่ยวกับวิธีการดำเนินการจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรมนั้น วิธีการที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดคือ การร่วมมือกับสถาบันเอกชน องค์กร และหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐ ด้านปัญหา และอุปสรรคในการทำงานบำรุง ส่งเสริมรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นพบว่าปัญหาส่วนใหญ่อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย แต่ปัญหา หรืออุปสรรคที่สำคัญ และอยู่ในระดับค่อนข้างมาก คือ ปัญหาด้านบุคลากร ส่วนปัญหาด้านอื่นๆ เช่น ด้านการดำเนินงาน และวิธีการทำงาน ด้านการประสานงานกับหน่วยอื่น ด้านวิชาการ และด้านทั่วไปนั้นเป็นปัญหา และอุปสรรคในเกณฑ์ค่อนข้างน้อย สำหรับแนวทางในการทำงานบำรุงวัฒนธรรมนั้นควรศึกษา ค้นคว้า และจัดทำเป็นหลักสูตรในการเรียนการสอน รวมถึงด้าน กิจกรรม ด้านเป้าหมาย ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านการประสานงาน

พยนต์ เอี่ยมสำอางค์ (2527) ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของนักศึกษาวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีต่อการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย” การวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะวัฒนธรรมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การจัดหลักสูตร และการจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในระดับจังหวัด และวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ชั้นสูง ปีที่ 2 และปริญญาตรีปีที่ 4 ที่มีต่อวัฒนธรรมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การจัดหลักสูตร และกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยศึกษาจากเอกสาร และแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า ในบริเวณแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือเคยเป็นที่อยู่ของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งมีหลักฐาน และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์มาจนถึงปัจจุบัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีส่วนใหญ่เหมือนภาคกลางทั่วไป แต่มีแตกต่างกันไปบ้างในหมู่ของชนกลุ่มน้อย มีความเชื่อเกี่ยวกับพระเครื่อง ผี เทวดาอยู่บ้าง เพลงพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน วรรณกรรมพื้นบ้าน

ปรีศนาการทหาย ได้สอดแทรกความเชื่อ คติสอนใจ และแนวทางการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นไว้ด้วย มีภาพจิตรกรรมหลายแห่ง การช่างฝีมือ และอาหารพื้นบ้านหลายอย่างนำไปประกอบอาชีพได้ การละเล่นพื้นบ้านส่วนใหญ่เหมือนภาคกลางทั่วไป การจัดหลักสูตรวิชาวัฒนธรรมในวิทยาลัยครู นักศึกษาทุกคนต้องเรียนวิชาสังคีตนิยม ความเข้าใจศิลปะ และสุนทรียะของนาฏศิลป์ไทย การจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในระดับจังหวัด และวิทยาลัยครูภาคตะวันตกได้ทำมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งได้รับการสนับสนุนด้าน งบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และจากผลวิจัยยังบอกอีกว่านักศึกษาทั้งสองระดับมีความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์ที่เห็นด้วยในการจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยภาคตะวันตก ควรนำเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นมาสอนในสถาบันการศึกษาให้มากขึ้น การเรียนการสอน ควรจัดในรูปของกิจกรรม ศูนย์วัฒนธรรมในวิทยาลัยครูต้องเป็นผู้นำในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ยังต้องศึกษา และทำการวิจัยอยู่เสมอ

เนื้อ่ออน ขรัวทองเขียว (2538) ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของไทย ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันราชภัฏ” โดยการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ โปรแกรมวิชาศิลปศึกษา สถาบันราชภัฏ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในด้านความสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน วิธีการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน บทบาทของสถาบันราชภัฏในการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน บทบาทของนักศึกษาในการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน โดยใช้กลุ่มประชากรในการวิจัย คือนักศึกษาคณะครุศาสตร์ โปรแกรมวิชาศิลปศึกษา สถาบันราชภัฏ จำนวน 390 คน

จากผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความเห็นด้วยกับความสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เพราะเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ชีวิตประจำวันของบุคคล และสังคมส่วนรวมและเป็นตัวสะท้อนความสามารถ และภูมิปัญญาของช่างไทยในอดีตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น นักศึกษามีความเห็นด้วยกับวิธีการอนุรักษ์ซึ่งได้แก่การเก็บรวบรวมตัวอย่าง และผลงาน และ จัดสร้างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นโดยมีสถาบันอุดมศึกษาระดับท้องถิ่นเป็นแกนนำในการศึกษารวบรวม วิจัย และจัดทำเอกสารเผยแพร่ และการพัฒนางานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านให้สอดคล้องกับชีวิต ประจำวัน และนักศึกษาเห็นด้วยกับสถาบันราชภัฏในการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านซึ่งได้แก่การจัดหลักสูตร และกิจกรรมที่เอื้ออำนวยต่อการอนุรักษ์ และผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ รวมทั้งเป็นหน่วยงานที่ทำการศึกษาวิจัย ให้การบริการสังคมในการทำเอกสารเผยแพร่ และรวบรวมทำเนียบบุคคล และแหล่งผลิตรวมทั้งเปิดอบรมวิชาช่างให้แก่คนทั่วไป และนักศึกษามีความเห็นด้วยกับบทบาทของนักศึกษาในการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่ว่า นักศึกษาควรมีความรู้ และความสามารถในการถ่ายทอดวิธีการอนุรักษ์ และมีบทบาทใน

การจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ในโรงเรียน รวมทั้งเป็นผู้ศึกษา รวบรวมผลงาน และเป็นผู้นำในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านในชุมชน ในด้านปัญหาอุปสรรค นักศึกษามีความเห็นสอดคล้องกัน ดังนี้ คนทั่วไปไม่เห็นความสำคัญ และขาดความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน รวมทั้งค่านิยมตะวันตก และเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามากเกินไป อีกทั้งงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านขาดประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสมในปัจจุบัน

พินาลิน สาริยา (2541) ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาความรู้ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทัศนศิลป์พื้นบ้าน ของนักศึกษาสถาบันราชภัฏนครราชสีมา” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ เพื่อศึกษาความรู้ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทัศนศิลป์พื้นบ้าน ของนักศึกษาสถาบันราชภัฏนครราชสีมา และเพื่อศึกษาปัจจัยภูมิหลังของนักศึกษาสถาบันราชภัฏนครราชสีมา ที่มีอิทธิพลต่อความรู้ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทัศนศิลป์พื้นบ้าน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักศึกษาสถาบันราชภัฏนครราชสีมา ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2541 ทั้งภาคปกติ และบุคลากรประจำการ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ศึกษาในสาขาวิชาศิลปศาสตร์ กศ.ปช. ปีที่ 3 ส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทัศนศิลป์พื้นบ้านในระดับสูง และมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทัศนศิลป์พื้นบ้านในระดับมาก

ผลการทดสอบสมมติฐาน มีดังนี้

1. สาขาวิชา และระดับชั้นปี หรือรุ่น ระดับความรู้เกี่ยวกับทัศนศิลป์พื้นบ้าน และระดับคะแนนเฉลี่ย มีความแตกต่างกันเป็นการยอมรับสมมติฐาน
2. สาขาวิชา ระดับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทัศนศิลป์พื้นบ้าน มีความแตกต่างกันเป็นการยอมรับสมมติฐาน
3. ระดับชั้นปี หรือรุ่น ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทัศนศิลป์พื้นบ้าน และระดับคะแนนเฉลี่ยมีความแตกต่างกัน เป็นการยอมรับสมมติฐาน

9.4 งานวิจัยต่างประเทศ

Stellefson, Sadie Ann Penzato. (1980) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “Sicilian Marionettes : A Didactic Form of Folk Art” โดยการศึกษาวิจัยนี้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงที่ใกล้จะสูญไปของวัฒนธรรมแบบซิซิลีเลียน และยังไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับเรื่องของหุ่นกระบอกแบบซิซิลีเลียนในประเทศอเมริกา การวิจัยถึงความสำคัญของสถานภาพในอดีต และปัจจุบันของหุ่นกระบอกซิซิลีเลียนนี้ใช้วิธีการเดินทางไปยังหมู่เกาะซิซิลีด้วยการจดบันทึก การบันทึก

เทป การถ่ายภาพนิ่ง ภาพยนตร์ สัมภาษณ์ปราชญ์ที่มีชื่อเสียง หรือผู้เชี่ยวชาญในเรื่องของ หุ่นกระบอกซีซีเลียน และสำรวจเพิ่มเติมจากห้องสมุดของซีซีเลียน เพื่อที่จะนำเนื้อหาสาระไปเป็น ข้อมูลที่จะนำไปสู่ความเข้าใจที่เพิ่มขึ้น

หุ่นกระบอกจำนวนมากในโลกนั้นมีแพร่หลายทั่วไปตั้งแต่ยุคของอียิปต์ อย่างไรก็ตาม การปรากฏขึ้นของการละเล่นหุ่นกระบอกซีซีเลียนนั้น ได้มีการเริ่มต้นขึ้นในช่วงยุคกลางของ ศตวรรษที่ 19 เป็นความรื่นเริงที่ไม่เคยมีมาก่อนในหมู่เกาะแห่งนี้ หุ่นกระบอกเหล่านี้มีความแตกต่างจากหุ่นกระบอกทั่วไป และยังมีค่าสำคัญมากอีกด้วย ขนาดความสูงจะประมาณ 2-5 ฟุต มีการแต่งเครื่องแบบเดียวกัน และมีการแสดงทั่วไปบนเกาะนี้ โดยที่บทละครที่ใช้เล่นแฝงไว้ด้วยสัญลักษณ์ คติต่างๆ ที่ใช้ในการช่วยชี้แนะ และข้อมูลสำหรับชาวชนบทที่ไม่มีการศึกษาซึ่งจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วรรณกรรม ภาษา ดนตรี และศิลปะ และยังสอนให้รู้จักสำนึกของการต่อสู้ ความกล้าหาญ เรื่องของความรัก ความมั่นใจในตัวเอง เกียรติยศ ความซื่อสัตย์ และความเลื่อมใสในศาสนา และเนื่องจากในเมืองนี้ไม่มีการบังคับในเรื่องของการศึกษา จึงมีผู้ชายชาวซีซีเลียนจำนวนมากเข้าร่วมในการเล่นละครหุ่นกระบอกนี้ เพื่อเป็นการยกระดับความรู้ของตัวเองอีกทางหนึ่ง

และไม่ว่าจะมีสื่อที่ทันสมัย เช่นภาพยนตร์ หรือโทรทัศน์แล้ว แต่สิ่งเหล่านี้ก็ไม่อาจแทนที่การละเล่นหุ่นกระบอกของซีซีเลียนได้ เพราะหุ่นกระบอกนี้สามารถให้ความรู้ และสร้างทัศนคติแก่ผู้ชมได้อย่างลึกซึ้ง หุ่นกระบอกซีซีเลียนยังสามารถคงอยู่ ในฐานะที่เป็นสิ่งดึงดูดต่อนักท่องเที่ยว เป็นของสะสมของนักสะสม และในฐานะที่เป็นรูปแบบของการสืบทอดงานศิลปะพื้นบ้านที่ใช้ในการเรียนการสอนในโรงเรียนของชาวซีซีเลียน โดยได้รับการดูแล และสนับสนุนจากภาครัฐบาล

Macdowell, Marsha Louise. (1982) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "Folk Art Study in Higher Education in North America" ในประเทศอเมริกาเพิ่งจะมีการให้ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของศิลปะพื้นบ้านเมื่อไม่นานมานี้ จนกระทั่งศตวรรษที่ 20 ศิลปะพื้นบ้านจึงได้รับความสนใจในฐานะที่เป็นเรื่องใหม่ในวงการการวิจัย การให้ความสนใจมากขึ้นต่อศิลปะพื้นบ้านจึงมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วในการที่จะทำความเข้าใจถึงสิ่งที่มีอยู่ในงานศิลปะพื้นบ้าน เริ่มตั้งแต่การรวมกลุ่มคนที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องของศิลปะพื้นบ้าน ศิลปินพื้นบ้าน การผลิตงานศิลปะพื้นบ้าน และการแพร่หลายของเรื่องดังกล่าวในประเทศอเมริกานั้นค่อนข้างมีขนาดเล็ก แต่ทว่ามีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว การรวมตัวกันนี้เองเป็นการส่งผลในเรื่องของความรู้ใหม่ในการที่จะไปพัฒนา และปรับปรุงหลักสูตรการเรียน การสอนในวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้านในระดับอุดมศึกษา เป็นการเตรียมพร้อมในการหาข้อมูลองค์ความรู้ที่จะเป็นโครงสร้างของหลักสูตร นำไปพัฒนาหลักสูตรศิลปะ พื้นบ้าน และเป็นพื้นฐานการสร้างหลักสูตรประวัติศาสตร์ และยังตระหนักถึงความรู้ของศิลปะ พื้นบ้านที่มีการถ่ายทอดกันอยู่ภายนอกของสถาบันการศึกษา การวิจัยนี้เป็นการแสดงถึงหน้าที่ และหลักการของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในการให้ความรู้ และพัฒนาองค์ความรู้ โดย ผลการวิจัยมีดังนี้

1.มีการให้ความสนใจแนวเหตุผลทางประวัติศาสตร์ในงานศิลปะพื้นบ้าน จากบุคคลทั่วไป และวงการวิชาการ

2.งานวิจัยนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลการสำรวจการเรียนวิชาศิลปะพื้นบ้านที่มีความร่วมสมัย และจะส่งผลต่อการเรียนในโปรแกรมวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ และโปรแกรมวิชาคติชนวิทยา ของสถาบันอุดมศึกษา

Congdon, Kristin Goranson. (1983) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “A Theoretical Model for Teaching Folk Art in The Art Education Setting” วัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้ คือการพัฒนาแบบเชิงทฤษฎีสำหรับกระบวนการ และการวิเคราะห์วิชาศิลปะพื้นบ้านในบริบทของวัฒนธรรม ในกลุ่มการศึกษาศิลปศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปะพื้นบ้าน บทวิเคราะห์ และบทบรรยายที่เกี่ยวกับหน้าที่ในการใช้งาน ตลอดจนจำแนกลักษณะในการใช้ และจุดมุ่งหมายของนักวิชาการ คือการวิเคราะห์โครงสร้างการศึกษาศิลปะพื้นบ้านโดยการวินิจฉัยในเชิงของงานศิลปกรรม และความสัมพันธ์กับพื้นฐานวัฒนธรรม ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศิลปะพื้นบ้านที่นำมา รวบรวม ตรวจสอบส่วนมากไม่ใช่ข้อมูลเฉพาะเรื่องเท่านั้น แต่เป็นข้อมูลในส่วนของประวัติศาสตร์ศิลป์ คติชนวิทยา มานุษยวิทยา วัตถุโบราณ และของสะสม ประเภทศิลปะพื้นบ้าน มีการวินิจฉัยถึงรูปแบบของตัวงาน ซึ่งงานศิลปะจะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอยู่ในตัวเอง มีวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในตัว ประเภทหน้าที่ของงานศิลปะที่สะท้อนคุณค่าในตัวมนุษย์ ระบบความเชื่อ แบบแผนองค์ประกอบของสังคม โดยสิ่งต่างๆ เหล่านี้คือจุดประสงค์ของการศึกษาศิลปะ ผู้เรียนจะเกิดความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับขอบเขตของสิ่งต่างๆ ที่มนุษย์เป็นผู้สร้าง ด้วยเหตุนี้ทำให้เข้าใจ และเห็นชัดถึงคุณค่าของวิชาศิลปศึกษาได้มากขึ้น

การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องได้เสนอวิวัฒนาการของงานศิลปะพื้นบ้าน ซึ่งรวบรวมการค้นพบข้อมูลของงานศิลปะพื้นบ้าน การสะสมของเก่า การจัดนิทรรศการ และพิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้าน สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ความรู้ที่ดีที่ผู้ใช้ศึกษาศิลปะพื้นบ้านในปัจจุบัน การวิเคราะห์บทบรรยายหน้าที่การใช้งานของศิลปะพื้นบ้านเป็นการใช้วิธีการเรียงลำดับ จัดประเภทหมวดหมู่

ตามวัตถุประสงค์ในการใช้งาน ศิลปินพื้นบ้าน ทักษะของศิลปิน สิ่งที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม และการแสดงถึงวิวัฒนาการ

การขยายรูปแบบทางมนุษยวิทยาเป็นการเข้าไปถึงการพัฒนาศิลปศึกษา โดยที่ June MaFee และ F. Graeme Chalmers ได้ให้ข้อเสนอแนะถึงฐานการสอนวิชาศิลปะพื้นบ้านในการวิเคราะห์บรรยาย นโยบายนี้ได้เสนอหลักการโครงสร้างมูลฐานของวิชาสำหรับรูปแบบ, ข้อมูลตามบริบท, ศิลปวิจารณ์ และปฏิบัติงาน โดยประโยชน์ และพัฒนาการที่จะเกิดขึ้นมีดังนี้

1. การเรียนรู้ถึงคุณค่าของมนุษย์ และงานศิลปกรรมที่มนุษย์เป็นผู้สร้าง
2. การเปลี่ยนแปลงทัศนคติทั่วไปของสังคม
3. การสนองตอบในหน้าที่จุดประสงค์ของศิลปกรรม
4. มุมมองที่จะทำให้เกิดการเชื่อมโยง และขยายความสนใจไปสู่สาขาวิชาอื่นๆ
5. วิธีการศึกษาศิลปกรรมจะสัมพันธ์กับผู้เรียน
6. ขยายผลสู่ความเข้าใจในเรื่องของความคิดสร้างสรรค์

Fanelli, Doris Devine. (1983) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “Stone Men : Indiana Limestone Craftsmen as Folk Art” งานวิจัยนี้เป็นการตรวจสอบถึงศิลปินพื้นบ้าน ช่วงหัตถกรรมการใช้เวลาว่าง และประเพณีในสังคม โดยมุ่งประเด็นไปที่งานแกะสลักหินที่ทำขึ้นที่บ้านของตนเองของช่างแกะสลักหินปูนใน “Southern Indiana” ศิลปินเหล่านี้ได้รับการฝึกฝนจากการทำงานในโรงงานที่อยู่ใกล้กัน การวิจัยเริ่มต้นด้วยสาระสำคัญของวิวัฒนาการของการแกะสลักหินปูน และสิ่งประดิษฐ์ของ “Southern Indiana” ในช่วง ค.ศ. 1840 ถึงปัจจุบัน ข้อบรรยายสรุปเกี่ยวกับผู้คนอยู่อาศัยในบริเวณนี้กับส่วนประกอบที่เป็นสาระสำคัญในด้านลักษณะพื้นฐานนิสัย และทัศนคติของพวกเขา การเข้าถึงความหมายของการทำงานต่างๆ ที่พวกเขาได้รับการฝึกฝนจากโรงงานในท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้ คือบริบทที่จะทำให้เกิดการวิเคราะห์ และเข้าใจถึงผลิตภัณฑ์ และการตกแต่งที่อยู่อาศัย

ช่างแกะสลักมีการแสดงออกถึงสุนทรียภาพของพวกเขาออกมาในตัวตน มีการใช้สัญลักษณ์จากรูปแบบของธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ การจัดแต่งสถานที่ทั้งใน และนอกบ้านเป็นการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ให้เกิดความเหมาะสม และเป็นสิ่งที่สืบทอดต่อกันมาของช่างฝีมือในการผลิตงาน การวิจัยได้สรุปด้วยการให้คำจำกัดความของศิลปะพื้นบ้านเป็นการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ ที่จะนำไปสู่การกำหนดบทบาทฐานะทางสังคม และยังเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้ความเป็นไปในสังคมเกิดความกลมกลืนอีกด้วย

Renken, Arlene Helen. (1986) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “Symbolic Ethnicity in The Rag Rug Weaving Craft of Finnish-Americans (Multi-Cultural Curriculum, Core Values, Ethnic, Folk Art)” จุดประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้คือ การพิจารณาทางเลือกของการเรียนการสอนที่จะเป็นการอนุรักษ์งานหัตถกรรมที่มีการสืบทอดต่อกันมา 3-4 ช่วงอายุคน จากกลุ่มชนที่มีชาติพันธุ์เดียวกันที่มีการย้ายถิ่นในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยใช้วิธีวิจัยภาคสนาม มีวัตถุประสงค์ขั้นแรกคือ 1) การได้รับประโยชน์ของกระบวนการเรียนการสอนอย่างไม่เป็นทางการในฐานะที่เป็นสิ่งบอกผ่านถึงการถ่ายทอดค่านิยมทางวัฒนธรรม การสืบทอดของประเพณีในการสร้างงานศิลปะ ลักษณะเฉพาะทาง ชาติพันธุ์ที่ยังคงอยู่ตลอดเวลา 2) กลุ่มชนที่ใช้ตั้งสมมติฐานเหมาะสมกับการศึกษาศิลปศึกษา

คำถามในการวิจัยคือ 1) อะไรคือสิ่งที่ชัดเจน และแสดงถึงค่านิยมในกลุ่มชนเล็กๆ ที่เป็นสัญลักษณ์ในการช่วยให้ลักษณะเฉพาะทางชาติพันธุ์คงอยู่ 2) มีการสืบทอดทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอนอย่างไม่เป็นทางการที่ทำให้รูปแบบทางศิลปะคงอยู่อย่างต่อเนื่อง และสาเหตุที่ทำให้ลักษณะเฉพาะทางชาติพันธุ์คงอยู่ได้อย่างไร โดยผลการวิจัยปรากฏว่า

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้ให้ความเห็นว่าการทอพรมโดยใช้เศษผ้าชิ้นเล็กๆ เป็นสัญลักษณ์ของการดำเนินชีวิตแบบมัธยัสถ์ เป็นการสร้างงานโดยไม่มีการเตรียมล่วงหน้า และทำขึ้นด้วยความชำนาญ

2) คุณค่าของกระบวนการทอสิ่งทอที่ใช้ตกแต่งบ้านเป็นรูปแบบของการสืบทอดทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ

3) สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการทอพรมเปรียบเสมือนมรดกวัฒนธรรมการทอที่ถูกบันทึกไว้ และเป็นรูปแบบที่ถ่ายทอดกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อน และเพื่อนบ้าน

4) เป็นการเตรียมพร้อมขึ้นกับการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล โอกาสในเรื่องเวลา ศิลปะในการทอ ครูผู้สอน และแรงบันดาลใจส่วนตัว

5) การทอพรมที่ใช้เศษผ้าเล็กๆ เป็นกิจกรรมที่ผ่อนคลาย ช่วยในเรื่องของสุขภาพร่างกาย จิตวิญญาณ และอารมณ์ได้เป็นอย่างดี

6) พื้นฐานโครงสร้างในการทอพรมยังคงไม่เปลี่ยนแปลง แต่สังคม และวิทยาการทันสมัยมีการเปลี่ยนแปลงทำให้มีผลกระทบต่อแบบอย่างการทอพรมในปัจจุบัน

งานวิจัยนี้สรุปโดยมีนัยสำคัญ, ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป และสำหรับวิชาศิลปศึกษาในส่วนของหลักสูตรที่มีการศึกษาเรื่องวัฒนธรรมที่หลากหลาย เรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมในบริบทของศิลปะ และบทบาทของค่านิยมในศิลปศึกษา

Peterson, Sally Nina. (1990) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “From The Heart and The Mind : Creating Paj Ntaub in The Context of Community (Hmong, Flower Cloth, Folk Art)

การวิจัยนี้ได้ทำการสำรวจถึงความหมาย และวิธีการทำผ้าลายดอกไม้ที่ใช้วัสดุในการเย็บ และการทำบาติกของผู้หญิงชาวม้งในบริเวณที่ราบสูงของประเทศจีน เวียดนาม ลาว ประเทศไทย และเมืองทางตะวันตกในปัจจุบัน ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม การปรับให้เข้ายุคสมัยของระบบการเมือง สภาพสังคมที่มีมากขึ้น และส่งผลกระทบต่อชาวม้งในเรื่องของประวัติศาสตร์ที่คุ้นเคย และเชื่อมโยงถึงสำนักทางชาติพันธุ์ ผ่านภาษา สิ่งประดิษฐ์ และความมั่นคง

งานวิจัยได้อธิบายรูปแบบเฉพาะของผ้าลายดอกไม้ของชาวม้ง บรรยายถึงการเรียนการสอนของผู้หญิงชาวม้งว่าเป็นอย่างไร และสำรวจถึงหลักการในความคิดสร้างสรรค์ ลักษณะของสุนทรียภาพที่จะเป็นตัวกำหนดคุณค่าในผลงานของแต่ละบุคคล ซึ่งแจงถึงโครงสร้างที่เป็นพื้นฐานของการทำผ้าที่เป็นการผลิตซ้ำ และการสร้างสรรค์ในการออกแบบ สถานภาพที่อยู่ในฐานะของผู้ลี้ภัยในค่ายพักของผู้ลี้ภัย ความสนใจที่ให้การสนับสนุนโดยการเป็นผู้ซื้อผ้าของชาวตะวันตกเป็นสาเหตุให้มีการสร้างสรรค์ที่แตกต่างกันออกไปในรูปแบบของผ้าลายดอกไม้ของชาวม้ง การปักผ้าเป็นรูปภาพ เรียกว่า “story cloth” และรูปแบบในการสร้างงานศิลปะเป็นการแสดงถึงประสบการณ์ของชาวม้งที่แท้จริง รูปลักษณะในการรับรู้ความเป็นคนนอกสังคมของวัฒนธรรมม้ง การทำให้เป็นสิ่งที่ทันสมัยของผ้าลายดอกไม้ในประเทศอเมริกาเป็นประเด็นของการอยู่รอดทางเศรษฐกิจ และยังเป็นการติดต่อผสมผสานทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์ และการดำรงอยู่ของวัฒนธรรม

Leptak, Jeffrey Lynn. (1991) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “A Critical Ethnographic Study of A Community's Aesthetic Values (Community Aesthetic)” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อพัฒนา และปรับปรุงความเข้าใจเกี่ยวกับ คุณค่าสุนทรียภาพในชนบท ชุมชนชาวอิตาลี ในโคลัมเบีย รัฐโอไฮโอ ในฐานะที่เป็นรากฐานของการพัฒนาการศึกษาทางด้านวัฒนธรรม วิธีการวิจัยแบบชาติพันธุ์วรรณา มีกรอบแนวคิดญาณวิทยา และทฤษฎีทางสังคม โดยมุ่งความเป็นปัจจุบันของสังคมวิทยา ด้านศิลปะ ใช้ทฤษฎีการขัดแย้ง โดยการวิจารณ์ผลงาน พื้นที่ที่ใช้วิจัยเป็นชุมชนอิตาลีที่มีความเก่าแก่ การเก็บข้อมูลใช้วิธีการมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากกลุ่มข้อมูลที่มีลักษณะเฉพาะ โดยสุ่มตัวอย่าง 28 คน และรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต และการวิเคราะห์เอกสาร ปัญหาการวิจัยมีดังนี้

1. คุณค่าสุนทรียะของชุมชนชาวอิตาลี ในโคลัมเบีย รัฐโอไฮโอ คืออะไร
2. ความเด่นชัดในการเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวอิตาลี มีกระบวนการอย่างไร

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนชาวอิตาลีให้ความสนใจในเรื่องทัศนศิลป์ทั้งในส่วนที่เป็นผลงานศิลปกรรม หรือการทำสวน คุณค่าทางสุนทรียภาพที่ครอบงำอยู่มีลักษณะเป็นงานช่างที่มีลักษณะเฉพาะในด้านทักษะ และการรับรู้ทางศิลปะที่ปรับให้เข้ากับปัจจุบันเป็นสิ่งสำคัญในการรับรู้ทางสุนทรียภาพของชาวอิตาลี ชุมชนมีลักษณะการเป็นผู้นำทางวัฒนธรรม ด้วย

การพัฒนาประสบการณ์ทางสุนทรียะ แสดงออกมาในรูปของสถาปัตยกรรม การจัดบริเวณ และ ศิลปะชุมชน รวมทั้งการสนใจ ความขัดแย้งของสังคมภายนอกที่อยู่เหนือบริบทท้องถิ่น การพูดคุย เกี่ยวกับข้อขัดแย้งทางวัฒนธรรมสากล หรือการแบ่งสุนทรียภาพออกเป็น 2 ส่วน 1) การยอมรับ คุณค่าสุนทรียภาพที่สถาบันทาง วิจิตรศิลป์ยกย่อง และ 2) การรักษาระบบคุณค่าสุนทรียภาพ เฉพาะตนโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานโลกศิลปะของตนเช่นเดิมจึงทำให้ชุมชนมีความเป็นผู้นำทาง วัฒนธรรม

Beker, Jean Angela. (1991) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “Perception of Object Making as Art in Extended Community in Western Newfoundland” โดยศึกษาวัฒนธรรมทางวัตถุที่ เกี่ยวกับสังคมมานุษยวิทยา โดยสอบถามสุนทรียภาพ การสร้างวัตถุ และคุณค่า ของผู้ที่อยู่อาศัย ชายฝั่งตะวันตกของนิวฟันแลนด์ ศึกษาด้วยกลวิธีชาติพันธุ์วรรณา คือการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก และเอกสารภาพถ่าย จัดลำดับของวัตถุ และความเห็นของผู้ให้ข้อมูล จำนวน 63 คน ศึกษา องค์ประกอบความสัมพันธ์ของสิ่งดั้งเดิม อายุ เพศ การศึกษา ชั้นเรียน ภูมิภาค และอิทธิพลแรงจูงใจ เงื่อนไขทางวัสดุ ระบบการให้ความหมาย คุณค่า อคติ ทางวัฒนธรรม และรูปแบบของการผลิตจำลอง การจัดลำดับชั้นของวัสดุ การตอบสนองของระบบ สังคม และโลกศิลปะที่มีวัตถุศิลปะแพร่กระจายอยู่ โดยศึกษาในพื้นที่นิวฟันแลนด์ที่ยังมีสังคม ชนบทธรรมเนียม มีความเข้มแข็งทางประวัติศาสตร์ เคารพต่อสังคมเดิม การสร้างวัตถุยังคงมี ลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม คุณค่าทางสังคมแบบอนุรักษ์นิยม การร่วมมือ และความต่อเนื่อง ซึ่งมีลักษณะขัดแย้งกับคุณค่าทางวิจิตรศิลป์ที่สร้างขึ้นใหม่

ผลการวิจัยพบว่า ความสำคัญของลักษณะเฉพาะของงานศิลปะ ภาพวาดในชนบทที่ ไม่มีลักษณะทางวิชาการ แต่เป็นกิจกรรมทางประวัติศาสตร์ เป็นบันทึกปรากฏการณ์ที่สำคัญ และมีคุณค่าสูงตามแบบอย่างลัทธิเหมือนจริง (realism) ซึ่งสถาบัน St. John Memorial University (MUN) กล่าวว่า เป็นมือสมัครเล่นที่มีคุณค่ายิ่ง หรือที่เรียกว่าศิลปินวันหยุดที่มีความสามารถใน ฐานะที่เป็นศิลปินพื้นบ้าน (folk artist) ความยากในการสร้างนิยามของศิลปินพื้นบ้านยังคงเป็น ปัญหา แต่ MUN ได้ให้ข้อคิดว่า ศิลปะพื้นบ้านเป็นรูปแบบของความซื่อ (naïve styles) และ ชน กลุ่มน้อยที่รักษาระยะยังคงต่อสู้กับชนชั้นสูง อคติทางวัฒนธรรม ระบบวัฒนธรรมหลากหลาย ความ เป็นส่วนตัว ลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรม และชาติ สังคมของสุนทรียศาสตร์ ระบบทาง วิชาการ ศิลปะ และศิลปะศึกษาในระบบประชาธิปไตย

ข้อค้นพบยังกล่าวอีกว่า พวกชนกลุ่มน้อยยังคงเป็นความจริงที่ไม่ใช่เรื่องทฤษฎี และศิลปะพื้นบ้านเป็นกระบวนการพัฒนาของศิลปะทั้งหมด แม้วิจิตรศิลป์จะเป็นศิลปะเมืองที่อยู่ เหนือชั้นกว่าศิลปะพื้นบ้าน แต่ไม่ใช่สิ่งที่น่าวิตกกังวล เพราะการศึกษาสุนทรียภาพจากวิถีชีวิต พื้นฐานจะมีคุณค่าความงามที่น่าสนใจยิ่งกว่า

Kalviainen, Mirja. (1997) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Aesthetic Functional Products and Spiritual Material Works of Art :The 1980'S Definition of A Good Keenan Ruth Geraldine. Wildlife Art and Natural History-Linked Through Community and Classroom : A Curriculum Plan" เป้าหมายในการวิจัย คือการนิยาม และการพิสูจน์คุณค่าของงานช่างที่เป็นศิลปะ วิธีการใช้แนวคิดพื้นฐานทั้งในด้านศิลปะ และแนวคิดของนักสังคมวิทยา Pierre Bourdieu โดยที่การวิจัยใช้หลักพื้นฐานของการประเมินผลิตภัณฑ์ที่ดีภายใต้การศึกษาปฏิสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงหลายมิติ

การวิจัยพบลักษณะ 3 ประการ ของงานช่างเชิงอาชีพ คือ

- เป็นเรื่องของผลิตภัณฑ์ที่มุ่งประโยชน์ใช้สอย แต่มีคุณค่าทางสุนทรียภาพ
- เป็นผลิตภัณฑ์ที่ให้จินตภาพได้
- เป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัสดุในท้องถิ่นเป็นสำคัญ

นอกจากนี้การวิจัยยังสรุปว่า ผลิตภัณฑ์งานช่างที่ดีจะต้องได้รับความสนใจจากสังคมด้วย มิใช่มีค่าทางสุนทรียศาสตร์เท่านั้น แต่อยู่บนพื้นฐานของความคิดทางศีลธรรม และอุดมคติ การประเมินคุณค่างานศิลปะตั้งอยู่บนเงื่อนไขของสังคมวิทยา เป็นการตรวจสอบคุณค่าภายในของสิ่งที่มีคุณค่าสูงในอุดมคติ

และในปี ค. ศ. 1998 Bastos, Flavia Maria Cunha. ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "Making The Familiar Strange. Teachers' Interpretation of Community Art : A Case Study (Folk Art) กรณีศึกษาในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยการรับรู้ และการตีความในผลิตภัณฑ์ศิลปะของครูท้องถิ่น จำนวน 3 คน ใน Orleans, Indiana เป็นการสอบถามถึงทัศนคติ ความเชื่อเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นนั้น ในเรื่องของงานศิลปะ และวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้มุ่งประเด็นไปที่ การปฏิบัติงานในเรื่องของการสอนของพวกเขาที่ใช้การปรับให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ด้วยการใช้อยุทธศาสตร์ศิลปะศึกษาที่มีสังคมชุมชนเป็นพื้นฐาน (Community-Based Art Education หรือ CBAE) การทำความเข้าใจทัศนะของครูต่อผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น รวมไปถึงการอธิบายเรื่องของปัจจัยแวดล้อม ดังนั้นการเข้าถึงคุณค่า ปัญหาของการประเมิน สภาพของศิลปะท้องถิ่น การอธิบายกระบวนการตีความ และการหาข้อสรุปของกรอบแนวคิด สิ่งเหล่านี้จะเป็นฐานในการนำไปพัฒนา ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการศึกษาวัฒนธรรมที่หลากหลาย และยุทธศาสตร์ศิลปะศึกษาที่มีสังคมชุมชนเป็นพื้นฐาน

วิธีการสำร็จนี้เป็นการใช้สิ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของชาติพันธุ์วรรณา การตรวจสอบคุณภาพ วิธีวิทยาการเฉพาะกรณีศึกษา แผนการในการสะสมข้อมูล รวมไปถึงการสัมภาษณ์ ศิลปินท้องถิ่น สมาชิกในชุมชน ครู นักเรียน ผู้บริหารโรงเรียน และบุคลากร ใช้การสังเกตกิจกรรม

ในโรงเรียน และกิจกรรมในชุมชน ใช้การวิเคราะห์เอกสารที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียน และวิถีชีวิตในชุมชน หลักสูตรต่างๆ วารสาร หนังสือพิมพ์ จดหมายข่าว เทปบันทึกภาพ สิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวกับประวัติท้องถิ่น กิจกรรมในท้องถิ่น และคติชาวบ้าน

ผลการวิจัย กระบวนการของครูแต่ละคนที่ทำให้สิ่งคุ้นเคยเกิดความน่าสนใจมากขึ้น การตีความตัวงานผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นการอธิบาย การแสดงความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น วัฒนธรรมของสังคมนั้น และการพิจารณาความสำคัญของสภาวะแวดล้อมทางสังคมเป็นผลให้เกิดการดำเนินการในการนำทฤษฎีศิลปศึกษาที่มีสังคมชุมชนเป็นพื้นฐาน (CBAE) ข้อสรุปสำคัญคือ การศึกษาศักยภาพของศิลปะท้องถิ่น เพื่อให้ครู และนักเรียนเกิดจิตสำนึกเกี่ยวกับชุมชนมากขึ้น และเป็นการรวบรวมความเปลี่ยนแปลงที่มีขึ้นในชุมชน โครงการนี้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพที่ใช้ในการกำหนดแนวคิดที่มีความแตกต่างกันของครูเกี่ยวกับบทบาทของศิลปะในการสอนของพวกเขา

10. กรอบความคิดการวิจัย

จากการศึกษาถึงเรื่องของผ้าไหมมัดหมี่ งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน คุณค่างานศิลปะพื้นบ้าน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปแนวคิดในเรื่องคุณค่าของผ้าไหมมัดหมี่ได้ 5 ด้าน ดังนี้

1. คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์
2. คุณค่าเชิงคตินิยม
3. คุณค่าต่อวิถีชีวิต
4. คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน
5. คุณค่าทางการศึกษา

10.1 คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์

การศึกษาถึงประวัติศาสตร์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นการทำความเข้าใจถึงพื้นฐานในเรื่องราวนั้นๆ หรือการที่จะทำความเข้าใจ และศึกษาสังคมวัฒนธรรมแห่งใดแห่งหนึ่ง ควรทำความเข้าใจถึงบริบททางประวัติศาสตร์ของสังคมนั้นๆ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่ประกอบกันขึ้นเป็นสังคมวัฒนธรรมนั้น (ยศ สันตสมบัติ, 2540 : 8) ผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีความเป็นมาที่ยาวนาน เป็นกิจกรรม และบันทึกปรากฏการณ์ที่สำคัญของกลุ่มชน (Beker, 1991) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มี

คุณค่าทางประวัติศาสตร์ และสามารถศึกษาย้อนหลังความเป็นมาเพื่อเป็นข้อมูลในการสืบค้นทางโบราณคดี ซึ่งเป็นการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีต และศึกษาประวัติความเป็นมาของอารยธรรมของเผ่าพันธุ์กลุ่มชนต่างๆ โดยใช้การศึกษาผ่านตัววัตถุ (ยศ สันตสมบัติ, 2541 : 4) โดยสิ่งที่แสดงถึงคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ของผ้าไหมมัดหมี่ สามารถจำแนกได้ดังนี้

1. ผ้าไหมมัดหมี่เป็นหลักฐานเชื่อมโยงถึงเส้นทางการติดต่อทางการค้า และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนในภูมิภาคเอเชีย ในทฤษฎีข้อหนึ่งของประวัติความเป็นมา และต้นกำเนิดของผ้ามัดหมี่ที่มีการสันนิษฐานว่า ผ้ามัดหมี่มีต้นกำเนิดในอินเดีย ซึ่งเป็นทฤษฎีที่มีการยอมรับกันมากพอสมควร กล่าวได้ว่าผ้ามัดหมี่สองทางของกษัตราตในอินเดียเป็นผ้ามัดหมี่ที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลก คือผ้าปะโตลา โดยมีหลักฐานเป็นจดหมายเหตุว่าทางอินเดียได้ส่งผ้าชนิดนี้ไปเป็นสินค้าที่มีราคาสูงในดินแดนที่อยู่ห่างไกลออกไป มีการเปรียบเทียบผ้าปะโตลากับผ้ากริงซิง ซึ่งมีอยู่บนเกาะบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ที่มีสีล้วน ลวดลาย และการใช้เทคนิคกรรมวิธีที่สลับซับซ้อนเช่นเดียวกัน และสันนิษฐานว่าผ้ากริงซิงได้รับอิทธิพลจากผ้าปะโตลา นอกจากนี้ยังสามารถศึกษาเทียบเคียงลวดลายของผ้าปะโตลากับวิวัฒนาการการทอผ้าบนเกาะต่างๆ บนเกาะบาหลี และจากข้อสันนิษฐานนี้ผ้ามัดหมี่จึงสามารถใช้เป็นหลักฐานถึงเส้นทางการค้าในสมัยโบราณของภูมิภาคนี้ได้ และผ้าไหมมัดหมี่ยังเป็นหลักฐานถึงเรื่องราวของการอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มชนในสมัยโบราณ ในทฤษฎีประวัติ ความเป็นมา และต้นกำเนิดของผ้ามัดหมี่อีกข้อหนึ่งที่กล่าวว่า ผ้ามัดหมี่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมหินใหม่ ซึ่งสันนิษฐานว่ากรรมวิธีการทำผ้ามัดหมี่มีแหล่งกำเนิดในแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยผู้คนบนแผ่นดินใหญ่นี้ได้มีการอพยพย้ายถิ่นมาอยู่ตามหมู่เกาะต่างๆ ในบริเวณใกล้เคียง และนำเอาเทคนิคการมัดย้อม และการทอผ้ามัดหมี่ไปด้วย โดยหลักฐานที่นักมานุษยวิทยาใช้อ้างถึงคือ ลวดลาย และสัญลักษณ์ในผ้ามัดหมี่ที่มีอยู่ในผืนผ้าที่มีการทออยู่ตามเกาะที่ห่างไกลความเจริญของประเทศอินโดนีเซีย ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมน้อยมาก แม้กระทั่งในปัจจุบันผ้ามัดหมี่บนเกาะเหล่านี้ยังสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของวัฒนธรรมดองซองได้อย่างชัดเจน

2. ผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานหัตถกรรมที่มีวิวัฒนาการมาเป็นเวลานาน วิวัฒนาการของงานหัตถกรรมนั้น เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงภูมิปัญญาของมนุษย์ที่มีมาตั้งแต่ก่อนยุคประวัติศาสตร์ ที่มนุษย์นำมาแก้ไขดัดแปลงสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติรอบตัวให้เกิดความเหมาะสมกับวิถีชีวิต และความต้องการทางสังคม

ภูมิปัญญาของมนุษย์มีขั้นตอนของการพัฒนา โดยพิจารณาได้จากการที่มนุษย์นำหินมาทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ เช่นหินกะเทาะ ขวานหินขัด หรือขวานฟ้า และมีการนำท่อนไม้

หรือกระดูกสัตว์มาทำเป็นด้าม ต่อมาในยุคโลหะมนุษย์ได้ค้นพบวิธีการถลุงแร่ นำมาหลอมเป็นโลหะมาทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ ส่วนวิวัฒนาการของผ้าทอนั้นมาจากการทอเสื่อ งานจักสาน และการทำเชือก จากนั้นจึงมีการพัฒนาในเรื่องสีสำหรับย้อมผ้า และคิดประดิษฐ์ลวดลายลงในผืนผ้า ตลอดจนถึงเทคนิคกรรมวิธีในการทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่ ดังนั้นผ้าไหมมัดหมี่จึงเป็นงานหัตถกรรมที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการทางเทคโนโลยี ฝีมือ และภูมิปัญญาขึ้นมาเป็นลำดับของวิวัฒนาการของวัฒนธรรม และอารยธรรมของมนุษย์ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2540 : 16-17) และเป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่ฉายภาพแห่งวิถีชีวิต คติความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมชุมชน

จากเหตุผลดังกล่าว ผ้าไหมมัดหมี่จึงเป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ ที่แสดงให้เห็นวิวัฒนาการของงานหัตถกรรม การติดต่อค้าขาย และการอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มชนในยุคโบราณ ซึ่งการศึกษาคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ของผ้าไหมมัดหมี่เป็นการเชื่อมโยงไปถึงอดีต และประวัติความเป็นมาของอารยธรรมของชนเผ่าต่างๆ โดยการศึกษาผ่านตัวผ้าไหมมัดหมี่ได้เป็นอย่างดี

10.2 คุณค่าเชิงคตินิยม

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า “คตินิยม” ไว้ว่า “คตินิยม หมายถึง แบบอย่างความคิดเห็น ความเชื่อ หรือวิธีการคิดร่วมกันที่เป็นลักษณะของกลุ่มชน”

งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมีความเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อ ประเพณี และวิถีชีวิตของกลุ่มชนโดยตรง โดยที่ศาสตร์ทางด้านคติชนวิทยาได้จัดประเภทของงานศิลปะพื้นบ้าน และงานหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านประเภทมุขปาฐะ หรือ ประเภทที่ไม่ใช้ถ้อยคำ (Non Verbal Folklore) ซึ่งหมายถึงคติชาวบ้านที่ไม่ต้องใช้ภาษาพูด หรือคำพูด ก็สามารถถ่ายทอดสืบต่อกันได้ การสืบทอดอาจใช้วิธีการสังเกต และปฏิบัติฝึกฝน (จันทร์ศรี นิตยฤกษ์, ม.ป.ป. : 4 ; อนุภา ทวีสุข, 2528 : 10-11) โดยเฉพาะในงานหัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มชนต่าง ๆ นั้นสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของการแต่งกาย ความเชื่อ และคตินิยมของกลุ่มชนที่ปรากฏออกมาให้เห็นในรูปแบบของผ้าพื้นบ้านพื้นเมือง ตั้งแต่กระบวนการออกแบบลวดลาย และกรรมวิธีการทอที่มีลักษณะเฉพาะของกลุ่มชนนั้นๆ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2540 : 21) สำหรับคุณค่าเชิงคตินิยมของผ้าไหมมัดหมี่สามารถจำแนกได้ดังนี้

1. การสร้างสรรค์งานผ้าไหมมัดหมี่เกิดจากความต้องการในการใช้สอยทางร่างกาย ประกอบกับความต้องการทางจิตใจ โดยขั้นตอนกรรมวิธีในการสร้างสรรค์งานแฝงไว้ด้วยปรัชญาท้องถิ่น ที่เกิดจากสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ในท้องถิ่น ในชุมชน และมีอยู่รอบตัว เช่น ธรรมชาติ วัฒนธรรม ระบบความเชื่อของกลุ่มชน สิ่งเหล่านี้ที่ส่งผลให้เกิดงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน และปรากฏออกมาทางกรรมวิธี ลวดลาย สี สัน หน้าที่ และการใช้สอย ผ้าไหมมัดหมี่จึงเป็นบันทึกที่สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างชัดเจน

2. ในคตินิยมของชาวอีสานนั้น การทอผ้านั้นจัดเป็นหน้าที่หลักของผู้หญิง ซึ่งใช้เวลาว่างนอกจากงานอื่นๆ และยังจัดเป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ลูกผู้หญิงจะต้องทำให้เป็นก่อนที่จะถึงวัยที่จะมีครอบครัว โดยมีคำกล่าวหนึ่งที่แสดงถึงคตินิยมนี้คือ “ตำหูกกะบ่เป็นแจ ตำแพะบ่เป็นตาต้อน เลี้ยงม้อนกะบ่ผู้จักตัวลูกตัวนอน แล้วกะอยากมีผัว (ทอผ้ายังไม่เป็นตาราง สีเหลือง ไม่เหมาะแม้จะเอาไปเป็นของขวัญใคร เรียงไหมก็ยังไม่เป็น แล้วยังอยากจะมีครอบครัว)” การทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานที่มีความยุ่งยากซับซ้อน ต้องใช้ความอดทน ความละเอียดอ่อน ต้องมีการวางแผนในทุกขั้นตอนของการทำ เพื่อให้งานที่ทำนั้นมีความเรียบร้อย และสวยงามอย่างดีตามทัศนคติของสังคม (สุนัย ฅ อุบลและคนอื่นๆ, 2536 : 49) เพราะฉะนั้นการทอผ้าไหมมัดหมี่จึงเป็นการสร้างนิสัย เป็นการเตรียมความพร้อมในการที่จะต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ บทบาทของผู้หญิงในอนาคตที่มีต่อสังคม มีความเชื่อที่ว่า ไปในการทอผ้าที่มักจะถูกอยู่ในรูปของข้อห้าม หรือเป็นสิ่งที่เชื่อกันว่าไม่ควรกระทำ และความเชื่อนี้ดูเหมือนจะเข้ามาสอดแทรกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น เมื่อจะคลอดบุตรให้นำเอาผ้าชิ้นของแม่ ซึ่งถือว่าเป็นมรดกที่เป็นมงคลมาหนุนตอนคลอด หรือนำดินขึ้นนั้นล้างน้ำแล้วเอาน้ำนั้นมากินจะทำให้คลอดบุตรง่าย ส่วนในเรื่องของการเลี้ยงไหม หลายแห่งเชื่อว่าถ้ามีวัตถุมงคลเก็บรักษาไว้ที่ “แข่งม้อน” จะทำให้ได้เส้นไหมที่หนา และงาม เมื่อถึงตอนสาวไหมจะมีข้อห้ามสาวไหมในวันศีล หรือวันพระ ห้ามให้ ผู้ชายทอผ้าเพราะจะทำให้ทำกินไม่ขึ้น ชาวบ้านจะไม่ใช้ไหมค่าไหมเงินทอผ้า ถ้าต้องการใช้ให้ใช้เส้นไหมสีเหลืองแทน และผู้หญิงถ้าหนุนขึ้นจะต้องหนุนขึ้นซ้อน คือมีขึ้นที่ทับในไว้ด้วย และห้ามหนุนขึ้นผืนเดียวเดินผ่านหน้าห้องที่เปิดโล่งที่ไว้ใช้สำหรับผู้หญิงนอน

ส่วนความเชื่อในเรื่องของศาสนาที่อยู่บ้าง เช่นเชื่อกันว่าการนำผ้าถวายวัดนั้นจะทำให้มีบุญกุศลแรง จึงมีการนำผ้าไหมมัดหมี่ไปถวายวัดเพื่อใช้ห่อคัมภีร์หนังสือใบลาน ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นการช่วยให้ลูกหลานมีสติปัญญาที่ดี และเป็นการสืบทอดพุทธศาสนาต่อไป (สุนัย ฅ อุบล และคนอื่นๆ, 2536 : 51) และในบางกรณีที่ลูกหลานได้นำผ้าไหมมัดหมี่ของผู้ใหญ่ที่ล่วงลับนำไปถวายวัด เพราะเชื่อกันว่าเหมือนกับเป็นการถ่ายบาป เพราะการทอผ้าไหมนั้นต้องฆ่าสัตว์ตัดชีวิต

ของตัวไหมเป็นจำนวนมาก จึงจะได้ผ้าไหมที่มีความสวยงาม (เผ่าทอง ทองเจือ, **สัมภาษณ์**, 4 กันยายน 2544)

จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าในผ้าชิ้นไหมมัดหมี่มีคตินิยม มีความเชื่อที่เป็นกุศโลบายอยู่ เพื่อใช้ในการสอนเพศหญิงถึงความพร้อมในการใช้ชีวิต การมีระเบียบวินัย การรู้จักเคารพนับถือผู้ใหญ่ สอนให้รู้จักบทบาทหน้าที่ของตน และยังเป็นการสอนให้รู้จักเรื่องบาปบุญคุณโทษอีกด้วย อันเป็นอิทธิพลเชิงประเพณี เป็นรูปแบบของวัฒนธรรมประจำถิ่น สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่สะท้อนคุณค่าในเชิงคตินิยม จากกระบวนการสร้างงาน และในการใช้สอยผ่านตัวผ้าไหมมัดหมี่ที่สามารถบอกกล่าวถึงกิจกรรมทางสังคมได้เป็นอย่างดี

10.3 คุณค่าต่อวิถีชีวิต

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม การที่มนุษย์รวมตัวกันเป็นจำนวนมาก เรียกได้ว่าสังคมมนุษย์ เมื่อมีการรวมตัวกันเป็นจำนวนมากจึงต้องอาศัยการจัดระบบ ระเบียบ บทบาท หน้าที่เข้ามาดูแล เพื่อที่จะทำให้สังคมนั้นเกิดความสงบสุข และเป็นสังคมที่ดี ดังที่ ฝาสูก มุทฺธเมธา (2535 : 1) กล่าวว่าสังคมจะยืนยงอยู่ได้เนื่องจากการมีวัฒนธรรมเป็นเครื่องค้ำจุน และในขณะที่เดียวกันสังคมจะมีการเจริญเติบโต และพัฒนาต่อไปได้ถึงขั้นอุดมคติ สังคมนั้นๆ จึงต้องมีการจัดแบ่งหน้าที่ และบทบาทที่ดี รู้จักการประมวลกิจกรรมทั้งหลายของแต่ละหน้าที่ของสังคม หรือสถาบันสังคมให้เกิดระบบที่ดีในสังคม

ผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้าน ที่สามารถแสดงออกถึงความมีวัฒนธรรม และความเจริญในชุมชน โดยการจัดระบบระเบียบในการแบ่งหน้าที่ และบทบาทของคนในสังคม โดยสิ่งที่แสดงออกถึงคุณค่าต่อวิถีชีวิตของผ้าไหมมัดหมี่มีดังนี้

1. ผ้าไหมมัดหมี่เกิดจากการสนองตอบต่อความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ในฐานะที่เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ของมนุษย์ งานหัตถกรรมประเภท สิ่งทอถูกคิดประดิษฐ์สร้างขึ้นจากสาเหตุดังกล่าว โดยงานหัตถกรรมผ้าทอเป็นสิ่งที่มนุษย์ไว้ใช้ นุ่งห่มในชีวิตประจำวัน และใช้ในพิธีกรรมต่างๆ ในสังคมวัฒนธรรม เมื่อผ้าทอมีประโยชน์สูงสุดในด้านการสนองตอบทางร่างกายแล้ว จึงมีการพัฒนาไปสู่การสนองตอบทางจิตใจต่อไป ผ้าจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สำคัญอย่างหนึ่งในวิถีชีวิตของมนุษย์ และผ้าไหมมัดหมี่เป็นเครื่องแสดงฐานะของคนในสังคม มีการแบ่งฐานะจากการใช้ผ้าอย่างชัดเจน เพราะกรรมวิธีการทอผ้าไหมมัดหมี่มีขั้นตอนกรรมวิธีในการทอที่ยุ่งยากซับซ้อน ตั้งแต่การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม การมัด

และยอมให้เกิด ลวดลาย กว่าที่จะเป็นผืนผ้าจึงต้องใช้เวลา และมีมือในการทออย่างมาก ผ้าไหมมัดหมี่จึงเป็นผ้าที่มีราคาค่อนข้างสูง ในอดีตผู้ที่จะใช้ผ้าไหมจะเป็นบุคคลที่อยู่ในฐานะที่เป็นเจ้านาย หรือชนชั้นสูง ผ้าที่มีลวดลายสวยงาม และมีสีสันที่สดก็เป็นสิ่งที่แสดงถึงฐานะ และการที่จะทอผ้าให้มีลวดลายที่วิจิตร ผู้ทอจึงต้องมีเวลาในการทอ แสดงว่าผู้ทอต้องมีฐานะที่ดี จึงมีเวลาในการคิดประดิษฐ์ สร้างสรรค์ นอกจากนั้นการทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่แสดงถึงหน้าที่ของผู้หญิง และเป็นการแบ่งหน้าที่ในสังคมระหว่างชาย และหญิง ในประเทศไทยนั้น ชาวชนบทโดยส่วนมากจะมีอาชีพเป็นเกษตรกร เมื่อว่างจากการทำไร่ทำนาผู้หญิงเหล่านั้นจะทำการทอผ้า ส่วนผู้ชายจะเป็นผู้จัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน ในการทำเกษตรกรรม และงานหัตถกรรมการทอผ้า ดังที่มีคำกล่าวที่ว่า “เมื่อเสร็จหน้านานา ผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายตีเหล็ก” ซึ่งคำกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ดีของการแบ่งหน้าที่ของหญิง และชาย นอกจากเป็นเรื่องของการแบ่งหน้าที่ทางสังคมระหว่างเพศแล้ว การทอผ้ายังถูกจัดให้เป็นหน้าที่หลักของผู้หญิงที่ทำกันในเวลาว่างจากงานอื่นๆ (สุนัย ฌ อุบล และคนอื่นๆ, 2536 : 48) เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถ และความเป็นผู้หญิงได้อย่างดี อย่างเช่นการทอผ้าไหมมัดหมี่ต้องใช้ความละเอียดอ่อน ประณีต รวมทั้งความพยายาม ความอดทน ตั้งแต่ขั้นตอนแรก จนถึงขั้นตอนสุดท้ายของการทอผ้า สิ่งที่แฝงอยู่ในผ้าไหมมัดหมี่จึงเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดรูปแบบของวิถีชีวิต อิทธิพลความคิด ความเชื่อที่มีต่อกันของบุคคลในสังคม

2. การทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรม ซึ่งวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลที่อยู่ในสังคม สังคมที่มีขนาดเล็กที่สุดคือ สถาบันครอบครัว โดยสถาบันครอบครัวนั้นเป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดวัฒนธรรม (ผาสุก มุทหมธธา, 2535 : 18) การถ่ายทอด และการสืบทอดวัฒนธรรมการทอผ้าทอผ้าส่วนใหญ่จะมีการปฏิบัติกันในกลุ่มของผู้หญิงในครอบครัว จากแม่ไปยังลูกสาว และหลานสาว รวมถึงลูกสะใภ้ ทั้งเรื่องของความคิดฝีมือ เทคนิค วิธีการ และวัสดุอุปกรณ์ในการทอผ้า นอกเหนือจากสิ่งดังกล่าวแล้วการเรียนรู้ระหว่างบุคคลในครอบครัวจากรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นในครอบครัว เป็นการสร้างสมาชิกใหม่ที่มีคุณภาพให้กับสังคม เป็นกิจกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชน สร้างความร่วมมือในสังคมให้เกิดความผูกพัน และจะส่งผลให้เกิดประโยชน์ในวงที่กว้างขึ้น

10.4 คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน

งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นงานที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของผู้สร้างงาน และยังแสดงให้เห็นถึงสภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะในรูปแบบการดำเนินชีวิต ประเพณี ความเชื่อใน

กลุ่มชน (Cocking, 1987) และเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม เป็นศิลปวัฒนธรรมโบราณที่เป็นมรดกตกทอดของกลุ่มชน (แม้นมาศ ชวลิต, 2543 :8-9) เนื่องด้วยงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นงานที่เกิดจากการเลือกใช้วัสดุในท้องถิ่น เพื่อเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต และพัฒนาให้ตัวงานเกิดคุณค่าทางสุนทรีย์ โดยคนในท้องถิ่นที่ใช้ภูมิปัญญาในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์อย่างชาญฉลาด และมีการสืบทอดองค์ความรู้ต่อกันมา และเป็นองค์ความรู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย ด้วยขึ้นอยู่กับปัจจัยแห่งความเชื่อ สภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ เป็นกรอบที่มีอยู่ในชุมชน และกลุ่มชน สิ่งต่างๆ เหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับชุมชน ผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านชนิดหนึ่ง ที่เกิดจากการสร้างสรรค์ดังกล่าว โดยสามารถจำแนกคุณค่าของผ้าไหมมัดหมี่ในการเป็นตัวแทนของ ชุมชน และเป็นมรดกที่ควรค่าแก่การเรียนรู้ได้ดังนี้

1. ผ้าไหมมัดหมี่กับการสร้างสรรค์ทางศิลปะ ถึงแม้ว่าเรื่องของความงามในงานหัตถกรรมพื้นบ้านจะมีใช้สาระสำคัญ ด้วยงานหัตถกรรมพื้นบ้านจะมุ่งประโยชน์ใช้สอยเป็นประการแรก ส่วนเรื่องความงามเป็นสิ่งที่ตามมาภายหลัง ซึ่งบางครั้งอาจพบได้ว่า งานหัตถกรรมพื้นบ้านบางประเภทยังมีความงามที่เหมาะสมกลมกลืนแฝงอยู่ด้วย (สมชาย นิลอาทิ, 2525 : 1) เนื่องจากผู้สร้างงานได้ใช้ความสามารถในการสร้างสรรค์เชิงแก้ปัญหา สร้างสรรค์ให้เกิดความงามควบคู่กับประโยชน์ใช้สอย งานหัตถกรรมที่มุ่งเพียงประโยชน์ใช้สอย จึงพัฒนาขึ้นเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่ใช้ตอบสนองความต้องการทางร่างกายของมนุษย์ และความต้องการทางจิตใจอีกด้วย ซึ่งความงามทางศิลปะยังเป็นสิ่งที่ช่วยยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้มีความดีงาม และมีคุณธรรม (รูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทย, 2538 : 6) อันเป็นมรดกแห่งชุมชนที่ควรแก่การรับรู้และสืบทอด

2. ผ้าไหมมัดหมี่กับการสร้างสรรค์ทางภูมิปัญญา ภูมิปัญญา หมายถึงพื้นความรู้ ความสามารถ ภูมิปัญญาเป็นเรื่องที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต เป็นเรื่องของการจัดการระหว่างคนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติโดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้ และยิ่งยง เทาประเสริฐ (อ้างถึงใน แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา, 2542 : 12) ได้ให้ความหมายของคำว่า ภูมิปัญญาพื้นบ้านว่าเป็นองค์ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ที่สั่งสม และสืบทอดต่อกันมา เป็นความสามารถ และศักยภาพในเชิงแก้ปัญหา การปรับตัวเรียนรู้ และสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อการดำรงอยู่รอดของเผ่าพันธุ์ และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ผ้าไหมมัดหมี่เกิดจากภูมิปัญญาของช่างทอผ้าที่สามารถมองเห็นถึงประโยชน์ และคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่รอบตัว นำมาสร้างสรรค์ ดัดแปลง แก้ไข จนเกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน ทำให้เข้าใจถึงสิ่งที่ปรากฏอยู่

สิ่งที่เกิดขึ้น และคงอยู่แห่งชุมชน และเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงภูมิปัญญาที่ชาญฉลาดเฉพาะแหล่ง ที่เป็นมรดกบุคคลของท้องถิ่น เรียกว่า ช่างท้องถิ่น

3. ผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่นอกจากจะมีประโยชน์ทางการใช้สอยแล้ว ผ้าไหมมัดหมี่ยังถูกสร้างขึ้นจากการสร้างสรรค์เชิงศิลปะของช่างทอ การสร้างสรรค์ ลวดลายในผ้ามัดหมี่เกิดจากการสังเกตสิ่งที่อยู่รอบตัว ไม่ว่าจะเป็นต้นไม้ สัตว์ หรือสิ่งของ รวมกับ จินตนาการของช่างทอ ทองสุข วันแสน (2537 : 51) กล่าวว่า การออกแบบลวดลายเป็นสิ่งสำคัญ อย่างมากในการทอผ้าไหมมัดหมี่ เป็นสิ่งที่แสดงถึงคุณค่า และคุณภาพของผ้าไหมมัดหมี่ โดยการออกแบบลวดลายต้องมีการประสานสัมพันธ์กับเส้นไหมพุ่ง ต้องมีการค้นเส้นไหมพุ่งให้มี จำนวนตามลายที่ออกแบบไว้แล้วก่อนที่จะมัดลายเพื่อนำไปทอเป็นผืนผ้าจึงจะได้ลวดลายตามที่ ออกแบบไว้ ขั้นตอนของการออกแบบจนถึงการมัด การย้อมที่ต้องเลือกใช้สีให้เหมาะสม และ การทอที่ต้องใช้ความประณีตอย่างมาก สิ่งเหล่านี้ต้องใช้การสร้างสรรค์ทางศิลปะของผู้ทอเป็น อย่างมาก แต่ความงามทางศิลปะของผ้าไหมมัดหมี่จะขึ้นอยู่กับกรอบของชนบประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรมของกลุ่มชน และยังเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงสุนทรียภาพที่เป็นลักษณะเฉพาะของช่างทอ และ ชุมชนอีกด้วย

จากข้อมูลดังกล่าวจะพบได้ว่า ผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานศิลปหัตถกรรม พื้นบ้านที่มี คุณค่าทางมรดกชุมชน ทั้งทางศิลปะ การสืบทอดวัฒนธรรม ความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชน ชุมชน ตลอดทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งต่างๆ ที่กล่าวมาล้วนเป็นสิ่งที่มีการถ่ายทอดโดย ไม่ได้ผ่าน สถาบันการศึกษาแต่อย่างใด แต่เป็นความรู้ที่มีการถ่ายทอดกันในชุมชน ซึ่งความรู้นั้นได้เกิดจาก การสังเกต การลองผิดลองถูก รวมถึงการใช้จินตนาการในการสร้างสรรค์ที่แสดงถึงสุนทรียภาพ ของผู้สร้างงาน และชุมชนอย่างเป็นทางการ เป็นมรดกของชุมชนที่ควรค่าแก่การสืบทอด และ อนุรักษ์ต่อไป

10.5 คุณค่าทางการศึกษา

งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นผลงานทางวัฒนธรรม และเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้าน ประเภทหนึ่ง ที่เปรียบเสมือนบันทึกเรื่องราวในวิถีชีวิตของชุมชนที่มีความเป็นมามากมายยาวนาน และมีความแตกต่างกันไปตามรูปแบบเฉพาะกลุ่ม อีกทั้งคุณค่าที่มีอยู่ในงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ยังแสดงให้เห็นถึงความฉลาดในการคิด การแก้ไขปัญหา ดัดแปลง และสร้างสรรค์งานที่มีคุณค่า ทางความงาม และประโยชน์ใช้สอยจากสิ่งที่มีอยู่รอบตัว ไม่ว่าจะเป็นประเพณี ความเชื่อ และ

ธรรมชาติได้อย่างลงตัว ตลอดจนจนถึงการถ่ายทอด การสืบทอด และการดำรงรักษามรดกท้องถิ่น
 ยังเป็นวิธีการสำคัญของภูมิปัญญาศึกษา นอกจากนี้งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านยังเป็น
 กระบวนการพัฒนาในงานศิลปะทั้งหมด (Beker, 1991) และยังใช้เป็นสื่อ และสัญลักษณ์ใน
 การศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นในระบบการศึกษาของสถาบันการศึกษา ที่จะเป็นส่วนสำคัญใน
 การสร้าง จิตสำนึกที่ดีให้ผู้สอน และผู้เรียนเกิดความความเข้าใจในชุมชนของตน รวมถึงเป็น
 องค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การศึกษาในวงกว้างขึ้น ผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน
 ประเภทหนึ่งที่มี คุณค่าทางการศึกษา โดยจำแนกได้ดังนี้

1. ผ้าไหมมัดหมี่ เป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่เกิดขึ้นจากการนำวัสดุที่มีอยู่ใน
 ท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น และการสร้างสรรค์งานเชิงศิลปะด้วยภูมิปัญญา ทำให้เกิดความงาม
 ทางลวดลาย รูปแบบ และประโยชน์ในการใช้สอยที่เหมาะสม ซึ่งการสร้างงานยังขึ้นอยู่กับ
 กรอบประเพณีของกลุ่มชน มีการเรียนรู้ การถ่ายทอด และการสืบทอดภูมิปัญญาการทำ และ
 การทอผ้าไหมมัดหมี่ ต่อๆ กันมาเป็นเวลานาน ผ้าไหมมัดหมี่จึงเป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน
 ชนิดหนึ่งที่เปรียบเป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชน ที่สามารถบอกกล่าวเรื่องราววิถีชีวิต
 สภาพแวดล้อมในอดีตของชุมชน เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในวัฒนธรรมของกลุ่มชนผ่าน
 งานหัตถกรรม (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2543 : 44) การศึกษาถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และ
 วัฒนธรรมของชุมชนโดยผ่านงานผ้าไหมมัดหมี่ มิได้ให้เพียงความภาคภูมิใจในการเป็นกลุ่มชนที่มี
 วัฒนธรรมที่ดีงามเท่านั้น แต่การศึกษาในเรื่องของประวัติศาสตร์ยังเปรียบได้กับ “กระจกเงา” ที่
 ส่องเข้าไปในอดีต เพื่อให้เกิดความเข้าใจในปัจจุบัน และก่อให้เกิดสิ่งที่ดีในปัจจุบันเพื่อเป็น
 เครื่องส่องทางไปสู่อนาคต เป็นบทเรียนทางจริยธรรมที่ล้ำค่า (วุฒิชัย มูลศิลป์, 2543 : 37) และ
 การสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชนจะเป็นการคงอยู่ของมรดกชุมชน

2. กระบวนการคิด การสร้างสรรค์งาน การดำรงรักษาในงานผ้าไหมมัดหมี่
 สามารถใช้เป็นกระบวนการศึกษาในเรื่องของภูมิปัญญาชุมชน โดยภูมิความรู้ที่แฝงอยู่ในงาน
 ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน จะช่วยให้มองเห็นความคิดที่ลึกซึ้งของกลุ่มชนที่เป็นผู้สร้างงานที่สามารถ
 นำความรู้ที่มีลักษณะของสหวิทยาการ เช่นความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ประยุกต์ที่เป็นเทคโนโลยี
 ขั้นพื้นฐาน หรือเทคโนโลยีชาวบ้านมาใช้ร่วมกันให้เกิดประโยชน์อย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน
 ได้เป็นอย่างดี (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2543 : 45) อีกทั้งในขั้นตอนกรรมวิธีในการทำผ้าไหมมัดหมี่
 ยังเป็นการเรียนรู้กระบวนการในการแก้ปัญหา และการสร้างสรรค์งานศิลปะของช่างพื้นบ้านที่
 สร้างงานได้อย่างสวยงามลงตัว อีกทั้งการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นยังเป็นองค์ความรู้ที่สามารถ
 นำไปสู่การพัฒนา และเปิดโอกาสในการขยายวงกว้างทางการศึกษาในศาสตร์ต่างๆ ได้เช่น

ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ศิลปะพื้นบ้าน ประวัติศาสตร์ศิลป์ และคติชนวิทยา (Macdowell, 1982) ดังนั้น ผ้าไหมมัดหมี่จึงใช้เป็นสื่อ และสัญลักษณ์ของการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในระบบการศึกษาในสถาบัน

สรุปได้ว่าผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีคุณค่าทางการศึกษา เพราะการศึกษาในงานผ้าไหมมัดหมี่เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ที่หลากหลาย ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในชนชาติที่มีวัฒนธรรมที่ดงามสืบเนื่องกันมายาวนาน และก่อให้เกิดความชื่นชม ห่วงแหน รู้จักรักเหง้าของตนเอง ทำให้มีการดำรงรักษาศิลปะ และวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ และยังขยายผลไปสู่การพัฒนาศาสตร์ต่างๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในวงการการศึกษาต่อไป

จากแนวคิดคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ทั้ง 5 ด้าน เป็นสิ่งที่แสดงถึงคุณค่าของมรดกชุมชนในท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์ เปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของท้องถิ่น ที่สามารถสะท้อนให้เห็นอดีต ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ความเชื่อของกลุ่มชน สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาไทย รวมทั้งวัฒนธรรมชุมชน สิ่งเหล่านี้ล้วนแฝงอยู่ในงานผ้าไหมมัดหมี่ ตั้งแต่เริ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม จนจบเป็นผืนผ้าที่มีความงดงาม การรับรู้ถึงคุณค่าของมรดกชุมชนที่มีการสร้างสม และสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนของบุคคลในท้องถิ่น จัดเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการสร้างจิตสำนึก ความเข้าใจ และทัศนคติเชิงบวก ชุมชนของตนเอง และจะส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ และสืบทอดงานศิลปหัตถกรรมที่เป็นมรดกท้องถิ่นให้คงอยู่

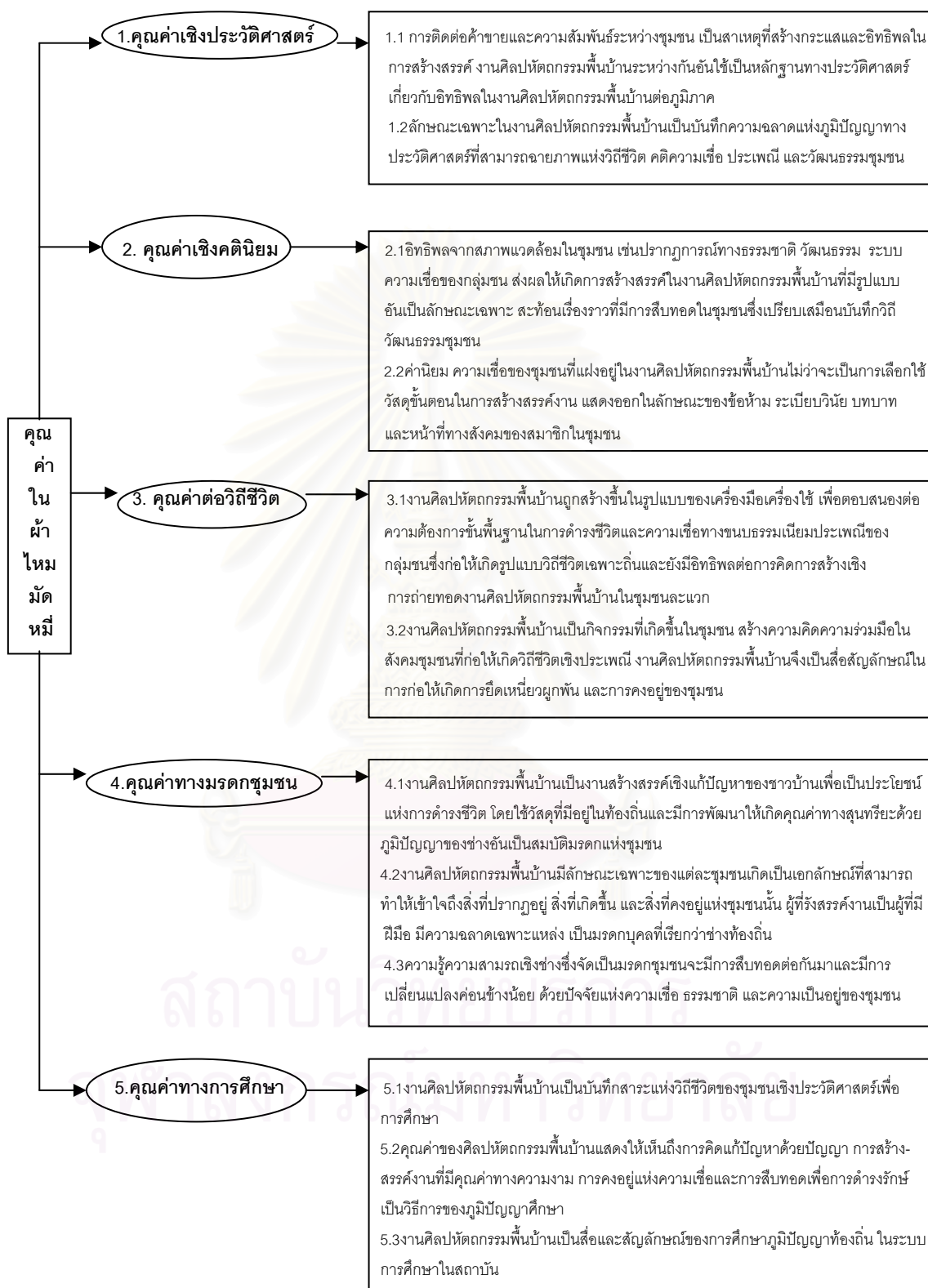
การศึกษาเป็นกลไกหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงสู่กระบวนการการอนุรักษ์คุณค่ามรดกชุมชน ซึ่งการศึกษาเป็นการสร้างพื้นฐานที่ดีของตนเอง และสังคม โดยผลที่ตามมา คือการรู้คุณค่าในศิลปะ และวัฒนธรรมของชุมชน และของชาติ สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปะ และวัฒนธรรม ที่บรรพบุรุษได้ทำการสร้างสมไว้อย่างต่อเนื่อง ให้สืบทอดไปสู่คนรุ่นต่อไป (สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2536 : 51-63) สถาบันราชภัฏเป็นสถาบันการศึกษาท้องถิ่น ที่มีปรัชญา และนโยบายมุ่งให้สถาบันต้องผูกพันกับท้องถิ่น และรู้จักข้อมูลปัญหาของท้องถิ่นเป็นอย่างดี สามารถนำเอาสาระทางวิชาการด้วยการจัดการศึกษา และกิจกรรมทั้งปวงไปบูรณาการกับข้อมูลปัญหาท้องถิ่น อีกทั้งปรับปรุงถ่ายทอด และพัฒนาเทคโนโลยี ตลอดจนงานบูรณาการศิลปะ และวัฒนธรรมของชุมชนเป็นสำคัญ โดยที่อาจารย์ และนักศึกษา สถาบันราชภัฏในท้องถิ่น ในฐานะที่เป็นบุคลากรในชุมชน จึงเป็นตัวจักรสำคัญในการดำเนินการให้จุดประสงค์ดังกล่าวบรรลุสู่เป้าหมาย

การรับรู้คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ของอาจารย์ และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงเป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษา ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น เนื่องจากบุคลากรดังกล่าวเป็นตัวแทนชุมชน และเป็นผู้นำชุมชนที่ ควรรับรู้ในคุณค่าของมรดกท้องถิ่น ด้วยการรับรู้ และเห็นถึงคุณค่าด้านต่างๆ ที่แฝงอยู่ในตัวงาน ผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งเปี่ยมไปด้วยเรื่องราวที่สะท้อนความเป็นชุมชนที่มีอารยะ และยังใช้เป็นสื่อกลาง ในการศึกษาถึงภูมิปัญญาชุมชน ศิลปะ และวัฒนธรรมชุมชน และชาติ เพื่อการพัฒนา และเป็น กำแพงในการสร้างความเข้มแข็ง และมั่นคงให้มรดกทางวัฒนธรรมของชาติดำรงอยู่ต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 1 กรอบความคิดการวิจัยคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษา
โปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”
โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการรับรู้คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ของอาจารย์ และ นักศึกษาโปรแกรม
วิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต ของสถาบันราชภัฏ ในเขตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ใน
5 ด้าน คือ

1. คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์
2. คุณค่าเชิงคตินิยม
3. คุณค่าต่อวิถีชีวิต
4. คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน
5. คุณค่าทางการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
คือ แบบสอบถาม โดยผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (questionnaires) ดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่ม
ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นอาจารย์ผู้สอนในโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ที่รับผิดชอบใน
การสอนวิชาศิลปะพื้นบ้าน วิชาผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน และวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ และนักศึกษา
ภาคปกติโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ชั้นปีที่ 3 ระดับปริญญาบัณฑิต ของสถาบันราชภัฏ ในเขตภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งผ่านการเรียนในวิชาพื้นฐานทางศิลปะครบถ้วนแล้ว และลงทะเบียนเรียน
ในภาคการศึกษาปลาย ประจำปีการศึกษา 2545 ข้อมูลที่ได้จะนำมาวิเคราะห์ โดยการแจกแจง
ความถี่ หาค่าร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)
โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น
2. กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. เก็บรวบรวมข้อมูล
5. วิเคราะห์ข้อมูล
6. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และนำเสนอข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเบื้องต้นจากการรวบรวมข้อมูลเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณค่างานศิลปะพื้นบ้าน คุณค่างานศิลปกรรม ผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าทอมือ วัฒนธรรม สถาบันราชภัฏ หลักสูตรโปรแกรมวิชาศิลปกรรม และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านผ้าทอมือ เพื่อเป็นแนวทางในการทำวิจัย

2. กำหนดกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

2.1 อาจารย์ในโปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่รับผิดชอบในการสอนวิชาศิลปะพื้นบ้าน วิชาผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน และวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ จำนวน 18 คน จากสถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 แห่ง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

สถาบันราชภัฏนครราชสีมา	2	คน
สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์	3	คน
สถาบันราชภัฏมหาสารคาม	2	คน
สถาบันราชภัฏสกลนคร	3	คน
สถาบันราชภัฏสุรินทร์	3	คน
สถาบันราชภัฏอุดรธานี	3	คน
สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี	2	คน

รวม

18

คน

2.2 นักศึกษาภาคปกติในโปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระดับปริญญาบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2545 และเป็นนักศึกษาที่ได้ผ่านการศึกษาในรายวิชาพื้นฐานทางศิลปะครบถ้วนแล้ว จำนวน 224 คน จากสถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 แห่ง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

สถาบันราชภัฏนครราชสีมา	57	คน
สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์	19	คน
สถาบันราชภัฏมหาสารคาม	20	คน
สถาบันราชภัฏสกลนคร	31	คน
สถาบันราชภัฏสุรินทร์	18	คน
สถาบันราชภัฏอุดรธานี	60	คน
สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี	19	คน
รวม	224	คน

(* **หมายเหตุ** ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีการกำหนดให้เป็นอาจารย์และนักศึกษาเป็นผู้ที่อยู่ในสถาบันแห่งเดียวกัน ดังนั้นในปีการศึกษา 2545 สถาบันราชภัฏเลย ซึ่งเป็นสถาบันราชภัฏแห่งหนึ่งในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไม่มีการเปิดการเรียนการสอนในโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 จึงไม่จัดอยู่ในกลุ่มประชากร และกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับสถานภาพ และข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ (Checklist) และเติมคำ (Questionnaire)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นตามการรับรู้เกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งเป็นแบบสอบถามจำนวน 42 ข้อ ซึ่งแบ่งเป็นคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ 5 ด้าน คือ

1. คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์	จำนวน	10	ข้อ
2. คุณค่าเชิงคตินิยม	จำนวน	9	ข้อ
3. คุณค่าต่อวิถีชีวิต	จำนวน	7	ข้อ
4. คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน	จำนวน	7	ข้อ
5. คุณค่าทางการศึกษา	จำนวน	9	ข้อ

โดยสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) คำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่ามีทางเลือก 5 ทาง กำหนดคะแนน และความหมายระดับคะแนนดังนี้

ระดับคะแนน	5	หมายถึง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ระดับคะแนน	4	หมายถึง	เห็นด้วย
ระดับคะแนน	3	หมายถึง	ไม่แน่ใจ
ระดับคะแนน	2	หมายถึง	ไม่เห็นด้วย
ระดับคะแนน	1	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชุมชน และสังคมในปัจจุบัน ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-Ended)

3.2 วิธีการ และขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือในการวิจัย มีดังนี้

3.2.1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น และทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณค่างานศิลปะพื้นบ้าน คุณค่างานศิลปกรรม ผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าทอมือ วัฒนธรรม สถาบันราชภัฏ หลักสูตรโปรแกรมวิชาศิลปกรรม และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านผ้าทอมือ

3.2.2 นำเครื่องมือที่ได้สร้างขึ้น ตรวจสอบแก้ไขเพิ่มเติม โดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในเรื่องความครอบคลุมของเนื้อหา ความถูกต้องชัดเจนของภาษา การใช้ถ้อยคำ ตลอดจนความน่าสนใจของแบบสอบถาม เพื่อปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.2.3 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน เพื่อตรวจแก้ไข ความตรงของเนื้อหา ความครอบคลุมของเนื้อหา และการใช้ภาษาของแต่ละข้อความ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจแก้ไขเครื่องมือในครั้งนี้ ดังนี้

1. เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านงานศิลปะพื้นบ้าน หรือนักวิชาการที่มีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับศิลปะพื้นบ้าน มีดังนี้

1.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาโนช กงกะนันท์

-ผู้เชี่ยวชาญอาวุโส ศูนย์ภูมิภาคโบราณคดี และวิจิตรศิลป์

1.2 อาจารย์ ดร.ผดุง พรหมมูล

-ผู้อำนวยการสำนักงานศูนย์การศึกษาออกสถาบัน สถาบันราชภัฏสวนดุสิต

2. เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านผ้าทอมือพื้นเมือง หรือนักวิชาการที่มีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับผ้าทอมือพื้นเมือง มีดังนี้

2.1 อาจารย์เผ่าทอง ทองเจือ

-คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2.2 อาจารย์ณัฐภัทร จันทวิช

-ภัณฑารักษ์ 8 ว. (วิชาการ) สำนักโบราณคดี และพิพิธภัณฑสถาน กรมศิลปากร

3. เป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือนักวิชาการด้านวัฒนธรรม และชาติพันธุ์ มีดังนี้

3.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กวรรณิการ์ สัจกุล

-อาจารย์ประจำภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. เป็นผู้สอนวิชาศิลปะพื้นบ้าน วิชาผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน และวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ หลักสูตรศิลปกรรม หรือหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับอุดมศึกษา มีประสบการณ์ในการสอนอย่างน้อย 10 ปี มีดังนี้

4.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชুমศรี นพวงศ์ ณ อยุธยา

-อาจารย์พิเศษโปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏราชชนครินทร์

5. เป็นนักวิชาการที่มีผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับคุณค่างานศิลปกรรม หรือคุณค่างานศิลปะพื้นบ้าน

5.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์

-คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต

3.2.4 นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและให้อาจารย์ที่ปรึกษาทำการตรวจสอบอีกครั้ง

3.2.5 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try-out) กับประชากรอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับกลุ่มประชากรที่จะทำการศึกษาจริง คือ อาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปะพื้นบ้าน วิชาผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน และวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ จำนวน 3 คน ซึ่งประกอบด้วยอาจารย์จากโปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏราชชนครินทร์ ฉะเชิงเทรา และนักศึกษาโปรแกรมวิชา

ศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏราชชนครินทร์ ฉะเชิงเทรา ชั้นปีที่ 3 จำนวน 15 คน และชั้นปีที่ 4 จำนวน 15 คน รวมเป็น 30 คน เพื่อหาข้อบกพร่องของแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย ที่อาจเกิดขึ้นในการตอบคำถาม เช่น ความยากง่ายของข้อคำถาม การใช้ภาษาและถ้อยคำ รวมทั้ง เวลาเฉลี่ยของการตอบแบบสอบถาม เพื่อแก้ไขปรับปรุงให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยัง นำผลที่ได้รับไปหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (reliability) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์ อัลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาช (Cronbach) ซึ่งได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของ แบบสอบถามอาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปะพื้นบ้าน วิชาผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน และวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ เท่ากับ 0.90 และค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามของนักศึกษาเท่ากับ 0.93 ซึ่งเป็น ค่าที่ยอมรับได้

สูตรที่ใช้ในการหาความเชื่อมั่นนี้คือ

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S_x^2} \right)$$

n = จำนวนข้อสอบ

S_i^2 = ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

S_x^2 = ความแปรปรวนของคะแนนของผู้รับการทดสอบทั้งหมด หรือกำลังสองของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนของผู้รับการทดสอบทั้งหมด

(ประคอง กรรณสูต, 2528)

3.2.6 นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ประชากรจริง แล้วจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ผลต่อไป

4. เก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บ รวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีที่ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปแจกและรับคืนมาด้วยตนเอง และจัดส่งทาง ไปรษณีย์กับกลุ่มประชากร และกลุ่มตัวอย่างประชากร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มประชากรที่เป็นอาจารย์ในโปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่รับผิดชอบในการสอนวิชาศิลปะพื้นฐาน วิชาผลิตภัณฑ์พื้นฐาน และวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ จำนวน 18 คน รวมแบบสอบถามของอาจารย์ที่ได้รับคืนมา 18 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

ตาราง ก. แสดงจำนวนอาจารย์ในโปรแกรมศิลปกรรมที่เป็นกลุ่มประชากรในการวิจัย ที่แจกแบบสอบถาม และได้รับคืน จำแนกตามสถาบันราชภัฏ 7 แห่ง

สถาบัน	จำนวนอาจารย์	จำนวนแบบสอบถามที่ได้รับคืน	ร้อยละ
สถาบันราชภัฏนครราชสีมา	2	2	100.0
สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์	3	3	100.0
สถาบันราชภัฏมหาสารคาม	2	2	100.0
สถาบันราชภัฏสกลนคร	3	3	100.0
สถาบันราชภัฏสุรินทร์	3	3	100.0
สถาบันราชภัฏอุดรธานี	3	3	100.0
สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี	2	2	100.0
รวม	18	18	100.0

2. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 และลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2545 ของสถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 224 คน รวมแบบสอบถามของนักศึกษาที่ได้รับคืนมาจำนวน 196 ชุด คิดเป็นร้อยละ 87.5

ตาราง ข. แสดงจำนวนนักศึกษาในโปรแกรมศิลปกรรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยแจก ที่แจกแบบสอบถามและได้รับคืน จำแนกตามสถาบันราชภัฏ 7 แห่ง

สถาบัน	จำนวนนักศึกษา	จำนวนแบบสอบถามที่ได้รับคืน	ร้อยละ
สถาบันราชภัฏนครราชสีมา	57	35	61.4
สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์	19	19	100.0
สถาบันราชภัฏมหาสารคาม	20	16	80.0
สถาบันราชภัฏสกลนคร	31	31	100.0
สถาบันราชภัฏสุรินทร์	18	17	94.4
สถาบันราชภัฏอุดรธานี	60	60	100.0
สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี	19	18	94.7
รวม	224	196	87.5

5. วิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม เพื่อสำรวจการรับรู้คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ของอาจารย์ และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS+ (Statistical Package for the Social Sciences) ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาแจกแจงความถี่ของคำตอบ และวิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางและความเรียง

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}} \times 100$$

ตอนที่ 2 แบบสอบถามการรับรู้คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ นำมาแจกแจงความถี่ของคำตอบแต่ละข้อ โดยให้คำตอบอัตรากาประมาณค่า ซึ่งมีสเกล 5,4,3,2 และ 1 ตามลำดับ มาตรวจให้คะแนนในแต่ละข้อ แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยกำหนดให้ความหมายค่าตัวเลขดังนี้

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	5	คะแนน
เห็นด้วย	ให้	4	คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้	3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้	2	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	1	คะแนน

นำค่าเฉลี่ย (\bar{X}) มาแปลความหมาย โดยถือเกณฑ์ ดังนี้

4.50 - 5.00	หมายความว่า	มากที่สุด
3.50 - 4.49	หมายความว่า	มาก
2.50 - 3.49	หมายความว่า	ปานกลาง
1.50 - 2.49	หมายความว่า	น้อย
1.00 - 1.49	หมายความว่า	น้อยที่สุด

เมื่อได้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) นำมาจัดอันดับและนำเสนอในรูปแบบตารางและความเรียง

ค่ามัธยเลขคณิต (arithmetic mean) จากสูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum fx}{N}$$

\bar{X} = ค่ามัธยเลขคณิตของกลุ่มประชากร

$\sum fx$ = ผลรวมของความถี่คูณกับคะแนนทั้งหมด

N = จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดในแต่ละกลุ่ม

(บุญเรียง ขจรศิลป์, 2539)

หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) จากสูตร

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum fx^2}{N} - \frac{(\sum fx)^2}{N}}$$

S.D. = ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

N = จำนวนกลุ่มประชากร

$\sum fx$ = ผลบวกของผลคูณระหว่างคะแนนกับความถี่

$\sum fx^2$ = ผลบวกของผลคูณระหว่างคะแนนยกกำลังสองกับความถี่

(ประคอง กรรณสูต, 2528)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด (open-ended questionnaire) ที่เป็นส่วนของความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของผ้าไหมมัดหมี่ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชุมชนและสังคมในปัจจุบัน ผู้วิจัยได้นำเสนอในรูปแบบความเรียง

6. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และนำเสนอข้อเสนอแนะ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การสำรวจความคิดเห็นของอาจารย์ และนักศึกษา ในเรื่อง “คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษา โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ” ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล และนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน และนำเสนอ ดังนี้

1. การสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ของอาจารย์ และนักศึกษา โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการใช้แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลสำหรับการวิจัย ทางสังคมศาสตร์ (SPSS/PC+) และนำเสนอแบบตารางประกอบความเรียง ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1.1 ข้อมูลจากอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ

1.2 ข้อมูลจากนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบัน ราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

โดยในแต่ละส่วน แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นตามการรับรู้เกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหม มัดหมี่ 5 ด้าน คือ

1. คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์
2. คุณค่าเชิงคตินิยม
3. คุณค่าต่อวิถีชีวิต
4. คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน
5. คุณค่าทางการศึกษา

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของผ้า ไหมมัดหมี่ ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชุมชน สังคมในปัจจุบัน

* หมายเหตุ ในส่วนของผลการวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 2 เสนอเกณฑ์ในการวิเคราะห์ผลจากตารางดังนี้

1. เลือกพิจารณาโดยดูจากเกณฑ์ค่าคะแนนเฉลี่ย (\bar{X}) จากสูงที่สุดไปหาน้อยที่สุด
2. สัญลักษณ์ค่าสถิติที่ใช้ มีความหมายดังต่อไปนี้

\bar{X}	หมายถึง	ค่าคะแนนเฉลี่ย
S.D.	หมายถึง	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
N	หมายถึง	จำนวนประชากร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.1 ข้อมูลจากอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.1.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตารางที่ 1 แสดงจำนวน และร้อยละของเพศของอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม

เพศ	จำนวน (N = 18)	ร้อยละ
ชาย	12	66.7
หญิง	6	33.3

จากตารางที่ 1 อาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 สถาบันส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 66.7 และเป็นเพศหญิง ร้อยละ 33.3

ตารางที่ 2 แสดงจำนวน และร้อยละของอายุของอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม

อายุ	จำนวน (N = 18)	ร้อยละ
25-29 ปี	7	38.9
30-34 ปี	3	16.7
35-39 ปี	1	5.6
40-44 ปี	1	5.6
45-49 ปี	2	11.1
50-54 ปี	2	11.1
55 ปีขึ้นไป	2	11.1

จากตารางที่ 2 อาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 สถาบัน ส่วนใหญ่อายุ 25-29 ปี ร้อยละ 38.9 รองลงมาคือ อายุต่ำกว่า 30-34 ปี ร้อยละ 16.7 อายุ 45-49 ปี, อายุ 50-54 ปี และอายุ 55 ปีขึ้นไป มีจำนวนเท่ากันคือร้อยละ 11.1 ส่วนอายุ 35-39 และอายุ 40-44 ปี มีจำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 5.6

ตารางที่ 3 แสดงจำนวน และร้อยละของวุฒิการศึกษาสูงสุด

ระดับการศึกษา	จำนวน (N = 18)	ร้อยละ
ปริญญาตรี	13	72.2
ปริญญาโท	5	27.8
ปริญญาเอก	-	-
อื่นๆ	-	-

จากตารางที่ 3 อาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 สถาบัน ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 72.2 รองลงมาคือระดับปริญญาโท ร้อยละ 27.8 ส่วนระดับปริญญาเอก และวุฒิการศึกษาอื่นๆ ไม่มี

ตารางที่ 4 แสดงจำนวน และร้อยละของสถาบันที่ทำการสอนอยู่

สถาบัน	จำนวน (N = 18)	ร้อยละ
สถาบันราชภัฏนครราชสีมา	2	11.1
สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์	3	16.7
สถาบันราชภัฏมหาสารคาม	2	11.1
สถาบันราชภัฏสกลนคร	3	16.7
สถาบันราชภัฏสุรินทร์	3	16.7
สถาบันราชภัฏอุดรธานี	3	16.7
สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี	2	11.1

จากตารางที่ 4 อาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 สถาบัน จำแนกจำนวนอาจารย์ตามสถาบันที่ทำการสอน ได้ดังนี้ สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์, สถาบันราชภัฏสกลนคร, สถาบันราชภัฏสุรินทร์ และสถาบันราชภัฏอุดรธานี มีจำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 16.7 และสถาบันราชภัฏนครราชสีมา, สถาบันราชภัฏมหาสารคาม และสถาบันราชภัฏอุบลราชธานี ร้อยละ 11.1

ตารางที่ 5 แสดงจำนวน และร้อยละของประสบการณ์ในการสอน

ประสบการณ์ในการสอน	จำนวน (N = 18)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 5 ปี	8	44.4
5-9 ปี	2	11.1
10-14 ปี	1	5.6
15-19 ปี	-	-
20-24 ปี	2	11.1
25-29 ปี	3	16.7
30 ปีขึ้นไป	2	11.1

จากตารางที่ 5 อาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 สถาบัน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอน ต่ำกว่า 5 ปี ร้อยละ 44.4 รองลงมาคือ 25-29 ปี ร้อยละ 16.7 ประสบการณ์สอน 5-9 ปี, 20-24 ปี และ 30 ปีขึ้นไป มีจำนวนเท่ากันร้อยละ 11.1 ประสบการณ์สอน 10-14 ปี ร้อยละ 5.6 และไม่มีผู้ที่มีประสบการณ์สอนในช่วง 15-19 ปี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6 แสดงจำนวน และร้อยละของรายวิชาในโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ที่รับผิดชอบในการสอน

รายวิชาที่รับผิดชอบในการสอน	จำนวน (N = 18)	ร้อยละ
ศิลปะพื้นฐาน	3	16.7
ผลิตภัณฑ์พื้นฐาน	6	33.3
ประวัติศาสตร์ศิลป์	6	33.3
ศิลปะพื้นฐาน และประวัติศาสตร์ศิลป์	1	5.6
ศิลปะพื้นฐาน ผลิตภัณฑ์พื้นฐาน และประวัติศาสตร์ศิลป์	2	11.1

จากตารางที่ 6 อาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 สถาบัน ที่เป็นกลุ่มประชากรในการวิจัย จำแนกตามรายวิชาที่รับผิดชอบในการสอนได้ดังนี้ ผู้ที่รับผิดชอบสอนวิชาผลิตภัณฑ์พื้นฐาน ร้อยละ 33.3 เท่ากับผู้รับผิดชอบสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ ร้อยละ 33.3 รองลงมาคือ ผู้ที่รับผิดชอบสอนวิชาศิลปะพื้นฐาน ร้อยละ 16.7 ผู้ที่รับผิดชอบสอนทั้ง 3 วิชา คือ ศิลปะพื้นฐาน ผลิตภัณฑ์พื้นฐาน และประวัติศาสตร์ศิลป์ ร้อยละ 11.1 และมีผู้รับผิดชอบสอน 2 วิชา คือศิลปะพื้นฐาน และประวัติศาสตร์ศิลป์ ร้อยละ 5.6

ตารางที่ 7 แสดงจำนวน และร้อยละของครอบครัวของอาจารย์ มีการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่

ครอบครัวของอาจารย์ มีการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่	จำนวน (N = 18)	ร้อยละ
มี	7	38.9
ไม่มี	11	61.1

จากตารางที่ 7 ครอบคลุมของอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 สถาบัน มีการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ ร้อยละ 38.9 และไม่มี การทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ ร้อยละ 61.1

ตารางที่ 8 แสดงจำนวน และร้อยละของอาจารย์ ที่มีประสบการณ์ในการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่

ประสบการณ์ในการทำ และ ทอผ้าไหมมัดหมี่	จำนวน (N = 18)	ร้อยละ
มี	4	22.2
ไม่มี	14	77.8

จากตารางที่ 8 อาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 สถาบัน มีผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่ ร้อยละ 22.2 และผู้ที่ไม่มีความรู้ในการทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่ ร้อยละ 77.8

ตารางที่ 9 แสดงจำนวน และร้อยละของแหล่งความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์ ในการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ของอาจารย์ที่มีประสบการณ์

แหล่งความรู้	จำนวน (N = 4)	ร้อยละ
ครอบครัว	4	100.0
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	-	-
อื่นๆ (ญาติ และเพื่อนบ้าน)	-	-

จากตารางที่ 9 อาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 สถาบัน มีผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่ เป็นจำนวน 4 คน โดยทั้งหมดได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ คือ ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 100.0

ตารางที่ 10 แสดงจำนวน และร้อยละของอาจารย์ที่มีการนำข้อมูลเกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่ ไปใช้ในการเรียนการสอน ในหลักสูตรของโปรแกรมวิชาศิลปกรรม

การนำข้อมูลเกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่ ที่นำไปใช้ในการเรียนการสอนในโปรแกรมวิชาศิลปกรรม	จำนวน (N = 18)	ร้อยละ
เคย	16	88.9
ไม่เคย	2	11.1

จากตารางที่ 10 อาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 สถาบัน ส่วนใหญ่นำข้อมูลเกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่ ไปใช้ในการเรียนการสอนในโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ร้อยละ 88.9 และไม่เคยนำข้อมูลเกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่ ไปใช้ในการเรียนการสอน ร้อยละ 11.1

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.1.2 ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นตามการรับรู้คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่
ของอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตารางที่ 11 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์
โปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์			
1. ผ้าไหมมัดหมี่แสดงถึงอารยธรรมของกลุ่มชน ที่มีการสะสม และสืบทอดมาจากอดีต	4.77	0.42	มากที่สุด
2. ลวดลาย สี สัน และวัสดุเป็นสิ่งที่มียู่ และเกิดขึ้นในชุมชน ใช้เป็นหลักฐาน ทางประวัติศาสตร์ของชุมชน	4.55	0.70	มากที่สุด
3. กรรมวิธีการทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่ เป็นสิ่งที่มียู่ และเกิดขึ้นในชุมชน ใช้เป็น หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชุมชน	4.50	0.61	มากที่สุด
4. ผ้าไหมมัดหมี่เป็นข้อมูลหลักฐาน การติดต่อระหว่างกลุ่มชน และ การอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มชน	4.11	1.07	มาก
5. ลักษณะงานผ้าไหมมัดหมี่แสดงให้เห็น อิทธิพลของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ที่มีต่อกันระหว่างชุมชน	4.55	0.70	มากที่สุด

ตารางที่ 11 (ต่อ) แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นตามการรับรู้ของ อาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ (ต่อ)			
6. งานผ้าไหมมัดหมี่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา และการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าของ ชาวบ้าน ซึ่งต้องมีการสืบทอดกันอย่าง ต่อเนื่อง	4.88	0.32	มากที่สุด
7. การทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นบันทึก ทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงพฤติกรรมทาง สังคมของชุมชน	4.50	0.61	มากที่สุด
8. ลวดลาย และเทคนิคในงานผ้าไหมมัดหมี่มี ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางเชื้อชาติของ กลุ่มชนที่เป็นเจ้าของ	4.44	0.98	มาก
9. ผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่แสดงถึงวิวัฒนาการใน งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน	4.66	0.76	มากที่สุด
10. ผ้าไหมมัดหมี่เป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ ชั้นหนึ่ง	4.33	0.97	มาก
รวมเฉลี่ย	4.52	0.71	มากที่สุด

จากตารางที่ 11 พบว่าผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ของผ้า ไหมมัดหมี่ ของอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม โดยรวมพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ **มากที่สุด** ($\bar{X} = 4.52$)

พิจารณารายข้อพบว่า อาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม มีความคิดเห็นในระดับ มากที่สุด และมาก โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับรับรู้มากที่สุด เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหา น้อย ดังนี้ ข้อที่ 6 งานผ้าไหมมัดหมี่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา และการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอ ผ้าของชาวบ้าน ซึ่งต้องมีการสืบทอดกันอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.88$) รองลงมาคือ ข้อที่ 1 ผ้าไหม มัดหมี่แสดงถึงอารยธรรมของกลุ่มชนที่มีการสะสม และสืบทอดมาจากอดีต ($\bar{X} = 4.77$)

ข้อที่ 9 ผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่แสดงถึงวิวัฒนาการในงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ($\bar{X} = 4.66$) ข้อที่ 2 และ ข้อที่ 5 มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุดเท่ากัน ข้อที่ 2 ลวดลาย สี สัน และวัสดุเป็นสิ่งที่มียู่ และเกิดขึ้นในชุมชน ใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และข้อที่ 5 ลักษณะงานผ้าไหมมัดหมี่ แสดงให้เห็นอิทธิพลของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีต่อกันระหว่างชุมชน ($\bar{X} = 4.55$) ข้อที่ 3 และข้อที่ 7 มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุดเท่ากัน ข้อที่ 3 กรรมวิธีการทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่มียู่ และเกิดขึ้นในชุมชน ใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชุมชน และข้อที่ 7 การทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงพฤติกรรมทางสังคมของชุมชน ($\bar{X} = 4.50$) และมีความคิดเห็นในระดับมากในข้อที่ 8 ลวดลาย และเทคนิคในงานผ้าไหมมัดหมี่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางเชื้อชาติของกลุ่มชนที่เป็นเจ้าของ ($\bar{X} = 4.44$) ข้อที่ 10 ผ้าไหมมัดหมี่เป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ชิ้นหนึ่ง ($\bar{X} = 4.33$) ข้อที่ 4 ผ้าไหมมัดหมี่เป็นข้อมูลหลักฐานการติดต่อระหว่างกลุ่มชน และการอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มชน ($\bar{X} = 4.11$)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์
โปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าเชิงคตินิยม

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
คุณค่าเชิงคตินิยม			
1. กรรมวิธีการมัด การย้อม และการทอ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของกลุ่มชน	4.00	0.76	มาก
2. การใช้ผ้าไหมมัดหมี่ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของกลุ่มชน	4.44	0.70	มาก
3. ผ้าไหมมัดหมี่สะท้อนความเชื่อของช่างทอผ้าที่มีอิทธิพลมาจากสภาพแวดล้อมที่มีอยู่รอบตัว	4.38	0.84	มาก
4. ผ้าไหมมัดหมี่บางชิ้นเกิดจากแรงศรัทธาทางศาสนา เช่น ตุงไหม	4.50	0.85	มากที่สุด
5. ในบางขั้นตอนของการทำผ้าไหมมัดหมี่แฝงไว้ด้วยคำสอนทางศาสนา เรื่อง บาป บุญ คุณ โทษ	3.72	1.07	มาก
6. การทำ การมัด การย้อม และการทอผ้าไหมมัดหมี่ เป็นหน้าที่ของสตรี ตามสังคมไทยในอดีต	4.33	0.68	มาก
7. การใช้ผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่แสดงถึงบทบาทหน้าที่ การปฏิบัติตน และความเป็นกุลสตรีของผู้หญิงในอดีต	4.27	0.89	มาก
8. การใช้ผ้าไหมมัดหมี่แสดงถึงฐานะของผู้ใช้	4.00	1.28	มาก

ตารางที่ 12 (ต่อ) แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นตามการรับรู้ของ อาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าเชิงคตินิยม

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
คุณค่าเชิงคตินิยม (ต่อ)			
9. ค่านิยม ความเชื่อที่แฝงอยู่ในผ้าไหมมัดหมี่ จะเป็นรูปแบบของข้อห้ามในการปฏิบัติตนของผู้หญิง เช่นการนุ่งซิ่นใหม่ให้ชายมีระดับเท่ากัน หรือการนุ่งซิ่น 2 ผืนซ้อนทับกัน โดยนุ่งผ้าขาว หรือซิ่นเก่าไว้ด้านใน และห้ามสะใภ้ นุ่งซิ่น โดยไม่นุ่งซิ่นซ้อนเดินผ่านห้องเปิง (ห้องของผู้ใหญ่ หรือห้องที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่) เพราะเป็นการไม่เคารพผู้ใหญ่	3.77	1.16	มาก
รวมเฉลี่ย	4.15	0.91	มาก

จากตารางที่ 12 พบว่าผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นคุณค่าเชิงคตินิยมของผ้าไหมมัดหมี่ ของอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรมโดยรวมพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ **มาก** ($\bar{X} = 4.15$)

พิจารณารายข้อพบว่า อาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด และมาก โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก มีระดับมากที่สุดเพียงข้อเดียว คือข้อที่ 4 ผ้าไหมมัดหมี่บางชิ้นเกิดจากแรงศรัทธาทางศาสนา เช่น ตุงไหม ($\bar{X} = 4.50$) และข้อที่มีความคิดเห็นระดับมาก จัดเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ข้อที่ 2 การใช้ผ้าไหมมัดหมี่ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของกลุ่มชน ($\bar{X} = 4.44$) รองลงมาข้อที่ 3 ผ้าไหมมัดหมี่สะท้อนความเชื่อของช่างทอผ้าที่มีอิทธิพลมาจาก สภาพแวดล้อมที่มีอยู่รอบตัว ($\bar{X} = 4.38$) ข้อที่ 6 การทำ การมัด การย้อม และการทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นหน้าที่ของสตรี ตามสังคมไทยในอดีต ($\bar{X} = 4.33$) ข้อที่ 7 การใช้ผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่แสดงถึงบทบาทหน้าที่ การปฏิบัติตน และความเป็นกุลสตรีของผู้หญิงในอดีต ($\bar{X} = 4.27$) ข้อที่ 1 และข้อที่ 8 มีระดับความคิดเห็นมากเท่ากัน ข้อที่ 1 กรรมวิธีการมัด การย้อม และการทอ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของกลุ่มชน และข้อที่ 8 การใช้ผ้าไหมมัดหมี่แสดงถึงฐานะของผู้ใช้ ($\bar{X} = 4.00$) ข้อที่ 9 ค่านิยม ความเชื่อที่แฝงอยู่ในผ้าไหมมัดหมี่

จะเป็นรูปแบบของข้อห้ามในการปฏิบัติตนของผู้หญิง เช่นการนุ่งชิ้นใหม่ให้ชายมีระดับเท่ากัน หรือการนุ่งชิ้น 2 ผืนซ้อนทับกัน โดยนุ่งผ้าขาว หรือชิ้นเก่าไว้ด้านหลัง และห้ามสะใภ้ นุ่งชิ้น โดยไม่นุ่งชิ้น ซ้อนเดินผ่านห้องเปิง (ห้องของใหญ่ หรือห้องที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่) เพราะเป็นการไม่เคารพผู้ใหญ่ ($\bar{X} = 3.77$) ข้อที่ 5 ในบางขั้นตอนของการทำผ้าไหมมัดหมี่แฝงไว้ด้วยคำสอนทางศาสนา เรื่อง บาป บุญ คุณโทษ ($\bar{X} = 3.72$)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 13 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์
โปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าต่อวิถีชีวิต

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
<u>คุณค่าต่อวิถีชีวิต</u>			
1. ผ้าไหมมัดหมี่เกิดจากความต้องการ ขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต	3.94	0.99	มาก
2. ผ้าไหมมัดหมี่ใช้ตอบสนองความต้องการทาง สังคมของชุมชน	4.16	0.61	มาก
3. ความงามในผ้าไหมมัดหมี่มีคุณค่าทาง สุนทรีย์ช่วยจรรโลงจิตใจของคน และสังคม ชุมชน	4.55	0.61	มากที่สุด
4. ผ้าไหมมัดหมี่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมใน วิถีชีวิตของคนในชุมชน ตั้งแต่เกิดจนตาย	4.05	1.10	มาก
5. ความร่วมมือในการสร้างงานผ้าไหมมัดหมี่ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว และชุมชน คือคุณค่า แห่งวิถีชีวิต และสังคม	4.27	0.66	มาก
6. การร่วมคิดร่วมทำ เป็นการถ่ายทอดความรู้ แห่งภูมิปัญญาชาวบ้านที่ทรงคุณค่า และ การคงอยู่ของวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชน	4.50	0.51	มากที่สุด
7. ในครอบครัวที่มีการทำ และการทอผ้าไหม มัดหมี่ จะเป็นครอบครัวที่เกิดปัญหาครอบครัว ค่อนข้างน้อย	3.38	0.97	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	4.12	0.77	มาก

จากตารางที่ 13 พบว่าผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นตามการรับรู้คุณค่าต่อวิถีชีวิตของ
ผ้าไหมมัดหมี่ ของอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม โดยรวมพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ
มาก ($\bar{X} = 4.12$)

พิจารณารายข้อพบว่า อาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม มีความคิดเห็นในระดับ
มากที่สุด มาก และปานกลาง โดยระดับการรับรู้มากที่สุด เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย
มีดังนี้ ข้อที่ 3 ความงามในผ้าไหมมัดหมี่มีคุณค่าทางสุนทรียะ ช่วยจรรโลงจิตใจของคน และ
สังคมชุมชน ($\bar{X} = 4.55$) รองลงมาคือ ข้อที่ 6 การร่วมคิดร่วมทำ เป็นการถ่ายทอดความรู้แห่ง
ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ทรงคุณค่า และการคงอยู่ของวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชน ($\bar{X} = 4.50$)
ในระดับมาก เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยดังนี้ ข้อที่ 5 ความร่วมมือในการสร้างงาน
ผ้าไหมมัดหมี่ที่เกิดขึ้นในครอบครัว และชุมชน คือคุณค่าแห่งวิถีชีวิต และสังคม ($\bar{X} = 4.27$)
ข้อที่ 2 ผ้าไหมมัดหมี่ใช้ตอบสนองความต้องการทางสังคมของชุมชน ($\bar{X} = 4.16$) ข้อที่ 4 ผ้าไหม
มัดหมี่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมในวิถีชีวิตของคนในชุมชน ตั้งแต่เกิดจนตาย ($\bar{X} = 4.05$)
ข้อที่ 1 ผ้าไหมมัดหมี่เกิดจากความต้องการขั้นพื้นฐานใน การดำรงชีวิต ($\bar{X} = 3.94$) และใน
ระดับความคิดเห็นปานกลางมีเพียงข้อเดียว คือข้อที่ 7 ในครอบครัวที่มีการทำ และการทอผ้าไหม
มัดหมี่ จะเป็นครอบครัวที่เกิดปัญหาครอบครัวค่อนข้างน้อย ($\bar{X} = 3.38$)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 14 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์
โปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดก
ชุมชน

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
<u>คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน</u>			
1. ชาวบ้านรู้จักเลือกใช้วัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ใน ท้องถิ่น เช่น สีจากธรรมชาติ และเส้นใย สำหรับมัดย้อมที่มีการทำขึ้นในท้องถิ่น เป็นกระบวนการทางภูมิปัญญาชุมชน	4.44	0.98	มาก
2. ช่างทอผ้าท้องถิ่นรู้จักสังเกต ดัดแปลง และ ประยุกต์สิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น นำมาสร้างสรรค์ ลวดลายในงานผ้าไหมมัดหมี่	4.61	0.97	มากที่สุด
3. ผ้าไหมมัดหมี่มีลักษณะรูปแบบเฉพาะท้องถิ่น เป็นงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากภูมิปัญญาของ ช่างทอผ้าท้องถิ่น	4.33	1.28	มาก
4. ผลงานผ้าไหมมัดหมี่จากฝีมือชาวบ้านใน ระดับช่างทอ จัดเป็นมรดกชุมชนที่เกิดจาก ภูมิปัญญา	4.50	0.51	มากที่สุด
5. งานฝีมือช่างทอในงานผ้าไหมมัดหมี่ ที่มี การสืบทอดระหว่างบุคคลในชุมชน จัดเป็น การสืบทอดทางภูมิปัญญาของสังคม	4.38	0.50	มาก
6. งานฝีมือช่างทอในงานผ้าไหมมัดหมี่ เป็น การถ่ายทอดความรู้ในครัวเรือนเชิงประเพณี เช่น จากแม่สู่ลูก จากลูกสู่หลาน	4.55	0.70	มากที่สุด

จากตารางที่ 14 (ต่อ) แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นตามการรับรู้ของ อาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าทางภูมิปัญญา แห่งมรดกชุมชน

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน (ต่อ)			
7. ความสามารถเชิงช่าง การรังสรรค์งาน ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านด้วยภูมิปัญญาจนเป็น มรดกชุมชน เป็นพัฒนาการทางสังคมแห่ง อารยะ	4.61	0.69	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.48	0.80	มาก

จากตารางที่ 14 พบว่าผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นคุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชนของผ้าไหมมัดหมี่ ของอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม โดยรวมพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ **มาก** ($\bar{X} = 4.48$)

พิจารณารายข้อพบว่า อาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรมมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด และมาก ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ข้อที่ 2 และ ข้อที่ 7 มีระดับมากที่สุดเท่ากัน ข้อที่ 2 ช่างทอผ้าท้องถิ่นรู้จักสังเกต ดัดแปลง และประยุกต์สิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นนำมาสร้างสรรค์ลวดลายในงานผ้าไหมมัดหมี่ และ ข้อที่ 7 ความสามารถเชิงช่าง การรังสรรค์งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านด้วยภูมิปัญญาจนเป็นมรดกชุมชน เป็นพัฒนาการทางสังคมแห่งอารยะ ($\bar{X} = 4.61$) รองลงมาคือ ข้อที่ 6 งานฝีมือช่างทอในงานผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการถ่ายทอดความรู้ในครัวเรือนเชิงประเพณีเช่น จากแม่สู่ลูก จากลูกสู่หลาน ($\bar{X} = 4.55$) ข้อที่ 4 ผลงานผ้าไหมมัดหมี่จากฝีมือชาวบ้านในระดับช่างทอ จัดเป็นมรดกชุมชนที่เกิดจากภูมิปัญญา ($\bar{X} = 4.50$) และในระดับมาก เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ข้อที่ 1 ชาวบ้านรู้จักเลือกใช้วัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น สีจากธรรมชาติ และเส้นใยสำหรับมัดย้อมที่มีการทำขึ้นในท้องถิ่น เป็นกระบวนการทางภูมิปัญญาชุมชน ($\bar{X} = 4.44$) รองลงมาคือ ข้อที่ 5 งานฝีมือช่างทอในงานผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีการสืบทอดระหว่างบุคคลในชุมชน จัดเป็นการสืบทอดทางภูมิปัญญาของสังคม ($\bar{X} = 4.38$)

ข้อที่ 3 ผ้าไหมมัดหมี่มีลักษณะรูปแบบเฉพาะท้องถิ่น เป็นงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากภูมิปัญญาของช่างทอผ้าท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.33$)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 15 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์
โปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าทางการศึกษา

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
<u>คุณค่าทางการศึกษา</u>			
1. การศึกษารูปแบบ และกรรมวิธีการทำผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการศึกษาในเรื่องของงานศิลปะ	4.50	0.78	มากที่สุด
2. การศึกษาเรื่องของผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการศึกษาในเรื่องของวัฒนธรรมชุมชน	4.72	0.46	มากที่สุด
3. การศึกษาเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ ทำให้เกิดความเข้าใจถึงประวัติศาสตร์ของชุมชน	4.33	0.68	มาก
4. การศึกษาเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการศึกษาในเรื่องของภูมิปัญญาชุมชน	4.88	0.32	มากที่สุด
5. การศึกษาเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชน	4.38	0.77	มาก
6. การศึกษาเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการสร้างความเข้าใจที่ดีต่อชุมชน	4.27	0.66	มาก
7. การมีจิตสำนึกที่ดีต่อวัฒนธรรมชุมชน ทำให้เกิดการถ่ายทอด และการอนุรักษ์ผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการทำให้มรดกชุมชนคงอยู่	4.72	0.57	มากที่สุด
8. การศึกษาถึงขั้นตอนกรรมวิธีการทำผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการเรียนรู้กระบวนการในการแก้ปัญหา และการสร้างสรรค์งานศิลปะของช่างพื้นบ้าน	4.55	0.61	มากที่สุด

ตารางที่ 15 (ต่อ) แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นตามการรับรู้ของ อาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าทางการศึกษา

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
<u>คุณค่าทางการศึกษา</u> (ต่อ)			
9. การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ ที่จะนำไปสู่การพัฒนา และขยายขอบเขต การศึกษาที่กว้างขึ้น เช่น ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ประวัติศาสตร์พื้นถิ่น คติชนวิทยา เป็นต้น	4.61	0.50	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.55	0.59	มากที่สุด

จากตารางที่ 15 พบว่าผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นคุณค่าทางการศึกษาของผ้าไหมมัดหมี่ ของอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม โดยรวมพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ **มากที่สุด** ($\bar{X} = 4.55$)

พิจารณารายข้อพบว่า อาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด และมาก โดยระดับมากที่สุดมีเป็นส่วนใหญ่ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยดังนี้ ข้อที่ 4 การศึกษาเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการศึกษาในเรื่องของภูมิปัญญาชุมชน ($\bar{X} = 4.88$) รองลงมาคือ ข้อที่ 2 และข้อที่ 7 มีระดับมากที่สุดเท่ากัน ข้อที่ 2 การศึกษาเรื่องของผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการศึกษาในเรื่องของวัฒนธรรมชุมชน และข้อที่ 7 การมีจิตสำนึกที่ดีต่อวัฒนธรรมชุมชน ทำให้เกิดการถ่ายทอด และการอนุรักษ์ผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการทำให้มรดกชุมชนคงอยู่ ($\bar{X} = 4.72$) ข้อที่ 9 การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การพัฒนา และขยายขอบเขตการศึกษาที่กว้างขึ้น เช่น ภูมิปัญญาพื้นบ้านประวัติศาสตร์พื้นถิ่น คติชนวิทยา เป็นต้น ($\bar{X} = 4.61$) ข้อที่ 8 การศึกษาถึงขั้นตอนกรรมวิธีการทำผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการเรียนรู้กระบวนการในการแก้ปัญหา และการสร้างสรรค์งานศิลปะของช่างพื้นบ้าน ($\bar{X} = 4.55$) ข้อที่ 1 การศึกษารูปแบบ และกรรมวิธีการทำผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการศึกษาในเรื่องของงานศิลปะ ($\bar{X} = 4.50$) และในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ข้อที่ 5 การศึกษาเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชน ($\bar{X} = 4.38$) รองลงมาคือ ข้อที่ 3 การศึกษาเรื่องผ้าไหมมัดหมี่

ทำให้เกิดความเข้าใจถึงประวัติศาสตร์ของชุมชน ($\bar{X} = 4.33$) และข้อที่ 6 การศึกษาเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการสร้างความเข้าใจที่ดีต่อชุมชน ($\bar{X} = 4.27$)

ตารางที่ 16 แสดงสรุปค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวมทั้งหมดของความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม เกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ 5 ด้าน

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
<u>คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่</u>			
1. คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์	4.52	0.71	มากที่สุด
2. คุณค่าเชิงคตินิยม	4.15	0.91	มาก
3. คุณค่าต่อวิถีชีวิต	4.12	0.77	มาก
4. คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน	4.48	0.80	มาก
5. คุณค่าทางการศึกษา	4.55	0.59	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.36	0.75	มาก

จากตารางที่ 36 พบว่าผลการวิเคราะห์ของความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ทั้ง 5 ด้าน ของอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สรุปได้ว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ **มาก** ($\bar{X} = 4.36$)

พิจารณารายข้อพบว่า อาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรมมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด และมาก โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

อันดับแรก คือ คุณค่าทางการศึกษา ($\bar{X} = 4.55$)

อันดับ 2 คือ คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ ($\bar{X} = 4.52$)

อันดับ 3 คือ คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน ($\bar{X} = 4.48$)

อันดับ 4 คือ คุณค่าเชิงคตินิยม ($\bar{X} = 4.15$)

อันดับ 5 คือ คุณค่าต่อวิถีชีวิต ($\bar{X} = 3.12$)

1.1.3 ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชุมชน และสังคมในปัจจุบัน ของอาจารย์ไพโรกรรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับสถานภาพของผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นของท่านในปัจจุบัน

อาจารย์ไพโรกรรมวิชาศิลปกรรมส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นเพราะในปัจจุบันมีการใช้ผ้าไหมมัดหมี่กันมากขึ้น เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับจากผู้บริโภคในวงที่กว้างขึ้น ใช้เป็นตัวแทนของชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นผลจากระแสที่มีการรณรงค์ให้ใช้ผ้าไทยจากหน่วยงานของรัฐบาล และส่งผลที่ดีในด้านของเศรษฐกิจชุมชน เป็นการช่วยเหลือคนไทยในชนบทให้มีรายได้ที่ดีขึ้น แต่ยังมีปัญหาในเรื่องของการตลาด ซึ่งควรมีการจัดการให้ผลประโยชน์กลับมาถึงมือของช่างทำ และทอผ้าให้มากขึ้น เพราะปัจจุบันรายได้ส่วนใหญ่ยังอยู่ที่พ่อค้าคนกลางมากไป และยังเป็น การช่วยส่งเสริมภูมิปัญญาไทย รวมถึงช่วยในเรื่องของการสืบทอดวัฒนธรรมการผลิตผ้าของคนไทยได้เป็นอย่างดี และควรมีการพัฒนาตลาด และคุณภาพของตัวงาน

อีกส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นว่าเป็นว่า ชาวบ้านที่ทำการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมีจำนวนลดลง เนื่องจากระบบเศรษฐกิจในปัจจุบัน ชาวบ้านจึงมีการเปลี่ยนอาชีพไปทำอาชีพอื่น ทำให้ขาดการสืบทอดภูมิปัญญาในเรื่องดังกล่าว เพราะการผลิตงานผ้าไหมมัดหมี่มีกระบวนการ และขั้นตอนในการผลิตที่ยุ่งยาก ซับซ้อนไม่สอดคล้องกับกระแสการแข่งขันของโลกปัจจุบัน คนรุ่นใหม่ไม่นิยมทำ และไม่มีความพยายามในการเรียนรู้ ส่งผลให้การทำ และทอผ้าไหมในครัวเรือนมีจำนวนน้อยลง ที่มีอยู่ในปัจจุบันส่วนมากจะเป็นกลุ่มแม่บ้านที่มีการรวมตัวกันขึ้นเป็นกลุ่มที่มีการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ และในปัจจุบันผ้าไหมมัดหมี่ได้เปลี่ยนจากสิ่งที่ใช้ภายในครอบครัว เป็นสินค้าที่สร้างรายได้จึงมีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในกระบวนการผลิต เช่นการใช้สี และสารเคมีเข้ามาใช้เพื่อความสะดวก และคุณภาพของงาน เพื่อใช้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ทัน ซึ่งกระบวนการสมัยใหม่สามารถประหยัดเวลาได้มากขึ้น ซึ่งกรรมวิธีเหล่านี้ขัดแย้งกับกระบวนการแบบดั้งเดิม ซึ่งอาจทำให้คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ลดลงได้

2. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับบทบาทของผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีความสำคัญกับวิถีชีวิตชุมชน และสังคมในท้องถิ่นของท่าน

อาจารย์โปรแกรมศิลปกรรมส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีบทบาทสำคัญคู่กับสังคมชุมชนมาแต่โบราณ ในด้านของคตินิยม ประเพณีนิยม และศาสนานิยม ใช้เป็นสิ่งที่กำหนดความศรัทธาในสิ่งที่เคารพ และไม่นำมาใช้งานอย่างฟุ่มเฟือย โดยจะเลือกใช้ในวันสำคัญ และพิธีที่สำคัญ และยังเป็นสิ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ และสะท้อนให้เห็นความภาคภูมิใจของชุมชน ขั้นตอนกรรมวิธีการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานที่ต้องใช้ความพยายาม และความปราณีตละเอียดอ่อน ผู้สร้างงานจึงต้องมีจิตใจที่มีความละเอียดอ่อนด้วย และการถ่ายทอดภูมิปัญญาในผ้าไหมมัดหมี่ยังมีบทบาทสำคัญที่จะส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมขนาดเล็ก และยังมีบทบาทสำคัญต่อสังคมที่กว้างขึ้น

ส่วนในปัจจุบัน ผ้าไหมมัดหมี่นอกจากจะใช้เป็นตัวแทนชุมชนแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นสินค้าเศรษฐกิจของชุมชน นำรายได้เข้าสู่ท้องถิ่น โดยในหลายๆ พื้นที่มีองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นพยายามส่งเสริมการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ขึ้น เช่นการตั้งกลุ่มแม่บ้าน สหกรณ์ ซึ่งเป็นการจัดการที่ดีในการนำรายได้สู่ชุมชน และช่วยลดปัญหาการอพยพแรงงานเข้าเมืองได้อีกทางหนึ่ง

3. ในปัจจุบันมีผ้าไหมมัดหมี่ที่ทอด้วยเครื่องจักร และที่ทอด้วยมือตามแบบที่มีการสืบทอดกันมา ท่านมีความคิดเห็นว่าเป็นผ้าไหมมัดหมี่ทั้ง 2 ชนิด มีคุณค่าแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

อาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรมมีความคิดเห็นว่าเป็นผ้าไหมมัดหมี่ที่ทอด้วยเครื่องจักร และผ้าไหมมัดหมี่ที่ทอด้วยมือมีคุณค่าแตกต่างกัน โดยที่ผ้าไหมมัดหมี่ที่ทอด้วยมือจะมีคุณค่ามากกว่า เพราะเป็นงานศิลปะที่สะท้อนให้เห็นทักษะเชิงช่างของผู้สร้างงาน มีการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ จิตวิญญาณ อารมณ์ ความมีสุนทรีย์ และเป็นงานที่มีเพียงชิ้นเดียว ซึ่งจัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ที่สร้างความภาคภูมิใจ ความรัก และความห่วงใยให้เกิดกับชุมชน ส่วนผ้าไหมมัดหมี่ที่ทอด้วยเครื่องจักร ถึงแม้จะสามารถผลิตได้มากตามความต้องการของตลาด และมีปริมาณการผลิตที่มากกว่า ราคาถูกกว่า แต่คุณค่ากลับมีน้อยกว่า เพราะขาดในเรื่องของจิตวิญญาณ ความคิด ของผู้สร้างงานสอดแทรกอยู่ในผืนผ้า

4. ในปัจจุบันผ้าไหมมัดหมี่ได้รับความนิยมจากสังคมมากขึ้น จึงทำให้เกิดการลอกเลียนแบบอย่างกันขึ้นเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ ด้วยเหตุนี้ท่านคิดว่ามีผลกระทบต่องานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านหรือไม่ อย่างไร

อาจารย์ปรแกรมวิชาศิลปกรรมมีความคิดเห็นแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ มีผลกระทบ และไม่มีผลกระทบ ส่วนที่มีความคิดเห็นว่ามีผลกระทบคือ เพราะการเลียนแบบอาจทำให้เอกลักษณ์เฉพาะถิ่นในดวงงานผ้าไหมมัดหมี่ของชุมชน และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านจะสูญหายไป ส่วนที่มีความคิดเห็นว่ามีผลกระทบ คือ ผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่อยู่ในกระแสนิยมทำให้เกิดการเลียนแบบอย่างกันขึ้น และจะเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ชาวบ้านคิดสร้างงานในรูปแบบใหม่ๆ ขึ้นมา และยังเป็นการทำให้ลวดลาย และผ้าไหมมัดหมี่คงอยู่ได้ ลวดลายต่างๆ จะไม่สูญหาย เป็นการสืบทอดอีกทางหนึ่ง เป็นการเผยแพร่ และยอมรับในภูมิปัญญา อย่างไรก็ตามสมควรอย่างยิ่งที่จะจัดให้มีการจัดการที่ดี โดยให้คนรุ่นใหม่รู้จักถึงคุณค่าของงานผ้าไหมมัดหมี่ และต้องมีการเลียนแบบด้วยวิธีการที่ดี มีการคิดค้นที่จะนำไปสู่การพัฒนาลวดลาย รวมทั้งใช้วัสดุที่ดีเพื่อให้งานที่เสร็จเป็นงานที่มีคุณค่า

5. นอกจากการมีจิตสำนึกที่ดี และความเข้าใจที่ดีต่อชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการถ่ายทอดหรือการอนุรักษ์ผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งเป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในท้องถิ่นแล้ว ท่านคิดว่ายังมีปัจจัยอื่นที่ส่งผลให้เกิดการถ่ายทอด หรือการอนุรักษ์ผ้าไหมมัดหมี่อีกหรือไม่ อย่างไร

อาจารย์ปรแกรมวิชาศิลปกรรมมีความคิดเห็นเห็นว่า นอกจากการมีจิตสำนึกที่ดี และความเข้าใจที่ดีต่อชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยในการถ่ายทอด หรือการอนุรักษ์ผ้าไหมมัดหมี่แล้ว ยังมีปัจจัยอื่นที่สำคัญ เช่น

1. เศรษฐกิจ และการเมือง เนื่องจากเงินทุนเป็นเรื่องสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปะ และวัฒนธรรม
2. ภาครัฐควรมีการส่งเสริมความรู้ในการทำผ้าไหมมัดหมี่ให้แพร่หลายมากขึ้น
3. ภาครัฐควรมีการจัดการในเรื่องการตลาดให้มีวงกว้างขึ้น พร้อมกับปรับปรุงคุณภาพของผ้าในส่วนของสี ลวดลายให้ทันสมัย
4. จัดให้มีการแข่งขัน เพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบ และลวดลาย เพื่อส่งผลในการสืบทอดการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่
5. นำผ้าไหมมัดหมี่ไปประยุกต์ใช้ทำผลิตภัณฑ์อื่นๆ
6. การสร้างค่านิยมให้คนไทยหันมาใช้ผ้าไทยให้มากขึ้น
7. ผู้ถ่ายทอดต้องมีความตั้งใจจริงในการถ่ายทอดความรู้

และ 8. สถาบันการศึกษาควรเป็นแกนนำในการจัดบรรยาย เผยแพร่ และ บรรจุลงในหลักสูตรการเรียนการสอน

1.2 ข้อมูลจากนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบัน ราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.2.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของนักศึกษาโปรแกรม วิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตารางที่ 17 แสดงจำนวน และร้อยละของเพศของนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม

เพศ	จำนวน (N = 196)	ร้อยละ
ชาย	122	62.2
หญิง	74	37.8

จากตารางที่ 17 นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 สถาบันส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 62.2 และเป็นเพศหญิง ร้อยละ 37.8

ตารางที่ 18 แสดงจำนวน และร้อยละของอายุของนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม

อายุ	จำนวน (N = 196)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20 ปี	12	6.1
20-24 ปี	174	88.8
25-29 ปี	10	5.1
30 ปีขึ้นไป	-	-

จากตารางที่ 18 นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 สถาบันส่วนใหญ่อายุ 20-24 ปี ร้อยละ 88.8 รองลงมาคือ อายุต่ำกว่า 20 ปี ร้อยละ 6.1 และอายุ 25-29 ปี ร้อยละ 5.1 ส่วนอายุ 30 ปีขึ้นไป ไม่มีผู้ตอบ

ตารางที่ 19 แสดงจำนวน และร้อยละของสถาบันราชภัฏที่นักศึกษากำลังศึกษาอยู่

สถาบัน	จำนวน (N = 196)	ร้อยละ
สถาบันราชภัฏนครราชสีมา	35	17.9
สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์	19	9.7
สถาบันราชภัฏมหาสารคาม	16	8.2
สถาบันราชภัฏสกลนคร	31	15.8
สถาบันราชภัฏสุรินทร์	17	8.7
สถาบันราชภัฏอุดรธานี	60	30.6
สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี	18	9.2

จากตารางที่ 19 นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 สถาบัน ที่ทำการตอบแบบสอบถามเป็นจำนวนมากที่สุดคือ นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันราชภัฏอุดรธานี ร้อยละ 30.6 รองลงมาคือ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา ร้อยละ 17.9 สถาบันราชภัฏสกลนคร ร้อยละ 15.8 สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ ร้อยละ 9.7 สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี ร้อยละ 9.2 สถาบันราชภัฏสุรินทร์ ร้อยละ 8.7 และสถาบันราชภัฏมหาสารคาม ร้อยละ 8.2

ตารางที่ 20 แสดงจำนวน และร้อยละของระดับความรู้ทางศิลปะของนักศึกษา

ระดับความรู้	จำนวน (N = 196)	ร้อยละ
น้อยมาก	4	2.0
น้อย	16	8.2
ปานกลาง	146	74.5
ค่อนข้างมาก	16	8.2
มาก	14	7.1

จากตารางที่ 20 นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 สถาบัน ส่วนใหญ่มีความรู้ทางศิลปะในระดับปานกลาง ร้อยละ 74.5 รองลงมาคือ มีความรู้ทางศิลปะในระดับน้อย และค่อนข้างมาก จำนวนเท่ากัน ร้อยละ 8.2 มีความรู้ทางศิลปะในระดับมาก ร้อยละ 7.1 และมีความรู้ทางศิลปะในระดับน้อยมาก ร้อยละ 2.0

ตารางที่ 21 แสดงจำนวน และร้อยละของสาขาทางศิลปะที่นักศึกษามีความถนัด

สาขาทางศิลปะ	จำนวน (N = 196)	ร้อยละ
จิตรกรรม	77	39.3
ประติมากรรม	20	10.2
ภาพพิมพ์	11	5.6
ออกแบบ	73	37.2
ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน	7	3.6
อื่นๆ	8	4.1

จากตารางที่ 21 นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 สถาบัน ส่วนใหญ่มีความถนัดทางด้านจิตรกรรม ร้อยละ 39.3 รองลงมาคือ ออกแบบ ร้อยละ 37.2 ประติมากรรม ร้อยละ 10.2 ภาพพิมพ์ ร้อยละ 5.6 ไม่มีความถนัดทางด้านศิลปะ และไม่แน่ใจ ร้อยละ 4.1 และมีความถนัดทางด้านศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ร้อยละ 3.6

ตารางที่ 22 แสดงจำนวน และร้อยละของท้องถิ่นของนักศึกษาที่มีการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่

ท้องถิ่นที่มีการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่	จำนวน (N = 196)	ร้อยละ
มี	128	65.3
ไม่มี	68	34.7

จากตารางที่ 22 นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 สถาบัน ส่วนใหญ่รับรู้ว่าเป็นท้องถิ่นของ

ตนมีการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ ร้อยละ 65.3 รองลงมาคือไม่รับรู้ว่าในท้องถิ่นตนเองมีการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ ร้อยละ 34.7

ตารางที่ 23 แสดงจำนวน และร้อยละของครอบครัวของนักศึกษาว่ามีการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่

ครอบครัวของ นศ. มีการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่	จำนวน (N = 196)	ร้อยละ
มี	47	24.0
ไม่มี	149	76.0

จากตารางที่ 23 ครอบครัวของนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 สถาบัน ส่วนใหญ่ไม่มีการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ ร้อยละ 76.0 และในครอบครัวมีการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ ร้อยละ 24.0

ตารางที่ 24 แสดงจำนวน และร้อยละของนักศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่

ประสบการณ์การทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ของ นศ.	จำนวน (N = 196)	ร้อยละ
มี	27	13.8
ไม่มี	169	86.2

จากตารางที่ 24 นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 สถาบัน ส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์ในการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ ร้อยละ 86.2 และมีประสบการณ์ในการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ ร้อยละ 13.8

ตารางที่ 25 แสดงจำนวน และร้อยละของแหล่งความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์ในการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ของนักศึกษาที่มีประสบการณ์

แหล่งความรู้	จำนวน (N = 196)	ร้อยละ
ครอบครัว	17	63.0
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	-	-
อื่นๆ (ญาติ และเพื่อนบ้าน)	10	37.0

จากตารางที่ 25 นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 สถาบัน มีนักศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ มีจำนวน 27 คน ส่วนใหญ่ได้รับความรู้จากครอบครัว ร้อยละ 63.0 รองลงมาคือ ญาติ และเพื่อนบ้าน ร้อยละ 37.0 ส่วนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่มีผู้ตอบ

ตารางที่ 26 แสดงจำนวน และร้อยละของการได้รับความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่ จากการเรียนในหลักสูตรของโปรแกรมวิชาศิลปกรรมของนักศึกษา

ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่ ที่ได้รับจากการเรียนในโปรแกรมวิชาศิลปกรรม	จำนวน (N = 196)	ร้อยละ
เคย	30	15.3
ไม่เคย	166	84.7

จากตารางที่ 26 นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 7 สถาบัน ส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่ จากการเรียนในหลักสูตรของโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ร้อยละ 84.7 และเคยได้รับความรู้ ร้อยละ 15.3

1.2.2 ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ของ นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ

ตารางที่ 27 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของนักศึกษาโปรแกรมวิชา ศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์			
1. ผ้าไหมมัดหมี่แสดงถึงอารยธรรมของกลุ่มชนที่มี การสะสม และสืบทอดมาจากอดีต	4.59	0.53	มากที่สุด
2. ลวดลาย สี สัน และวัสดุเป็นสิ่งที่มียู่ และ เกิดขึ้นในชุมชน ใช้เป็นหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ของชุมชน	4.21	0.67	มาก
3. กรรมวิธีการทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่เป็น สิ่งที่มีอยู่ และเกิดขึ้นในชุมชน ใช้เป็นหลักฐาน ทางประวัติศาสตร์ของชุมชน	4.18	0.64	มาก
4. ผ้าไหมมัดหมี่เป็นข้อมูลพื้นฐานการติดต่อ ระหว่างกลุ่มชน และการอพยพย้ายถิ่นของ กลุ่มชน	3.71	0.75	มาก
5. ลักษณะงานผ้าไหมมัดหมี่แสดงให้เห็นอิทธิพล ของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีต่อกัน ระหว่างชุมชน	4.26	0.69	มาก
6. งานผ้าไหมมัดหมี่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา และการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าของ ชาวบ้าน ซึ่งต้องมีการสืบทอดกันอย่าง ต่อเนื่อง	4.61	0.54	มากที่สุด

ตารางที่ 27 (ต่อ) แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ (ต่อ)			
7. การทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงพฤติกรรมทางสังคมของชุมชน	4.03	0.63	มาก
8. ลวดลาย และเทคนิคในงานผ้าไหมมัดหมี่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางเชื้อชาติของกลุ่มชนที่เป็นเจ้าของ	4.18	0.75	มาก
9. ผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่แสดงถึงวิวัฒนาการในงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน	4.27	0.68	มาก
10. ผ้าไหมมัดหมี่เป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ชิ้นหนึ่ง	3.95	0.79	มาก
รวมเฉลี่ย	4.19	0.66	มาก

จากตารางที่ 27 พบว่าผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ของผ้าไหมมัดหมี่ ของนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม โดยรวมพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ **มาก** ($\bar{X} = 4.19$)

พิจารณารายข้อพบว่า นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรมมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด และมาก โดยในข้อที่ 1 และข้อที่ 6 มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้ คือข้อที่ 6 งานผ้าไหมมัดหมี่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา และการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าของชาวบ้าน ซึ่งต้องมีการสืบทอดกันอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.61$) รองลงมาคือ ข้อที่ 1 ผ้าไหมมัดหมี่แสดงถึงอารยธรรมของกลุ่มชนที่มีการสะสม และสืบทอดมาจากอดีต ($\bar{X} = 4.59$) ส่วนในข้ออื่นๆ เป็นความคิดเห็นในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้ ข้อที่ 9 ผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่แสดงถึงวิวัฒนาการในงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ($\bar{X} = 4.27$) ข้อที่ 5 ลักษณะงานผ้าไหมมัดหมี่แสดงให้เห็นอิทธิพลของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีต่อกันระหว่างชุมชน ($\bar{X} = 4.26$) ข้อที่ 2 ลวดลาย สี สัน และวัสดุเป็นสิ่งที่มียู่ และเกิดขึ้นในชุมชน ใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชุมชน ($\bar{X} = 4.21$) ข้อที่ 8 ลวดลาย และเทคนิคในงานผ้าไหมมัดหมี่มี

ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางเชื้อชาติของกลุ่มชนที่เป็นเจ้าของ ($\bar{X} = 4.18$) ข้อที่ 3 กรรมวิธีการทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่มียุ่ และเกิดขึ้นในชุมชนใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชุมชน ($\bar{X} = 4.18$) ข้อที่ 7 การทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงพฤติกรรมทางสังคมของชุมชน การทำ ($\bar{X} = 4.03$) ข้อที่ 10 ผ้าไหมมัดหมี่เป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ชิ้นหนึ่ง ($\bar{X} = 3.91$) ข้อที่ 4 ผ้าไหมมัดหมี่เป็นข้อมูลหลักฐานการติดต่อระหว่างกลุ่มชน และการอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มชน ($\bar{X} = 3.71$)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 28 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของนักศึกษาโปรแกรมวิชา ศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าเชิงคตินิยม

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
คุณค่าเชิงคตินิยม			
1. กรรรมวิธีการมัด การย้อม และการทอ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของกลุ่มชน	3.69	0.73	มาก
2. การใช้ผ้าไหมมัดหมี่ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของกลุ่มชน	3.67	0.75	มาก
3. ผ้าไหมมัดหมี่สะท้อนความเชื่อของช่างทอผ้าที่มีอิทธิพลมาจากสภาพแวดล้อมที่มีอยู่รอบตัว	4.04	0.71	มาก
4. ผ้าไหมมัดหมี่บางชิ้นเกิดจากแรงศรัทธาทางศาสนา เช่น ตุงใหม่	3.98	0.72	มาก
5. ในบางขั้นตอนของการทำผ้าไหมมัดหมี่แฝงไว้ด้วยคำสอนทางศาสนา เรื่อง บาป บุญ คุณ โทษ	3.49	0.74	ปานกลาง
6. การทำ การมัด การย้อม และการทอผ้าไหมมัดหมี่ เป็นหน้าที่ของสตรี ตามสังคมไทยในอดีต	4.03	0.81	มาก
7. การใช้ผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่แสดงถึงบทบาทหน้าที่ การปฏิบัติตน และความเป็นกุลสตรีของผู้หญิงในอดีต	4.12	0.72	มาก
8. การใช้ผ้าไหมมัดหมี่แสดงถึงฐานะของผู้ใช้	3.72	0.93	มาก

ตารางที่ 28 (ต่อ) แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของนักศึกษาโปรแกรม วิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าเชิงคตินิยม

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
คุณค่าเชิงคตินิยม (ต่อ)			
9. ค่านิยม ความเชื่อที่แฝงอยู่ในผ้าไหมมัดหมี่ จะเป็นรูปแบบของข้อห้ามในการปฏิบัติตน ของผู้หญิง เช่นการนุ่งซิ่นใหม่ให้ชายมีระดับ เท่ากัน หรือการนุ่งซิ่น 2 ผืนซ้อนทับกัน โดยนุ่ง ผ้าขาว หรือซิ่นเก่าไว้ด้านใน และห้ามสะใ้มนุ่ง ซิ่น โดยไม่นุ่งซิ่นซ้อนเดินผ่านห้องเปิง (ห้อง ของผู้ใหญ่ หรือห้องที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่) เพราะ เป็นการไม่เคารพผู้ใหญ่	3.74	0.83	มาก
รวมเฉลี่ย	3.83	0.77	มาก

จากตารางที่ 28 พบว่าผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นคุณค่าเชิงคตินิยมของผ้าไหมมัดหมี่ ของนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม โดยรวมพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ **มาก** ($\bar{X} = 3.83$)

พิจารณารายข้อพบว่า นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม มีความคิดเห็นในระดับมาก และปานกลาง โดยมีความคิดเห็นในระดับมากเป็นส่วนใหญ่ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในข้อที่ 7 การใช้ผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่แสดงถึงบทบาทหน้าที่ การปฏิบัติตน และความเป็นกุลสตรีของผู้หญิงในอดีต ($\bar{X} = 4.12$) รองลงมาคือ ข้อที่ 3 ผ้าไหมมัดหมี่สะท้อนความเชื่อของช่างทอผ้า ที่มีอิทธิพลมาจากสภาพแวดล้อมที่มีอยู่รอบตัว ($\bar{X} = 4.04$) ข้อที่ 6 การทำ การมัด การย้อม และการทอผ้าไหมมัดหมี่ เป็นหน้าที่ของสตรี ตามสังคมไทยในอดีต ($\bar{X} = 4.03$) ข้อที่ 4 ผ้าไหมมัดหมี่บางชิ้นเกิดจากแรงศรัทธาทางศาสนา เช่น ตุ้มไหม ($\bar{X} = 3.98$) ข้อที่ 9 ค่านิยมความเชื่อที่แฝงอยู่ในผ้าไหมมัดหมี่ จะเป็นรูปแบบของข้อห้ามในการปฏิบัติตนของผู้หญิง เช่นการนุ่งซิ่นใหม่ให้ชายมีระดับเท่ากัน หรือการนุ่งซิ่น 2 ผืนซ้อนทับกัน โดยนุ่งผ้าขาว หรือซิ่นเก่าไว้ด้านใน และห้ามสะใ้มนุ่งซิ่น โดยไม่นุ่งซิ่นซ้อนเดินผ่าน ห้องเปิง (ห้องของผู้ใหญ่ หรือห้องที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่) เพราะเป็นการไม่เคารพผู้ใหญ่ ($\bar{X} = 3.74$) ข้อที่ 8 การใช้ผ้าไหมมัดหมี่แสดง

ถึงฐานะของผู้ใช้ ($\bar{X} = 3.72$) ข้อที่ 1 กรรมวิธีการมัด การย้อม และการทอ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของกลุ่มชน ($\bar{X} = 3.69$) ข้อที่ 2 การใช้ผ้าไหมมัดหมี่ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของกลุ่มชน ($\bar{X} = 3.67$) และมีความคิดเห็นในระดับปานกลางในข้อที่ 5 คือในบางขั้นตอนของการทำผ้าไหมมัดหมี่แฝงไว้ด้วยคำสอนทางศาสนา เรื่อง บาป บุญ คุณ โทษ ($\bar{X} = 3.49$)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 29 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าต่อวิถีชีวิต

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
<u>คุณค่าต่อวิถีชีวิต</u>			
1. ผ้าไหมมัดหมี่เกิดจากความต้องการ ขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต	4.05	0.76	มาก
1. ผ้าไหมมัดหมี่ใช้ตอบสนองความต้องการทาง สังคมของชุมชน	3.97	0.65	มาก
2. ความงามในผ้าไหมมัดหมี่มีคุณค่าทาง สุนทรีย์ะ ช่วยจรรโลงจิตใจของคน และสังคม ชุมชน	4.23	0.61	มาก
3. ผ้าไหมมัดหมี่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมใน วิถีชีวิตของคนในชุมชน ตั้งแต่เกิดจนตาย	3.78	0.78	มาก
5. ความร่วมมือในการสร้างงานผ้าไหมมัดหมี่ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว และชุมชน คือคุณค่า แห่งวิถีชีวิต และสังคม	4.18	0.66	มาก
6. การร่วมคิดร่วมทำ เป็นการถ่ายทอดความรู้ แห่งภูมิปัญญาชาวบ้านที่ทรงคุณค่า และ การคงอยู่ของวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชน	4.28	0.66	มาก
7. ในครอบครัวที่มีการทำ และการทอผ้าไหม มัดหมี่ จะเป็นครอบครัวที่เกื้อหนุนครอบครัว ค่อนข้างน้อย	3.45	0.81	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.99	0.70	มาก

จากตารางที่ 29 พบว่าผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นคุณค่าต่อวิถีชีวิตของผ้าไหมมัดหมี่ ของนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม โดยรวมพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ **มาก** ($\bar{X} = 3.99$)

พิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม มีความคิดเห็นในระดับมาก และปานกลาง โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในข้อที่ 6 การร่วมคิดร่วมทำ เป็นการถ่ายทอดความรู้แห่งภูมิปัญญาชาวบ้านที่ทรงคุณค่า และการคงอยู่ของวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชน ($\bar{X} = 4.28$) รองลงมาคือ ข้อที่ 3 ความงามในผ้าไหมมัดหมี่มีคุณค่าทางสุนทรีย์ช่วยจรรโลงจิตใจของคน และสังคมชุมชน ($\bar{X} = 4.23$) ข้อที่ 5 ความร่วมมือในการสร้างงานผ้าไหมมัดหมี่ที่เกิดขึ้นในครอบครัว และชุมชน คือคุณค่าแห่งวิถีชีวิต และสังคม ($\bar{X} = 4.18$) ข้อที่ 1 ผ้าไหมมัดหมี่เกิดจากความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ($\bar{X} = 4.05$) ข้อที่ 2 ผ้าไหมมัดหมี่ใช้ตอบสนองความต้องการทางสังคมของชุมชน ($\bar{X} = 3.97$) ข้อที่ 4 ผ้าไหมมัดหมี่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมในวิถีชีวิตของคนในชุมชนตั้งแต่เกิดจนตาย ($\bar{X} = 3.78$) และมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง คือข้อที่ 7 ในครอบครัวที่มีการทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่ จะเป็นครอบครัวที่เกิดปัญหาครอบครัวค่อนข้างน้อย ($\bar{X} = 3.45$)

ตารางที่ 30 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน			
1. ชาวบ้านรู้จักเลือกใช้วัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น สีจากธรรมชาติ และเส้นใยสำหรับมัดย้อมที่มีการทำขึ้นในท้องถิ่น เป็นกระบวนการทางภูมิปัญญาชุมชน	4.53	0.60	มากที่สุด
2. ช่างทอผ้าท้องถิ่นรู้จักสังเกต ดัดแปลง และประยุกต์สิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น นำมาสร้างสรรค์ลวดลายในงานผ้าไหมมัดหมี่	4.43	0.62	มาก
3. ผ้าไหมมัดหมี่มีลักษณะรูปแบบเฉพาะท้องถิ่น เป็นงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากภูมิปัญญาของช่างทอผ้าท้องถิ่น	4.37	0.60	มาก
4. ผลงานผ้าไหมมัดหมี่จากฝีมือชาวบ้านในระดับช่างทอ จัดเป็นมรดกชุมชนที่เกิดจากภูมิปัญญา	4.26	0.64	มาก
5. งานฝีมือช่างทอในงานผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีการสืบทอดระหว่างบุคคลในชุมชน จัดเป็นการสืบทอดทางภูมิปัญญาของสังคม	4.17	0.63	มาก
6. งานฝีมือช่างทอในงานผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการถ่ายทอดความรู้ในครัวเรือนเชิงประเพณี เช่น จากแม่สู่ลูก จากลูกสู่หลาน	4.33	0.64	มาก

จากตารางที่ 30 (ต่อ) แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นตามการรับรู้ของ นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าทางภูมิปัญญา แห่งมรดกชุมชน

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน (ต่อ)			
7. ความสามารถเชิงช่าง การรังสรรค์งาน ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านด้วยภูมิปัญญาจนเป็น มรดกชุมชน เป็นพัฒนาการทางสังคมแห่ง อารยะ	4.24	0.65	มาก
รวมเฉลี่ย	4.33	0.62	มาก

จากตารางที่ 30 พบว่าผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นคุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดก ชุมชนของผ้าไหมมัดหมี่ ของนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม โดยรวมพบว่า มีระดับการรับรู้ อยู่ ในระดับ **มาก** ($\bar{X} = 4.33$)

พิจารณารายข้อพบว่า นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม มีความคิดเห็นในระดับ มากที่สุด และมาก โดยมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ในข้อที่ 1 ชาวบ้านรู้จักเลือกใช้วัสดุ ธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น สีจากธรรมชาติ และเส้นใยสำหรับมัดย้อมที่มีการทำขึ้นในท้องถิ่น เป็น กระบวนการทางภูมิปัญญาชุมชน ($\bar{X} = 4.53$) และมีความคิดเห็นในระดับมาก โดย เรียงลำดับ ค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยดังนี้ ข้อที่ 2 ช่างทอผ้าท้องถิ่นรู้จักสังเกต ดัดแปลง และ ประยุกต์สิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น นำมาสร้างสรรค์ลวดลายในงานผ้าไหมมัดหมี่ ($\bar{X} = 4.43$) ข้อที่ 3 ผ้าไหมมัดหมี่ มีลักษณะ รูปแบบเฉพาะท้องถิ่นเป็นงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากภูมิปัญญาของ ช่างทอผ้าท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.37$) ข้อที่ 6 งานฝีมือช่างทอในงานผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการถ่ายทอด ความรู้ในครัวเรือน เชิงประเพณี เช่น จากแม่สู่ลูก จากลูกสู่หลาน ($\bar{X} = 4.33$) ข้อที่ 4 ผลงาน ผ้าไหมมัดหมี่จากฝีมือ ชาวบ้านในระดับช่างทอ จัดเป็นมรดกชุมชนที่เกิดจากภูมิปัญญา ($\bar{X} = 4.26$) ข้อที่ 7 ความสามารถเชิงช่าง การรังสรรค์งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านด้วยภูมิปัญญา จนเป็นมรดกชุมชนเป็นพัฒนาการทางสังคมแห่งอารยะ ($\bar{X} = 4.24$) ข้อที่ 5 งานฝีมือช่างทอใน งานผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีการสืบทอดระหว่างบุคคลในชุมชน จัดเป็นการสืบทอดทางภูมิปัญญาของ สังคม ($\bar{X} = 4.17$)

ตารางที่ 31 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของนักศึกษาโปรแกรมวิชา ศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าทางการศึกษา

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
<u>คุณค่าทางการศึกษา</u>			
1. การศึกษารูปแบบ และกรรมวิธีการทำผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการศึกษาในเรื่องของงานศิลปะ	4.21	0.68	มาก
2. การศึกษาเรื่องของผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการศึกษาในเรื่องของวัฒนธรรมชุมชน	4.08	0.71	มาก
3. การศึกษาเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ ทำให้เกิดความเข้าใจถึงประวัติศาสตร์ของชุมชน	3.98	0.74	มาก
4. การศึกษาเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการศึกษาในเรื่องของภูมิปัญญาชุมชน	4.28	0.60	มาก
5. การศึกษาเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชน	4.16	0.68	มาก
6. การศึกษาเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการสร้างความเข้าใจที่ดีต่อชุมชน	4.07	0.64	มาก
7. การมีจิตสำนึกที่ดีต่อวัฒนธรรมชุมชน ทำให้เกิดการถ่ายทอด และการอนุรักษ์ผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการทำให้มรดกชุมชนคงอยู่	4.30	0.67	มาก
8. การศึกษาถึงขั้นตอนกรรมวิธีการทำผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการเรียนรู้กระบวนการในการแก้ปัญหา และการสร้างสรรค์งานศิลปะของช่างพื้นบ้าน	4.26	0.62	มาก

ตารางที่ 31 (ต่อ) แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทางด้านคุณค่าทางการศึกษา

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
คุณค่าทางการศึกษา (ต่อ)			
9. การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การพัฒนา และขยายขอบเขตการศึกษาที่กว้างขึ้น เช่น ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ประวัติศาสตร์พื้นถิ่น คติชนวิทยา เป็นต้น	4.26	0.64	มาก
รวมเฉลี่ย	4.17	0.66	มาก

จากตารางที่ 31 พบว่าผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นคุณค่าทางการศึกษาของผ้าไหมมัดหมี่ของนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม โดยรวมพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ **มาก** ($\bar{X} = 4.17$)

พิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรมมีความคิดเห็นในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปน้อยได้ดังนี้ ข้อที่ 7 การมีจิตสำนึกที่ดีต่อวัฒนธรรมชุมชน ทำให้เกิดการถ่ายทอด และการอนุรักษ์ผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการทำให้มรดกชุมชนคงอยู่ ($\bar{X} = 4.30$) ข้อที่ 4 การศึกษาเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการศึกษาในเรื่องของภูมิปัญญาชุมชน ($\bar{X} = 4.28$) ข้อที่ 8 และ 9 มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ ข้อที่ 8 การศึกษาถึงขั้นตอนกรรมวิธีการทำผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการเรียนรู้กระบวนการในการแก้ปัญหา และการสร้างสรรค์งานศิลปะของช่างพื้นบ้าน และข้อที่ 9 การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การพัฒนา และขยายขอบเขตการศึกษาที่กว้างขึ้น เช่น ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ประวัติศาสตร์พื้นถิ่น คติชนวิทยา เป็นต้น ($\bar{X} = 4.26$) ข้อที่ 1 การศึกษารูปแบบ และกรรมวิธีการทำผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการศึกษาในเรื่องของงานศิลปะ ($\bar{X} = 4.21$) ข้อที่ 5 การศึกษาเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชน ($\bar{X} = 4.16$) ข้อที่ 2 การศึกษาเรื่องของผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการศึกษาในเรื่องของวัฒนธรรมชุมชน ($\bar{X} = 4.08$)

ข้อที่ 6 การศึกษาเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการสร้างความเข้าใจที่ดีต่อชุมชน ($\bar{X} = 4.07$) ข้อที่ 3 การศึกษาเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ ทำให้เกิดความเข้าใจถึงประวัติศาสตร์ของชุมชน ($\bar{X} = 3.98$)

ตารางที่ 32 แสดงสรุปค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรมของคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ 5 ด้าน

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
<u>คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่</u>			
1. คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์	4.19	0.66	มาก
2. คุณค่าเชิงคตินิยม	3.83	0.77	มาก
3. คุณค่าต่อวิถีชีวิต	3.99	0.70	มาก
4. คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน	4.33	0.62	มาก
5. คุณค่าทางการศึกษา	4.17	0.66	มาก
รวมเฉลี่ย	4.10	0.68	มาก

จากตารางที่ 32 พบว่าผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรมเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ทั้ง 5 ด้าน สรุปได้ว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ **มาก** ($\bar{X} = 4.10$)

พิจารณารายข้อพบว่า นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม มีความคิดเห็นในระดับมาก โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

อันดับแรก คือ คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน ($\bar{X} = 4.33$)

อันดับ 2 คือ คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ ($\bar{X} = 4.19$)

อันดับ 3 คือ คุณค่าทางการศึกษา ($\bar{X} = 4.17$)

อันดับ 4 คือ คุณค่าต่อวิถีชีวิต ($\bar{X} = 3.99$)

อันดับ 5 คือ คุณค่าเชิงคตินิยม ($\bar{X} = 3.83$)

1.2.3 ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะทั่วไปเกี่ยวกับบทบาทของผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชุมชน สังคมในปัจจุบัน ของนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับสถานภาพของผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นของท่านในปัจจุบัน

นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรมส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ผ้าไหมมัดหมี่ในท้องถิ่นของตนเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ และใช้เป็นตัวแทนของชุมชน สามารถบ่งชี้ถึงรากของวัฒนธรรมชุมชนที่มีการสืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคน เป็นสิ่งที่สร้างความภูมิใจของคนในท้องถิ่น แต่ในปัจจุบันในชุมชนของตนมีการทอ และทำผ้าไหมมัดหมี่ลดลง เพราะคนรุ่นใหม่ไม่ได้ให้ความสนใจในเรื่องดังกล่าวเท่าที่ควร ส่วนมากจะพบแต่คนสูงอายุเท่านั้นที่เป็นคนทำ โดยมีส่วนสาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่ และขั้นตอนกรรมวิธีการทอ และทำผ้าไหมมัดหมี่มีขั้นตอนที่ยุ่งยากซับซ้อน ไม่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน ปัญหาการขาดแคลนทุนทรัพย์ และขาดการสนับสนุน จึงทำให้การทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ในครัวเรือนมีจำนวนลดลง ปัจจัยเหล่านี้เป็นสาเหตุที่จะส่งผลในการขาดการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนในปัจจุบันที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนจะเป็นการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ในลักษณะของกลุ่มแม่บ้านหรือกลุ่มสหกรณ์ และเปลี่ยนจากการผลิตใช้ในครอบครัว เป็นผลิตเพื่อการค้า โดยมีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในขั้นตอนการทำ เพื่อความสะดวก และทันความต้องการของตลาด เป็นการนำรายได้เข้าสู่ชุมชนอีกทางหนึ่ง ซึ่งนักศึกษามีความคิดเห็นว่าควรมีการพัฒนารูปแบบ คุณภาพของตัวงาน และมีการส่งเสริมความรู้ในเรื่องของการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ แต่ควรมีการอนุรักษ์กรรมวิธีแบบดั้งเดิมไว้ด้วย

2. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับบทบาทของผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีความสำคัญกับวิถีชีวิตชุมชน และสังคมในท้องถิ่นของท่าน

นักศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีอยู่ในชุมชน และมีบทบาทต่อสังคมชุมชนของตน มีการทำ และมีการสืบทอดกันมาแต่สมัยโบราณ การทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่ในครอบครัวเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว

เพราะเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในครอบครัว และใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มในงานพิธีสำคัญของชุมชน และในปัจจุบันผ้าไหมมัดหมี่ยังใช้สินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน โดยสามารถนำรายได้เข้าสู่ชุมชนของตน เป็นสินค้าที่ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น

3. ในปัจจุบันมีผ้าไหมมัดหมี่ที่ทอด้วยเครื่องจักร และที่ทอด้วยมือตามแบบที่มีการสืบทอดกันมา ท่านมีความคิดเห็นว่ ผ้าไหมมัดหมี่ทั้ง 2 ชนิด มีคุณค่าแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรมมีความคิดเห็นว่ ผ้าไหมมัดหมี่ทั้ง 2 ชนิดมีคุณค่าแตกต่างกันอย่างแน่นอน ผ้าไหมมัดหมี่ที่ทอด้วยเครื่องจักร สามารถผลิตได้ครั้งละเป็นจำนวนมาก เนื่องจากใช้เวลาในการผลิตน้อยลง ลดขั้นตอนในการใช้แรงงานคน แต่ขาดคุณค่าทางด้านจิตใจ และขาดความเป็นเอกภาพ ส่วนผ้าไหมมัดหมี่ที่ทอด้วยมือมีคุณค่ามากกว่า เพราะเป็นงานหัตถกรรมที่มีขึ้นเดียว แสดงออกถึงความสามารถทางศิลปะการทอผ้า และความละเอียดในเรื่องจิตวิญญาณของช่างทอผ้าพื้นบ้าน ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์

4. ในปัจจุบันผ้าไหมมัดหมี่ได้รับความนิยมจากสังคมมากขึ้น จึงทำให้เกิดการลอกเลียนแบบอย่างกันขึ้นเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ ด้วยเหตุนี้ท่านคิดว่ามีผลกระทบต่องานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านหรือไม่ อย่างไร

นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรมมีความเห็นว่ การลอกเลียนแบบอย่างกันจะส่งผลกระทบต่อคุณค่าของผ้าไหมมัดหมี่ลดลง เพราะการลอกเลียนแบบ และการทอผ้าด้วยเครื่องจักรสามารถผลิตผ้าได้ครั้งละปริมาณมาก ตอบสนองความต้องการของตลาดได้ดี แต่ทำให้ชุมชนขาดรายได้ ช่างทอผ้าพื้นบ้านจะหมดกำลังใจในการสร้างงานศิลปหัตถกรรม และยังเป็นการทำลายภูมิปัญญาพื้นถิ่นที่มีการสืบทอดในงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน และคุณค่าทางศิลปะในตัวงานขาดหายไป

5. นอกจากการมีจิตสำนึก และความเข้าใจที่ดีต่อชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการถ่ายทอดหรือการอนุรักษ์ผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งเป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในท้องถิ่นแล้ว ท่านคิดว่ายังมีปัจจัยอื่นที่ส่งผลให้เกิดการถ่ายทอด หรือการอนุรักษ์ผ้าไหมมัดหมี่อีกหรือไม่ อย่างไร

นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรมมีความคิดเห็นส่วนใหญ่ว่ นอกจากการมีจิตสำนึก และความเข้าใจที่ดีต่อชุมชน จะเป็นปัจจัยในการถ่ายทอด หรืออนุรักษ์ผ้าไหมมัดหมี่แล้ว ปัจจัยอื่น

ได้แก่ เรื่องการขาดแคลนในเรื่องของเงินทุน ควรมีการส่งเสริมให้มีเงินทุนสำหรับการซื้อหาอุปกรณ์
ในการทำ และทอดผ้าไหมมัดหมี่เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญา ควรมีการจัดตั้งองค์กรที่ให้ความรู้ใน
เรื่องดังกล่าว โดยมีการฝึกสอน และให้ความรู้อย่างจริงจัง และเปิดกว้างสำหรับบุคคลทั่วไป และ
บรรจุไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนของนักเรียนนักศึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษาโปรแกรม
วิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สรุป
ผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสำรวจความคิดเห็นตามการรับรู้เกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ของอาจารย์ และ
นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างการวิจัย ประกอบด้วย

1.1 อาจารย์โปรแกรมศิลปกรรม ที่รับผิดชอบสอนวิชาศิลปะพื้นบ้าน วิชา
ผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ จากสถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7
แห่ง จำนวน 18 คน

1.2 นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 ที่
ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2545 จากสถาบันราชภัฏ ในเขตภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 224 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยได้ทำ
การรวบรวม ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณค่างานศิลปะพื้นบ้าน คุณค่างานศิลปกรรม
ผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าทอมือ วัฒนธรรม สถาบันราชภัฏ หลักสูตรโปรแกรมวิชาศิลปกรรม และ
การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านผ้าทอมือ โดยเครื่องมือที่สร้างขึ้นได้รับการตรวจแก้ไขจากอาจารย์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จากนั้นนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7
ท่าน พิจารณาความถูกต้อง ความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และให้ข้อเสนอแนะเพื่อ

ปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมยิ่งขึ้น นำกลับมาให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบอีกครั้ง จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try-out) กับประชากรอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับกลุ่มประชากรที่จะทำการศึกษาจริง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (reliability) และนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง สร้างเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ โดยแบบสอบถามดังกล่าวแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรมระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ 5 ด้าน คือ

1. คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์
2. คุณค่าเชิงคตินิยม
3. คุณค่าต่อวิถีชีวิต
4. คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน
5. คุณค่าทางการศึกษา

โดยแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีทางเลือก 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของอาจารย์ และนักศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชุมชน และสังคมในปัจจุบัน เป็นแบบสอบถามชนิดปลายเปิด (Open Ended)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการส่ง และเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง และวิธีจัดส่งทางไปรษณีย์ โดยได้รับแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์จากอาจารย์ จำนวน 18 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 และจากนักศึกษา จำนวน 196 ชุด คิดเป็นร้อยละ 87.5

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตาราง และความเรียง

4.2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์และนักศึกษา วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำเสนอในรูปตาราง และความเรียง

4.3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของอาจารย์ และนักศึกษา เกี่ยวกับบทบาทของผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชุมชน และสังคมในปัจจุบัน วิเคราะห์ แล้วนำเสนอในรูปแบบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 อาจารย์

จากการศึกษาสถานภาพของอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7 แห่ง ที่รับผิดชอบในการสอนวิชาศิลปะพื้นบ้าน วิชาผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ พบว่า จากจำนวนอาจารย์ 18 คน เป็นอาจารย์ชายมากกว่าอาจารย์หญิง คือเป็นชาย 12 คน คิดเป็นร้อยละ 66.7 เป็นหญิง 6 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 ส่วนใหญ่อาจารย์มีอายุระหว่าง 25-29 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.9 มีวุฒิการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 72.2 มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.4 รับผิดชอบการสอนวิชาผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน และวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ มีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 33.3

ในด้านครอบครัวของอาจารย์ที่มีการทอ และทำผ้าไหมมัดหมี่ส่วนใหญ่ ไม่มีการทำ คิดเป็นร้อยละ 61.1 และในครอบครัวของอาจารย์ที่มีการทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่ คิดเป็นร้อยละ 38.9 มีอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่ไม่มีประสบการณ์มากกว่ามีประสบการณ์ โดยไม่มีประสบการณ์คิดเป็นร้อยละ 77.8 มีประสบการณ์ คิดเป็นร้อยละ 22.2 และอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่ ได้รับการถ่ายทอดความรู้ คิดเป็นร้อยละ 100 และอาจารย์ส่วนใหญ่มีการนำข้อมูลเกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่ไปใช้ในการเรียนการสอนในโปรแกรมวิชาศิลปกรรม คิดเป็นร้อยละ 88.9

1.2 นักศึกษา

สถานภาพของนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7 แห่ง พบว่า จากจำนวน 196 คน ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชาย คิดเป็นร้อยละ 62.2 เป็นนักศึกษาหญิง คิดเป็นร้อยละ 37.8 มีระดับ

ความรู้ทางศิลปะอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 74.5 สาขาทางศิลปะที่มีความถนัด คือ จิตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 39.3

นักศึกษาส่วนใหญ่รู้ว่าท้องถิ่นของตนเองมีการทอผ้าไหมมัดหมี่ คิดเป็นร้อยละ 65.3 ครอบครัวของนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ คิดเป็นร้อยละ 76.0 ส่วนครอบครัวของนักศึกษาที่มีการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ คิดเป็นร้อยละ 24.0 นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์ในการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ คิดเป็นร้อยละ 86.2 ส่วนผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ ส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 63.0 และนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่จากการเรียนในโปรแกรมวิชาศิลปกรรม คิดเป็นร้อยละ 84.7

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ 5 ด้าน คือ คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ คุณค่าเชิงคตินิยม คุณค่าต่อวิถีชีวิต คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน คุณค่าทางการศึกษา สรุปได้ดังนี้

2.1 คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์

จากความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์ ในด้านคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ พบว่า โดยส่วนรวมอาจารย์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดตามความคิดเห็นของอาจารย์ คือ งานผ้าไหมมัดหมี่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา และการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าของชาวบ้าน ซึ่งต้องมีการสืบทอดกันอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.88$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผ้าไหมมัดหมี่เป็นข้อมูลหลักฐานการติดต่อระหว่างกลุ่มชน และการอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มชน ($\bar{X} = 4.11$)

ส่วนความคิดเห็นตามการรับรู้ของนักศึกษา ในด้านคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์โดยส่วนรวม พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.19$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดตามความคิดเห็นของนักศึกษา คือ งานผ้าไหมมัดหมี่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา และการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าของชาวบ้าน ซึ่งต้องมีการสืบทอดกันอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.61$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผ้าไหมมัดหมี่เป็นข้อมูลหลักฐานการติดต่อระหว่างกลุ่มชน และการอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มชน ($\bar{X} = 3.71$)

กล่าวโดยสรุป อาจารย์มีความคิดเห็นในด้านคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$) ในขณะที่นักศึกษามีความคิดเห็นในด้านคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) โดยมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ งานผ้าไหมมัดหมี่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา และการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าของชาวบ้าน ซึ่งต้องมีการสืบทอดกันอย่างต่อเนื่อง (อาจารย์ $\bar{X} = 4.88$ นักศึกษา $\bar{X} = 4.61$) และมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผ้าไหมมัดหมี่เป็นข้อมูลหลักฐานการติดต่อระหว่างกลุ่มชน และการอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มชน (อาจารย์ $\bar{X} = 4.11$ นักศึกษา $\bar{X} = 3.71$)

2.2 คุณค่าเชิงคตินิยม

จากความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์ ในด้านคุณค่าเชิงคตินิยมพบว่า โดยส่วนรวมอาจารย์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.15$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และอยู่ในระดับมากที่สุดตามความคิดเห็นของอาจารย์ คือ ผ้าไหมมัดหมี่บางชิ้นเกิดจากแรงศรัทธาทางศาสนา ($\bar{X} = 4.50$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ในบางขั้นตอนของการทำผ้าไหมมัดหมี่แฝงไว้ด้วยคำสอนทางศาสนา เรื่องบาป บุญ คุณ โทษ ($\bar{X} = 3.72$)

ส่วนความคิดเห็นตามการรับรู้ของนักศึกษา ในด้านคุณค่าเชิงคตินิยม โดยส่วนรวม พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดตามความคิดเห็นของนักศึกษา คือ การใช้ผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่แสดงบทบาทหน้าที่ การปฏิบัติตน และความเป็นกุลสตรีของผู้หญิงในอดีต ($\bar{X} = 4.12$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และอยู่ในระดับปานกลาง คือ ในบางขั้นตอนของการทำผ้าไหมมัดหมี่แฝงไว้ด้วยคำสอนทางศาสนา เรื่องบาป บุญ คุณ โทษ ($\bar{X} = 3.49$)

กล่าวโดยสรุป อาจารย์ และนักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันในด้านคุณค่าเชิงคตินิยม อยู่ในระดับมาก (อาจารย์ $\bar{X} = 4.15$ นักศึกษา $\bar{X} = 3.83$) โดยข้อที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ในบางขั้นตอนของการทำผ้าไหมมัดหมี่แฝงไว้ด้วยคำสอนทางศาสนา เรื่องบาป บุญ คุณ โทษ (อาจารย์ $\bar{X} = 3.72$ นักศึกษา $\bar{X} = 3.49$) ส่วนข้อที่อาจารย์ และนักศึกษามีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกัน คือข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของอาจารย์ คือ ผ้าไหมมัดหมี่บางชิ้นเกิดจากแรงศรัทธาทางศาสนา ($\bar{X} = 4.50$) ขณะที่ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของนักศึกษา คือ การใช้ผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่แสดงบทบาทหน้าที่ การปฏิบัติตน และความเป็นกุลสตรีของผู้หญิงในอดีต ($\bar{X} = 4.12$)

2.3 คุณค่าต่อวิถีชีวิต

จากความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์ ในด้านคุณค่าต่อวิถีชีวิต พบว่า โดยส่วนรวมอาจารย์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.12$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และอยู่ในระดับมากที่สุดตามความคิดเห็นของอาจารย์ คือ ความงามในผ้าไหมมัดหมี่มีคุณค่าทางสุนทรียะ ช่วยจรรโลงจิตใจของคน และสังคมชุมชน ($\bar{X} = 4.55$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และอยู่ในระดับปานกลาง คือ ในครอบครัวที่มีการทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่ จะเป็นครอบครัวที่เกิดปัญหาครอบครัวค่อนข้างน้อย ($\bar{X} = 3.38$)

ส่วนความคิดเห็นตามการรับรู้ของนักศึกษา ในด้านคุณค่าต่อวิถีชีวิต โดยส่วนรวม พบว่านักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.99$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดตามความคิดเห็นของนักศึกษา คือ การร่วมคิดร่วมทำเป็นการถ่ายทอดความรู้แห่งภูมิปัญญาชาวบ้านที่ทรงคุณค่า และการคงอยู่ของวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชน ($\bar{X} = 4.28$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และอยู่ในระดับปานกลาง คือ ในครอบครัวที่มีการทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่ จะเป็นครอบครัวที่เกิดปัญหาครอบครัวค่อนข้างน้อย ($\bar{X} = 3.45$)

กล่าวโดยสรุป อาจารย์ และนักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันในด้านคุณค่าต่อวิถีชีวิต อยู่ในระดับมาก (อาจารย์ $\bar{X} = 4.12$ นักศึกษา $\bar{X} = 3.99$) โดยข้อที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ในครอบครัวที่มีการทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่ จะเป็นครอบครัวที่เกิดปัญหาครอบครัวค่อนข้างน้อย (อาจารย์ $\bar{X} = 3.38$ นักศึกษา $\bar{X} = 3.45$) ส่วนข้อที่อาจารย์ และนักศึกษามีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกัน คือข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของอาจารย์ คือ ความงามในผ้าไหมมัดหมี่มีคุณค่าทางสุนทรียะ ช่วยจรรโลงจิตใจของคน และสังคมชุมชน ($\bar{X} = 4.55$) ขณะที่ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของนักศึกษา คือ การร่วมคิดร่วมทำเป็นการถ่ายทอดความรู้แห่งภูมิปัญญาชาวบ้านที่ทรงคุณค่า และการคงอยู่ของวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชน ($\bar{X} = 4.28$)

2.4 คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน

จากความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์ ในด้านคุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชนพบว่า โดยส่วนรวมอาจารย์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.48$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และอยู่ในระดับมากที่สุดตามความคิดเห็นของอาจารย์ มี 2 ข้อ คือ ช่างทอผ้ารู้จักสังเกต ดัดแปลง และประยุกต์สิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น นำมาสร้างสรรค์ลวดลายในงานผ้าไหมมัดหมี่ และความสามารถเชิงช่าง การรังสรรค์งานศิลปหัตถกรรม

พื้นบ้านด้วยภูมิปัญญาจนเป็นมรดกชุมชน เป็นพัฒนาการแห่งสังคมอารยะ ($\bar{X} = 4.61$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผ้าไหมมัดหมี่มีลักษณะรูปแบบเฉพาะท้องถิ่น เป็นงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากภูมิปัญญาของช่างทอผ้าท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.33$)

ส่วนความคิดเห็นตามการรับรู้ของนักศึกษา ในด้านคุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน โดยส่วนรวม พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.33$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และอยู่ในระดับมากที่สุดตามความคิดเห็นของนักศึกษา คือ ชาวบ้านรู้จักเลือกใช้วัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น สีจากธรรมชาติ และเส้นใยสำหรับมัดย้อมที่มีการทำขึ้นในท้องถิ่น เป็นกระบวนการทางภูมิปัญญาชุมชน ($\bar{X} = 4.53$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ งานฝีมือช่างทอในงานผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีการสืบทอดระหว่างบุคคลในชุมชน จัดเป็นการสืบทอดทางภูมิปัญญาของสังคม ($\bar{X} = 4.17$)

กล่าวโดยสรุป อาจารย์ และนักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันในด้านคุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชนอยู่ในระดับมาก (อาจารย์ $\bar{X} = 4.48$ นักศึกษา $\bar{X} = 4.33$) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นของอาจารย์ และนักศึกษาไม่สอดคล้องกัน โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของอาจารย์ คือ ช่างทอผ้ารู้จักสังเกต ดัดแปลง และประยุกต์สิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น นำมาสร้างสรรค์ลวดลายในงานผ้าไหมมัดหมี่ และความสามารถเชิงช่าง การรังสรรค์งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านด้วยภูมิปัญญาจนเป็นมรดกชุมชน เป็นพัฒนาการแห่งสังคมอารยะ ($\bar{X} = 4.61$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของนักศึกษา คือ ชาวบ้านรู้จักเลือกใช้วัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น สีจากธรรมชาติ และเส้นใยสำหรับมัดย้อมที่มีการทำขึ้นในท้องถิ่น เป็นกระบวนการทางภูมิปัญญาชุมชน ($\bar{X} = 4.53$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดของอาจารย์ คือ ผ้าไหมมัดหมี่มีลักษณะรูปแบบเฉพาะท้องถิ่น เป็นงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากภูมิปัญญาของช่างทอผ้าท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.33$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดของนักศึกษาคือ งานฝีมือช่างทอในงานผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีการสืบทอดระหว่างบุคคลในชุมชน จัดเป็นการสืบทอดทางภูมิปัญญาของสังคม ($\bar{X} = 4.17$)

2.5 คุณค่าทางการศึกษา

จากความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์ในด้านคุณค่าทางการศึกษา พบว่า โดยส่วนรวมอาจารย์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และอยู่ในระดับมากที่สุดตามความคิดเห็นของอาจารย์ คือ การศึกษาเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการศึกษาในเรื่องของภูมิปัญญาชุมชน ($\bar{X} = 4.88$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การศึกษาเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการศึกษาสร้างความเข้าใจที่ดีต่อชุมชน ($\bar{X} = 4.27$)

ส่วนความคิดเห็นตามการรับรู้ของนักศึกษา ในด้านคุณค่าทางการศึกษา โดยส่วนรวม พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.17$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีจิตสำนึกที่ดีต่อวัฒนธรรมชุมชน ทำให้เกิดการถ่ายทอด และการอนุรักษ์ผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการทำให้มรดกชุมชนคงอยู่ ($\bar{X} = 4.30$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การศึกษาเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ ทำให้เกิดความเข้าใจถึงประวัติศาสตร์ชุมชน ($\bar{X} = 3.98$)

กล่าวโดยสรุป อาจารย์มีความคิดเห็นในด้านคุณค่าทางการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$) ในขณะที่นักศึกษามีความคิดเห็นในด้านคุณค่าทางการศึกษาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความคิดเห็นของอาจารย์ และนักศึกษาไม่สอดคล้องกัน โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของอาจารย์ คือ การศึกษาเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการศึกษาในเรื่องของภูมิปัญญาชุมชน ($\bar{X} = 4.88$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของนักศึกษา คือ การมีจิตสำนึกที่ดีต่อวัฒนธรรมชุมชน ทำให้เกิดการถ่ายทอด และการอนุรักษ์ผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการทำให้มรดกชุมชนคงอยู่ ($\bar{X} = 4.30$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดของอาจารย์ คือ การศึกษาเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการสร้างความเข้าใจที่ดีต่อชุมชน ($\bar{X} = 4.27$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดของนักศึกษา คือ การศึกษาเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ ทำให้เกิดความเข้าใจถึงประวัติศาสตร์ชุมชน ($\bar{X} = 3.98$)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของอาจารย์ และนักศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชุมชน และสังคมในปัจจุบัน

3.1 สถานภาพปัจจุบันของผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น

อาจารย์ได้ให้ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะว่า ผ้าไหมมัดหมี่ในปัจจุบันเป็นที่รู้จัก และยอมรับกันในสังคมมากขึ้น เนื่องจากการที่รัฐบาลได้มีการรณรงค์ให้ใช้ผ้าไทย จึงส่งผลให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นในชุมชน แต่ควรมีการปรับปรุงให้มีความสำคัญในด้านคุณภาพของงาน และทางด้านการตลาด และควรคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ได้รับว่าถึงมือของผู้ผลิตหรือไม่ และควรมีการส่งเสริมภูมิปัญญาในเรื่องดังกล่าวกับคนรุ่นใหม่ให้มากขึ้น เพราะผ้าไหมมัดหมี่เป็นตัวแทนของชุมชนที่แสดงถึงการมีวัฒนธรรม ซึ่งมีคุณค่าควรแก่การสืบทอดต่อไป

นักศึกษาได้ให้ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะว่า ผ้าไหมมัดหมี่ในท้องถิ่นของตนเป็นสิ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชุมชนได้เป็นอย่างดี เป็นสิ่งที่แสดงถึงวัฒนธรรมของชุมชน แต่ในปัจจุบันจะเห็นการทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่ที่มีอยู่ตามบ้านเป็นจำนวนน้อยลง เนื่องจากเด็กรุ่นใหม่ไม่สนใจที่จะฝึกหัดในงานดังกล่าว เพราะการทำผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือ และเวลามาก เป็นงานที่มีขั้นตอนละเอียดอ่อน ไม่เหมาะกับสถานะเศรษฐกิจในปัจจุบัน จึงเป็นสาเหตุของการขาดการสืบทอดในลักษณะของการสืบทอดภูมิปัญญาภายในครอบครัว จะมีเพียงการทำผ้าไหมมัดหมี่ในหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้น เช่นกลุ่มแม่บ้าน หรือสหกรณ์ จึงควรมีการส่งเสริมอย่างจริงจัง เพื่อเป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป นอกจากนี้ผ้าไหมมัดหมี่ยังเปลี่ยนจากเครื่องใช้ที่ใช้กันในครอบครัว กลายเป็นสินค้านำรายได้เข้าสู่ชุมชน

3.2 บทบาทของผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีความสำคัญกับวิถีชีวิตชุมชน และสังคมในท้องถิ่น

อาจารย์ได้ให้ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะว่า ผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมชุมชนมาแต่โบราณ ในด้านคตินิยม ประเพณีนิยม และศาสนานิยม เป็นสิ่งที่เลือกใช้ในวันสำคัญ ไม่ใช่ฟุ่มเฟือย การทำผ้าไหมมัดหมี่ยังต้องใช้ความสามารถ อดทน และความพยายามในการทำ ผู้ที่ทำงานนี้ได้ต้องมีจิตใจละเอียดอ่อน มีสุนทรีย์ และ การถ่ายทอดจะส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม และผ้าไหมมัดหมี่ยังมีบทบาทในด้านการเป็นสินค้าเศรษฐกิจที่นำรายได้เข้าสู่ชุมชนอีกด้วย

นักศึกษาได้ให้ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะว่า ผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีอยู่ในชุมชน และมีบทบาทต่อสังคมชุมชนของตน มีการสืบทอดต่อกันมาแต่ครั้งโบราณ และการถ่ายทอดต่อกันในครอบครัวยังสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นในครอบครัวด้วย ใช้ในงานพิธีสำคัญ เป็นตัวแทนชุมชน และเป็นสินค้านำรายได้สู่ชุมชนของตน

3.3 ความแตกต่างของคุณค่าของผ้าไหมมัดหมี่ที่ทอด้วยเครื่องจักร และผ้าไหมมัดหมี่ที่ทอด้วยมือ

อาจารย์ได้ให้ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะว่า ผ้าไหมมัดหมี่ที่ทอด้วยเครื่องจักร กับผ้าไหมมัดหมี่ที่ทอด้วยมือมีคุณค่าแตกต่างกัน โดยที่ผ้าไหมมัดหมี่ที่ทอด้วยเครื่องจักร สามารถผลิตได้อย่างรวดเร็วครั้งละเป็นจำนวนมาก แต่ขาดคุณค่าในเรื่องของ

จิตวิญญาณ เพราะผ้าไหมมัดหมี่ที่ทอด้วยมือต้องใช้ประสบการณ์ และทักษะทางศิลปะ และยังแสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ อารมณ์ ความมีสุนทรีย์ของช่างทอผ้า เป็นงานฝีมือที่มีชิ้นเดียว

นักศึกษาได้ให้ความคิด และข้อเสนอแนะว่า ผ้าไหมมัดหมี่ที่ทอด้วยเครื่องจักร กับผ้าไหมมัดหมี่ที่ทอด้วยมือมีคุณค่าแตกต่างกัน ถึงแม้ผ้าไหมมัดหมี่ที่ทอด้วยเครื่องจักรสามารถผลิตได้ครั้งละปริมาณมาก ลดขั้นตอนในการใช้แรงงานคน แต่ขาดคุณค่าทางด้านจิตใจ ขาดความเป็นเอกภาพ ส่วนผ้าไหมมัดหมี่ที่ทอด้วยมือจะมีคุณค่ามากกว่า เพราะแสดงถึงความสามารถของช่างทอผ้าที่มีความงามทางจิตวิญญาณ เป็นงานที่มีชิ้นเดียว และเป็นมรดกทางวัฒนธรรม

3.4 ผลกระทบที่มีต่องานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ที่เกิดจากการลอกเลียนแบบเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ เนื่องจากการได้รับความนิยมจากสังคมของผ้าไหมมัดหมี่ในปัจจุบัน

อาจารย์ได้ให้ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเป็น 2 ส่วน คือ

1. มีผลกระทบ เพราะการลอกเลียนแบบอาจส่งผลให้เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวผ้าไหมมัดหมี่สูญหายไป

2. ไม่มีผลกระทบ เพราะว่า การลอกเลียนแบบที่เกิดขึ้นเนื่องจากความนิยมในการใช้ผ้าไหมมัดหมี่มีมากขึ้น จะส่งผลให้เกิดการตื่นตัวในเรื่องของการคิดสร้างสรรค์ผลงานใหม่ๆ ขึ้นมา และยังเป็น การช่วยให้ลวดลายต่างๆ มีการคงอยู่ เป็นแนวทางในการสืบทอด เผยแพร่อย่างหนึ่ง แต่ควรมีการจัดการที่ดี โดยการให้คนรุ่นใหม่รู้จักสิ่งที่เป็นของดั้งเดิม และรับรู้ถึงคุณค่าในตัวงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านนั้น รวมทั้งควรมีวิธีการที่ถูกต้องในการเลียนแบบอีกด้วย

นักศึกษาได้ให้ความคิด และข้อเสนอแนะว่า การลอกเลียนแบบจะส่งผลให้คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ลดลง การลอกเลียนแบบ และการทอด้วยเครื่องจักรยังส่งผลให้ชุมชนขาดรายได้ ช่างทอผ้าพื้นบ้านหมดกำลังใจในการสร้างงาน และเป็นการทำลายภูมิปัญญาพื้นบ้าน และคุณค่าทางศิลปะที่มีอยู่ในตัวผ้าไหมมัดหมี่ที่มีการสืบทอดต่อกันมา

3.5 ปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อการถ่ายทอด และการอนุรักษ์ผ้าไหมมัดหมี่ ในฐานะที่เป็นงานศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น นอกจากปัจจัยสำคัญ คือ การมีจิตสำนึกที่ดี และความเข้าใจที่ดีต่อชุมชน

อาจารย์ได้ให้ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะว่า นอกจากการมีจิตสำนึกที่ดี และความเข้าใจที่ดีต่อชุมชนจะเป็นปัจจัยสำคัญในการถ่ายทอด และการอนุรักษ์ผ้าไหมมัดหมี่แล้ว ยังมีปัจจัยสำคัญอื่นอีก เช่น เศรษฐกิจ และการเมืองที่มีผลในเรื่องของเงินทุนที่เป็นส่วนสำคัญในเรื่องของการถ่ายทอด และการอนุรักษ์ โดยภาครัฐควรให้ความสำคัญด้วยการส่งเสริมในการให้ความรู้อย่างจริงจัง การตลาด การพัฒนาคุณภาพ รูปแบบ การสร้างค่านิยม ในความเป็นไทย และควรให้สถาบันการศึกษาเป็นแกนนำในการเผยแพร่ และมีการบรรจุลงในหลักสูตรการเรียนการสอน

นักศึกษาได้ให้ความคิด และข้อเสนอแนะว่า นอกจากการมีจิตสำนึกที่ดี และความเข้าใจที่ดีต่อชุมชนจะเป็นปัจจัยสำคัญในการถ่ายทอด และการอนุรักษ์ผ้าไหมมัดหมี่แล้ว ยังมีปัจจัยอื่นที่สำคัญอีก คือ ปัจจัยเรื่องเงินทุน ควรมีการส่งเสริมเงินทุน และการจัดการหาอุปกรณ์ในการทำผ้าไหมมัดหมี่ เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญา มีการจัดตั้งองค์กรให้ความรู้ อย่างจริงจัง เปิดกว้างกับบุคคลทั่วไป และมีการบรรจุไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษา โปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้นำเสนอการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. ความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษา เกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ 5 ด้าน คือ คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ คุณค่าเชิงคตินิยม คุณค่าต่อวิถีชีวิต คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน คุณค่าทางการศึกษา
3. ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของผ้าไหมมัดหมี่ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชุมชน และสังคมในปัจจุบัน

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 สถานภาพของอาจารย์

จากผลการสำรวจสถานภาพของอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่รับผิดชอบสอนวิชาศิลปะพื้นบ้าน วิชาผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน และวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ ส่วนใหญ่เป็นผู้ชายถึง ร้อยละ 66.7 โดยที่มีอายุอยู่ในระหว่าง 25-29 ปี มีวุฒิการศึกษาสูงสุดที่ปริญญาตรี และมีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 5 ปี จะสังเกตได้ว่าอาจารย์ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุน้อย และประสบการณ์ในการสอนน้อย มีวุฒิการศึกษาอยู่ที่ปริญญาตรี ซึ่งอาจจะมาจากเหตุผลที่ภาครัฐเปิดให้มีการให้ข้าราชการเกษียณอายุราชการก่อนกำหนด เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยอยู่ในระดับถดถอย ทำให้ข้าราชการครูเกษียณอายุราชการก่อนกำหนดเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนบุคลากรทางด้านนี้ สถาบันการศึกษาจึงต้องเปิดรับบุคลากรใหม่ เพื่อให้เพียงพอต่อจำนวนนักเรียนนักศึกษา ทำให้ผู้ที่จบ การศึกษาใหม่ได้มีโอกาสเข้ามาทำงานมากขึ้น และยังคงสอดคล้องกับ เรื่องชัย ทรัพย์นิรันดร์ (2544 : 176-179) ที่ว่าสถาบันราชภัฏได้มีการเปลี่ยนจากวิทยาลัยครูมาเป็นสถาบันราชภัฏ ซึ่งไม่ได้เปิดสอนเพียงวิชาครูเท่านั้นยังเปิดสอนวิชาอื่นๆ อีกหลากหลายหลักสูตร เช่นเดียวกับ มหาวิทยาลัย จึงมีบุคลากรในท้องถิ่นให้ความสนใจในการเพิ่มวิทยฐานะของตนมากขึ้น จึงต้องมีการเปิดรับคณาจารย์เข้ามารองรับเหตุผลดังกล่าวด้วย

ในครอบครัวของอาจารย์ส่วนใหญ่ไม่มีการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่จะมีครอบครัวของอาจารย์ที่มีการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่บ้างเพียงร้อยละ 38.9 ซึ่งมีผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำผ้าไหมมัดหมี่เพียงร้อยละ 22.2 และในจำนวนของอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ล้วนแต่ได้รับความรู้ในการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่จากครอบครัวทั้งสิ้น สาเหตุดังกล่าวอาจเกิดจากการที่อาจารย์บางท่านไม่ได้เป็นคนในท้องถิ่น และอาจมีการอพยพย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่โดยรวมแล้วอาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรมมีความสนใจในงานศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น ซึ่งอาจารย์เป็นแกนนำในการพัฒนา และสร้างความเจริญ รวมทั้งอนุรักษ์ศิลปะ และวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของสถาบันที่ตั้งไว้

1.2 สถานภาพนักศึกษา

จากผลการสำรวจสถานภาพของนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 62.2 มีอายุในช่วง 20-24 ปี ร้อยละ 88.8 มีระดับความรู้ทางศิลปะอยู่ในระดับปานกลาง

และสาขาทางศิลปะที่นักศึกษาที่มีความถนัดมากที่สุด คือจิตรกรรม สอดคล้องกับที่ Feldman, (1967 อ้างถึงใน สัมฤทธิ์ เพชรคง , 2543 : 1-3) กล่าวว่า ความสำคัญในการเรียนการสอนศิลปะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาทัศนศิลป์ เป็นการฝึกทักษะให้ผู้เรียนมีความสามารถในปฏิบัติงานได้จริง จิตรกรรมเป็นกิจกรรมที่เปิดกว้างในการปฏิบัติมากที่สุด มีเทคนิค และมีการยืดหยุ่น คนทุกเพศ ทุกวัยสามารถทำงานจิตรกรรมได้ และการเรียนศิลปะในชั้นเรียน วิชาจิตรกรรมเป็นงานศิลปะที่มีรูปแบบการแสดงออกความรู้สึกที่ลึกซึ้ง และอิสระได้มากที่สุด (Lowenfeld and Brittain, 1975)

นักศึกษาส่วนใหญ่มีการรับรู้ว่าในท้องถิ่นของตนมีการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ ร้อยละ 65.3 และครอบครัวของนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ ส่วนครอบครัวของนักศึกษาที่มีการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ ร้อยละ 24.0 มีนักศึกษาส่วนน้อยเพียงร้อยละ 13.8 ที่มีประสบการณ์ในการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ และผู้ที่มีประสบการณ์ส่วนใหญ่ได้รับความรู้จากครอบครัว ร้อยละ 63.0 และอีกส่วนหนึ่งได้รับความรู้จากญาติ และเพื่อนบ้านในท้องถิ่น ส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่จากการเรียนในโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ร้อยละ 84.7 จากผลการสำรวจพบสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับ นักศึกษาส่วนใหญ่รับรู้ว่าการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีที่เยาวชนในชุมชนมีการรับรู้ถึงเรื่องราวภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน ถึงแม้ในครอบครัวของตนจะไม่มีการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับเรื่องชัย ทรัพย์นิรันดร์ (2544 : 184-187) ที่ว่านักศึกษาสถาบันราชภัฏควรมีบทบาทอย่างสูงที่จะเป็นส่วนในการเร่งรัดผลักดันให้ชนบท และท้องถิ่นมีศักยภาพในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นออกมาใช้อย่างเป็นระบบ เป็นแนวทางที่ดีในการกระตุ้นให้ความรู้แก่ชาวบ้าน ให้ตระหนักถึงภูมิปัญญาของตน และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาต่อสังคมชุมชน โดยสถาบันราชภัฏควรเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมให้ความรู้ในการเป็นผู้นำชุมชนให้มากขึ้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2. ความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษา เกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ 5 ด้าน คือ คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ คุณค่าเชิงคตินิยม คุณค่าต่อวิถีชีวิต คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน คุณค่าทางการศึกษา

2.1 คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์

จากสรุปผลการวิจัยความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ โดยรวมอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$) และความคิดเห็นของนักศึกษาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของอาจารย์

และนักศึกษามีความสอดคล้องกัน คือ งานผ้าไหมมัดหมี่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา และการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าของชาวบ้าน ซึ่งต้องมีการสืบทอดกันอย่างต่อเนื่อง (อาจารย์ $\bar{X} = 4.88$ นักศึกษา $\bar{X} = 4.61$) ซึ่งสอดคล้องกับ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2544 :10-11) ที่กล่าวว่างานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมีคุณค่าทางภูมิปัญญา แสดงให้เห็นความชาญฉลาดของช่างพื้นบ้าน ที่มีความสามารถในการนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในพื้นถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ภูมิปัญญาที่แฝงอยู่ในงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีการสั่งสมสืบเนื่องต่อกันมาเป็นเวลานาน ถ้าพิจารณาถึงรายละเอียดในงานผ้าไหมมัดหมี่ จะพบว่างานผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานที่มีขั้นตอนกรรมวิธีที่ยาก และซับซ้อน ผู้ทำต้องใช้ความพยายาม ความละเอียดอ่อน และความคิดสร้างสรรค์ ในการนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในพื้นถิ่น และสิ่งที่มีอยู่รอบตัวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และประยุกต์ใช้ให้เป็นลวดลายของผ้าที่สวยงาม โดยผู้สร้างงานต้องมีความรู้เรื่องคุณสมบัติ และลักษณะพิเศษของวัตถุดิบที่นำมาใช้ให้เกิดความเหมาะสมกับความต้องการในการใช้สอย และยังสร้างงานให้มีความสมบูรณ์ใช้ตอบสนองกับความต้องการทางสังคมของท้องถิ่น เช่นชนบประเพณี ความเชื่อ และสภาพแวดล้อม แสดงถึงความสัมพันธ์ของงานศิลปหัตถกรรมกับวัฒนธรรมของชุมชน ที่มีการสั่งสมต่อกันมาหลายชั่วอายุคน และสอดคล้องกับแนวคิดของ มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2539 : 76-77) ที่กล่าวว่า งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมีการถ่ายทอดวิธีการประดิษฐ์สร้างต่อๆ กันมา โดยลักษณะการลอกแบบ หรืออีกนัยหนึ่งคือ ทำตามครู ซึ่งจะส่งผลให้การใช้วัสดุ รูปแบบ และลวดลาย รวมถึงขั้นตอนกรรมวิธีไม่มีการเปลี่ยนแปลง หรือมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย งานผ้าไหมมัดหมี่ซึ่งเป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านชนิดหนึ่งจึงมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของชุมชน โดยสามารถใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่ใช้ศึกษาย้อนหลังความเป็นมา ทั้งยังสามารถสืบค้นทางโบราณคดีของชุมชนได้อีกด้วย

ส่วนในข้อที่มีค่าเฉลี่ยในระดับมากของอาจารย์ และนักศึกษามีความสอดคล้องกัน คือ ผ้าไหมมัดหมี่เป็นข้อมูลหลักฐานการติดต่อระหว่างกลุ่มชน และการอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มชน (อาจารย์ $\bar{X} = 4.11$ นักศึกษา $\bar{X} = 3.71$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสาวิตรี สุวรรณสถิตย์ (2533) เรื่อง ความพยายามที่จะศึกษาเปรียบเทียบประวัติ และลวดลายการมัดย้อมผ้าแบบมัดหมี่ในประเทศต่างๆ บนเส้นทางการค้าโบราณ ที่กล่าวว่า จากการติดต่อค้าขาย และการสัญจรไปมาตามเส้นทางการค้าในสมัยโบราณ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นด้วยกรรมวิธีการทำผ้ามัดหมี่เป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่พบได้ทั่วไปในประเทศต่างๆ เกือบทุกประเทศในทวีปเอเชีย ไม่ว่าจะเป็นเอเชียกลาง เอเชียใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในญี่ปุ่น ตุรกี หมู่เกาะต่างๆ ของฟิลิปปินส์ ดินแดนแถบอาหรับ ในทวีปแอฟริกา ทวีปอเมริกา โดยมีการทำ และสืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคน และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ และคณะ

(2530) ที่กล่าวว่ากลุ่มชนชาวลาว หรือไทยลาว เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญยิ่งในการผลิตผ้าพื้นเมืองของภาคอีสาน เป็นกลุ่มที่มีวัฒนธรรมการทอผ้าสืบต่อกันมา เป็นกลุ่มชนใหญ่ที่มีวัฒนธรรมการทอผ้าที่มีเอกลักษณ์ และยังมีกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมการทอผ้าอีกสองกลุ่ม คือ กลุ่มผู้ไท และกลุ่มชนเชื้อสายเขมร กลุ่มผู้ไทกับกลุ่มลาว เคยอาศัยอยู่ในดินแดนล้านช้างทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง และได้อพยพเข้ามาสู่ภาคอีสานของไทย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยได้นำวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มชนเข้ามาด้วย จากนั้นจึงมีการผสมผสานแลกเปลี่ยนรูปแบบของวัฒนธรรมต่อกัน ซึ่งกลุ่มนี้มีรูปแบบวัฒนธรรมในการทอผ้าที่เด่นชัด มีกระจัดกระจายอยู่ในเขตจังหวัดนครพนม มุกดาหาร สกลนคร และกาฬสินธุ์ ส่วนกลุ่มเขมร หรือกลุ่มคนไทยเชื้อสายเขมรเป็นชนกลุ่มน้อยอีกกลุ่มหนึ่งที่กระจายตั้งถิ่นฐานอยู่ในแถบจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ มีการอพยพมาจากเขมรเข้ามาทางภาคอีสานตอนใต้ของประเทศไทย ประมาณพุทธศตวรรษที่ 22-23 เป็นกลุ่มที่มีลักษณะพิเศษในการทอผ้าเป็นของตัวเอง โดยมีสีสันทันที่ค่อนข้างทึบ ดูเคร่งขรึม ต่างจากพวกกลุ่มลาวที่มีการทอผ้าสีสันทันสดใส ดังนั้นผ้าไหมมัดหมี่จึงใช้เป็นหลักฐานในการติดต่อกันระหว่างกลุ่มชน และการอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มชน

2.2 คุณค่าเชิงคตินิยม

จากสรุปผลการวิจัยความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าเชิงคตินิยม โดยส่วนรวมอาจารย์ และนักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับมาก (อาจารย์ $\bar{X} = 4.15$ นักศึกษา $\bar{X} = 3.83$) โดยข้อที่มีความเห็นสอดคล้องกัน และมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก คือ ในบางขั้นตอนของการทำผ้าไหมมัดหมี่แฝงไว้ด้วยคำสอนทางศาสนา เรื่องบาป บุญ คุณ โทษ (อาจารย์ $\bar{X} = 3.72$ นักศึกษา $\bar{X} = 3.49$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดตามความคิดเห็นของอาจารย์ ในด้านคุณค่าเชิงคตินิยม คือ ผ้าไหมมัดหมี่บางชิ้นเกิดจากแรงศรัทธาทางศาสนา ($\bar{X} = 3.50$) ซึ่งทั้งหมดเป็นเรื่องของคตินิยมในผ้าไหมมัดหมี่ที่เกี่ยวข้องกับความศรัทธา และความเชื่อทางศาสนา ที่สอดคล้องกับแนวคิดของ สันติ เล็กสุขุม (2538) ที่กล่าวว่า คติความเชื่อทางศาสนาได้ถูกถ่ายทอดออกมาเป็นรูปธรรม โดยช่างศิลป์ปกรรรมเป็นสื่อผ่าน เพื่อก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องราว และคติความเชื่อ โน้มน้าวให้เกิดความศรัทธาทางศาสนา และยังเป็นส่วนช่วยในการสืบทอดศาสนาด้วยอีกทาง ดังที่งานวิจัยเรื่อง ผ้ากับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว สายเมืองอุบล ของสุนัย ณ อุบล และคณะ (2536) ที่กล่าวว่าอิทธิพลที่สร้างแรงบันดาลใจให้เกิดลวดลายบนผืนผ้าทอนั้นมีสาเหตุหนึ่ง นอกจากอิทธิพลทางสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่นพืช สัตว์ ทรัพยากรธรรมชาติ หรือสิ่งไม่มีชีวิต เช่นเครื่องประดับต่างๆ นั่นคืออิทธิพลที่เกิดจากความเชื่อในพุทธศาสนา เนื่องจากศาสนามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คน

ในชุมชน ผู้สร้างงานจึงได้แรงบันดาลใจจากงานศิลปกรรมทางศาสนา เช่นสถาปัตยกรรม และประติมากรรม โดยนำความงามรูปแบบของโบสถ์ หน้าบันโบสถ์ วิหาร ซ่อฟ้า ไบระกา คันทวย ธรรมาสน์ ตลอดจนความเชื่อที่เป็นนามธรรม เช่นเรื่องของพญานาคในตำนานทางพุทธศาสนา ที่มีการนำมาใช้เป็นลวดลายนาคในผืนผ้าไหมมัดหมี่นั่นเอง และยังมีความเชื่อที่เป็นแรงศรัทธาทางศาสนาอีก เช่นการใช้ผ้าไหมที่เป็นผ้าที่มีคุณค่า เนื่องจากเป็นผ้าที่มีชั้นยุ่งยากในการทำ มีความงาม และคงทน โดยนำผ้าที่ยังไม่ได้ใช้ไปถวายวัด เพื่อทำเป็นผ้าห่อคัมภีร์หนังสือใบลาน ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นการช่วยรักษาความรู้ สติปัญญาของลูกหลาน และช่วยสืบทอดศาสนาต่อไป และในอีกสาเหตุหนึ่งการที่ต้องนำผ้าไหมไปถวายวัดนั้น เนื่องจากเชื่อว่าการทำผ้าไหมมัดหมี่นั้น จะต้องฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ด้วยขั้นตอนของการสาวไหมเพื่อให้ได้เส้นใยไหมนั้น ต้องต้มรังไหมโดยตัวไหมจะต้องตายเป็นจำนวนมากเพื่อให้ได้ผ้าที่มีความงาม การที่ต้องนำผ้าไหมที่ทอเสร็จแล้วไปถวายวัดจึงเป็นเหมือนกับการไถ่บาป และมีข้อห้ามว่า ห้ามทำการสาวไหมในวันศีล หรือวันพระ นอกจากนั้นยังมีการทอผ้าไหมโดยใช้กรรมวิธีมัดหมี่เพื่อให้เกิดลวดลายที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เรียกว่า ผ้าตุงไหม เพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาอีกด้วย (เผ่าทอง ทองเจือ , **สัมภาษณ์**, 4 กันยายน 2544)

ส่วนในข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดตามความคิดเห็นของนักศึกษา คือ การใช้ผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่แสดงบทบาทหน้าที่ การปฏิบัติตน และความเป็นกุลสตรีของผู้หญิงในอดีต ($\bar{X} = 4.12$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง ผ้าทอกับวิถีชีวิตชาวไทย ของวรรณภา วุฒฑะกุล และยุรรัตน์ พันธุ์ยุรา (2536) ที่พบว่า ความสำคัญประการหนึ่งของผ้าทอมือ คือ เป็นสิ่งที่แสดงถึงการแบ่งหน้าที่ระหว่างผู้หญิง และผู้ชาย โดยมีคำกล่าวที่ว่า “เมื่อเสร็จหน้านาผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายตีเหล็ก” โดยคำกล่าวแสดงให้เห็นว่า การทอผ้าเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นผู้หญิงในสังคมอย่างชัดเจน เพราะการทอผ้าต้องใช้ความอดทน ความขยัน ประณีต ละเอียดอ่อน เริ่มตั้งแต่การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม การสาวไหม การผ่านกระบวนการต่างๆ จนกระทั่งได้เส้นไหม ที่เป็นวัตถุดิบในการทอผ้า และการทอผ้าได้ดียังเป็นสิ่งที่แสดงถึงความพร้อมในการที่จะมีครอบครัวของผู้หญิงอีกด้วย และสุนัย ญ อุบล ยังกล่าวว่า ส่วนใหญ่ภูมิปัญญาการทอผ้าจะมีการสืบทอดกันในกลุ่มผู้หญิง จากแม่ไปยังลูกสาว และหลานสาว รวมไปถึงลูกสะใภ้ด้วย ทั้งด้านความคิด ฝีมือ เทคนิค วิธีการ และวัสดุ อุปกรณ์ในการทอผ้าทั้งหมด เพราะเป็นค่านิยมทางสังคมว่าการทอผ้าเป็นหน้าที่ของลูกผู้หญิงทุกคน นอกจากผู้หญิงในสังคมชุมชนนั้นจะต้องทอผ้าให้เป็นแล้ว จะต้องทอผ้าด้วยความปราณีต เรียบร้อย สวยงามอย่างดีตรงตามทัศนคติค่านิยมของสังคมด้วย

2.3 คุณค่าต่อวิถีชีวิต

จากสรุปผลการวิจัยความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าต่อวิถีชีวิต โดยส่วนรวมอาจารย์ และนักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับมาก (อาจารย์ $\bar{X} = 4.12$ นักศึกษา $\bar{X} = 3.99$) โดยข้อที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับปานกลางคือ ในครอบครัวที่มีการทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่จะเป็นครอบครัวที่เกิดปัญหาครอบครัวค่อนข้างน้อย (อาจารย์ $\bar{X} = 3.38$ นักศึกษา $\bar{X} = 3.45$) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมชาย นิลาธิ (2525 : 1-2) ที่กล่าวว่า งานศิลปะพื้นบ้านมีคุณค่าที่ไม่ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะในตัวเองเท่านั้น แต่ยังสามารถส่งผลไปสู่สิ่งอื่นๆ ได้ เช่น ทำให้สังคมเกิดความสุข ครอบครัวจัดเป็นสังคมที่มีขนาดเล็ก เป็นสังคมแรกของมนุษย์ที่มนุษย์ได้มีการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น การเรียนรู้ซึ่งกันและกันในการถ่ายทอดความรู้ในการทำผ้าไหมมัดหมี่ในครอบครัว ทำให้เกิดความสัมพันธ์ และสร้างความเข้าใจที่ดีการยอมรับ และการให้เกียรติต่อกันระหว่างบุคคลในครอบครัว จึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความอบอุ่นในครอบครัว และจะขยายวงกว้างออกไปสู่สังคมใหญ่ ทำให้สังคมพัฒนาต่อไป และการสร้างสรรค์สิ่งที่มีประโยชน์ต่อสังคมชุมชน และงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในบริบทของศาสตร์ทางคติชนวิทยา ยังใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมในสังคม และรักษาแบบแผนของสังคมอีกประการหนึ่ง (สิริวรรณ วงษ์ทัต, ม.ป.ป. : 19) และความคิดเห็นของอาจารย์ และนักศึกษาในข้อดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลาง โดยจากผลการวิจัยได้พบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่ในระบบของครอบครัว มีปริมาณลดน้อยลง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เด็กรุ่นใหม่ไม่ให้ความสนใจในการทำผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ใช้เวลานาน ไม่เหมาะกับยุคสมัยปัจจุบันที่เป็นยุคแห่งของการแข่งขัน ต้องการความรวดเร็ว สะดวกสบาย และผ้าไหมมัดหมี่ยังเปลี่ยนบทบาทและหน้าที่จากการเป็นงานที่ทำขึ้นใช้ภายในครอบครัว ไปสู่การเป็นสินค้าที่ทำรายได้ให้กับชุมชนมีความต้องการของตลาดมากขึ้น จำเป็นที่ต้องผลิตให้ทันความต้องการของตลาด การทำผ้าไหมมัดหมี่ในระบบครอบครัวเปลี่ยนเป็นการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ที่จัดตั้งเป็นกลุ่มขึ้นในชุมชน

ส่วนในข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของอาจารย์ คือ ความงามในผ้าไหมมัดหมี่มีคุณค่าทางสุนทรียะ ช่วยจรรโลงจิตใจของคน และสังคมชุมชน ($\bar{X} = 4.55$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของนักศึกษา คือ การร่วมคิดร่วมทำ เป็นการถ่ายทอดความรู้แห่งภูมิปัญญาชาวบ้านที่ทรงคุณค่า และการคงอยู่ของวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชน ($\bar{X} = 4.28$) ดังที่ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2544 : 10-11) ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมีลักษณะเฉพาะถิ่น (Local Characteristic) แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น และแสดงออกทางสุนทรียภาพ (Aesthetics Expression) ท้องถิ่นที่ห่าง

พื้นบ้านได้แสดงออกมาในงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน และเป็นการแสดงออกที่แตกต่างกันออกไป ในแต่ละถิ่นฐาน ถึงแม้ความงามในงานหัตถกรรมพื้นบ้านจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากถูกสร้างเพื่อประโยชน์ในการใช้สอยสมบูรณ์ แต่ถ้าพิจารณาถึงรายละเอียดแล้วจะพบว่า งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านสร้างขึ้นด้วยกรรมวิธีที่ซับซ้อน การนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างงานสำหรับเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งช่างพื้นบ้านต้องมีความรู้เรื่องคุณสมบัติ และลักษณะพิเศษของวัตถุดิบที่จะนำมาใช้ให้เกิดความสอดคล้องกับความต้องการในการใช้งาน และยังสร้างให้มีรูปแบบสอดคล้องกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของชุมชน ผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีขั้นตอนกรรมวิธีในการทำซับซ้อน เริ่มตั้งแต่การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม การสาวไหม การมัดเป็นลวดลายที่เกิดจากการสังเกต และนำสิ่งรอบกายมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบ และประยุกต์ใช้ จนกระทั่งการเลือกสรรถึงสีที่ใช้ย้อมให้เกิดความงาม ขั้นตอนต่างๆ ต้องอาศัยการเรียนรู้ถึงคุณค่าของสิ่งนั้น ๆ ล้วนแต่เป็นภูมิปัญญาความรู้ที่มีการสืบทอดต่อกันมา ดังที่กล่าวมาแล้ว เมืองงานหัตถกรรมพื้นบ้านมีความสมบูรณ์ในด้านประโยชน์การใช้สอยแล้ว ผู้สร้างงานจึงให้ความสำคัญในเรื่องของความงามเป็นอันดับต่อไป มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2539 : 76-77) และสวนศรี ศรีแพงพงษ์ (2534 : 118-120) กล่าวว่าคุณค่าด้านความงามในงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นเรื่องของโครงสร้างงานศิลปะ ซึ่งต้องใช้ในการออกแบบ และการใช้วัสดุเป็นส่วนหนึ่งในการรับรู้ทางด้านความรู้สึก เป็นรสนิยม มีลักษณะแปรเปลี่ยนไปตามกระแสของการพัฒนา ยุคสมัย และความนิยมของสังคม การถ่ายทอดภูมิปัญญา การสืบทอด และการร่วมคิดร่วมทำ รวมถึงการแสดงออกทางสุนทรียภาพของผู้สร้างงาน และท้องถิ่นผ่านความงามที่เป็น การตอบสนองทางจิตใจของมนุษย์ ในตัวงานผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการนำสิ่งที่มีอยู่ และเกิดขึ้นในวิถีชีวิตชุมชนแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่เป็นเครื่องหมายของความเจริญ และยังเป็นสิ่งที่สร้างความมั่นคงในความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของชุมชนอีกด้วย

2.4 คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน

จากสรุปผลการวิจัยความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษา เกี่ยวกับคุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน โดยส่วนรวมอาจารย์ และนักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับมาก (อาจารย์ $\bar{X} = 4.48$ นักศึกษา $\bar{X} = 4.33$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของอาจารย์ คือ ช่างทอผ้ารู้จักสังเกต ดัดแปลง และประยุกต์สิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น นำมาสร้างสรรค์ลวดลายในงานผ้าไหมมัดหมี่ และความสามารถเชิงช่าง การรังสรรค์งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านด้วยภูมิปัญญาจนเป็นมรดกชุมชน เป็นพัฒนาการแห่งสังคมอารยะ ($\bar{X} = 4.61$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของนักศึกษา คือ ชาวบ้านรู้จักเลือกใช้วัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น สีจาก

ธรรมชาติ และเส้นใยสำหรับมัดย้อมที่มีการทำขึ้นในท้องถิ่น เป็นกระบวนการทางภูมิปัญญาชุมชน ($\bar{X} = 4.53$) ซึ่งในทั้ง 2 ข้อมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2538 : 37-38) และ มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2539 : 76-77) ที่กล่าวว่า งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นงานที่น่าวัสดุที่มีอยู่ในพื้นที่นั้น ที่เป็นทรัพยากรในท้องถิ่น หรือชุมชน เป็นงานที่สร้างด้วยฝีมือของช่างชาวบ้าน มีลักษณะที่สะท้อนให้เห็นทักษะเชิงช่างในการแก้ปัญหา และมีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างกันออกไป ความมีเอกลักษณ์ของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นสิ่งที่มีความค่าประการหนึ่ง ที่ส่งผลให้เกิดความน่าสนใจในการเป็นตัวแทน เป็นสัญลักษณ์ของชุมชน ผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่เกิดจากการเลือกใช้วัสดุที่มีอยู่ในพื้นที่นั้น มีการดัดแปลง และเลือกสรรสิ่งที่มีอยู่รอบตัวในสภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็สิ่งที่มีชีวิต หรือไม่มีชีวิต เช่น สถาปัตยกรรมทางพุทธศาสนา ต้นไม้ เช่น ต้นสน หรือสัตว์ เช่น นก นำมาประยุกต์เป็นลวดลายของผ้า อีกทั้งการเลือกใช้สีจากธรรมชาติ จากพืช สัตว์ และแร่ธาตุที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น เปลือก หรือรากไม้ ครั่ง โคลน มาใช้ย้อม (สำนักเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช รายการโทรทัศน์เพื่อบริการสังคม ชุด “การย้อมไหมด้วยสีธรรมชาติ”) ตลอดจนเส้นใยไหมที่ใช้ในการทอ ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีการทำกันในท้องถิ่น และต้นหม่อนซึ่งใบของหม่อนใช้เป็นอาหารที่ดีที่สุดสำหรับหนอนไหมก็เป็นพืชที่เจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ สะท้อนให้เห็นลักษณะเฉพาะของผู้สร้างงาน และลักษณะเฉพาะของชุมชน ที่แสดงให้เห็นถึงสภาพแวดล้อม เช่น รูปแบบ การดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของกลุ่มชน (Cocking, 1987) โดยช่างท้องถิ่นใช้ภูมิปัญญาในการสังเกต ดัดแปลง แก้ปัญหา และสร้างสรรค์ผลงานอย่างชาญฉลาด ซึ่งเป็นการนำเอาวิทยาศาสตร์ประยุกต์มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2539 : 69) และมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าไหมมัดหมี่ต่อกันมาในชุมชนต่อกันมา ล้วนเป็นสิ่งที่มีความค่าที่เกิดขึ้นในตัวงานผ้าไหมมัดหมี่จนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (แม่้นมาศ ขวลิต, 2543 : 8-9) เป็นงานศิลปวัฒนธรรมชุมชนที่ถูกจัดให้เป็นตัวแทนของชุมชน ใช้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่มีความค่า และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนที่แสดงถึงความเจริญในสังคม นั้น

2.5 คุณค่าทางการศึกษา

จากสรุปผลการวิจัยความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษา เกี่ยวกับคุณค่าทางการศึกษา โดยส่วนรวมอาจารย์ และนักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (อาจารย์ $\bar{X} = 4.55$ นักศึกษา $\bar{X} = 4.17$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของอาจารย์ คือ การศึกษาเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการศึกษาในเรื่องของภูมิปัญญาชุมชน ($\bar{X} = 4.88$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ย

สูงสุดของนักศึกษา คือ การมีจิตสำนึกที่ดีต่อวัฒนธรรมชุมชน ทำให้เกิดการถ่ายทอด และการอนุรักษ์ผ้าไหมมัดหมี่เป็นการทำให้มรดกชุมชนคงอยู่ ดังที่ Warren E. Roberts (1975 : 233-234) อ้างถึงใน เนื้ออ่อน ขวัญทองเขียว, 2539 : 20-21) กล่าวว่า งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นงานช่างฝีมือที่มีรูปแบบของประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีลักษณะเฉพาะ มีกรรมวิธีการสร้างงาน และรูปแบบของงานที่มีการถ่ายทอดภายในครอบครัว และชุมชน และอาจมีการถ่ายทอดต่อกันไปในอีกถิ่นหนึ่งเช่นเดียวกับคติพื้นบ้านอื่นๆ ลักษณะการถ่ายทอด และรูปแบบกรรมวิธีได้ถูกแก้ไขขัดเกลา จนเป็นภูมิปัญญาที่บอกถึงความเฉลียวฉลาดของช่างระดับพื้นบ้าน (วิโรจน์ ศรีสุโร, 2536 : 1) ที่มีการถ่ายทอดต่อกันมา ผ้าไหมมัดหมี่มีขั้นตอนกรรมวิธีในการทำ และทอที่แสดงให้เห็นถึงการแก้ไข ดัดแปลง และการคิดสร้างสรรค์ โดยการนำสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ และความงาม การศึกษาเกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่เป็นการศึกษาถึงภูมิปัญญาที่เป็นวัฒนธรรมชุมชนที่มีการสืบทอด พัฒนา แฝงไว้ด้วยแนวคิด ปรัชญา และค่านิยมทางสุนทรียภาพ ตามแบบแผน และกระบวนการสร้างสรรค์ที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งการศึกษาในภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านงานผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการศึกษาดังสิ่งที่มีคุณค่าในท้องถิ่นของตน และจะส่งผลในการสร้างความเข้าใจในสิ่งที่มีคุณค่าของชุมชนมากขึ้น ทำให้เกิดความรัก และความหวงแหนต่อศิลปะและวัฒนธรรมประจำถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (2536 : 51-63) ที่กล่าวว่า การศึกษาเป็นการสร้างพื้นฐานที่ดีต่อตนเอง และสังคม โดยที่การรู้คุณค่าในศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน เป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชน ทำให้เกิดการอนุรักษ์มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมที่มีการสร้างสมกันมาให้คงอยู่ ผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานศิลปะและวัฒนธรรมที่มีการสืบสานจากบรรพบุรุษจนถึงลูกหลานที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง และเป็นผลิตผลทางวัฒนธรรมประเภทสิ่งทอที่สะท้อนเอกลักษณ์ของความเป็นชนชาติ และแสดงลักษณะเฉพาะถิ่น (ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง, 250 : 33) นอกจากนั้น สงวน รอดบุญ (2514 : 14) ยังกล่าวว่า การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชาติ และจะส่งผลในในการป้องกันไม่ให้ศิลปะและวัฒนธรรมอันดีงามของ ชาติต้องเสื่อมสลายลง เนื่องจากในปัจจุบันวัฒนธรรมต่างชาติได้เข้ามาแทรกซึมอย่างรุนแรง การพัฒนาจิตใจจึงมีความสำคัญไม่น้อยกว่าการพัฒนาด้านวัตถุ ดังนั้นการศึกษาในเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ จึงเป็นการศึกษาในเรื่องของวัฒนธรรมชุมชน ที่จะมีส่วนช่วยในการเข้าใจถึงลักษณะเฉพาะถิ่น สร้างความภาคภูมิใจ ส่งผลให้เกิดจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชนที่จะเป็นส่วนช่วยให้เกิดการถ่ายทอด และอนุรักษ์มรดกของชุมชนต่อไป

ผลการวิจัยความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษา เกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยอาจารย์ มีความคิดเห็นมากที่สุดในด้านคุณค่าทางการศึกษา รองลงมาคือ คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับบทบาท และหน้าที่ในการให้

ความรู้กับนักศึกษา และเป็นแกนนำของชุมชน ที่ต้องเข้าใจ และมีเจตคติที่ดีต่อวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของชุมชน เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาถ่ายทอดเพื่อเป็นการให้ความรู้แก่มวลชน เพื่อเป็นการอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ ให้มรดกวัฒนธรรมของชุมชนดำรงอยู่ และนักศึกษามีความคิดเห็นมากที่สุดในด้านคุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน รองลงมาคือ คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งนักศึกษาเองเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชน เป็นกลไกสำคัญในการสืบทอดและอนุรักษ์งานวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน จึงสมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะมีจิตสำนึก และเจตคติที่ดีต่อชุมชน มีการรับรู้ถึงศิลปะและวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เป็นมรดกที่มีการถ่ายทอดสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ และแสดงถึงประวัติศาสตร์ของชุมชนที่มีวัฒนธรรมมายาวนาน

3. ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของผ้าไหมมัดหมี่ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชุมชน และสังคมในปัจจุบัน

จากสรุปผลการวิจัยความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของอาจารย์ และนักศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผ้าไหมมัดหมี่ที่มีต่อวิถีชีวิตชุมชน และสังคมในปัจจุบัน มีความคิดเห็น และข้อเสนอแนะไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

จากสถานการณ์ปัจจุบันของผ้าไหมมัดหมี่เป็นที่รู้จัก และได้รับความนิยมจากสังคมมากขึ้น เนื่องจากมีการส่งเสริม และรณรงค์ให้มีการใช้ผ้าไทย และสินค้าไทยจากรัฐบาล และองค์กรเอกชน ส่งผลทำให้ชุมชนที่มีการผลิตงานผ้าไหมมัดหมี่มีรายได้เพิ่มขึ้น และยังมีผลกระทบต่อการทำผ้าไหมมัดหมี่ในระบบดั้งเดิม คือการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ขึ้นใช้ภายในครอบครัวได้เปลี่ยนไปเป็นการทำงานในระบบของธุรกิจมากขึ้น ผ้าไหมมัดหมี่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานภาพจากการเป็นสิ่งใช้สอยในครัวเรือนเป็นสินค้าธุรกิจที่สามารถสร้างรายได้ให้บุคคล และชุมชน การทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ยังไม่ได้รับการสนใจจากคนรุ่นใหม่เท่าที่ควร เนื่องจากขั้นตอนกรรมวิธีในการสร้างงานมีความละเอียดยุ่งยาก ใช้เวลาในการทำค่อนข้างมาก ไม่เหมาะสมกับภาวะปัจจุบันที่มีการแข่งขันสูง และยังมีมีการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ด้วยเครื่องจักร ซึ่งสามารถผลิตได้ครั้งละเป็นจำนวนมาก แต่ขาดคุณค่าในเรื่องของทักษะ ฝีมือ และจิตวิญญาณของช่างทอผ้าพื้นบ้าน ที่สะท้อนให้เห็นรสนิยมของชุมชนท้องถิ่น จึงมีความแตกต่างกับผ้าไหมมัดหมี่ที่มีการทอด้วยมือ และมีรูปแบบ สี สัน ลวดลายที่มีลักษณะเฉพาะตัวในแต่ละชิ้น โดยการลอกเลียนแบบอาจส่งผลให้ความมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวงานลดลง แต่ในทางตรงข้าม การลอกเลียนแบบจะส่งผลให้เกิดการตื่นตัวในเรื่องของความคิดสร้างสรรค์ผลงานให้มีความใหม่ และยังเป็นส่วนช่วยในการสืบทอด พัฒนา และ เผยแพร่ลวดลายของผ้าไหมมัดหมี่

ส่วนปัจจัยสำคัญในการถ่ายทอด และอนุรักษ์งานผ้าไหมมัดหมี่ นอกจากการมีจิตสำนึกที่ดี และความเข้าใจที่ดีต่อชุมชนแล้ว เรื่องของการเมือง และเศรษฐกิจที่มีผลในเรื่องของทุนที่เป็นส่วนสำคัญในเรื่องการถ่ายทอด และการอนุรักษ์งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน การส่งเสริมให้ความรู้อย่างจริงจัง การจัดการในเรื่องการตลาด ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพ และรูปแบบของผ้าไหมมัดหมี่ และการสร้างค่านิยมในความเป็นไทย และควรให้สถาบันการศึกษามีส่วนในการเป็นแกนนำในการเผยแพร่ และบรรจุภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่อยู่ในหลักสูตรการศึกษา ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในเรื่องของการถ่ายทอด และการอนุรักษ์งานศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น

ผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ที่เป็นผลงานวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่มีการสืบทอดภูมิปัญญาต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน เป็นสิ่งสำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ และวัฒนธรรมท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี และจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และเศรษฐกิจ เป็นส่วนให้มีการเปลี่ยนแปลง และส่งผลให้คนในสังคมมีการปรับตัว ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของวัฒนธรรมที่ต้องมีวิวัฒนาการ ดังที่ศรีศักร วัลลิโภดม และสุจิตต์ วงษ์เทศ (2533 : 11-15) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลง และการปรับปรุงของงานวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ดีงาม มีคุณค่า และมีการดำเนินต่อไปเรื่อยๆ ไม่มีจุดจบ เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมของมนุษย์ และมนุษย์เป็นผู้กำหนดขึ้น การเปลี่ยนแปลงของสังคมจึงมีผลกระทบต่องานผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งเป็นงานวัฒนธรรมประเภทหนึ่งด้วยเช่นกัน และสิ่งสำคัญในการอนุรักษ์งานวัฒนธรรมจำเป็นต้องอาศัยการศึกษาซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งในเรื่องดังกล่าว และการอนุรักษ์วัฒนธรรมมิใช่เป็นเพียงการดูแลรักษาเพียงเท่านั้น แต่ควรมีการเผยแพร่ในวงที่กว้างขึ้น ควบคู่ไปกับการคิดสร้างสรรค์ให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ให้มี ความเหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน และยุคสมัยเพื่อ ให้งานวัฒนธรรมมีการคงอยู่ และมี การสืบทอด ด้วยเหตุนี้การเปลี่ยนแปลงสถานภาพของผ้าไหมมัดหมี่ในปัจจุบันอาจส่งผลให้คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ในฐานะเป็นสิ่งที่แสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นตัวแทนท้องถิ่น เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และมีบทบาทต่อสังคมชุมชนมาแต่โบราณ ในด้านของคตินิยม ประเพณี นิยม ศาสนานิยม สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นอาจลดลง และขาดการสืบทอดได้ จึงควรมี การส่งเสริมองค์ความรู้ในภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่ และการสร้างจิตสำนึกในภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการศึกษาในการถ่ายทอด การอนุรักษ์การทำผ้าไหมมัดหมี่ต่อคนรุ่นใหม่ เพื่อเป็น การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนต่อไป

จากผลการวิจัยความคิดเห็นตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ที่เป็นงานมรดกวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้ที่ดี

ต้องงานศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนที่มีการสืบทอดภูมิปัญญาต่อกันมา และจากการที่สังคมไทยในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากถูกระแสวัฒนธรรมของโลกตะวันตกเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้คนให้เกิดความสะดวกสบายเหมาะกับยุคสมัยที่มีการแข่งขันในระดับสูงมากขึ้น เป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้คนรุ่นใหม่นิยมใช้สิ่งของ และยอมรับวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ที่ตอบสนองของความต้องการของสังคมปัจจุบัน จนกระทั่งเกิดการละเลย และไม่ได้ให้ความสนใจในวัฒนธรรมไทยที่มีการสืบทอดกันมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ ส่งผลให้ศิลปะและวัฒนธรรมไทยที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของความเป็นชาติขาดการอนุรักษ์ และการสืบสานที่เหมาะสม การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่เป็นปัจจัยในการถ่ายทอด และการอนุรักษ์ ศิลปะและวัฒนธรรมประเพณี ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ และความมุ่งหมายประการหนึ่งของการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย คือการทำนุบำรุง และรักษาศิลปวัฒนธรรม ซึ่งถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ อันเป็นเครื่องหมายแสดงถึงความเจริญ และเอกลักษณ์ของชาติ อีกทั้งหลักสูตรของสถาบันราชภัฏที่ยึดหลักมาตรฐานวิชาการ และวิชาชีพ ระดับอุดมศึกษา มุ่งผลิตกำลังที่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ อีกทั้งเป็น นักวิชาการทั้งวิชาชีพ และวิชาชีพชั้นสูง สามารถยืดหยุ่น และปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม ความก้าวหน้าทางวิชาการ มุ่งเน้นการปฏิบัติควบคู่ทฤษฎี และยึดหลักความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา และชุมชน นำไปสู่การพัฒนา ซึ่งจะก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการ และพัฒนาให้ผู้เรียนให้มีสมรรถภาพในวิชาชีพ และหลักสูตรสาขาศิลปศาสตร์ ของสถาบันราชภัฏยังมุ่งให้บัณฑิตที่จบการศึกษา นำความรู้ทางศิลปศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนา และปรับปรุง ความเป็นอยู่ คุณภาพชีวิตของตน และสังคม และตระหนักถึงความสำคัญของวิทยาการทางด้านศิลปศาสตร์ที่มีผลต่อการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ สังคม และสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะจุดประสงค์หลักของโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ที่ผลิตบัณฑิตเพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่องานด้านศิลปกรรม สามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาสังคม และท้องถิ่น มีสำนึกในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรม ที่มีบทบาทต่อการส่งเสริม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ จะพบได้ว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาในระดับอุดมศึกษา และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรของสถาบันราชภัฏให้ความสำคัญของการศึกษาในการเป็นเครื่องมือที่จะทำนุบำรุง และอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น และของชาติ

อาจารย์ และนักศึกษาของสถาบันราชภัฏ ซึ่งแกนนำ และเป็นคนรุ่นใหม่ของสังคม ชุมชนในท้องถิ่น ตลอดจนสถาบันราชภัฏที่เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีบทบาทเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งมีนโยบายในการปรับปรุง ถ่ายทอด พัฒนาเทคโนโลยี และทำนุบำรุงศิลปะ

และวัฒนธรรมท้องถิ่น ควรอย่างยิ่งที่จะมีความเข้าใจ จิตสำนึกที่ดีต่อชุมชน และมีความผูกพันกับชุมชนอย่างเหนียวแน่น รู้จักถึงปัญหาของท้องถิ่นเป็นอย่างดี พอที่จะเชื่อมโยงสาระทางวิชาการ ด้วยการจัดการศึกษา หรือการจัดกิจกรรมให้สามารถนำไปบูรณาการกับข้อมูลปัญหาของท้องถิ่นที่เกิดขึ้น เพื่อช่วยแก้ปัญหาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี และสามารถใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานกับภูมิปัญญาสากลที่มีกระแสสังคมไทยให้เกิดเป็นภูมิปัญญาที่มีความเหมาะสม นำไปสู่การแก้ปัญหาในชุมชน (เรื่องชัย ทรัพย์นิรันดร์, 2544 : 57) โดยเฉพาะอาจารย์ผู้สอนที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการเรียนการสอน ที่จะต้องมีการเสาะแสวงหาข้อมูล และความรู้ที่เหมาะสม เพื่อบรรลุ จุดประสงค์ของรายวิชา และจุดประสงค์ของผู้เรียน อาจารย์โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบัน ราชภัฏ ที่มีการรับผิดชอบในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ วิชาศิลปะพื้นบ้าน และวิชา ผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน จึงควรมีการรับรู้ในคุณค่าของงานศิลปะและวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เป็นสิ่งที่มี คุณค่า สะท้อนให้เห็นถึงประวัติความเป็นมา และความเจริญของชุมชน ให้เกิดความพร้อมในการให้ความรู้ในการเรียนการสอนเกี่ยวกับงานศิลปกรรมท้องถิ่นที่มีประวัติความเป็นมา อิทธิพลที่ทำการสร้างงาน เน้นลักษณะ วัสดุ วิธีการ ประโยชน์ใช้สอย คติความเชื่อ เหตุผลที่ปรากฏใน รูปแบบ และความสัมพันธ์กับชีวิตทั้งด้านรูปแบบ และเนื้อหาในอดีตจนถึงปัจจุบัน และศิลปะ การช่าง ตลอดจนนักศึกษาที่มีบทบาทในการเป็นคนรุ่นใหม่ของสังคมชุมชน ที่จะเป็นผู้สืบสาน และทำนุบำรุงงานศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรมของสถาบันราชภัฏ ที่จะต้องเป็นบัณฑิตที่มีความรู้ และทักษะในการปฏิบัติงานด้านศิลปกรรมเป็นอย่างดี และมีเจตคติที่ดีต่องานศิลปกรรม และนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาสังคม และท้องถิ่น การรับรู้คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ซึ่งเป็นการรับรู้คุณค่างานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของอาจารย์จึงมีความสำคัญยิ่ง ที่จะทำให้การเรียนการสอนในโปรแกรมวิชาศิลปกรรมได้บรรลุถึงจุดประสงค์ของการศึกษา และยังส่งผลในการเป็นแกนนำของสังคมสู่กระบวนการในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้บรรลุเป้าหมาย และเนื่องจากวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์กำหนด และเป็นสิ่งที่มีอยู่ในสังคม มีความแตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน มีลักษณะที่ไม่หยุดนิ่ง มีความเคลื่อนไหว และมี การเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นวิวัฒนาการทางวัฒนธรรม การศึกษา และสถาบัน การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งในการส่งเสริมให้ความรู้กับบุคลากร ที่จะเป็นกลไกในการเผยแพร่ และการทำนุบำรุงศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติ การส่งเสริมการรับรู้คุณค่าในงานศิลปะ และวัฒนธรรมของชุมชนจึงเป็นแนวทางที่ดีในการอนุรักษ์ เผยแพร่ และพัฒนาในเรื่องดังกล่าว ด้วยการควบคุม จัดการ ส่งเสริม และสนับสนุนให้มรดกของชุมชนมีการดำเนิน และคงอยู่ต่อไป

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับสถาบันราชภัฏ

1.1 สถาบันควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะและวัฒนธรรมให้เด่นชัด และจัดเป็นรายวิชาเฉพาะ เช่น การนำภูมิปัญญาในงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านบรรจุในหลักสูตรของสถาบัน

1.2 สถาบันควรให้การสนับสนุนงบประมาณให้โปรแกรมวิชาที่เปิดสอนวิชาที่เกี่ยวข้อง ได้มีการจัดกิจกรรม นิทรรศการ การอบรมสัมมนา การจัดตั้งชมรมเพื่อการสืบทอด และอนุรักษ์ศิลปะ และวัฒนธรรมชุมชน

1.3 สถาบันควรมีการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว เพื่อสนับสนุน และให้ความรู้ในการทำผ้าไหมมัดหมี่ในวงที่กว้างขึ้น

1.4 สถาบันควรจัดให้มีการเพิ่มพูนความรู้ในเรื่องของผ้าไหมมัดหมี่กับอาจารย์ผู้สอน

1.5 สถาบันควรสนับสนุนการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่เป็นองค์รวมในการให้ความรู้ทางการอนุรักษ์ และพัฒนางานผ้าไหมมัดหมี่

2. ข้อเสนอแนะสำหรับอาจารย์

2.1 อาจารย์ควรมีความสนใจ และเรียนรู้ในงานศิลปะ และวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อเป็นข้อมูลในการถ่ายทอดสำหรับการเรียนการสอน

2.2 อาจารย์ควรมีความรู้ในเรื่องของภูมิปัญญาพื้นบ้าน เช่นงานผ้าไหมมัดหมี่ ที่เป็นมรดกชุมชน เพื่อการถ่ายทอด การอนุรักษ์ และพัฒนางานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

2.3 อาจารย์ควรศึกษาถึงงานศิลปกรรมท้องถิ่น เพื่อเกิดความเข้าใจที่ดีต่อชุมชน ในฐานะเป็นแกนนำของชุมชน

2.4 อาจารย์ควรมีการนำนักศึกษาไปทัศนศึกษาดูงานผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อเป็นการทำความเข้าใจ และเกิดจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับนักศึกษา

3.1 นักศึกษาควรให้ความสนใจ และเรียนรู้ในงานผ้าไหมมัดหมี่ ที่เป็นสิ่งสะท้อนถึงเอกลักษณ์ของชุมชน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของงานเพื่อการอนุรักษ์ และพัฒนางานศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น

3.2 นักศึกษาควรศึกษาถึงกรรมวิธีขั้นตอนในการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน เป็นสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชนเพื่อการเป็นการสืบทอดศิลปะ และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นมรดกชุมชน

3.3 นักศึกษาควรให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และควรนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับภูมิปัญญาสากลให้เกิดความเหมาะสมเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

4. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

4.1 ควรมีการศึกษาการรับรู้คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่กับกลุ่มประชากรอื่นๆ

4.2 ควรมีการศึกษาการจัดการเรียนการสอนโดยนำภูมิปัญญาการทำผ้าไหมมัดหมี่เข้ามาใช้ในการเรียนการสอน

4.3 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบที่มีการเปลี่ยนแปลงของผ้าไหมมัดหมี่ในปัจจุบัน

4.4 ควรมีการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่างานศิลปกรรมในแขนงอื่นๆ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กิติ บุญเจือ. ปรัชญาสำหรับอยู่โรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2541.

กิติ บุญเจือ. วิชาการศึกษาทั่วไปแบบบูรณาการสมบูรณ์ เล่มต้น มนุษยวิทยา (วิธีวิทยาแห่งการแสวงหาความรู้). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, (ม.ป.ป.).

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-2544). กรุงเทพฯ : อรรถพลการพิมพ์, 2539.

โครงการสาธิตกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. ผ้าไทย. ใน สาธิตกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. เล่ม 15, หน้า 99-124. กรุงเทพฯ : คำนวณการพิมพ์, (ม.ป.ป.).

โครงการสาธิตกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. ศิลปะการทอผ้า. ใน สาธิตกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. เล่ม 21, หน้า 95-121. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2539.

โครงการสาธิตกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. ผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน. ใน สาธิตกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. เล่ม 13, หน้า 56-87. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พินิจตั้งกรุง, 2532.

จันทร์ศรี นิตยฤกษ์. ความรู้เรื่องคติชนวิทยา. ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูธนบุรี. (ม.ป.ท.), (ม.ป.ป.).

จิราภรณ์ อรัณยษานาค. การศึกษาผ้าจากแหล่งโบราณคดีในประเทศไทย. ใน ทองคำดี ปรางค์วัฒนากุล (บรรณาธิการ). ผ้าเอเซีย: มรดกร่วมทางวัฒนธรรม. หน้า 151-156. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พินิจตั้งแอนด์พับลิชชิง, 2536.

จี. ศรีนิวาสน์. สุนทรียศาสตร์ ปัญหา และทฤษฎีว่าด้วยความงาม และศิลปะ. แปลโดย สุเชาว์ พลอยชุม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏราชวิทยาลัย, 2534.

จีระวัฒน์ พีระสัน. ลมหายใจของศิลปะไทยประเพณี. ใน พีระพล ธนะพานิช (บรรณาธิการ). ศิลปะร่วมสมัย. หน้า 1-15. กรุงเทพฯ : ต้นอักษรกรรม, 2540.

เจริญ แสงภักดี. กีฬากับการส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติ. วารสารทางวิชาการ ราชภัฏกรุงเทพ (ปีที่ 2 ฉบับที่ 4 2539) : 43-46.

เฉลิมศรี ชูอรุณ. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรม. (ม.ป.ท.), 2522.

ชลล พงษ์สามารถ. ศิลปะสำหรับครูประถม. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2526.

ชุลุด นิ่มเสมอ. องค์ประกอบศิลป์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2531.

ช่างหัตถศิลป์ไทย, มูลนิธิ. ศิลป์บนผ้าไหมมัดหมี่. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, 2539.

ชาญณรงค์ พรุ่งใจจรรย์. การวิจัยทางศิลปะ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

ชิต แก้วเพ็ง. การศึกษานันทนาการของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดพิษณุโลก ในการอนุรักษ์และ การสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

ชูจิตร วัฒนารมย์. คุณค่าของกิจกรรมศิลปะศึกษาค้นคว้าระดับชั้นประถมศึกษาตามการรับรู้ ของครูศิลปะศึกษา และผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปะศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

โชคก เก่งเชตรกิจ. ความรู้ทั่วไปทางศิลป์. กรุงเทพฯ : เสริมวิทย์บรรณาการ, 2533.

ณรงค์ เส็งประชา. พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โอ. เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2539.

ณรงฤทธิ์ โสภากา, มนัชชา หงษ์แก้ว, ไพรัตน์ อนุพันธ์ และยุวดี อึ้งศรีวงษ์. การผลิตผ้าไหมของชาว พื้นเมืองที่พูดภาษาเขมรในอีสานใต้. ใน ผ้าไทย, หน้า 148-152. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ศุภสกาลาดพร้าว, 2537.

ณัฐสุภัทร จันทวิช. ผ้าโบราณ. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2521. (โครงการเผยแพร่ เอกลักษณ์ของไทย กระทรวงศึกษาธิการ จัดพิมพ์ในโอกาสแสดงนิทรรศการพิเศษร่วมกับ กรมศิลปากร).

ณัฐสุภัทร จันทวิช. สัมภาษณ์, 25 กันยายน 2544.

เด็อน คำดี. ปัญหาปรัชญา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2530.

ดาวร เกิดเกียรติพงศ์ และวราคม ทีสุภะ. สังคมวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522.

ทรงพันธ์ วรรณมาศ. ผ้าไทยล้านสีล้าน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2534.

ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล และแพทริเซีย ซิสแมน แน่นหนา. นิทรรศการผ้าเอเชีย : มรดกร่วมทาง วัฒนธรรม. ใน ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล (บรรณาธิการ), ผ้าเอเชีย : มรดกร่วมทาง วัฒนธรรม, หน้า 21-23. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, 2536.

ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล และแพทรีเซีย ซีสแมน แน่นหนา. ผ้าทอผ้า : การผลิตผ้าทางวัฒนธรรม.

ใน ศิราพร ณ ถลาง และสุกัญญา กัทราชัย (บรรณาธิการ). รวมบทความทางด้าน

คติชนวิทยาในบริบททางสังคม, หน้า 258-263. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

ทวีเกียรติ ไชยงยศ. สุนทรียะทางทัศนศิลป์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ฝ่ายเอกสาร และตำรา
สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2538.

ทองสุข วันแสน. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ สำหรับประชาชนในชนบท.

วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต สาขาการวิจัย และพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2537.

ทองเอื้อน อภินทรมิต. การศึกษา และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่

บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

ทิพย์อาภา รัตนวโรภาส. ศิลปหัตถกรรมผ้าไหม ในโครงการศูนย์ศิลปาชีพ บ้านกุดนาขาม จังหวัด

สกลนคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2542.

ทิพวัลย์ คำคง. ผ้ามัดหมี่ : อารยธรรมของชาวไทยพวนอำเภอบ้านหมี่, 2537.

เทวินทร์ เขียนมี. การพัฒนาแบบเรียนทางศิลปศึกษาเรื่องการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ สำหรับ

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ. คุณค่าจิตกรกรรมฝ้ายนั้งไทย ตามการรับรู้ของนักศึกษาศิลปหัตถกรรม

ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1 สังกัดกรมอาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

ธิดา ชมภูนิช และคนอื่นๆ. ความเข้าใจในศิลปะ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์,
2526.

ธิดา สารระยา. อารยธรรม-วัฒนธรรมในสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

น. ณ ปากน้ำ. ทฤษฎานุกรมศิลป์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2530.

นพวัฒน์ สมพันธ์. งานช่างศิลปกรรมในท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : ประชาชน, 2542.

นฤทธิ์ ศรีวรรณ. บทบาทของวิทยาลัยครูในเขตภาคใต้ ที่มีต่อการทำนุบำรุงวัฒนธรรมของชาติ.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย 2526.

นวนล้อย บัญฉวี. หลักการออกแบบ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬา, 2539

นันทสาร สลบลี และคณะ. ภูมิปัญญาไทย. วารสาร มศว. ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 มกราคม-มิถุนายน 2542) : 19-32.

นายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรี, สำนัก. คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค, 2542.

นายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรี, สำนัก. คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี, 2542.

นิยม ออไอศุรีย์. การศึกษาการสืบทอดงานศิลปะผ้าทอของกลุ่มชนไทยทรงดำ ในจังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

เนื้ออ่อน ชรัททองเขียว. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของไทย ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันราชภัฏ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

บุปผา ทวีสุข. คติชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : กิ่งจันทร์การพิมพ์, 2528.

ประคอง กรรณสูต. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. ปทุมธานี : ศูนย์หนังสือ ดร.ศรีสง่า, 2528.

ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง. ผ้าทอเผ่าไท สิ่งเอยางเอยางทางวัฒนธรรม. วารสารวัฒนธรรมไทย 1 (กรกฎาคม 2540) : 33-35.

ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง. สัมภาษณ์, 29 สิงหาคม 2544.

ประเสริฐ ศิลรัตน์. ความเข้าใจในศิลปะ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2525.

ประเสริฐ ศิลรัตน์. สุนทรียะทางทัศนศิลป์. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, 2542.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, 2521.

ปฤณัด แสงสว่าง. การศึกษาคุณค่าศิลปะปูนปั้นไทยตามทัศนะผู้เชี่ยวชาญปูนปั้น และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต ในสถาบันราชภัฏ.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541

พรทิพย์ พิมพ์สินธ์. การสำรวจความคิดเห็นของผู้ผลิตและผู้บริโภคที่มีต่อผ้าไทย, 2541.

พรพรรณ เลหาศิรินาถ. ศิลปนิพนธ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523.

พยนต์ เอี่ยมล้ำอาจค์. ความคิดเห็นของนักศึกษาวิทยาลัยครูภาคตะวันตกที่มีต่อการส่งเสริม

วัฒนธรรมไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

- พิมลพรรณ กลัดสุวรรณ. การส่งเสริมวัฒนธรรมของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ที่ตั้งอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคกลาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- พินาลิน สาริยา. การศึกษาความรู้ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทัศนศิลป์พื้นบ้านของนักศึกษาสถาบันราชภัฏนครราชสีมา, 2541.
- เพยาว์ อุ่นศิริ. สัมภาษณ์, 30 สิงหาคม 2544.
- แพทรีเซีย แน่นหนา และวิณี พานิชพันธ์. สายใยแห่งวัฒนธรรมไทในศิลปะบนผืนผ้า. ใน ทรงศักดิ์ ปรานต์วัฒนากุล (บรรณาธิการ), ผ้าเอเซีย : มรดกร่วมทางวัฒนธรรม, หน้า 29-39. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, 2536.
- ไพรัตน์ อนุพันธ์. การศึกษาผ้าทอมือ : ความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรม และความเชื่อในประเพณีของชาวอีสาน, 2536.
- ผาสุก มุททเมธา. คติชาวบ้านกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2535.
- เผ่าทอง ทองเจือ. คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สัมภาษณ์, 4 กันยายน 2544, 7 พฤศจิกายน 2545.
- ปิฎก โสธร. การบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- มโน พิสุทธิรัตนานนท์. เอกสารประกอบการสอนวิชา ศิลปะพื้นบ้าน. ภาควิชาทัศนศิลป์ศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาควิชา. (ม.ป.ท.), 2539.
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ฝ่ายวิชาการ. เอกสารประกอบการสอนวิชา สศ 1202 มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียน สแควร์, 2534.
- แม่้นมาศ ขวลิต. มรดกวัฒนธรรมไทย-ภูมิปัญญาไทย เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการสืบสานมรดกไทย. ใน การเขียนหนังสือสารคดี สืบสานมรดกวัฒนธรรมไทย, หน้า 5-21. กรุงเทพฯ : ดันอ้อ, 2543.
- ไมตรี เกตุขาว. การศึกษาลวดลายผ้าตีนจก ในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2540.
- ยนต์ ชุ่มจิต. สังคมวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2528.
- ยศ สันตสมบัติ. มนุษย์กับวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- ยุพินศรี สายทอง. งานทอ. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2528.

- รัชนี นพเกต. จิตวิทยาเพื่อการรับรู้. กรุงเทพฯ : ปรกาศพริก, 2540.
- รัตนะ อุทัยผล. หัตถกรรมประจำถิ่น. เอกสารการนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 225. ภาคตำรา และเอกสารวิชาการ หน่วยงานนิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู. (ม.ป.ท.), (ม.ป.ป.).
- รัตนา ชัยเศรษฐศิริ. บทบาทครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยตามการรับรู้ของตนเอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- ราชภัฏราชชนครินทร์, สถาบัน. แนวทางสู่บัณฑิต. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, (ม.ป.ป.)
- เรื่องชัย ทรัพย์นรินทร์. ราชภัฏมหาวิทยาลัยของประชาชน. กรุงเทพฯ : มติชน, 2544.
- ลักขณา เรขาศิลา. บทบาทของวิทยาลัยครูในเขตภาคเหนือที่มีต่อการทำนุบำรุงวัฒนธรรมของชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- วรรณมา วุฒตะกุล และยุรรัตน์ พันธุ์สุธา. ผ้าทอกับชีวิตชาวไทย, 2536.
- วรรณณี มณฑารักษ์. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- วรวิทย์ องค์ครุฑรักษา. กระบวนการถ่ายทอดศิลปะการปักผ้าของชาวเขาเผ่าเข้า บ้านห้วยแม่ซ้าย จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536..
- วัฒน์ จุฑะวิภาต. ศิลปะพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : สิปปประชา, 2545.
- วัฒน์ จุฑะวิภาต. ศิลปะพื้นบ้าน. ใน สันติ คุณประเสริฐ, สมใจ สิทธิชัย (บรรณาธิการ), ศิลปศึกษาศึกษาศิลปะ, หน้า 283-322. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- วัฒน์ จุฑะวิภาต. ศิลปะพื้นบ้าน. วารสารครุศาสตร์ (ปีที่ 20 ฉบับที่ 4 เมษายน-มิถุนายน 2535) : 26-55.
- วัฒน์ จุฑะวิภาต. ศิลปะหัตถกรรมของช่างทองเมืองเพชร: ความเป็นมา และสภาพปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พรีนติ้ง กรุ๊ป, 2535.
- วันทนา ไชยกิจ. บทบาทของวิทยาลัยครูในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีต่อการทำนุบำรุงวัฒนธรรมของชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- วัลลภ ทองอ่อน. พัฒนาการผลิต และบทบาททางสังคมของผ้าไหมสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่, 2537.

- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. ภูมิปัญญาไทย ในมรดกวัฒนธรรมชาวบ้าน. ใน การเขียนหนังสือสารคดี
สืบสาน มรดกวัฒนธรรมไทย, หน้า 38-54. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ, 2543.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. มรดกวัฒนธรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ แกรมมี่, 2540.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. มรดกหัตถกรรมไทย. ใน มรดกของชาติ. เล่ม 3. กรุงเทพฯ : อักษรไทย, 2535.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. ศิลปะพื้นบ้าน เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง "ศิลปะพื้นบ้าน". ใน การอบรม
ศิลปศึกษา (กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลากร), หน้า 1-3. 24 เมษายน 2544 ณ มหาวิทยาลัย
ศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ, 2538.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. โลกศิลปะ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ, 25542.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ และคณะ. ผ้าไทย พัฒนาการทางอุตสาหกรรม และสังคม. บริษัทเงินทุน
อุตสาหกรรมกรรมแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2530.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์. ความเข้าใจในศิลปะ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2528.
- วิเชียร ชานุตระบุญชกริก, โสภา ตีสองเมือง และเมินรัตน์ นวบุญชัย. ความจริงของชีวิต. กรุงเทพฯ :
ธีรต์เวฟ เอ็ดดูเคชั่น, 2542.
- วิโรจน์ ศรีสุโร. ศิลปกรรมพื้นบ้าน. ใน เพ็ญศรี ดูก และคณะ (บรรณาธิการ), วัฒนธรรมพื้นบ้าน :
ศิลปกรรม, พิมพ์ครั้งที่ 2. หน้า 1-20. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- วินัส สวณสุข. กิจกรรมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของโรงเรียนประถมศึกษา เขตการศึกษา 6.
วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- วุดิชัย มูลศิลป์. มรดกวัฒนธรรมไทย ในประวัติศาสตร์. ใน การเขียนหนังสือสารคดี สืบสาน
มรดกวัฒนธรรมไทย, หน้า 34-37. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ, 2543.
- ศรีนครินทร์วิโรฒ, มหาวิทยาลัย. วิชาการ, ฝ่าย. เอกสารประกอบการสอนวิชา สศ 1202
มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพฯ : ไอเดีย สแคว์, 2534.
- ศรีศักร วัลลิโภดม และสุจิตต์ วงษ์เทศ. วิวัฒนาการของวัฒนธรรม จากมิติทางประวัติศาสตร์ และ
โบราณคดี. ใน สู่ความเข้าใจวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2533.
- ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรม กับการสร้างสรรค์ตนเอง
และความผูกพันกับชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย ภาควิชาสารัตถศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- ศิลปากร, กรม. โบราณคดี, กอง. อดีตอีสาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2531.

- ศึกษาศึกษา, กระทรวง. คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนแม่บท โครงการ
สืบสานวัฒนธรรมไทย พ.ศ. 2538-2540. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : นีลนาราการพิมพ์,
2537.
- ส่งเสริมศิลปอาชีพ, มูลนิธิ. มัดหมี่ไหมไทยสายใยชนบท. กรุงเทพฯ : กรุงเทพฯ, (ม.ป.ป.).
- สถน โจรจนตระกูล. บทบาทวิทยาลัยครูในเขตภาคกลางที่มีต่อการทำนุบำรุงวัฒนธรรมของชาติ.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- สมชาย นิลอาธิ. เอกสารประกอบการเรียนวิชาศิลปะ 212 ศิลปะเพื่อชีวิต และวิชาไทยคดี 341
(ศิลปะพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ). ภาควิชาศิลปศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ และ
สังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูมหาสารคาม : (ม.ป.ท.), 2525.
- สมชาย สมนก. คุณค่าในจิตรกรรมฝาผนังไทย ตามการรับรู้ของนิสิตสาขาศิลปศึกษา
ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- สมมาศ ศิริวงศ์. ศิลปหัตถกรรมไทย. วารสารจันทร์เกษม (ฉบับ 206 มกราคม-กุมภาพันธ์ 2532)
: 18-23.
- สวนศิริ ศรีแพงพงษ์. สุนทรียะทางทัศนศิลป์. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2534.
- สันติ เล็กสุขุม. เอกสารการสอนชุดวิชาไทยศึกษา. หน่วยที่ 11. นนทบุรี : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, 2538.
- สัมพันธ์ เพชรคง. การศึกษาการเรียนการสอนวิชาจิตรกรรม สาขาวิชาศิลปศึกษา
ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- สาวิตรี สุวรรณสถิตย์. ความพยายามที่จะศึกษาเปรียบเทียบประวัติ และลวดลายการมัดย้อมผ้า
แบบมัดหมี่ในประเทศต่างๆ บนเส้นทางการค้าโบราณ. เอกสารการสัมมนาอิทธิพลเส้นทาง
สายไหมในประเทศไทย, 2533.
- สิริวรรณ วงษ์หัต. เอกสารประกอบการสอนวิชาคติชนวิทยา Folklore 208281.
คณะ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. (ม.ป.ท.), (ม.ป.ป.).
- สุจิต บัวพิมพ์. การศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านในสถาบันอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- สุนัย ณ อุบล และคณะ. ผ้าทอกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว สายเมืองอุบล, 2536.
- สุภัตรา สุภาพ. สังคม และวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี. พิมพ์ครั้งที่ 9.
กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2541.

- สุพิศวง ธรรมพันทา. พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ดี ดี บุ๊คสโตร์, 2532.
- สุรชาติ เกษประสิทธิ์ และสนั่น คิ้วอก. ความรู้พื้นฐานศิลปกรรม. กรุงเทพฯ : พี เอส พี, 2537.
- สุลักษณ์ ศรีบุรี. คุณค่าของศิลปะ จากทัศนะของบุคคลต่างๆ. วารสารครุศาสตร์. ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 กรกฎาคม-กันยายน 2536 : 51-63.
- สุวรรณา สถาอานันท์ และเนื่องน้อย บุญยเนตร. ความคิด และภูมิปัญญาไทย คำ : ร่องรอยความคิดความเชื่อไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- สุรางค์ ไคว้ตระกูล. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. เทคโนโลยีการศึกษา, สำนัก. การเชื่อมโยงด้วยสื่อธรรมชาติ. [เก็บบันทึกภาพรายการโทรทัศน์เพื่อบริการสังคม]. 9 มิถุนายน 2545.
- เสาวลักษณ์ อนันตสานต์. ความหมาย และขอบข่ายของคติชาวบ้าน-คติชน-คติชนวิทยา. ใน ศิราพร ณ ถลาง และสุกัญญา ภัทรราชย์ (บรรณาธิการ). รวมบทความทางด้านคติชนวิทยาในบริบททางสังคม, หน้า 23-41. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- แสงนาง ดีประชา. ศิลปะกับมนุษย์. (เอกสารประกอบการสอนวิชา ศป. 101 ศิลปะกับมนุษย์) ภาควิชาศิลปะ และวัฒนธรรม คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, (ม.ป.ท.), 2530.
- แสงเดือน ออมไธสงค์. สัมภาษณ์. 9 กุมภาพันธ์ 2546.
- อภัย นาคคง. ความรู้เบื้องต้นวิชาประวัติศาสตร์. เล่มที่ 1. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาการพิมพ์, 2523.
- อรไท ผลดี. ลวดลายของผ้าไหมในสมัยก่อนประวัติศาสตร์. SILK (ปีที่ 2 ฉบับที่ 15 1994) : 100-103.
- อัจฉรา ทองพลาย. บทบาทของครูในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- อัจฉรา ภาณุรัตน์, ธนพร เวทย์สิริยานันท์ และกรรณิการ์ จินากุล. กระบวนการทอผ้ามีดหมีสองทาง "อันปรม" ของชาวสุรินทร์, 2535.
- อัจฉรา ภาณุรัตน์ และคณะ. เทคนิคดั้งเดิม และพัฒนาการทอ และการใช้ผ้าไหมในวิถีชีวิตของคนไทยเขมร. เอกสารสัมมนาทางวิชาการระดับชาติเรื่อง "ผ้าไทย" : อดีต ปัจจุบัน อนาคต. 1-2 กันยายน 2526 ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. วัฒนธรรมกับการพัฒนา : มิติของพลังที่สร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2538.
- อารี สุทธิพันธุ์. ทัศนศิลป์ และความงาม. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ, 2532.

ชาวี สุทธิพันธ์. 60 ปี ชาวี สุทธิพันธ์. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์, 2535.

อุตสาหกรรม, กระทรวง. ส่งเสริมอุตสาหกรรม, กรม. คณะกรรมการส่งเสริมสินค้าใหม่ไทย.

ผ้ามัดหมี่. กรุงเทพฯ : ประชาชน (แผนกการพิมพ์), 2526.

อุตสาหกรรม, กระทรวง. ส่งเสริมอุตสาหกรรม, กรม. รูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทย.

พิมพ์ครั้งที่ 2. (ม.ป.ท.), 2538. (จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระ

พระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ปีหัตถกรรมไทย)

อุบลศรี อรรถพันธ์. รายงานการวิจัยการศึกษาเรื่องการทอผ้าไหมพรมเวียง, 2529.

เอกชัย สุนทรพงศ์ และเสาวนิตย์ แสงวิเชียร. ความงาม สุนทรียศาสตร์ผ้าไหมมัดหมี่. กรุงเทพฯ :

ไอเดียนสโตร์, 2529.

ภาษาอังกฤษ

Baker, Jean Angela. Perception of Object Making as Art in Extended Community in Western Newfoundland [CD-ROM]. Abstract from : ProQuest File : Dissertation Abstracts Item :9211093, 1991.

Bastos, Flavia Maria Cunha. Making The Familiar Strange. Teacher' Interpretation of Community Art : A Case Study (Folk Art). [On-Line]. Dissertation Abstracts International. Abstract from : Dissertation Abstracts Online : AAI9932612, 1998.

Cocking, J. M. The Folk Textiles of Crete : A Study of A Folk Arts in its Context (Volumes I,II And III). [On-Line]. Dissertation Abstracts International. Abstract from : Dissertation Abstracts Online : AAID-80554, 1987.

Congdon, Kristin Goranson. A Theoretical Model for Teaching Folk Art in The Art Education Setting. [On-Line]. Dissertation Abstracts International. Abstract from : Dissertation Abstracts Online : AAI8325259, 1983.

Fanelli, Doris Divine. Stone Men : Indiana Limestone Craftsmen as Folk Artists. [On-Line]. Dissertation Abstracts International. Abstract from : Dissertation Abstracts Online : AAI8317106, 1983.

Kalviainen, Mirja. Aesthetic Functional Products and Spiritual Material Works of Art : The 1980'S Definition of A Good Keenan Ruth Geraldine. Wildlife Art and Natural History-Linked Through Community and Classroom : A Curriculum Plan [CD-ROM]. Abstract from : ProQues File : Dissertation Abstracts Item : Not available from UMI,1997.

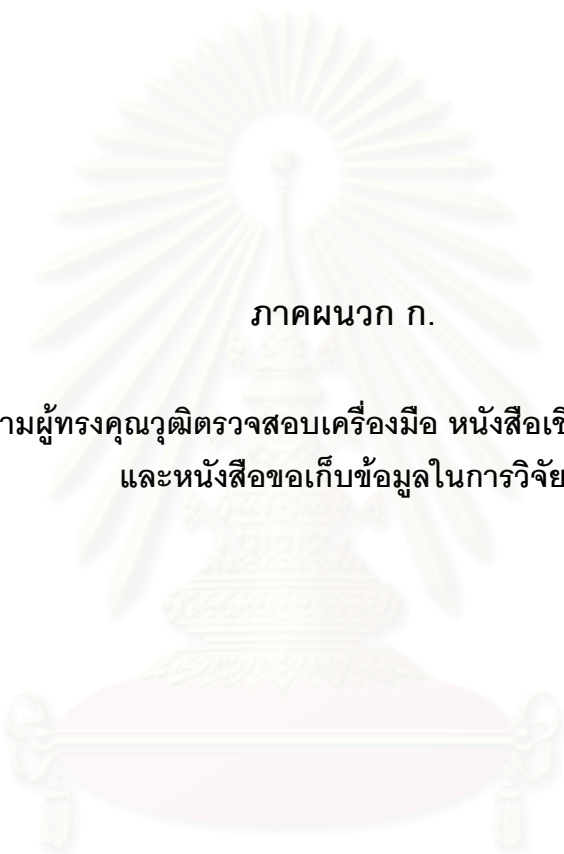
- Lowenfeld, Victor and Brittain W. Lambert. Creative and Mental Growth. 6 th Edition.
New York : Macmillan Publishing, 1975.
- Leptak, Jeffrey Lynn. A Critical Ethnographic Study of A Community's Aesthetic Values
(Community Aesthetics) [CD-ROM]. Abstract from : ProQues File : Dissertation
Abstracts Item : 9201698, 1991.
- Maddowell, Marsha Louise. Folk Art Study in Higher Education in North America.
[On-Line]. Dissertation Abstracts International. Abstract from : Dissertation
Abstracts Online : AAI8308972, 1982.
- Peterson, Sally Nina. From The Heart and The Mind : Creating Paj Ntaub in The Context
Of Community (Hmong, Flower Cloth, Folk Art). [On-Line]. Dissertation Abstracts
International. Abstract from : Dissertation Abstracts Online : AAI9026627, 1990.
- Renken, Arlene Helen. Symbolic Ethnicity in The Rag Rug Weaving Craft of
Finnish-Americans (Multi-Cultural Curriculum, Core Values, Ethnic, Folk Art).
[On-Line]. Dissertation Abstracts International. Abstract from : Dissertation
Abstracts Online : AAI8611433, 1986.
- Stellefson, Sadie Ann Penzato. Sicilian Marionettes : A Didactic form of Folk Art.
[On-Line]. Dissertation Abstracts International. Abstract from : Dissertation
Abstracts Online : AAI8105898, 1980.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ
และหนังสือขอเก็บข้อมูลในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาโนช กงกะนันท์
-ผู้เชี่ยวชาญอาวุธโส ศูนย์ภูมิภาคโบราณคดี และวิจิตรศิลป์
2. อาจารย์ ดร.ผดุง พรมมูล
-ผู้อำนวยการสำนักงานศูนย์การศึกษาออกสถาบัน สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
3. อาจารย์เผ่าทอง ทองเจือ
- คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4. อาจารย์ณัฐฐภัทร จันทวิช
-ภัณฑารักษ์ 8 ว. (วิชาการ) สำนักโบราณคดี และพิพิธภัณฑน์ กรมศิลปากร
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กวรรณิการ์ สัจกุล
-อาจารย์ประจำภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชুমศรี นพวงศ์ ณ อยุธยา
-อาจารย์พิเศษโปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏราชชนครินทร์
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์
-คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต

สถาบันนวัตกรรมการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ทม.0302(2770.0603)2472

ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330

22 ตุลาคม 2545

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาโนช กงกะนันทน์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นายสุทธิรักษ์ ลากู มีสัจจันปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาคุณค่าผ้าไหมมัดหมี่ ตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรมระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" โดยมีรองศาสตราจารย์ปิยะชาติ แสงอรุณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยที่นิสิตสร้างขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศิวรักษ์)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2680

ที่ ทม.0302(2770.0603)2473

ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330

22 ตุลาคม 2545

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน อาจารย์ ดร.ผดุง พรหมมูล

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นายสุทธิรักษ์ ลากร นิสิตชั้นปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาคุณค่าผ้าไหมมัดหมี่ ตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรมระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" โดยมีรองศาสตราจารย์ปิยะชาติ แสงอรุณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยที่นิสิตสร้างขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศิวรักษ์)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2680

ท.ม.0302(2770.0603)2476

ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330

22 ตุลาคม 2545

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชุมศรี นพวงศ์ ณ อัญญา

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นายสุทธิรักษ์ ใสคร นิสิตชั้นปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาคุณค่าผ้าไหมมัดหมี่ ตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรมระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" โดยมี รองศาสตราจารย์ปิยะชาติ แสงอรุณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยที่นิสิตสร้างขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมากในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศิวบุรี)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2680

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร.0-2218-2680

ที่ ทม.0302(2770.0603)2478

วันที่ 22 ตุลาคม 2545

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กวรรณิการ์ สัจกุล

ด้วย นายสุθηรัักษ์ สาคร นิสิตชั้นปริญญาโท ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาคุณค่าผ้าไหมมัดหมี่ ตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรมระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" โดยมี รองศาสตราจารย์บียะชาติ แสงอรุณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยที่นิสิตสร้างขึ้น (ตามเอกสารที่แนบ)

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีนุรี)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

ที่ ทม.0302(2770.0603)/2976

ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330

4 ธันวาคม 2545

เรื่อง ขอบความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

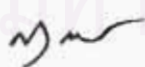
เรียน คณะบดีคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสกลนคร

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นายสุทธิวัฒน์ สาคร นิสิตที่นั้เปรียญญาณหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาคูณค่าข้าวใหม่มัดหมี่ ตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักคึกษาไปรแกรมวิชาศิลปกรรมระดับเปรียญญาณบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" โดยมีรองศาสตราจารย์ปิยะชาติ แสงอรุณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรรนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ด้วยนักคึกษาไปรแกรมวิชาศิลปศึกษา ระดับเปรียญญาณตรีที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 3 ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายสุทธิวัฒน์ สาคร ได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทัศน์ ศรีบุรี)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณะบดีคณะครุศาสตร์

ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2880

ที่ พม.0302(2770.0603)/2974

ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330

4 ธันวาคม 2545

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน คณะบดีคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสุรินทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นายสุทธิรักษ์ สาคร นิสิตชั้นปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาคณะค้ำฟ้าไหมมัดหมี่ ตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรมระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" โดยมีรองศาสตราจารย์ปิยะชาติ แสงอรุณ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้เห็นมีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม กับนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรีที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 3 ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นายสุทธิรักษ์ สาคร ได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

ฝ่ายวิชาการ

โทร. 0-2218-2680

ภาคผนวก ข.

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ตามการรับรู้ของอาจารย์ และ
นักศึกษา โปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต
สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิทยานิพนธ์ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมายเลขโทรศัพท์ 0-2218-2290

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ปิยะชาติ แสงอรุณ

นิสิตผู้จัดทำ นายสุทธิรักษ์ สาคร

หมายเลขโทรศัพท์ 0-1935-4997

แบบสอบถาม อาจารย์ผู้สอนในโปรแกรมวิชาศิลปกรรม เพื่อการวิจัย

เรื่อง

คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษา
โปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต
สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

* คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้เป็นแบบสอบถามสำหรับอาจารย์ผู้สอนในโปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการรับรู้ของท่านเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ไม่มีจุดประสงค์ในการประเมินบุคคล หรือสถาบันใด และไม่มี การตัดสินคำตอบที่ถูกต้อง หรือผิด คำตอบทุกคำตอบจะเป็นไปตามความคิดเห็นของท่าน ผู้วิจัยจะจัดเก็บ ข้อมูลที่ได้รับไว้เป็นความลับ และนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น จะไม่มีผลกระทบ หรือ ก่อให้เกิดความเสียหายแต่ประการใดต่อท่าน

การวิจัยครั้งนี้จะสำเร็จได้ด้วยดีก็ด้วยความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถาม ตามความเป็นจริง และตอบคำถามให้ครบทุกข้อ ซึ่งจะส่งผลต่อความสมบูรณ์ของผลการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

แบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นตามการรับรู้คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ แบ่งเป็น 5 ด้านดังนี้

1. คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์
2. คุณค่าเชิงคตินิยม
3. คุณค่าต่อวิถีชีวิต
4. คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน
5. คุณค่าทางการศึกษา

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของ ผ้าไหมมัดหมี่ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชุมชน และสังคมในปัจจุบัน

คำจำกัดความในการวิจัย

การรับรู้ หมายถึง การรับรู้คุณค่าของผ้าไหมมัดหมี่

คุณค่า หมายถึง ข้อดี ความดี ส่วนที่ดีที่มีคุณประโยชน์ที่มีลักษณะเป็นนามธรรมและสามารถประเมินออกมาโดยการรับรู้ได้

ผ้าไหมมัดหมี่ หมายถึง ผ้าที่มีกรรมวิธีการทอผ้าด้วยเส้นไหมโดยมีการมัดให้เป็นลวดลายก่อนนำไปย้อมสีต่าง ๆ แล้วจึงนำไปทอเป็นผืนผ้า ให้ลวดลายของผ้าตรงตามลายที่มีการมัด

คุณค่าผ้าไหมมัดหมี่ หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะตัว มีลวดลายสีสันตามความคิด และการออกแบบของช่างฝีมือตามลักษณะของท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา วิถีชีวิต คติความเชื่อ การสืบทอด และควมมีสุนทรีย์อันเป็นคุณค่าเชิงบวกของชุมชน มีทั้งหมด 5 ด้านดังนี้

1. **คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์** หมายถึง ผ้าไหมมัดหมี่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต และอารยธรรมของชุมชนในอดีต ที่มีอิทธิพลต่องานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านระหว่างชุมชน ตลอดจนเป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่เป็นบันทึกภูมิปัญญาของชุมชน

2. **คุณค่าเชิงคตินิยม** หมายถึง การทอ และการใช้ผ้าไหมมัดหมี่เป็นลักษณะของความคิด ความเชื่อที่เป็นอิทธิพลเชิงประเพณี ส่งผลต่อรูปแบบวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นสิ่งที่แสดงถึงกิจกรรมทางสังคม ประเพณี และระดับชนชั้นของบุคคลในสังคม

3. **คุณค่าต่อวิถีชีวิต** หมายถึง ผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่เกิดจากความคิดในการแก้ไขปัญหาเพื่อการตอบสนองต่อการดำรงชีวิต เกิดจากประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรม มีความสุนทรีย์ต่อวิถีชีวิตทางใจของชุมชน และการถ่ายทอดในงานผ้าไหมมัดหมี่ที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตชุมชนยังเป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ และการคงอยู่ของชุมชน

4. **คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน** หมายถึง ผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานที่สร้างขึ้น และมีการใช้ในชุมชน ในลักษณะของการสืบทอด และการถ่ายทอดภายในชุมชน แสดงถึงภูมิปัญญาของช่างทอผ้าที่รู้จักนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนมาสร้างสรรค์งาน ทำให้เกิดลักษณะเฉพาะถิ่น และยังสะท้อนให้รู้ เข้าใจถึง ความคิด ความสามารถของช่างท้องถิ่น ที่แสดงให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ ธรรมชาติ และชุมชน

5. **คุณค่าทางการศึกษา** หมายถึง ผ้าไหมมัดหมี่เป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ของชุมชนสามารถใช้ศึกษาถึงวิถีชีวิต และภูมิปัญญาแห่งชุมชนในกระบวนการคิด การสร้างสรรค์ การดำรงรักษางานผ้าไหมมัดหมี่ และเป็นชุมชนมรดกแห่งปัญญาเพื่อการศึกษา ค้นคว้าวิจัยให้เกิดความรู้ ความคิด และสร้างองค์ความรู้ เพื่อขยายขอบเขตการศึกษาภูมิปัญญาที่ถิ่นที่กว้างขวางออกไป

ตอนที่ 1

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

✳ **คำชี้แจง** โปรดตอบคำถามโดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าคำตอบ หรือข้อความในช่องว่างที่กำหนดให้ตรงตามสภาพความเป็นจริงของท่าน และกรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

1. เพศ

- 1) ชาย
2) หญิง

2. อายุ

1) ☐ ต่ำกว่า 25 ปี	2) ☐ 25-29 ปี
3) ☐ 30-34 ปี	4) ☐ 35-39 ปี
5) ☐ 40-44 ปี	6) ☐ 45-49 ปี
7) ☐ 50-54 ปี	8) ☐ 55 ปีขึ้นไป

3. วุฒิการศึกษาสูงสุด

- 1) ปริญญาตรี สาขา.....สถาบัน
- 2) ปริญญาโท สาขา.....สถาบัน
- 3) ปริญญาเอก สาขา.....สถาบัน
- 4) อื่นๆ โปรดระบุ

4. สถาบันราชภัฏที่ท่านทำการสอนอยู่

- 1) สถาบันราชภัฏนครราชสีมา
- 2) สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์
- 3) สถาบันราชภัฏมหาสารคาม
- 4) สถาบันราชภัฏสกลนคร
- 5) สถาบันราชภัฏสุรินทร์
- 6) สถาบันราชภัฏอุดรธานี
- 7) สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี

5. ประสบการณ์ในการสอน

6. รายวิชาที่ท่านรับผิดชอบในการสอน

.....

7. ในครอบครัวของท่านมีการทอผ้าไหมมัดหมี่หรือไม่

- 1) มี
2) ไม่มี

8. ท่านมีประสบการณ์ในการทอผ้าไหมมัดหมี่หรือไม่

- 1) มี
2) ไม่มี

9. ถ้าท่านมีประสบการณ์ในการทอผ้าไหมมัดหมี่ ท่านได้รับประสบการณ์นี้จากไหน

(ถ้าในข้อ 8 ตอบว่าไม่มีประสบการณ์ให้ข้ามไปทำข้อ 10)

- 1) จากครอบครัว
2) จากการอบรมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3) อื่นๆ (โปรดระบุ).....

10. ท่านเคยนำเรื่องราวของผ้าไหมมัดหมี่ไปใช้ในการเรียนการสอนของท่านหรือไม่

- 1) เคย
2) ไม่เคย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2

คุณค่าผ้าไหมมัดหมี่ตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม
ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

✳ **คำชี้แจง** โปรดตอบคำถามโดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในตารางประมาณค่าระดับ
ความคิดเห็นที่กำหนดให้ ตามความคิดเห็นของท่าน เพียงข้อละหนึ่งระดับความคิดเห็น และ
กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

- 5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง เพราะข้อความดังกล่าวตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด
- 4 หมายถึง เห็นด้วย เพราะข้อความดังกล่าวตรงกับความคิดเห็นของท่านเป็นส่วนมาก
- 3 หมายถึง ไม่แน่ใจ เพราะข้อความดังกล่าวตรงกับความคิดเห็นของท่านเป็นบางส่วน และ
ไม่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเป็นบางส่วน
- 2 หมายถึง ไม่เห็นด้วย เพราะข้อความดังกล่าวไม่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเป็นส่วนมาก
- 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เพราะข้อความดังกล่าวไม่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเลย

ตัวอย่าง

คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	5	4	3	2	1
0. ผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก มากในดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	✓				

- หมายความว่า ท่านมีความเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า ผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานศิลปหัตถกรรม
พื้นบ้าน ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	5	4	3	2	1
1. คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์					
1. ผ้าไหมมัดหมี่แสดงถึงอารยธรรมของกลุ่มชนที่มีการสะสม และสืบทอดมาจากอดีต					
2. ลวดลาย สีลัน และวัสดุ เป็นสิ่งที่มีอยู่ และเกิดขึ้นในชุมชน ใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชุมชน					
3. กรรมวิธีการทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และเกิดขึ้นในชุมชน ใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชุมชน					
4. ผ้าไหมมัดหมี่เป็นข้อมูลหลักฐานการติดต่อระหว่างกลุ่มชน และการอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มชน					
5. ลักษณะงานผ้าไหมมัดหมี่แสดงให้เห็นอิทธิพลของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ที่มีต่อกันระหว่างชุมชน					
6. งานผ้าไหมมัดหมี่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา และการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าของชาวบ้านซึ่งต้องมีการสืบทอดกันอย่างต่อเนื่อง					
7. การทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงพฤติกรรมทางสังคมของชุมชน					
8. ลวดลาย และเทคนิคในงานผ้าไหมมัดหมี่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางเชื้อชาติของกลุ่มชนที่เป็นเจ้าของ					
9. ผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่แสดงถึงวิวัฒนาการในงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน					
10. ผ้าไหมมัดหมี่เป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ชนิดหนึ่ง					

คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	5	4	3	2	1
2. คุณค่าเชิงคตินิยม					
11. กรรมวิธีการมัด การย้อม และการทอ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของกลุ่มชน					
12. การใช้ผ้าไหมมัดหมี่ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของกลุ่มชน					
13. ผ้าไหมมัดหมี่สะท้อนความเชื่อของช่างทอผ้า ที่มีอิทธิพลมาจากสภาพแวดล้อมที่มีอยู่รอบตัว					
14. ผ้าไหมมัดหมี่บางชิ้นเกิดจากแรงศรัทธาทางศาสนา เช่น ตุงไหม					
15. ในบางขั้นตอนของการทำผ้าไหมมัดหมี่แฝงไว้ด้วยคำสอนทางศาสนา เรื่องบาป บุญ คุณ โทษ					
16. การทำ การมัด การย้อม และการทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นหน้าที่ของสตรีตามสังคมไทยในอดีต					
17. การใช้ผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่แสดงบทบาทหน้าที่ การปฏิบัติตน และความเป็นกุลสตรีของผู้หญิงในอดีต					
18. ในอดีต การใช้ผ้าไหมมัดหมี่แสดงถึงฐานะของผู้ใช้					
19. ค่านิยม ความเชื่อที่แฝงอยู่ในการใช้ผ้าไหมมัดหมี่ จะเป็นรูปแบบของข้อห้ามในการปฏิบัติตนของผู้หญิง เช่นการนุ่งชิ้นใหม่ให้ชายชิ้นมีระดับเท่ากัน หรือการนุ่งชิ้น 2 ผืนซ้อนทับกัน โดยนุ่งผ้าขาว หรือชิ้นเก่าไว้ด้านใน และห้ามสะใ้กั้่นชิ้นโดยไม่นุ่งชิ้นซ้อนเดินผ่านห้องเปิง (ห้องของผู้ใหญ่ หรือห้องที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่) เพราะเป็นการไม่เคารพผู้ใหญ่					

คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	5	4	3	2	1
3. คุณค่าต่อวิถีชีวิต					
20. ผ้าไหมมัดหมี่เกิดจากความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต					
21. ผ้าไหมมัดหมี่ใช้ตอบสนองความต้องการทางสังคมของชุมชน					
22. ความงามในผ้าไหมมัดหมี่มีคุณค่าทางสุนทรียะ ช่วยจรรโลงจิตใจของคน และสังคมชุมชน					
23. ผ้าไหมมัดหมี่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมในวิถีชีวิตของคนในชุมชน ตั้งแต่เกิดจนตาย					
24. ความร่วมมือในการสร้างงานผ้าไหมมัดหมี่ที่เกิดขึ้นในครอบครัว และชุมชน คือคุณค่าแห่งวิถีชีวิต และสังคม					
25. การร่วมคิดร่วมทำ เป็นการถ่ายทอดความรู้แห่งภูมิปัญญาชาวบ้านที่ทรงคุณค่า และการคงอยู่ของวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชน					
26. ในครอบครัวที่มีการทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่ จะเป็นครอบครัวที่เกิดปัญหาครอบครัวค่อนข้างน้อย					

คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	5	4	3	2	1
4. คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน					
27. ชาวบ้านรู้จักเลือกใช้วัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น สีจากธรรมชาติ และเส้นใยสำหรับมัดย้อมที่มีการทำขึ้นในท้องถิ่น เป็นกระบวนการทางภูมิปัญญาชุมชน					
28. ช่างทอผ้าท้องถิ่นรู้จักสังเกต ดัดแปลง และประยุกต์สิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น นำมาสร้างสรรค์ลวดลายในงานผ้าไหมมัดหมี่					
29. ผ้าไหมมัดหมี่มีลักษณะรูปแบบเฉพาะท้องถิ่น เป็นงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากภูมิปัญญาของช่างทอผ้าท้องถิ่น					
30. ผลงานผ้าไหมมัดหมี่จากฝีมือชาวบ้านในระดับช่างทอ จัดเป็นมรดกชุมชนที่เกิดจากภูมิปัญญา					
31. งานฝีมือช่างทอผ้าในงานผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีการสืบทอดระหว่างบุคคลในชุมชน จัดเป็นการสืบทอดทางภูมิปัญญาของสังคม					
32. งานฝีมือช่างทอผ้าในงานผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการถ่ายทอดความรู้ในครัวเรือนเชิงประเพณี เช่น จากแม่สู่ลูก จากลูกสู่หลาน					
33. ความสามารถเชิงช่าง การรังสรรค์งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านด้วยภูมิปัญญาจนเป็นมรดกชุมชน เป็นพัฒนาการทางสังคมแห่งอารยะ					

คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	5	4	3	2	1
5. คุณค่าทางการศึกษา					
34. การศึกษารูปแบบ และกรรมวิธีการทำผ้าไหมมัดหมี่เป็นการศึกษาในเรื่องของงานศิลปะ					
35. การศึกษาเรื่องของผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการศึกษาในเรื่องของวัฒนธรรมชุมชน					
36. การศึกษาเรื่องของผ้าไหมมัดหมี่ ทำให้เกิดความเข้าใจถึงประวัติศาสตร์ของชุมชน					
37. การศึกษาเรื่องของผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการศึกษาในเรื่องของภูมิปัญญาชุมชน					
38. การศึกษาเรื่องของผ้าไหมมัดหมี่เป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชน					
39. การศึกษาเรื่องของผ้าไหมมัดหมี่เป็นการสร้างความเข้าใจที่ดีต่อชุมชน					
40. การมีจิตสำนึกที่ดีต่อวัฒนธรรมชุมชน ทำให้เกิดการถ่ายทอด และการอนุรักษ์ผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งเป็นการทำให้มรดกชุมชนคงอยู่					
41. การศึกษาถึงขั้นตอนกรรมวิธีการทำผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการเรียนรู้กระบวนการในการแก้ปัญหา และการสร้างสรรค์งานศิลปะของช่างพื้นบ้าน					
42. การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การพัฒนา และ ขยายขอบเขตการศึกษาที่กว้างขึ้น เช่น ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ประวัติศาสตร์พื้นถิ่น คติชนวิทยา เป็นต้น					

แบบสอบถาม นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม เพื่อการวิจัย

เรื่อง

คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษา
โปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาบัณฑิต
สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

✽ คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้เป็นแบบสอบถามสำหรับนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการรับรู้ของท่านเกี่ยวกับคุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ไม่มีจุดประสงค์ในการประเมินบุคคล หรือสถาบันใด และไม่มี การตัดสิน คำตอบที่ถูก หรือผิด คำตอบทุกคำตอบจะเป็นไปตามความคิดเห็นของท่าน ผู้วิจัยจะจัดเก็บข้อมูลที่ได้รับไว้เป็นความลับ และนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น จะไม่มีผลกระทบ หรือก่อให้เกิดความเสียหายแต่ประการใดต่อท่าน

การวิจัยครั้งนี้จะสำเร็จได้ด้วยดีก็ด้วยความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง และตอบคำถามให้ครบทุกข้อ ซึ่งจะส่งผลต่อความสมบูรณ์ของผลการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

แบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นตามการรับรู้คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่ แบ่งเป็น 5 ด้านดังนี้

1. คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์
2. คุณค่าเชิงคตินิยม
3. คุณค่าต่อวิถีชีวิต
4. คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน
5. คุณค่าทางการศึกษา

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของผ้าไหมมัดหมี่ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชุมชน และสังคมในปัจจุบัน

คำจำกัดความในการวิจัย

การรับรู้ หมายถึง การรับรู้คุณค่าของผ้าไหมมัดหมี่

คุณค่า หมายถึง ข้อดี ความดี ส่วนที่ดีที่มีคุณประโยชน์ที่มีลักษณะเป็นนามธรรมและสามารถประเมินออกมาโดยการรับรู้ได้

ผ้าไหมมัดหมี่ หมายถึง ผ้าที่มีกรรมวิธีการทอผ้าด้วยเส้นไหมโดยมีการมัดให้เป็นลวดลายก่อนนำไปย้อมสีต่าง ๆ แล้วจึงนำไปทอเป็นผืนผ้า ให้ลวดลายของผ้าตรงตามลายที่มีการมัด

คุณค่าผ้าไหมมัดหมี่ หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะตัว มีลวดลายสีสันตามความคิด และการออกแบบของช่างฝีมือตามลักษณะของท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา วิถีชีวิต คติความเชื่อ การสืบทอด และความมีสุนทรีย์อันเป็นคุณค่าเชิงบวกของชุมชน มีทั้งหมด 5 ด้านดังนี้

1.คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ หมายถึง ผ้าไหมมัดหมี่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต และอารยธรรมของชุมชนในอดีตที่มีอิทธิพลต่องานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านระหว่างชุมชน ตลอดจนเป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่เป็นบันทึกภูมิปัญญาของชุมชน

2.คุณค่าเชิงคตินิยม หมายถึง การทอ และการใช้ผ้าไหมมัดหมี่เป็นลักษณะของความคิด ความเชื่อที่เป็นอิทธิพลเชิงประเพณี ส่งผลต่อรูปแบบวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นสิ่งที่แสดงถึงกิจกรรมทางสังคม ประเพณี และระดับชนชั้นของบุคคลในสังคม

3.คุณค่าต่อวิถีชีวิต หมายถึง ผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่เกิดจากความคิดในการแก้ไขปัญหาเพื่อการตอบสนองต่อการดำรงชีวิต เกิดจากประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรม มีความสุนทรีย์ต่อวิถีชีวิตทางใจของชุมชน และการถ่ายทอดในงานผ้าไหมมัดหมี่ที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตชุมชนยังเป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ และการคงอยู่ของชุมชน

4.คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน หมายถึง ผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานที่สร้างขึ้น และมีการใช้ในชุมชน ในลักษณะของการสืบทอด และการถ่ายทอดภายในชุมชน แสดงถึงภูมิปัญญาของช่างทอผ้าที่รู้จักนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนมาสร้างสรรค์งาน ทำให้เกิดลักษณะเฉพาะถิ่น และยังสะท้อนให้รู้ เข้าใจถึง ความคิด ความสามารถของช่างท้องถิ่น ที่แสดงให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ ธรรมชาติ และชุมชน

5.คุณค่าทางการศึกษา หมายถึง ผ้าไหมมัดหมี่เป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ของชุมชนสามารถใช้ศึกษาถึงวิถีชีวิต และภูมิปัญญาแห่งชุมชนในกระบวนการคิด การสร้างสรรค์ การดำรงรักษางานผ้าไหมมัดหมี่ และเป็นชุมชนมรดกแห่งปัญญาเพื่อการศึกษาค้นคว้าวิจัยให้เกิดความรู้ ความคิด และสร้างองค์ความรู้ เพื่อขยายขอบเขตการศึกษาภูมิปัญญาที่ถิ่นที่กว้างขวางออกไป

ตอนที่ 1

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

✳ **คำชี้แจง** โปรดตอบคำถามโดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ใ้คำตอบ หรือข้อความในช่องว่างที่กำหนดให้ตรงตามสภาพความเป็นจริงของท่าน และกรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

1. เพศ

- 1) ชาย
2) หญิง

2. อายุ

- 1) ต่ำกว่า 20 ปี 2) 20-24 ปี
3) 25-29 ปี 4) 30 ปีขึ้นไป

3. สถาบันราชภัฏที่ท่านกำลังศึกษาอยู่

- 1) สถาบันราชภัฏนครราชสีมา
2) สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์
3) สถาบันราชภัฏมหาสารคาม
4) สถาบันราชภัฏสกลนคร
5) สถาบันราชภัฏสุรินทร์
6) สถาบันราชภัฏอุดรธานี
7) สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี

4. ท่านมีความรู้ทางศิลปะอยู่ในระดับใด

- 1) น้อยมาก 2) น้อย
3) ปานกลาง 4) ค่อนข้างมาก
5) มาก

5. ท่านมีความถนัดทางศิลปะในสาขาใดมากที่สุด

- 1) จิตรกรรม 2) ประติมากรรม
3) ภาพพิมพ์ 4) ออกแบบ
5) ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน 6) อื่นๆ โปรดระบุ.....

6. ในท้องถิ่นของท่านมีการทอผ้าไหมมัดหมี่หรือไม่

- 1) มี 2) ไม่มี

7. ในครอบครัวของท่านมีการทอผ้าไหมมัดหมี่หรือไม่

- 1) มี
- 2) ไม่มี

8. ท่านมีประสบการณ์ในการทอผ้าไหมมัดหมี่หรือไม่

- 1) มี
- 2) ไม่มี

9. ถ้าท่านมีประสบการณ์ในการทอผ้าไหมมัดหมี่ ท่านได้รับประสบการณ์นี้จากไหน

(ถ้าในข้อ 8 ตอบว่าไม่มีประสบการณ์ให้ข้ามไปทำข้อ 10)

- 1) จากครอบครัว
- 2) จากการอบรมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 3) อื่นๆ (โปรดระบุ)

10. ท่านเคยได้รับความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่ จากการเรียนในหลักสูตรของโปรแกรมวิชา
ศิลปกรรมหรือไม่

- 1) เคย
- 2) ไม่เคย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2

คุณค่าผ้าไหมมัดหมี่ตามการรับรู้ของอาจารย์ และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปกรรม
ระดับปริญญาบัณฑิต สถาบันราชภัฏ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

✳ **คำชี้แจง** โปรดตอบคำถามโดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในตารางประมาณค่าระดับ
ความคิดเห็นที่กำหนดให้ ตามความคิดเห็นของท่าน เพียงข้อละหนึ่งระดับความคิดเห็น และ
กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

- 5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง เพราะข้อความดังกล่าวตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด
- 5 หมายถึง เห็นด้วย เพราะว่าข้อความดังกล่าวตรงกับความคิดเห็นของท่านเป็นส่วนมาก
- 4 หมายถึง ไม่แน่ใจ เพราะว่าข้อความดังกล่าวตรงกับความคิดเห็นของท่านเป็นบางส่วน และ
ไม่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเป็นบางส่วน
- 3 หมายถึง ไม่เห็นด้วย เพราะว่าข้อความดังกล่าวไม่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเป็นส่วนมาก
- 2 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เพราะว่าข้อความดังกล่าวไม่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเลย

ตัวอย่าง

คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	5	4	3	2	1
0. ผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก มากในดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	✓				

- หมายความว่า ท่านมีความเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า ผ้าไหมมัดหมี่เป็นงานศิลปหัตถกรรม
พื้นบ้าน ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

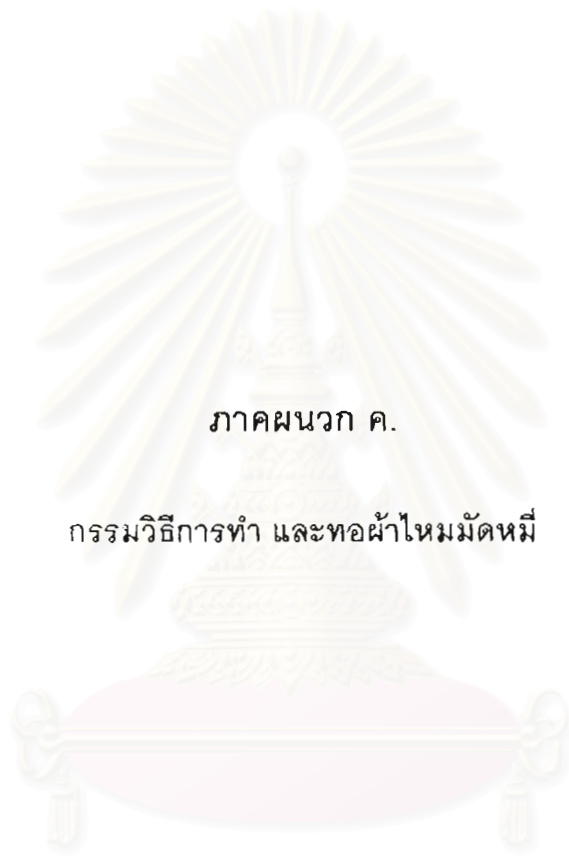
คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	5	4	3	2	1
1. คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์					
1. ผ้าไหมมัดหมี่แสดงถึงอารยธรรมของกลุ่มชนที่มีการสะสม และสืบทอดมาจากอดีต					
2. ลวดลาย สีลัน และวัสดุ เป็นสิ่งที่มีอยู่ และเกิดขึ้นในชุมชน ใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชุมชน					
3. กรรมวิธีการทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และเกิดขึ้นในชุมชน ใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชุมชน					
4. ผ้าไหมมัดหมี่เป็นข้อมูลพื้นฐานการติดต่อระหว่างกลุ่มชน และการอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มชน					
5. ลักษณะงานผ้าไหมมัดหมี่แสดงให้เห็นอิทธิพลของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ที่มีต่อกันระหว่างชุมชน					
6. งานผ้าไหมมัดหมี่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา และการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าของชาวบ้านซึ่งต้องมีการสืบทอดกันอย่างต่อเนื่อง					
7. การทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงพฤติกรรมทางสังคมของชุมชน					
8. ลวดลาย และเทคนิคในงานผ้าไหมมัดหมี่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางเชื้อชาติของกลุ่มชนที่เป็นเจ้าของ					
9. ผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่แสดงถึงวิวัฒนาการในงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน					
10. ผ้าไหมมัดหมี่เป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ชนิดหนึ่ง					

คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	5	4	3	2	1
2. คุณค่าเชิงคตินิยม					
11. กรรมวิธีการมัด การย้อม และการทอ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของกลุ่มชน					
12. การใช้ผ้าไหมมัดหมี่ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของกลุ่มชน					
13. ผ้าไหมมัดหมี่สะท้อนความเชื่อของช่างทอผ้า ที่มีอิทธิพลมาจากสภาพแวดล้อมที่มีอยู่รอบตัว					
14. ผ้าไหมมัดหมี่บางชิ้นเกิดจากแรงศรัทธาทางศาสนา เช่น ตุงไหม					
15. ในบางขั้นตอนของการทำผ้าไหมมัดหมี่แฝงไว้ด้วยคำสอนทางศาสนา เรื่องบาป บุญ คุณ โทษ					
16. การทำ การมัด การย้อม และการทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นหน้าที่ของสตรีตามสังคมไทยในอดีต					
17. การใช้ผ้าไหมมัดหมี่เป็นสิ่งที่แสดงบทบาทหน้าที่ การปฏิบัติตน และความเป็นกุลสตรีของผู้หญิงในอดีต					
18. ในอดีต การใช้ผ้าไหมมัดหมี่แสดงถึงฐานะของผู้ใช้					
19. ค่านิยม ความเชื่อที่แฝงอยู่ในการใช้ผ้าไหมมัดหมี่ จะเป็นรูปแบบของข้อห้ามในการปฏิบัติตนของผู้หญิง เช่นการนุ่งขึ้นใหม่ให้ชายขึ้นมีระดับเท่ากัน หรือการนุ่งขึ้น 2 ผืนซ้อนทับกัน โดยนุ่งผ้าขาว หรือขึ้นเก่าไว้ด้านใน และห้ามสะใ้กั้่นขึ้นโดยไม่นุ่งขึ้นซ้อนเดินผ่านห้องเปิง (ห้องของผู้ใหญ่ หรือห้องที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่) เพราะเป็นการไม่เคารพผู้ใหญ่					

คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	5	4	3	2	1
3. คุณค่าต่อวิถีชีวิต					
20. ผ้าไหมมัดหมี่เกิดจากความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต					
21. ผ้าไหมมัดหมี่ใช้ตอบสนองความต้องการทางสังคมของชุมชน					
22. ความงามในผ้าไหมมัดหมี่มีคุณค่าทางสุนทรียะ ช่วยจรรโลงจิตใจของคน และสังคมชุมชน					
23. ผ้าไหมมัดหมี่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมในวิถีชีวิตของคนในชุมชน ตั้งแต่เกิดจนตาย					
24. ความร่วมมือในการสร้างงานผ้าไหมมัดหมี่ที่เกิดขึ้นในครอบครัว และชุมชน คือคุณค่าแห่งวิถีชีวิต และสังคม					
25. การร่วมคิดร่วมทำ เป็นการถ่ายทอดความรู้แห่งภูมิปัญญาชาวบ้านที่ทรงคุณค่า และการคงอยู่ของวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชน					
26. ในครอบครัวที่มีการทำ และการทอผ้าไหมมัดหมี่ จะเป็นครอบครัวที่เกิดปัญหาครอบครัวค่อนข้างน้อย					

คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	5	4	3	2	1
4. คุณค่าทางภูมิปัญญาแห่งมรดกชุมชน					
27. ชาวบ้านรู้จักเลือกใช้วัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น สีจากธรรมชาติ และเส้นใยสำหรับมัดย้อมที่มีการทำขึ้นในท้องถิ่น เป็นกระบวนการทางภูมิปัญญาชุมชน					
28. ช่างทอผ้าท้องถิ่นรู้จักสังเกต ดัดแปลง และประยุกต์สิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น นำมาสร้างสรรค์ลวดลายในงานผ้าไหมมัดหมี่					
29. ผ้าไหมมัดหมี่มีลักษณะรูปแบบเฉพาะท้องถิ่น เป็นงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากภูมิปัญญาของช่างทอผ้าท้องถิ่น					
30. ผลงานผ้าไหมมัดหมี่จากฝีมือชาวบ้านในระดับช่างทอ จัดเป็นมรดกชุมชนที่เกิดจากภูมิปัญญา					
31. งานฝีมือช่างทอผ้าในงานผ้าไหมมัดหมี่ ที่มีการสืบทอดระหว่างบุคคลในชุมชน จัดเป็นการสืบทอดทางภูมิปัญญาของสังคม					
32. งานฝีมือช่างทอผ้าในงานผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการถ่ายทอดความรู้ในครัวเรือนเชิงประเพณี เช่น จากแม่สู่ลูก จากลูกสู่หลาน					
33. ความสามารถเชิงช่าง การรังสรรค์งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านด้วยภูมิปัญญาจนเป็นมรดกชุมชน เป็นพัฒนาการทางสังคมแห่งอารยะ					

คุณค่าในผ้าไหมมัดหมี่	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	5	4	3	2	1
5. คุณค่าทางการศึกษา					
34. การศึกษารูปแบบ และกรรมวิธีการทำผ้าไหมมัดหมี่เป็นการศึกษาในเรื่องของงานศิลปะ					
35. การศึกษาเรื่องของผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการศึกษในเรื่องของวัฒนธรรมชุมชน					
36. การศึกษาเรื่องของผ้าไหมมัดหมี่ ทำให้เกิดความเข้าใจถึงประวัติศาสตร์ของชุมชน					
37. การศึกษาเรื่องของผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการศึกษในเรื่องของภูมิปัญญาชุมชน					
38. การศึกษาเรื่องของผ้าไหมมัดหมี่เป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชน					
39. การศึกษาเรื่องของผ้าไหมมัดหมี่เป็นการสร้างความเข้าใจที่ดีต่อชุมชน					
40. การมีจิตสำนึกที่ดีต่อวัฒนธรรมชุมชน ทำให้เกิดการถ่ายทอด และการอนุรักษ์ผ้าไหมมัดหมี่ ซึ่งเป็นการทำให้มรดกชุมชนคงอยู่					
41. การศึกษาถึงขั้นตอนกรรมวิธีการทำผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการเรียนรู้กระบวนการในการแก้ปัญหา และการสร้างสรรค์งานศิลปะของช่างพื้นบ้าน					
42. การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การพัฒนา และ ขยายขอบเขตการศึกษาที่กว้างขึ้น เช่น ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ประวัติศาสตร์พื้นถิ่น คติชนวิทยา เป็นต้น					

ภาคผนวก ค.

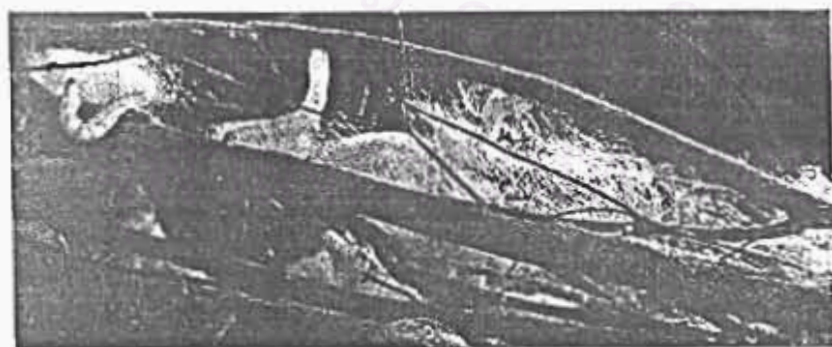
กรรมวิธีการทำ และทอผ้าไหมมัดหมี่

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

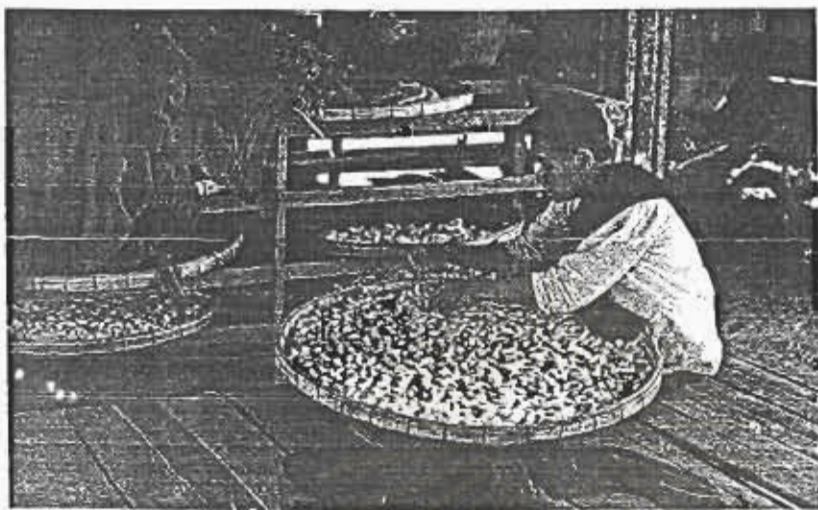
กรรมวิธีการทอผ้าไหมมัดหมี่

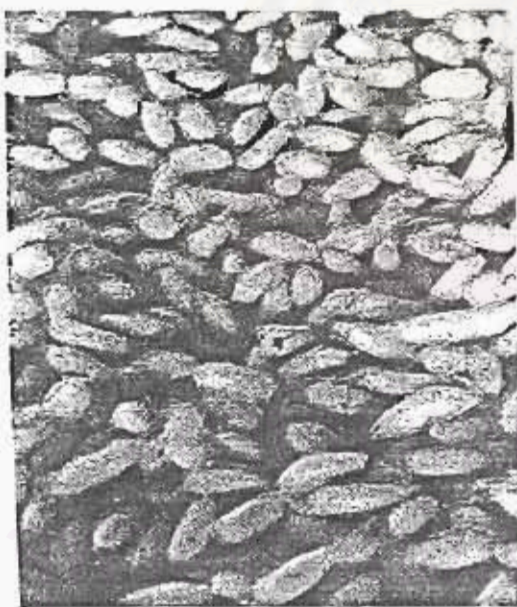
1. ใบหม่อนอาหารของหนอนไหม

2. หนอนไหม

3. การเลี้ยงหนอนใหม่ในกระด้ง

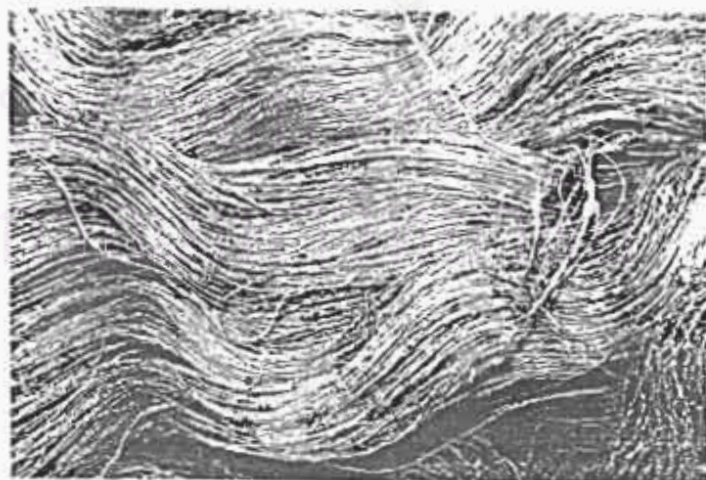
รังไหม

บริการ
มหาวิทยาลัย

5. การสาวไหม

6. เส้นไหมดิบ

สถา
จุฬาลง

7. การฟอกไหม

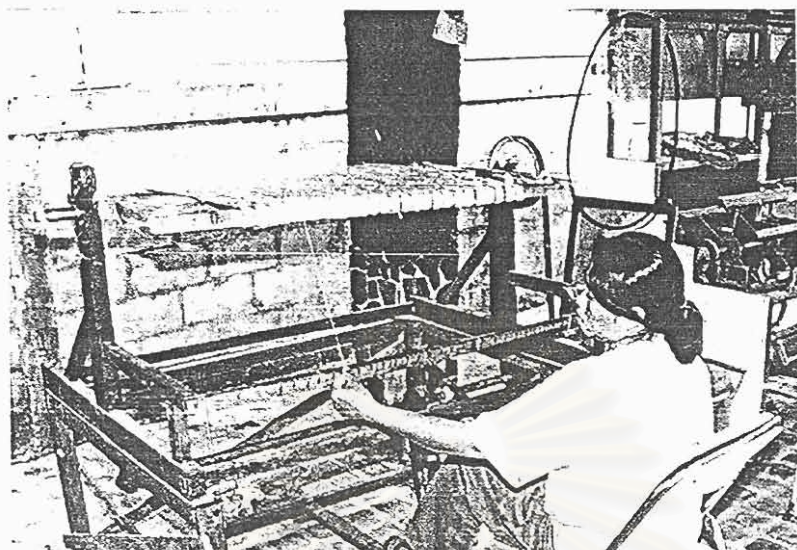

8. เส้นไหมที่ฟอกแล้ว

9. เส้นไหมที่กรอเข้าอัก

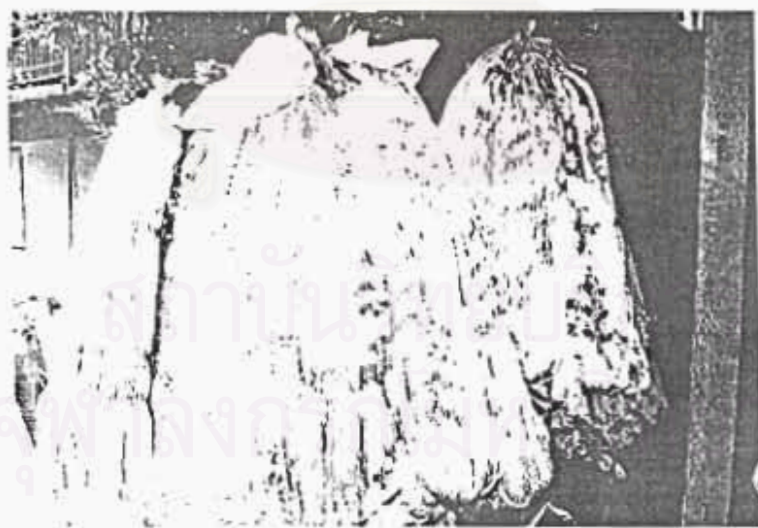
10. การคั้นไหม หรือ คั้นหมี่ก่อนนำไปมัดลาย

11. การมัดลาย

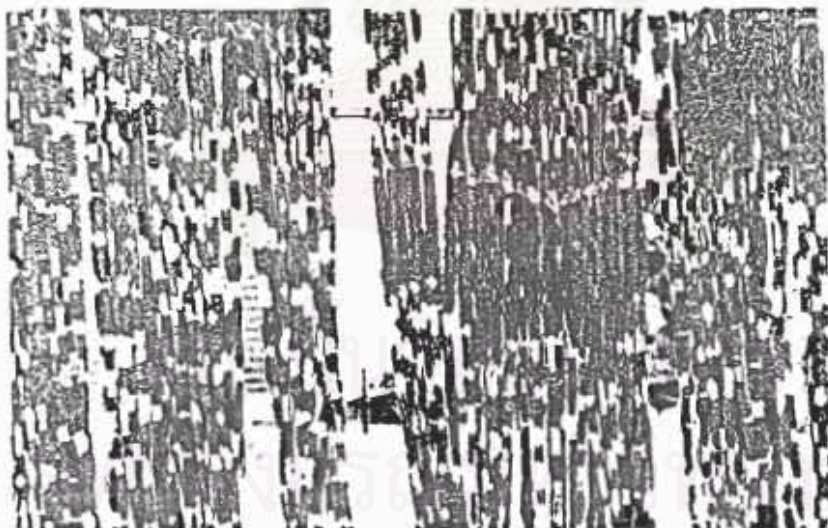
12. ลวดลายที่ทำการมัด

13. เส้นไหมที่มัดลายแล้วเตรียมสู่ขั้นตอนในการย้อม

14. การซ้อม

15. เส้นไหมที่มัดซ้อมแล้ว

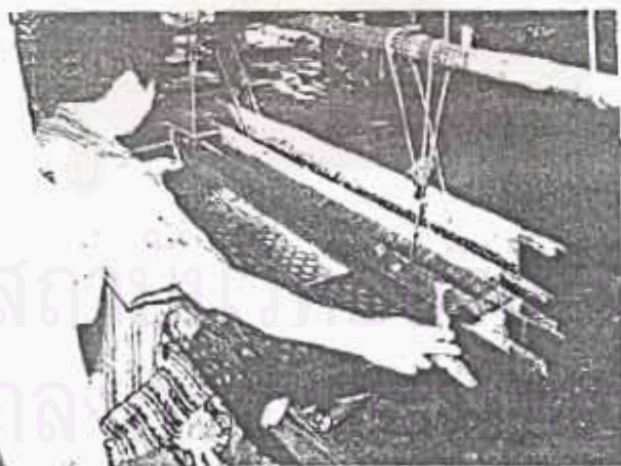
16. การกรอไหม

17. การเตรียมไหมเส้นยืน

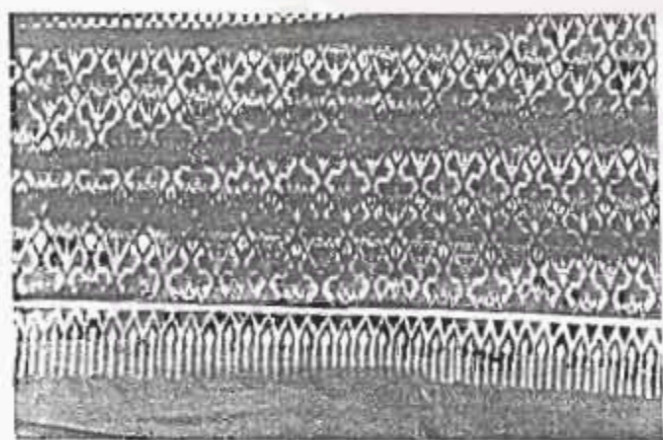
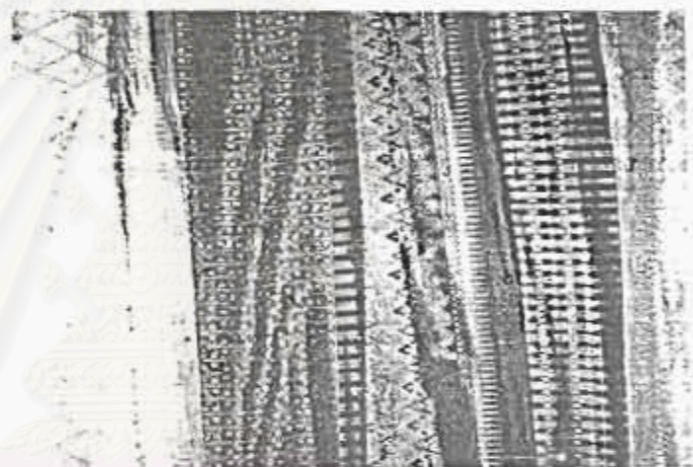

18. การทอผ้าไหมมัดหมี่

19. ผ้าไหมมัดหมี่

ร
การ
วิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายสุทธิรักษ์ ลากร เกิดเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม ที่อำเภอบ้านมิ่ง จังหวัดชลบุรี จบการศึกษาระดับศิลปศาสตรบัณฑิต จากโปรแกรมวิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏราชชนครินทร์ จะเชิงเทรา เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทที่ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2543

ประสบการณ์ในการทำงาน

1. ทำงานด้านออกแบบแพรชันดีไซน์ มากกว่า 15 ปี
2. เป็นวิทยากรพิเศษ มูลนิธิบ้านเอื้อภัย ปีพ.ศ. 2543-2545

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย